

APPENDIX

AD TOMUM SEPTIMUM

OPERUM S. EUSEBII HIERONYMI,

COMPLECTENS

COMMENTARIOS IN JOB ET BREVIARIUM IN PSALMOS.

COMMENTARII IN LIBRUM JOB.

Commentarios in Job, quos editor Veronensis commentariis in majores prophetas, tomi quinti ampliandi causa, subjunxerat, nos, ne tomus noster justam mensuram excederet, huc, ordinem Biblicum aliunde secuti, translulimus.

PROLOGUS.

Job, qui *dolens*, vel ^a *magnus* interpretatur, figuram Christi portavit. Amici vero ejus figuram haereticorum tenent, qui, sub nomine Christi, Christum blasphemant et impugnant; Heliu vero, et Baalam [*Al. Baldad*], typum praeferunt philosophorum, quia *foris*, id est, extra fidem positi, insidiantur Ecclesiae Dei. Isti enim pretiosa nomina sibi imponunt, quasi ipsi sint aurum Dei, vel praecipui spe-

culatores ejus. Eliphaz enim in Latino, ^b *Dei mei aurum* sonat. Baldad, *praecipuus, vetusta* [*Al. vetustas*] *secreta*. Sophar, *speculator, vel buccina*. Hi enim elati pro eo quod per naturae bonum, aliqua sapienter praedicabant, apud se jactitantes severitatem, cum assertores sint mendacii: quia de Christo, non ut divinitati ejus, sed ut ipsorum impietati competit, sic loquuntur.

^a Lege omnino, *magnus*, et vid. lib. Nominum col. 121, etc.

^b In eodem lexico Nom., *Eliphaz, Dei contemptus*.

Baldad, vetustas sola. Sophar speculæ dissipatio, vel speculatorem dissipans, sive speculatorem videbo.

INCIPIUNT EDISSERI CAPITULA.

CAPUT I.

Vir erat in terra Huz, nomine Job. Et erat vir ille simplex et rectus ac timens Deum, et recedens a malo. Natiqne sunt ei septem filii, et tres filiae. Et fuit possessio ejus septem millia ovium, et tria millia camelorum: quingenta quoque juga boum, et quingentae asinae ac familia multa nimis. Eratque vir ille magnus inter omnes Orientales. Et ibant filii ejus, et faciebant convivia per domos, unusquisque in die suo. Et mittentes vocabant tres sorores suas, ut comederent et biberent cum eis. Cumque in orbem transissent dies convivii, mittebat ad eos Job, et sanctificabat illos: consurgensque diluculo, etc. Huz et Buz filii fuerunt Nachor fratris Abrahamae, filii Melchae sororis Sarae, de cujus stirpe Job descendit. Non sicut quidam falso suspicantur, de genere suo fuisse Esau (Hier. Quest. in Gen.). Nam Eli-

phaz nascitur de Ada uxore Esau, et regnavit in Theman, unde etiam Themanites dictus est. Theman, Idumaea, Seir Daroma, Zebora, regio fuit Esau. Habitavit autem Job vir magnus in terra Huz, quae interpreta-

B *tur consiliatrix. Sed et Elchana, qui interpretatur possessio Dei, pater sanctissimi Samuelis Prophetae, vir unus appellatur: non enim per diversa mobilis atque instabilis ferebatur, sed firmus atque inconcussus persistens, vir unus erat: et ideo in monte Ephraim fructifero morabatur. In alta scilicet contemplatione virtutum, ut a nullis subjacentibus et circumlatrantibus vitiorum agitationibus, mentis ejus sublimitas deiceretur, vel unitas scinderetur. Proinde hic vir magnus atque egregius Job, in terra Huz habitasse perhibetur, quae consiliatrix interpretatur. Non enim terra carnis ejus, animum ipsius superabat, sed imperantis animi consilio cuncta faciebat: unde et ipse ait: *Pepigi foedus cum oculis meis, ut non cogitarem quidem de virgine. Hoc ergo consilium et pactum quondam sibi invicem inierunt, homo ejus interior et exterior: ut terra, id est, caro ejus, obediendo fieret consiliatrix spiritui, ne in ea dominaretur iniquitas. Et quia vir, juxta divinum testimonium, simplex erat, habitans in domo: quatuor his**

pollebat virtutibus, prudentia, iustitia, fortitudine, A temperantia.

Offerebat holocausta per singulos. Dicebat enim: Ne forte peccaverint filii mei, et maledixerint Deo in cordibus suis. Sic faciebat Job cunctis diebus. Quadam autem die cum venissent filii Dei ut assisterent coram Domino: affuit inter eos etiam Satan. Cui dixit Dominus: Unde venis? Qui respondens, ait: Circumiri terram, et perambulavi eam. Dixitque Dominus ad eum: Numquid considerasti servum meum Job, quod non sit ei similis in terra: homo simplex, et rectus, ac timens Deum et recedens a malo? Cui respondens Satan, ait: Numquid frustra Job timet Deum? Nonne tu vallasti eum ac domum ejus universamque substantiam ejus per circumitum? Operibus manuum ejus benedixisti, et possessio ejus crevit in terra. Sed extende paululum manum tuam, et tange cuncta quæ possidet, nisi in faciem benedixerit tibi. Dixit ergo Dominus ad Satan: Ecce universa quæ habet, in manu tua sunt: tantum in eum ne extendas manum tuam. Egressusque est Satan a facie Domini. Cum autem quadam die filii et filia ejus comederent et biberent vinum in domo fratris sui primogeniti, nuntius venit ad Job qui diceret: Boves arabant, et asinae pascebantur juxta eos, et irruerunt Sabæi tuleruntque omnia, et pueros percusserunt gladio: et evasi ego solus, ut nuntiarem tibi. Cunque adhuc ille loqueretur, venit alter, et dixit: Ignis Dei cecidit e caelo et tactas oves puerosque consumpsit: et effugi solus, ut nuntiarem tibi. Sed adhuc illo loquente, venit alius, et dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas, et invaserunt camelos, et tulerunt eos; necnon pueros percusserunt gladio, et ego fugi solus ut nuntiarem tibi. Adhuc loquebatur ille, et ecce alius intravit, et dixit: Filiis tuis et filiabus vescentibus, et bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti, repente ventus vehemens irruit a regione deserti, et concussit quatuor angulos domus, quæ corruens oppressit liberos tuos, et mortui sunt, et effugi ego solus, ut nuntiarem tibi. Pro filiis suis, quos ita regebat, ut non tam pro presentibus criminibus, quam pro occultis in corde peccatis, quæ hominum quoque fugere notitiam possunt, divinam clementiam assiduis sacrificiis exoraret. Privilegium vero offerendi primogeniti, vel maxime regibus debebatur: pro excellentia videlicet sapientiæ, vel nobilitate generis. Et quia typum Christi Job ferre diximus, videamus nunc quid terra

venientium ostendit. In bobus, qui munda animalia sunt, Judæorum plebem. In asinis vero immundum pecus, gentium populum demonstravit. Unde Isaias ait: *Cognovit bos possessorem suum, et asinus præsepe domini sui*: scilicet quod nativitatem Christi in carne et Judæi ex parte, et gentes agnoverint: et in præsepi altaris Domini, quasi munda animalia per Baptismum accesserint: forte ad hoc respicit illud Evangelii: *Jugum enim meum suave est, et onus meum leve*. In jugo, Judæos: in asino, ad quem onus magis pertinet, gentes, ut supra diximus significavit. Magnus dicitur Christus inter omnes Orientales, secundum illud: *Unxit te Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis*. Numerus vero animalium in septem et tribus millibus, atque in quingentis sacratus est. Nam septem, juxta auctoritatem Scripturarum, plenitudinem quandam sacri mysterii significant: ut ibi, septem spiritus, septem candelabra, septem Ecclesiæ. In tribus vero millibus: anima et corpus et spiritus, vel triformis doctrinæ scientia, in Scripturis sanctis, sive sacramentum beatæ Trinitatis potest intelligi: pro eo quod omnis multitudo credentium, trium dierum viam ambulans, ad perfectiorem æternitatis desiderat pervenire. Quingenti vero qui de quinque consurgunt quinquuplicati quinquaginta quinque faciunt, peractis lubrica: ætatis fragilitatibus, in virum perfectum hominem transisse significant; et per decies quinos quinquaginta perveniunt, ita per decies quinquagenos ad quingentos ascendunt. Similiter Ecclesiam totam, quæ columnam et firmamentum veritatis Christi figurat: in qua sensus nostri, vel purificationem, vel remissionem peccatorum accipiunt: quia in isto numero non solum remissio peccatorum, sed etiam adventus sancti Spiritus declaratur. Filii vero Dei: vel angeli, vel sancti intelligendi sunt, qui dono gratiæ Spiritus sancti Filii Dei vocantur. Inter hos ergo diabolus astare dicitur: quia ex permissione Dei plerumque sanctos audet tentare. Miranda filiorum Job tam fraterna concordia! Sed quia Job typum Christum portare ostendimus: hos inferius per figuram septem gratias Ecclesiæ esse dicimus, qui spirituali funguntur sacramentorum convivio, Legem, Prophetiam, et Evangelia: quasi tres sorores secum habentes, divinarum eloquiorum intelligentiæ dapibus saturantur. In ruina vero domus, quæ oppressit filios Job; antiquorum principum, regnorum persecutionem, vel sevitiam contra Ecclesiam ostendit. Qui vero solus permansit ut nuntiaret, raritatem ipsorum persecutorum indicat. Sabæi interpretantur *captivi*: et Chaldæi *quasi demonia*: hi nempe captivi demonem impugnant Ecclesiam: hi non solum ubi possunt, abigunt greges dominicos, verum etiam eos igne suo, quem cæli esse mentiantur, hæresibus, vel superstitionis pravitate consumunt. Præsentia etiam regum venti violentissimi similitudine violenta, quatuor Evangelis velut angulis confirmatam, Christi domum concutiant: ut predicti septem filii, et tres filia pariter, cum ipsa domo intendant.

Tunc surrexit Job, et scidit vestimenta sua, et tonso capita, corruens in terram, adoravit et dixit: Nudus egressus sum de utero matris meae, et nudus revertar illuc. Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum. Surrexit ad tolerantiam patientiae. Nam et Job, id est Christus, ad pacem dandam Ecclesiae surrexit, ut gestum significet vindictae. Vestimenta vero scidit: fideles ab infidelibus separavit. Procidit in terram, cum se de forma Dei usque ad formam servi exinanivit. Nudus egressus est de utero matris suae, nulla videlicet sorde peccati originalis aspersus. Ex persona hominis ait: Dominus dedit, et Dominus abstulit. Dedit Pater bonos in hereditatem, et malos a regno Filii sui secluserunt.

In omnibus his non peccavit Job labiis suis, neque stultum quid contra Deum locutus est. Hoc ait: quia stulte loqui non potuit sapientia Patris: neque peccatum committere immaculatus Agnus.

CAPUT II.

Factum est autem cum quadam die venissent filii Dei, et starent coram Domino: venisset quoque Satan inter eos, et staret in conspectu ejus, ut diceret Dominus ad Satan: Unde venis? Qui respondens ait: Circumivi terram, et perambulavi eam. Et ait Dominus ad Satan: Numquid considerasti servum meum Job: quod non sit ei similis in terra: vir simplex et rectus, ac timens Deum, et recedens a malo, et adhuc retinens innocentiam? Tu autem commovisti me adversus eum, ut affligerem eum frustra. Cui respondens Satan ait: Pelle pro pelle, et cuncta quae habet homo dabit pro anima sua: alioquin mitte manum tuam, et tange os ejus et carnem, et tunc videbis quod in faciem benedicat tibi. Dixit ergo Dominus ad Satan: Ecce in manu tua est: verumtamen animam illius serva. Egressus est igitur Satan a facie Domini: et percussit Job ulcere pessimo a planta pedis usque ad verticem ejus: qui testa sanicem radebat, sedens in sterquilinio. Dixit autem illi uxor sua: Adhuc tu permanes in simplicitate tua? benedic Deo, et morere. Qui ait ad illum: Quasi una de stultis mulieribus locuta es. Si bona suscepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus? In omnibus his non peccavit Job labiis suis. Igitur audientes tres amici Job omne malum quod accidisset ei, venerunt singuli de loco suo, Eliphaz Themanites, et Baldad Suites, et Sophar Naamahites. Condixerant enim ut pariter venientes visitarent eum, et consolarentur. Cumque elevassent procul oculos suos, non cognoverunt eum. Non quod Deus ignoret; sed ut nos doceat quid responderit Satan, qui interpretatur adversarius.

Et exclamantes ploraverunt: scissisque vestibus sparserunt pulverem super caput suum in caelum. Et sederunt cum eo in terra septem diebus, et septem noctibus, et nemo loquebatur ei verbum. Videbant enim dolorem esse vehementem. Nam et omnes haeretici Christi amicos se esse dicunt; ejus se sanguine redemptos gloriantur. Et postmodum inimici efficiuntur

ejus, impugnando Ecclesiam suam. Quod autem videntes plagam ejus, sciderunt vestimenta, et miserunt pulverem super caput suum: illos haereticos significat, qui Christum in gloria caelesti Deum credunt: incarnationem et passionem non credunt: sed opprobriis et humiliatione ejus offensi, in blasphemiam erumpentes, fidem scindunt, atque a corporis unitate discedunt. Et pulverem mittentes super capita sua, terreno et mortuo sensu, corda sua operiunt atque obruunt. Omni etiam tempore vitae suae, quae in septem diebus ac noctibus continetur; indignum os suum confessione divinis, muta infidelitatis improbitate condemnant, et obstruunt os loquentium iniqua.

CAPUT III.

Post haec aperuit Job os suum, et maledixit diei suo, et locutus est: Pereat dies in qua natus sum, et nox in qua dictum est: Conceptus est homo. Dies illa vertatur in tenebras. Post haec, sicut ait scriptor hujus historiae, quem Moysen esse tradit opinio, aperuit Job os suum, et maledixit diei suo dicens: Pereat dies in qua natus sum, et nox in qua dictum est: Conceptus est homo. Job qui typum habuit Salvatoris in se, humani generis mortalitatem deflevit: quae propter peccatum ex Dei justa sententia, homini inflata est. Pereat dies in qua natus sum: redeat per Christum immortalitas, quam Adam reatu praevagationis amisit, et abeat mors a me, quam alio delinquente contraxi. Et Jeremias: Maledicta dies in qua natus sum. Unde nulli dubium est, quod hi omnes praevagationem Adae detestentur. Spiritu- liter ergo dies cum sua nocte, diabolus et mortalitas possunt intelligi: non quia dies sit, sed quia fuerit quando permanebat cum Deo, a quo recedens factus est nox, vel quia impiis ac peccatoribus, in hac prosperitate et felicitate gaudentibus, dies esse videatur. Unde dicitur:

Auferetur ab impiis lux sua. Non requirat eum Deus desuper. Hoc est, ne fiat ejus memoria ante Deum in bonum.

Et non illustretur lumine. Recognitionis Dei, vel poenitentiae.

Obscurent eum tenebrae et umbra mortis. Tenebrae, peccata sunt et invidia.

Occupet eum caligo, et involvatur amaritudine. Id est, caecitas cordis.

Noctem illam tenebrosus turbo possideat. Quia ad amaritudinem provocat Deum, sicut et caeteri satellites ejus: furore irae Dei apprehensus, circumdatur omnibus malis, et involvatur. Noctem illam tenebrosus turbo possideat: id est, diabolus, qui diem felicitatis homini abstulit, et noctem inquietae vite turbulentus invexit.

Non computetur in diebus anni. Annus Christus intelligitur, qui in se cuncta revolvit et continet. In hujus ergo diebus anni, non computetur diabolus: id est, sanctorum numero non conjungatur.

Nec numeretur in mensibus. Menses hoc loco sanctos apostolos recte intelligimus, qui, ut ligna paradisi, spirituales Ecclesie afferunt fructus.

Sit nox illa solitaria, nec laude digna. Apostolorum scilicet predicatione, ubi dies salutis agnoscitur, quam Abraham vidit, et lætatus est.

Maledicant ei qui maledicunt diei : qui parati sunt suscitare Leviathan. Sancti utique diei prævaricationis mortis suæ cum detestatione maledicunt : qui non serviendo vitiiis, suscitant contra se draconem, fortissimum scilicet hostem.

Obtenebrentur stellæ caligine ejus. Peccatores scilicet, qui in nocte, sæculi divitiis et honore lucere se putant, cæcitatibus caligine tenebrentur, et merito suo, Evangelii lumen non videant.

Expectet lucem, et non videat. Nec nox prævaricationis et mortis, in qua diabolus regnum tenet, potest lumen Redemptoris Christi cognoscere; neque illi qui in ea nascuntur, nisi eam per baptismum renali destruxerint.

Nec ortum surgentis auroræ. Resurrectionem Christi significavit : unde, in psalmo, vigilia matutina dicitur.

Quia non conclusit ostia ventris qui portavit me : nec abstulit mala ab oculis ejus. Quare non in vulva mortuus sum? Quare egressus ex utero non statim perii : Cur exceptus genibus? Cur lactatus uberibus? Sub persona sua, humani generis plangit miseras : quare iterum moriturus, mala istius vitæ patiat : quare mortalem ipsa mors non extinxerit in C utero?

Nunc enim dormiens silerem, et somno meo requiescerem cum regibus et consulibus terræ, qui ædificant sibi solitudines : aut cum principibus qui possident aurum, et replent domos suas argento. Principes, et reges, et consules, et si in inferno squalores tartareos patiuntur : nunc tamen in corporibus suis tormenta non sentiunt. Horum mortem mihi venire hac conditione voluissem.

Aut sicut abortivum absconditum non subsisterem, vel qui concepti non viderunt lucem. Variis modis et exemplis dicit, quod pœnas istas in quibus erat, non debuerat pati. Quare non in vulva mortuus sum? Et deinceps ait : Nunc autem dormiens silerem, et somno meo requiescerem cum regibus et consulibus. Forte exemplum contra eos est, qui dicunt non resurrectoros, nisi qui juxta ordinem nati fuerint. Si enim concepti moriuntur in utero, necesse est, quia vivi fuerint : et quidquid moritur, haud dubie quia resurget. Ita quod in membris fuit et vixit, et natura minus dederit : hoc resurrectione in integrum reparabitur : sic enim humani generis instauratio in melius totum reddet, quod natura fraudaverat. Dicit etiam abortiva, quæ in natura humana degenerata sunt, a pœnis esse aliena, qui sibi solitudines magis quam domos ædificant. Habitat enim diabolus in civitatibus desolatis, et in domibus desertis. Non habentes hostem Deum, et possident aurum, ut

sunt philosophi, et alii sapientes hujus mundi, fulgorem boni ingenii, splendoremque eloquii.

Ibi impii cessaverunt a tumultu. Procul dubio in inferno. Et sicut Sepuaginta transtulerunt, ibi impii deposuerunt furorem suum, id est, typhus et superbia, cum sævitia in hoc sæculo gloriantium, humiliata est in inferno.

Et ibi requieverunt fessi robore. Sicut alia habet translatio : ibi requieverunt fatigati corpore : ab oppressione utique et miseria, labore etiam istius mundi liberati.

Et quondam vincti pariter sine molestia. Vincientes et quondam vinctos in inferno dicit pariter habitare, sine injuria tamen et molestia vinculatorum : non ita ut istis ubi præter pœnas, captivitate vel servitute dura, diversis etiam aliis calamitatibus, homines obligantur, dominatu et injustitia iniquorum.

Non audierunt vocem exactoris. Jussa imperantium vel inique exigentium, non verentur.

Parvus et magnus ibi sunt, et servus et liber a domino suo. Quare misero data est lux, et vita his in amaritudine animæ sunt? Qui expectant mortem, et non venit, quasi effodientes thesaurum : gaudentque vehementer cum invenerint sepulcrum. Cum sit ergo, ut video, in inferno æqualitas personarum, et nullus de alterius dominatione formidat : cur mihi misero data est lux ista, et vita similis eis qui in amaritudine animæ suæ sunt, cum meliora sint inferorum ergastula, quam istius mundi miserabilis vita cruciatibus plena : ubi præ angustiis homines mortem quærunt, et magno desiderio, ut veniat, expectant. Exemplum egregium adhibuit, dicens : Quasi effodientes thesaurum, quia nimirum utique gratulantur, cum optatam sibi invenerint sepulturam.

Viro cujus abscondita est vita; et circumdedit eum Deus tenebris. De se dicit : Sic itaque incedebam irmandatis Dei, credens quod mihi fructus justitiæ meæ responderet; sed absconditum est meritum vitæ meæ, et pro hoc pœnarum tenebris circumdatus sum : ita ut illud bonum mihi subtractum sit, et hoc malum appositum. Quod autem pœnas tenebrarum nomine dixerit, audi quid sequitur :

Antequam comedam suspiro, et quasi inundantes aquæ, sic rugitus meus. Inter cæteros cruciatus, etiam hanc ei diabolus infirmitatem inflixerat, quam infirmitatem medici bolimiodes appellant, quæ infirmitas talem habere dicitur pœnam, ut ante cibum torqueatur ægrotus, et sint ei post cibum indesinentes dolores. Unde dicit : Quasi inundantes aquæ sicut rugitus meus.

Quia timor quem timebam evenit mihi. Timebam enim peccando lædere Deum, et ille offensus, iram justitiæ suæ in me exerceat. Sed quid profuit cavisse a peccatis, quandoquidem ut reus omnium peccatorum discrucior? Sequitur :

Et quod verebar accidit. Aliis verbis ipsum repetit, quod superius dixerat. Pro confirmatione dicti solent in Scripturis talia iterari. Non arroganter

hæc dicit, ut faciat Deo injuriam, sed conscientia merito libere loquitur.

Nonne dissimulavi? Non reddendo retribuentibus mihi mala.

Nonne silui? Ut non delinquerem in lingua mea, posui ori meo custodiam.

Nonne quievi? Sciens cum surrexit in iudicio Deus, quod salvos facturum sit omnes mansuetos terræ.

Et venit super me indignatio. Indignationem hoc loco plagarum molem dicit, quam refert super se cecidisse, cujus pondere et doloribus se gemit obrutum: cum ipse esset, ut superius ait, morbis castigatus: quas pœnas in consequentibus, sagittas dicit: sicut ait: *Sagittæ Domini in me sunt: quarum indignatio eribit spiritum meum: sive, ut alia translatio habet, eribit sanguinem meum.* Et proprie sagittæ vermes possunt intelligi, quia ab eis indesinentibus stimulis pungebatur: sicut ipse Job ait: Et qui comederunt, non dormiunt. Quos diabolus ad comedendum eum seriores faciebat, et illi quasi indignantes et irascentes ita carnem ejus morsibus fodiebant, ut velut sagittæ viscerum interiora penetrarent. Explicit ubi Job maledixit diei natiuitatis suæ.

CAPUT IV.

Respondens autem Eliphaz Themanites, dixit: Si ceperimus loqui tibi, forsitan moleste accipies. Sed conceptum sermonem tenere quis poterit? Concepta ergo verba edit in injuriam audientis, et dicit ita:

Ecce docuisti multos. Id est, quamplurimos solertia tua, et bonitate ab erroribus revocasti.

Et manus lassas roborasti. Vacillantes confirmaverunt sermones tui, et genua tremantia confortasti. Nunc autem venit super te plaga, et defecisti: tetigit te, et conturbatus es. Ubi est timor tuus, fortitudo tua, patientia tua, et perfectio viarum tuarum? Ista ergo in sanctum Job cum irrisione dicuntur: et istum habent sensum: si hæc fecisses quæ dixi, nunquam in hæc tam mala ad exemplum mortalium incidisses, quia Deum rerum omnium conditorem bonum scimus et justum.

Recordare, obsecro te: quis enim umquam innocens periit, aut quando recti deleti sunt? Quin potius vidi eos qui operantur iniquitatem, et seminant dolores, et metunt eos, flante Deo, perisse, et spiritu iræ ejus esse consumptos. Ergo ignoras Abel in principio innocentem occisum, et Abraham patriarcham propter uxorem suam fuisse periclitatum: et hæc non discernens, generaliter das sententiam, ut cum alii hominum flagellentur a Domino, ut emendentur, alii ut probentur, de quibus iste est: cur huic velut reo pœnam exprobras? Quin potius eos qui operabantur iniquitatem, flante Deo, perisse: id est, ut iudicis sententia velut vento vehementissimo sublatis a spe æternæ vitæ.

Rugitus leonis, et vox lænæ, et dentes catulorum leonum contriti sunt. In rugitu lænæ et voce, sævitiæ deprædantis voluit significare.

Tigris perit. et uuaa non haberet et xam, et catuli

leonis dissipati sunt. Porro ad me dictum est verbum absconditum. In tigris velocitatem ejus ad spoliandos homines, prædamque ex eis capiendam describit, cujus etiam catuli similes ejus dissipati sunt et intercepti. In alia editione pro tigris, myrmicoleon, id est, formica, et leo, quem nos verius diabolum dixerimus: qui quando prædam agit, de Sanctis tanquam de majoribus rebus, ut leo habendus est: quando vero minima quærit auferre, formica dicendus est. Et quia sicut formica grana de area, ita ille cogitationes bonas auferit de cordibus hominum.

Et quasi furtive suscepit auris mea venas susurri ejus. In horrore visionis nocturnæ, quando solet sopor occupare homines, pavor tenuit me, et tremor, et omnia ossa mea perterrita sunt. Et cum spiritus me præteriret, inhorruerunt pili carnis meæ. Stetit quidam, cujus non cognoscebam vultum, imago coram oculis meis, et vocem quasi auræ lenis audivi. Numquid homo Dei comparatione justificabitur: aut factore suo purior erit vir? Id est, latenter ad aurem cordis mei, virtus sententiæ velut quodam spiramine penetravit.

Ecce qui serviunt ei non sunt stabiles, et in angelis suis reperit pravitatem. Quanto magis hi qui habitant domos luteas. Dicitur quidem diabolo, qui quondam sanctus angelus fuit, quod in veritate non steterit, et ab illa sublimitate angelica propria voluntate deciderit: sed tamen non est continuo generale: ut sicut in illo, ita et in omnibus angelis invenitur pravitas, quæ est peccatum. Omnis enim natura, sine dubio creata, capax peccati est: ut apparuit in angelo de quo dixi: quia in veritate non stetit: tamen per donum et gratiam creatoris sui, ita in amorem charitatis illius transierunt, ut jam nec velint peccare, nec possint.

Qui terrenum habent fundamentum, consumeruntur velut a tineis. Si domus luteæ sunt corpora nostra: fundamentum domorum nostrarum, vitam hanc temporariam esse, credendum est, quæ subtracta, domus luteæ ruunt in mortem.

De mane usque ad vesperam succidentur, et quia nullus intelligit, in æternum peribunt. Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis: morientur, et non in sapientia. In uno die, totam vitam hominum monstravit, quæ in mundo vernat. In parvulis floret, in juvenibus convalescit, et roboratur matura ætate: in senioribus, tanquam in fructibus, et postremum in decrepita senectute conficitur, quam hic vesperam appellavit. Unde est illud in psalmo: *Nunc sicut herba transeat, et reliqua: decidit in morte, induratur in cadavere.*

CAPUT V.

Voca ergo si est qui tibi respondeat, et ad aliquem sanctorum convertere. Virum stultum interficit iracundia, et parvulum occidit invidia. Ego vidi stultum firma radice, et maledixi pulchritudini ejus statim. Longe fient filii ejus a salute, et conterentur in parta, et non erit qui eruat. Stultum dicit, qui de suis meritis gloriatur. Sed hic pulchritudinem, nomine falsæ felici-

tatis appellat : quæ maledicenda est, et execranda est, quia eam sequitur interitus sempiternus.

Cujus messem famelicus comedet, et ipsum rapiet armatus, et bibent sitiennes divitias ejus. Nihil in terra sine causa sit, et de humo non egredietur dolor. Sitiennes, famelici, et armati: diabolus et sui possunt intelligi, qui potestatem accipiunt a Deo, ut vastent iniquos: vel sitiennes hominum mortem, omne scilicet bonum naturæ, et quod nomine divitiarum dictum est, ab eis velut haustum poculum absorbeatur: vel homines iniqui, qui premunt subjectos.

homo nascitur ad laborem, et avis ad volatum. Quamobrem ego deprecabor Dominum, et ad Deum ponam eloquium meum. Id est, labor hominem monet [Al. manet], ut ab omnibus vitiis castigatus incedat.

Qui facit magna et inscrutabilia, et mirabilia absque numero. Qui dat pluviam super faciem terræ, et irrigat aquis universa. Qui ponit humiles in sublime, et merentes erigit sospitate. Ut in Filio Dei homo Christus sit Deus, et per eum Ecclesia.

Qui dissipat cogitationes malignorum, ne possit implere manus eorum quod ceperant. Judæorum videlicet, qui Christum putaverunt extinguere, et nomen ejus delere de terra. Vel in martyribus persecutorum Ecclesiæ adversantium dissipavit cogitationes, sicut Herodis in Petro. Et aliter: Non implent manus eorum quo volunt, quia alii eorum liberantur ad tempus: alii vero per januam mortis introducuntur ad vitam, et istos, et illos salvabit Deus. Illos aperte liberando, hos occulte coronando.

Qui apprehendit sapientes in astutia eorum, et consilium pravorum dissipat. Philosophos scilicet, vel Judæos doctrina apostolica convincens, et ad nihilum errores eorum redigens.

Per diem incurrent tenebras. Dies erat in Judæis, de regno, sacerdotio, lege, unius etiam Dei religionis gloriantibus: sed non credentes in Christo, tenebras perlidæ inciderunt.

Et quasi in nocte sic palpabunt in meridie. Utique prosperitatis suæ, quæ cum solito circa felices sæculi hujus splendore vanæ gloriæ amplius fuerit, qua se longa securitate munitos putabant eam usque ad ætatis suæ vesperam possessuros: in tribulatione subita, quæ noctis nomine dicta est, stupore nimio, in angustiis coarctati, mortis etiam timore percussi, palpante dicuntur, perditum atque consilio, quid facerent ignorantes.

Porro saltem faciet egenum a gladio oris eorum, et de manu violenti pauperem. Christum a blasphemis Judæorum: quia lingua eorum gladius acutus fuit, dicendo, Crucifige eum.

Et erit egeno spes: iniquitas autem contrahet os suum. Beatus homo qui corripitur a Domino. Increpationem ergo Domini ne reprobes: quia ipse vulnerat, et medetur: percutit, et manus ejus sanabunt. In sex tribulationibus liberabit te, et in septima non tanget te malum. In fame eruet te de morte. Resurrectionis Christi virtutem ostendit.

Et in bello de manu gladii. Sed videamus, ne forte

gladium peccatum dicat, dimicans contra animam hominis, ut eam sibi acquiescentem prosternat. Quod peccatum gladii nomine dicitur per prophetam, ut ait: *Speculator si viderit gladium venientem.*

A flagello linguæ absconderis, et non timebis calamitatem cum venerit. Si conversus fueris ad Deum, interiora tua, gladii verborum, per linguam jaculati non penetrant, et calamitates, vel mala quæ a Deo irrogantur peccatoribus, non timebis.

In vastitate et fame ridebis. Ridebis, dixit, pro exsultabit, atque gaudebis, et lætus eris, cum alios videris fame affici, sive præsentem, sive etiam intellectuali.

Et bestias terræ non formidabis. Hæc septima extremaque tribulatio. Bestiæ terræ, possunt et ista animalia quæ sunt sine ratione intelligi, quibus ad devertendum homines dantur in potestatem, et homines mali, bestiæ appellantur, mores habentes similes moribus bestiarum, contra quas pugnasse se Ephesi dicit Apostolus. Non formidabis ergo, inquit, hoc malum, cum correptus a Domino, viam emendationis intraveris.

Sed cum lapidibus regionum pactum tuum. Lapidem per metaphoram, homines dixit stibiles et quietos, qui sunt utique justi et sancti: hi namque in modum lapidum firmi in Deo sunt, per regiones varias constituti. Cum his itaque habebis pactum solidæ charitatis, ut ab eis numquam te tribulatio possit avellere.

Et bestiæ terræ pacificæ erunt tibi. Homines videlicet quondam feri, et mali, in innocentia, ut oves effecti; nomen tamen pristinum retinentes, sicut de Matthæo evangelista dicitur: *Matthæus publicanus.*

Et scies quod pacem habeat tabernaculum tuum. Ab istis omnibus quibus velut ab hostibus expugnatur tabernaculum, vel habitatio, sive domus corporis tui.

Et visitans speciem tuam non peccabis. Hoc dicit: Hominis tui speciem, o Job, ut divina visitatione dignam exhibeas peto: ac habitationis, et habitantis, nomine, totum integrum hominem signavit.

Et scies quoniam multiplex erit semen tuum, et progenies tua quasi herba terræ. Spiritualiter de omnibus sanctis dictum sentire possumus, quod filios in operibus bonis habeant. Isti tales filii cogitationum semine concepti pariuntur in opera, et sancti hujus generationis multitudine gloriantur: quoniam talibus magis quam carnalibus Filiis Deo placere voluerunt. Potuit ergo Eliphaz, quasi consilium dante Job, ita dicere: Si conversus ad Deum fueris, ita ut te tuorum operum antiquorum poeniteat, cordis tui virtutibus, velut seminibus abundabis. De quibus opera bona, tanquam sanctitatis filios poteris procreare: ita ut progenies operum tuorum multitudinem herbarum virescentium comparetur, quarum radices, si spe intus habeas in corde defixas, terra tua flores cum fructibus germinabit.

Ingredieris in abundantia sepulcrum, sicut infertur acervus tritici in tempore suo. Consummatis annis propectæ ætatis, plenusque dierum in tumultum po-

situs requiesces, ut in tempore justi iudicii Dei, a mordibus peccatorum minimis et levibus purgatus iaveniaris : velut triticum quod coacervatur in aream.

Ecce hoc ut investigavimus, ita est, quod auditum mente pertracta. Hoc dicit, quæcumque a me tibi dicta sunt, diligenter investigata vera noveris, quæ ipse ad emendationem tuam debes corde percipere.

CAPUT VI.

Respondens autem Job dixit : Utinam appenderentur peccata mea quibus iram merui, et calamitas, quam patior, in statera : quasi arena maris hæc gravior appareret. Unde et verba mea dolore sunt plena. Dicitis me peccatis meis facientibus ista pati : propter quod velim, ut peccata contra calamitatem hanc quam patior pensarentur, et illico videretis, quia hæc ipsa calamitas velut arena maris, supra horum peccatorum merita ponderaret.

Quia sagittæ Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum, et terrores Domini militant contra me. Hic potest videri, quod superius sagittarum nomine vermes dixerit : a quibus tum indesinenter pungebatur, nec loqui permittebatur : non quod vermes talem sensum habuerint, ut hoc iudicio facerent, sed permissu Dei, a potestate adversaria, ut acriores essent, etiam ipsis motibus agebant : sicut locustæ, muscæ et ranæ in Ægypto. Quod autem dixit : Terrores Domini militant contra me, potest ipse diabolus cum suis intelligi : qui adhibitis cruciatibus, ut cæderet Job, et ut innocentiam sanctitatemque amitteret, insuper terroribus minuabatur : quod etiam multi persecutores, ministri diaboli, sanctis martyribus facere voluerunt. Obsederunt in gyro tabernaculum meum. Ecce hic manifeste ostendit, quod velut hostes inimicique diaboli, et sui acriter militarent : hi enim maligni spiritus, diverso modo accipiunt potestatem : ad aliorum quidem damnationem, aliorum vero emendationem, aliorum autem probationem : qui de suis moribus vel ministerio, mali, sive terrores, vel etiam latrones nuncupantur. Omnia dedit in manibus eorum, id est, prædonum. Omnia utique quæ habuit, sive filios meos, sive substantiam : sicut et meipsum dedit Deus in manibus diaboli, sive suorum satellitum.

Namquid rugiet onager cum habuerit herbam : aut mugiet bos cum ante præsepe plenum steterit ? Sicut enim illa cum vel abundavit pabulis, nullam quasi querelarum vocem emittunt, ut pabuli inopiam protestentur : simili modo, inquiring, et ego si pacem et quietem potius quam bellum haberem in membris, et in anima mea, nullum sermonem amarum asperumve proferrem.

Aut poterit comedi insulsum, quod non est sale conditum. Quomodo ratio non sinit naturalis, ut quidquam insulsum comedi possit : ita ego nihil insulsum, nihil stultum contra Deum, nihil quod non fidei sale conditam esset, operatus sum.

Aut potest aliquis gustare, quod gustatum offert

mortem ? Animæ enim esurienti etiam amara dulcia esse videntur. Sicut enim nemo mortiferum aliquid comedit, ut vitæ suæ inimicus sit : ita ego peccatum contingere pertimescebam.

Quæ prius nolibat tangere anima mea : nunc præ angustia cibi mei sunt. Hoc est, verbis nunc pastor asperis, et amaris, quæ mihi immensitas pœnalis extorquet. Hæc enim timebam meo ore depromere, quando in sanctitate et iustitia cum pace quiete vivebam. Sed et prætereundum non est, quia hoc quoque inter cæteras pœnas passus sit Job, ut etiam cibi ei fetidi viderentur : sicut est odor leonis, feralis utique, et nimium horridus : qui odor cum de ejus visceribus erumperet, escæ suæ ei id sapiebant, quod suarum spirabant interna febrium. Quod ipse ostendit ubi dicit : Interiora mea efferbuerunt absque ulla requie : id est, jam decocta sunt et putrefacta.

Quis det ut veniat petitio mea, et quod exspecto, tribuat mihi Deus ? Hæc mihi sit consolatio, ut finem pœnæ, vel cruciatuum meorum, remedia mortis obtineam.

Et qui cœpit, ipse me conterat. Solvat manum suam et succidat me ; et hæc mihi sit consolatio, ut affligens me dolore, non parcat : nec contradicam sermonibus sanctis ? Quæ est enim fortitudo mea ut sustineam : aut quis finis meus ut patienter agam ? Hanc igitur mortem potestati divinæ Job solvi exoptat, ut ab ea decidens cadat in hanc temporariam mortem, quatenus præsentis pœnas possit evadere : cum velut arbor de hac vita succisus fuerit.

Nec fortitudo lapidum, fortitudo mea : nec caro mea ænea est. Caro mea corrumpitur sanie ac putredine vulnerum : quia non est in me talis fortitudo, velut lapidum, ut dolores non sentiam.

Ecce non est auxilium milit in me, et necessari quoque mei recesserunt a me. Tam ex sua, quam ex persona Christi, propheta hoc dicit.

Qui tollit ab inimico suo misericordiam, timorem Domini derelinquit. Fratres mei præterierunt me : sicut torrens qui raptim transit in convallibus. Misericordia est, ad miseras eorum qui tribulantur, compatiendo mœrore cordis deflecti : hanc vos dum amico non impenditis, timorem Domini derelinquitis.

Qui timent pruina, irruet super eos nix. Tempore quo fuerint dissipati, peribunt. Timebam peccata etiam minima perpetrare, ne pro eis Dei in me ultio deserviret : et ecce nunc ita punior, tamquam scelera immania commiserim.

Et ut incaluerint, solventur de loco suo. Ubi fervere cœperat nomen ejus in populis, in gloriæ suæ loco non comparuit, velut nix cum calore dissolvitur.

Involuta sunt semitæ gressuum eorum : ambulabant in vacuum, et peribunt. Semitas virtutes animi dixit, in quibus ut Deo placeret, omni studio gradiebatur : has semitas malis quæ patiebatur involutas atque

implicitas esse dicit, dum bonis vitæ suæ, suppliciorum admicerentur mala.

Considerate semitas Theman : itinera Sabba, et exspectate paulisper. Confusi sunt, quia speravi. Veniunt quoque usque ad me, et pudore cooperiunt. Id est, intuemini ad hæc loca quæ dixi, et ipso silentio cognoscetis veram esse quæ dixi. Respiciite ad vias diversorum regnorum : per quas ad me omnium gentium frequentia confluebant, et videbitis eas raritate, immo solitudine hominum desolatas.

Nunc renistis, et modo videntes plagam meam timetis. Numquid dixi : Afferte mihi, et de substantia vestra donate mihi : vel liberate me de manu hostis, et de manu robustorum eruite me? Docete me, et ego tacebo, et si quid forte ignoravi, instruite me. Quare detraxistis sermonibus veritatis, cum e vobis nullus sit qui possit arguere me? Ad increpandum tantum eloquia concinnatis, et in ventum verba profertis. Hoc dicit, quod et ipsi amici sui, exemplo ejus, ruinam sibi similem formidarent. Nonne quievi, nonne dissimulavi, patientiam videlicet aut vindictam malorum? Nonne silui, silentio cohibens linguam meam, ut non responderem exprobrantibus mihi mala : vel ne in toto mihi nominaretur iniquitas. His ergo veritatis sermonibus detraxistis, quando quidem me in his non solum fallacem, verum etiam in aliis rebus criminisum judicastis : cum vestrum nullus ita mundus sit a peccato, ut quemquam posset libera conscientia increpare.

Super pupillam irritatis, et subvertere nitimini amicum vestrum. Verumtamen quod cæpistis, explete. Præbete aurem, et videte an mentiar. Desolatum scilicet a parentibus et amicis.

Respondete, obsecro, absque contentione, et loquentes id quod justum est, judicate. Et non invenietis in lingua mea iniquitatem : nec in faucibus meis stultitia personabit. Non sit contradicendi studium, quod contentionis generalis morbum : et ita demum animositatis caligine non perturbati, poteritis in me et vos quod justum est judicare.

CAPUT VII.

Militia est vita hominis super terram, et sicut dies mercenarii, dies ejus. Dimicans contra invisibiles adversarios.

Sicut cervus desiderat umbram, et sicut mercenarius præstolatyr finem operis sui : sic et ego habui menses vacuos, et noctes laboriosas enumeravi mihi. Si dormiero, dicam quando consurgam? et rursus exspectabo vespere, et replebor doloribus usque ad tenebras. Induta est caro mea putredine. Similiter, et ego me consequi arbitrabar, sed pro umbra refrigerii incurri æstus pœnarum, et pro mercede mei operis, vacuus dimissus sum.

Et sordibus pulveris cutis mea aruit, et contracta est. Dies mei velocius transierunt quam a texente tela succiditur, et consumpti sunt absque ulla spe. Memento, quia ventus est vita mea : et non revertetur oculus meus ut videat bona. Hoc etiam ad tormento-

rum pertinebat dolorem, ut sanies quæ de putredine ferventium vulnerum defluebat, sordibus infusa pulveris, cutem ejus exiccaret, atque contraheret.

Nec aspiciet me visus hominis. In ea enim pace, et gloria, divitiis, et honore, ubi antea fui, jam non sum ab hominibus videndus.

Oculi tui in me, et non subsistam. Sicut consumitur nubes, et pertransit : sic qui descendit ad inferos non ascendet : nec revertetur ultra in domum suam. Quia oculi tui quasi iracundia pleni, in me idcirco sunt intendentes : ut plagas graviores inimici mei accumularent.

Neque cognoscat eum amplius locus ejus. Quapropter, et ego non parcam ori meo : loquar in tribulatione spiritus mei, confabulabor cum amaritudine anime mee. Numquid mare ego sum, aut celus, quia circumdediti me carcere? Si dixerò, consolabitur me lectulus meus, et relevabor loquens mecum. Id est, pristina mundi istius conversatio, non erit in homine commutato.

In stratu meo terrebis me per somnia, et per visiones horrore concuties. Hoc a Deo Job se pati dicebat, quod a demonibus patiebatur : qui ad ista facienda a Deo acceperant potestatem, qui ei terribilibus et minacibus sine dubio apparebant in somnis : stridentes etiam dentibus, et ad devorandum eum quasi ora aperientes, ut insolite visionis horrore excutere- tur in lecto, et exspersus somno aufugeret quo solent dolores nimii mitigari, et succederent juges vigiliæ, ut indesinentibus cruciatibus torqueretur. Sive vulnera quæ vigilans oculis suis videbat quotidie, putrisque sanies, vermiumque multitudo discurrerentium per vulnerum foveas, in somnis ei a demonibus demonstrabantur.

Quamobrem elegit suspendium anima mea, et mortem ossa mea. Satius est, inquit, et peccato multo tolerabilius, si victus cruciatibus, de morte mea cogitem, quam tuæ majestati irrogem blasphemiam.

Desperari. Nequaquam ultra jam vivam. Desperavi, loquendo hæc, quæ dicere non debueram. Pro hoc itaque verbo, quo se lapsum in peccatum deplorat, pœnitentiam illico profitetur dicens :

Parce mihi, Domine : nihil enim sunt dies mei. Quid est homo, quia magnificas eum : aut quid apponis erga eum cor tuum? Visitas eum dilaculo, et subito probas illum. Tamquam si diceret : in hoc tempore pœnitentem suscipe, et obsecranti pro hoc delicto esto placabilis.

Usquequo non parcis mihi. Id est, ab istis pœnis mihi instantibus non desistis.

Nec dimittis me ut glutiam salivam meam? Inter cætera mala dolorum et cruciatuum, synanchim habuisse se perhibet, qua timore saucius hominis halitus intercluditur, et sæpe quasi laqueo strangulatus exstinguitur.

Peccavi. Quid faciam tibi, o custos hominum? Peccavi in his quæ dixi superius, quæ me dicere non decebat : quid possum facere tibi, qui justus es?

Quare me posuisti contrarium tibi? Dedisti mihi A copiam respondendi, ut dicerem tibi: Justo homini non conveniunt poenae, quæ potius peccatoribus irrogantur: dum homo hæc dico Deo: creatura creatori, plasma figulo.

Et factus sum mihi metipsi gravis. Quia servus Domino meo tam querula voce respondere non debui.

Cur non tollis peccatum meum, et quare non auferis iniquitatem meam? Ecce nunc in pulvere dormiunt: Id est, auferis dolores meos, per quos qui eram hactenus justus, nunc peccare compellor?

Et si mane me quæsieris, non subsistam. Post istius sæculi noctem, in illius futuri sæculi principio, quando erit felix resurrectio beatorum: cum requisitus fuero, non inveniar: quia non ita dignus ero, qui sanctitatis merito subsistam ante faciem tuam. **B** Quod si abhinc peccator abiero, cui tu ante propitiatus non fueris: postea ante conspectum, ubi sunt cæteri sancti, amplius non ero.

CAPUT VIII.

Respondens autem Baldad Suites, dixit: Usquequo loqueris talia, et spiritus multiplex sermonis oris tui? Offensus est Baldad in sermonibus sancti Job. Primum quia temere locutus fuisset ad Deum: deinde, quod diceret quod in regno fuisset cæteris regibus præpollentior, et quod hanc plagam innocens pateretur et notat eum ipse Baldad, quod quasi non libera mente et sobria loqueretur, sed nescio quo spiritu potius ageretur.

Numquid Deus supplantat iudicium, aut omnipotens C subvertit quod justum est? Hoc dicit, quia iustitia Dei pateris quæ mereris.

Etiamsi filii tui peccaverunt ei, et dimisit eos in manu iniquitatis suæ: tu tamen si diluculo consurrexeris ad Deum, et omnipotentem fueris deprecatus: si mundus et rectus incesseris, statim evigilabit ad te, et peccatum reddet habitaculum iustitiæ tuæ: intantum ut si priora tua fuerint parva, et novissima tua multiplicentur nimis. Si filii, inquit, tui facientes mala, dimissi sunt a Deo, ut potestas quæ propter iniquitatem eorum in eos data est, interimendi eos haberet effectum, tibi in nullo nocere poterit: si tamen ipse adhuc jacens in stultitiæ cæcitate, diluculo in agnitionem divinæ iustitiæ consurrexeris, et pro tuis erroribus et delictis Deum, qui omnia potest concedere, fueris deprecatus. Qui quasi dormire videbatur, non audiendo te videlicet, nec videndo, confestim evigilabit ad te, et ad præparandam felicitatem tuam instabit. Intantum ut si priora tua fuerint parva, novissima tua multiplicentur nimis. Si ergo ad Deum conversus fueris, inquit, ab iniquitatibus, propter quas nunc poenas pateris, et per satisfactionem eum pro meritis tuis tibi valde iratum reconciliare voveris: tantam ejus gratiam continuo possidebis, ut ad comparationem novissimorum honorum tuorum, quæ tibi subito poterit compensare, priora satis parva, et minima deputentur. Quos peccatores filius ille junior in Evangelio figuravit, qui cum bonum

naturæ, tamquam divitiarum cum meretricibus, id est, voluptatibus vivendo, prodigus dissipasset, poenitentem occidit vitulum, Christus et annulus quoque fidei, qua cuncta promissa certa impressione signantur, in manu ei tribuitur: et gressuum suorum accepit munimenta, ut super serpentes et scorpiones securus incedat: stola etiam æterna immortalitatis donatur.

*Interroga enim generationem pristinam, et diligenter investiga patrum memoriam. Hesterni quippe sumus, et ignoramus: quoniam sicut umbra dies nostri sunt super terram: ipsi docebunt te. Loquentur tibi, et de corde suo proferent eloquia. Hoc est dicere, quia nos hesterni sumus, interroga antiquos, et invenies alios in diluvio, alios in Sodoma, sive in diversis **B** locis pro peccatis suis diversas accepisse sententias.*

Numquid virere potest scirpus absque humore, aut crescere carectum sine aqua. Hoc est dicere: sicut scirpus vel carectum sine aqua vivere non potest: ita tu sine fomento atque humore iustitiæ, nequaquam permanere in pristina felicitate potuisti.

Cum adhuc sit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas arescit: sic viæ omnium qui obliviscuntur Deum. Dicit sanctum Job, velut herbæ similitudine floruisse: qui antequam ad maturitatem fundatæ gloriæ perveniret, in tanta mala præcipitatus sit, ne in tempore suo, quasi in plenitudine dierum consummato completoque florentissimo regno, manu potestatis Dei, in qua omnia regna consistunt, auferetur a sæculo. Ergo quia non ita egisti, ut in pace, completo tempore tuo conferreris in sepulcrum tuum: idcirco ante omnes herbas, id est, ante omnes peccatores, qui herbarum vocabulo sæpe dicuntur, solis ardore siccatus es: id est, cum infidelibus tribulationibus corde cessisti. Quod autem ait, ante herbas omnes arescit: quisquis hominum multarum est iniquitatum, sicut tu es, præ pondere criminum, ante incipit poenas luere quam cæteri peccatores.

Et spes hypocritæ peribit. Hypocritæ simulantis sanctimoniam vitæ: hic autem secundum Dei, sicut ipse ait, testimonium, simplex fuit, rectus, et innocens: Si ambulavi in vanitate.

*Non ei placebit recordia sua, et sicut tela araneorum fiducia ejus. Grandis revera recordia est, et amentia, flete, et simulate agere ante Deum: quod **D** eis in prosperum non procedet, cum ille scrutator sit cordis et renis. Tales in Evangeliiis arguuntur: qui sunt ornati deforis quasi specie sanctitatis, et intus peccati putredine pleni sunt, ut sepulcra mortuorum.*

Innitetur super domum suam, et non stabit. Confidendo in seipso, et confirmando carnem brachii sui: stare non poterit: sed magis cadet superbia. Quia omnis caro fenum est.

Fulciet eam, et non consurget. Conatur propriis viribus se erigere, sed nequaquam consurgere poterit: quia non est Dominus, fortitudo ejus. In quem incumbentes firmissime continentur.

Humectus videtur antequam veniat sol. Felicitatem

prosperantis hominis dicit : qui cum aestu tribulationis percussus fuerit, adversitatibus frangitur, et omnis viror pristinae ejus lætitiæ, consumptus tristitia exsiccatur.

Et in ortu suo germen ejus egredietur. In principio, inquit, felicitatis aetæ peccator prospere agere videtur, sed non permanebit, virentis herbæ similis : hæc est repentina jucunditas, sicut in psalmo : *Cum exorti fuerint peccatores ut fenum, et appaerint : id est, velut herbæ in virorem lætitiæ præsentis emergerint : mox adveniente caumate perihunt.* Justus vero non ita ut fenum florebit : cui, ut dixi, peccatorum gloria comparatur : sed sicut palma florebit, inquit propheta. Quæ ita in profundum est radicibus stabilita, ut nec tempestatem metuat, nec solis ardorem formidet. Et cum sub sacro numero ad centum usque nodos pervenerit, quibus altitudo ejus solide continetur : tunc fructus afferet dulcissimos charitatis, in summo scilicet perfectionis fastigio, quo se per incrementa virtutum, quasi per plurimorum quasdam ætates annorum ascendisse gloriantur.

Super acervum petrarum radices ejus densabuntur, et inter lapides commorabitur. Quoniam radices ejus in terra bona solidatae, ut fructus patientiæ afferrent, non figentur, sed super acervum magis petrarum caretabuntur, non habendo illic vitæ honorem : moriturus utique prius ariditate siccabitur.

Et inter lapides commorabitur. Metaphoricæ : lapides, infideles, et duri cordis hoc loco possunt intelligi : inter quos quisque peccator commorabitur vitæ similitudine cœqualis, qui Deum ut stolidi metalla non sentiunt. Aut certe lapides peccata nominavit. Unde propheta ait : *Tollite lapides de via : id est, de via sanctæ conversationis auferite peccata.*

Si absorberit eum de loco suo, negabit eum, et dicet : Non novi te. Cum de hac vita ad loca squalida interiorum transferendus absorptus fuerit : indignus utique conspectui Dei esse negabitur. Locus hominis, dicitur potest qualitas conversationis ; ubi vel vite genere, vel mente consistit : id est, disciplina, vel gratia quam accepit, aut elegit sectari.

Hæc est enim lætitia viæ ejus : Ironicæ dicitur : hæc est lætitia viæ ejus : velut si diceret : Sic in bonis operibus, Deoque placentibus ambulavit dum viveret : ut ad ærunnas perpetuo perveniret.

Ut rursus de terra alii germinetur. Facit utique Deus, ut justus iudex, dum Judæos incredulos a promissionibus quæ in Christo sunt, propter perfidiam exclusit, et gentes propter obedientiam intro-misit. Sive in loco Judææ Mattheum constituens, iusta judicia sua declaravit.

Deus non projiciet simplicem, nec porriget manum malignis. Id dicit : non juvat ut saveatur operantibus iniquitatem, et tamen porriget manum pietatis suæ, ut peccatores ad poenitentiam convertat.

Donec impleatur risu os tuum, et labia tua jubilo. In risu, lætitiæ cordis intellige. In jubilo, vocem exultantis adverte.

A *Qui oderunt te, induentur confusione.* Cum utique talis fueris, qualem dixi superius, qui oderunt te, merito confundentur.

Et tabernaculum impiorum non subsistet. De Job quidam hoc dicit, sed fallitur. Nam manifestum est tabernaculum impiorum periturum in æternum : id est, diabolus, et ministros ejus, vel etiam præsens sæculum.

CAPUT IX.

Et respondens Job, ait : Vere scio quod ita sit, et quod non justificetur homo compositus Deo. Si voluerit contendere cum eo, non poterit respondere ei unum pro mille. Sapiens corde est, et fortis robore. Noli ergo de me ita existimare quod ego saltem cogitare hæc audeam, cum sciam quia creatura Creatori suo in nullo possit penitus comparari.

Quis restitit ei, et pacem habuit? Quis contra Deum agens non sibi bellum iræ ejus commovit, sicut Dathan et cæteri?

Qui transtulit montes, et nescierunt hi quos subvertit in furore suo. Qui commovet terram de loco suo. Metaphoricæ montes homines, sive angeli intelligendi sunt : quorum elatio mentis infantum intumuit, ut excelsis montibus comparentur.

Et columnæ ejus concutiantur. Columnas hoc loco pro stabilitate terræ intelligamus : quam Deus super semetipsam immobilissima mole fundavit.

Qui præcipit soli, et non oritur, et stellas claudit quasi sub signaculo. Qui extendit cælos solus, et graditur super fluctus maris. Per vicissitudines diei et noctis ; dispositione Dei gubernantis omnia quotidie fieri ita videmus.

Qui facit arcturum, et orionem, et hyadas, et interiora Austri. In his stellarum signis, quæ sunt in firmamento cæli pene omnibus stellis notiora, totam militiam astrorum dicit ad regimen Dei pertinere, quæ magna et mirabilia homines ignorant. Unde ipse Dominus ait : Numquid nosti ordinem cæli, et ponis rationem ipsius ? Item moraliter : Qui commovet terram de loco suo. Hominem Deus de loco vitæ prioris commovit, et delectabiles cogitationes, sed noxias, quibus quasi columnis incubans ac requiescens in eis sustinebatur, concussit, et infirmavit, ut eum ad sanctitatem vitæ commutaret. Qui præcipit soli, et non oritur. Peccatoribus cordis cæcitate percussis, non sol oritur justitiæ Christus, sive stellarum : id est, Sanctorum merita, quibus alii ab aliis distabunt in claritate : qui dum hic latent, quasi clauduntur sub signaculo. Qui extendit cælos suos. Apostolos, et cæteros sanctos, cælos effectos ubique prædicatione diffudit : sive eis Scripturas, quæ cælorum nomine plerumque significantur, revelando eorum cordibus patefecit : sicut ait : *Quoniam videbo cælos opera digitorum tuorum.* Egredietur super fluctus maris. Super sæculi utique istius homines inquietos, elatos, et turbidos : ut ad mansuetudinem, et placabilitatem timore deposito conculcentur. Qui facit arcturum, id est, primos in resurrectione Ecclesiæ : ut sint gloriosi, splen-

dentes velut merities, calore charitatis Dei accensi, et fidei lumine illustrati.

Qui facit magna, et incomprehensibilia, et mirabilia: quorum non est numerus. Magnum est quod facit Deus, ut vas fragile hominem morti obnoxium per Christum in spem beatæ resurrectionis constituat. Et interiora Austri. Ubi candelabrum cum lucernis, septiformis spiritus gratiæ videlicet, et intelligentiæ relucentibus, collocatur.

Si venerit ad me, non videbo eum: si abierit, non intelligam. Si repente interroget, quis respondebit ei? Vel quis dicere potest, Cur ita facis? Deus, cuius iræ nemo resistere potest. Plus dicit, quod venientis Dei præsentia sit, quando homini innotescit, et quando occultatur, quasi abeuntis absentia indicatur.

Et sub quo curvantur qui portant orbem. Quantus ergo sum ego, ut respondeam ei, et loquar verbis meis cum eo? Qui etiam si habuero quippiam justum, non respondebo, sed meum iudicem deprecabor. Portantes orbem, sancti recte intelliguntur: qui gloriam meritorum suorum, magni, et potentes sunt apud Deum. Hi ergo cordis humilitate ad interveniendum pro peccatoribus in conspectu ejus sunt incurvati. Ita sancti portant mundum, dum eum ne ruat ac pereat, orationum fortitudine sustinent. Columnæ cæli intremiscunt, ac pavent ad nutum ejus. Apostoli, prophetæ, omnesque apostolici viri, sancti quoque, et cæteri fideles intelligendi sunt: de quibus est Petrus, Jacobus, et Joannes, qui videbantur esse enjuma: sive sancti ante Deum incurvati, et procidentes adorant, qui portant orbem, id est, totum hominem suum: quem docti minorem mundum appellant: perfectioni Crucis imponunt, et ne per mundi vanitates cogitationibus solvatur ac deflectat, intra se eum constringendo per Dei gratiam regunt, et continent.

Et cum invocantem me exaudierit, non credo quod audierit vocem meam. Qui me etiam inculpabili studentem vitæ, impugnantium permittit injuriæ. Exauditus est in hoc, ut Dei bona mereatur. Non se autem exaudiri credit, eo quod mala patitur:

In turbine enim conteret me, et multiplicabit vulnera mea etiam sine causa. Turbo diabolus potest intelligi, qui velut turbo incubuit in Job, ut eum vastaret.

Non concedit requiescere spiritum meum. Astmaticon se dicebat effectum: infirmitas enim est, quæ in pulmonibus generatur. Obstruuntur aditus quidam pulmonum, quos Græci poros appellant, et ita constringuntur atque concluduntur in pulmonibus, ut dicunt medici, ut reddere, sive recipere spiritum, pulmones coangustati non sufficiant, nimio etiam dolore cum festinato suspirio repellitur, et concisus flatus emittitur.

Et implet me amaritudinibus. Si fortitudo quaeritur, robustissimus est. Si æquitas iudicii, nemo audeat pro me testimonium dicere. Si justificare me voluerit, os meum condemnabit me. Si innocentem ostendero, pravum me comprobabit. Etiam si simplex fuero, hoc

A ipsum ignorabit anima mea, et tædebit me vitæ meæ. Unum est quod locutus sum, et innocentem, et impium ipse consumit. Plagis omnibus atque infirmitatibus circumdata atque obsessa, repleta fellis atque blasphemiae, et amaritudine anima mea. Ita ut durum verbum et asperum os meum dicere compellatur, et tædebit me vitæ meæ. Ego tamen hoc solum novi, quod malis vitæ præsentis punior.

Si flagellat, occidat semel: et non de pœnis innocentium rideat. Dure hic satis locutus est contra Deum. In toto quidem libro hoc, nullus locus est asperior isto, et altero superius posito, ubi ait: Quamobrem elegit suspendium anima mea, et mortem ossa mea: de quibus sermonibus respondit ad Deum in fine libri: unum locutus sum, quod utinam non dixissem, et alterum quibus ultra nihil addam. Tota altercatio Job cum amicis hic est, quod ille se justum, illi eum impium pronuntiabant.

Terra data est in manus impii. Caro Christi in potestatem Herodis, sive Pilati: vel ipse Job in potestatem diaboli.

Vultum iudicium ejus operis. Quod si non ille est, quis ergo est? Dies mei velociores fuerunt cursore: fugerunt, et non viderunt bonum. Pertransierunt quasi naves poma portantes: sicut aquila volans ad escam. Vultum hoc loco mentis iudicium, quod Dei justo iudicio est opertum, appellat. Excæcanda corda satellitum impii diaboli: quos isthic iudices nominavit, ut sanctum Job crudelitate acris cruciarent.

Cum dixero: Nequaquam ita loquar. Nequaquam ita ait, hoc est, quando compellente cruciatu, aspera contra Deum loquor, et dura: eodem puncto respiciens delinquo, me Deo ita loqui non oportere.

Commuto faciem meam, et dolore torqueor. Verebar omnia opera mea: sciens quod non parceres delinquenti: si autem et sic impius sum, quare frustra laboravi? Id est, præ doloris nimietate contraho atque contristor, et in ipso delinquentis meæ momento, subitis ac repentinis dolorum aculeis ita vexor atque discrucior, ut rursus amaritudinis et fellis verba depromam.

Si lotus fuero quasi aquis nivis, et fulserint velut mundissimæ manus meæ: tamen sordibus intinges me. In ablutione ergo aquarum nivis, caudor mentis ostenditur, et in manu, munditia fructus sanctorum operum demonstratur. Et recte potest nivi baptismus comparari. In pluvia ergo, et imbre affluente sermonem doctrinæ legislator voluit indicare. In rore vero et in nive, sensum cum illuminatione sui interiora viscerum penetrantem.

Et abominabantur me vestimenta mea. Neque enim viro, qui similis mei est, respondebo: nec qui mecum in iudicio ex æquo possit audiri. Tantum enim malorum mihi illatum est: ut squalore vulneris, et putredinis, si dici potest, etiam quæ insensibilia sunt d' testentur.

Non est qui utrumque valcat arguere: Id est, quis

est qui Deum potest injustitiæ, quasi iniquum arguere, nisi temerarius et blasphemus? quis potest velut in reum iniquitatis cum extensione manus dare sententiam? Job vero juxta Dei testimonium, quo fuerat collaudatus, eo quod innocens esset, sibi conscius vera dixit, quod non esset ullus eorum, cum quibus altercabatur, qui eum recte possit arguere: quia ille judicare alterum justissime audet, cujus rea conscientia de his quæ in alterum judicat, non tenetur.

Et ponere manum suam in ambobus. Auferat a me iram suam, et paror ejus non me terreat. Loquar, et non timebo eum: Nec enim possum metuens respondere. Securus, inquit, et constanter tunc potero respondere, si hæc duo amoveat a me: potentia videlicet suæ magnitudinem, et horum cruciatuum poenas.

CAPUT X.

Tædet animam meam vitæ meæ: dimittam adversum me eloquium meum. Loquar in amaritudine animæ meæ, dicam Deo: Noli me condemnare. Indica mihi, cur me ita judices? Numquid bonum tibi videtur, si calumniaris me, et opprimas me opus manuum tuarum, et consilium impiorum adjuves? Numquid oculi carni tibi sunt: aut sicut videt homo, et tu videbis? Numquid sicut dies hominis dies tui, et anni tui sicut humana sunt tempora: ut quæras iniquitatem meam, et peccatum meum scruteris? Et scias quia nihil impium fecerim: cum sit nemo qui de manu tua possit eruere. Manus tuæ, Domine, fecerunt me, et plasmaverunt me totum in circuitu, et sic repente præcipitas me? Memento, quæso, quod sicut lutum feceris me, et in pulverem reduces me. Nonne sicut lac mulsisti me, et sicut caseum me coagulasti? Pelle, et carnibus vestisti me: ossibus et nervis compegisti me. Quod autem dicit, totum se in circuitu factum, contra hæreticos loentis est, qui dicunt animam ab alio Deo factam, et corpus ab alio plasmatum.

Vitam et misericordiam tribuisti mihi, et visitatio tua custodivit spiritum meum. Licet hæc celes in corde tuo: tamen scio quia universorum memineras. Si peccavi, et ad horam pepercisti mihi, cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris? Et si impius fuero, vae mihi est, et si justus. Ipsa anima est vita hic appellata, non vita animæ: quia possunt et actus animæ vita nuncupari.

Non levabo caput, saturatus afflictione et miseria. Et propter superbiam. Id est, contractus dolore et tormentis viscerum: caput ad ima depositum elevare non possum, sive confusione et mœrore repletus.

Quasi lænam capies me. Huic ergo bestia, ait Job, as i nilas me hominem humilem et abjectum.

Reversusque mirabiliter me crucias. Deum dicebat ad se reverti, quando eum antiquis novas poenas, et recentiores in suo corpore sentiebat mirabiliter.

Instantes testes tuos contra me. Hoc dicit, quia castigationes, et poenæ nostræ, testes sunt divinæ justitiæ. Sive cruciatus illius idcirco dictos testes

A existimo, quia ejulante eo, et rugiente, quasi testimonium Deo tormenta reddebant.

Et multiplicasti iram tuam adversum me, et poenæ militant in me. Quare de vulva educaisti me, qui utinam consumptus essem, ne oculus me videret. Fuissem, quasi non essem de utero translatus ad tumulum. Numquid non paucitas dierum meorum fuerit brevis? Potest ira Dei diabolus intelligi: cujus ministerio Job acerbos dolores patiebatur. Poenæ autem in se militantes dicuntur: quia per quemdam maiorum ordinem succedentes, officium commissæ sibi crudelitatis exercent.

Dimitte ergo me, ut plangam paululum dolorem meum. Id est, requiem ab istis cruciatibus mihi concede, ut plangam aliquantulum dolorem poenarum mearum quem in corpore meo sustineo, sive quem futurum in inferno perhorresco.

Antequam vadam, et non revertar ad terram tenebrosam, et opertam mortis caligine: terram miseris, et tenebrarum: ubi umbra mortis, et nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitans. Quod terram inferorum descriperit, nulli dubium est; nullus ordo ibi est vitæ: tenebrosa est, ut dixi, proculdubio velut carcer, in quem peccatores et impij qui lucem odio habuerunt, ut tenebrarum filii, contrudentur. Quæ terra caligine mortis operta est: ut clausi in nocte aeterna, nullum penitentiae lumen aliquando aspiciant. Ubi est miseris umbra mortis, quæ in hoc loco poenæ intelligendæ sunt: quia sicut umbræ corporum non sunt longe a corporibus, quæ faciunt umbras: ita poenæ non longe a morte sunt, quæ inferunt mortem. Non revertar ad hanc mortalitatem, ubi tanta mala patior. Spiritus divinus, qui est in naribus meis Quia eum dolorum angustiis anhelantem, consolationum robore urgebat. Quis mihi tribuat ut in inferno protegas me, et abscondas donec pertranseat ira tua, et constituas mihi tempus in quo recorderis mei? Furor iræ Dei pertransiit, quem Adam peccando promeruit, quando chirographum in mortem filiorum ejus conscriptum, Christi delevit adventus. Nemini ergo de sanctis mirum videatur, qui adventu Domini sunt absoluti ab inferis, et resurrectionis Christi exemplo in spe beatæ resurrectionis suæ sunt constituti.

CAPUT XI.

D *Respondens autem Sophar Naamathites dixit: Numquid qui multa loquitur, non audiet: aut vir verbosus justificabitur? Veluti si dixisset: Numquid potest vir verbosus admirationi haberi, aut præconio laudis efferri: cum sit ostensione nimia verborum odiosus? sed potius audire debet quæ meretur: ne, vanitate elatus, solum se existimet sapientem.*

Tibi soli tacebant homines, et cum cæteros irriseris, a nullo confutaberis? Non sunt hæc amicorum solatia, sed hostium tela. Ita ut nunc dicamus de vobis: Filii hominum dentes eorum, arma et sagittæ,

*Dixit enim : Purus est sermo meus, et mundus sum in conspectu tuo. Non ita dixit, quod purus esset et mundus : id est, quod cogitationibus et verbis ante Deum immaculatus existeret ; sed dixit, Nihil in-
pium feci.*

Atque utinam Deus loqueretur tecum, et aperiret labia sua tibi. Dixit quali iudicio Job debuerit condemnari. In loquendo enim vocem Dei, cujus sonum aures suscipiunt, ut arbitror, voluit indicare. In aperiendis vero labiis, vocis intelligentiam demonstravit.

Ut ostenderet tibi secreta sapientiae, et quod multiplex esset lex ejus. Cordis ejus abdita, et recondita iudicia, in quibus multiplex et imperscrutabilis est, cognosceres.

Et intelligeres quod multo minora exigaris ab eo, quam meretur iniquitas tua. Hoc est, plura pati debes tormenta, quam te sustinere proclamas.

Forsitan vestigia Dei comprehendes, et usque ad perfectum omnipotentem reperies. Vestigia Dei illa sunt, quando dignatione sui hominibus innotescit. Et ideo tunc eum vestigamus, quando se nobis aliquantulum manifestare dignatur. Hæc sunt ergo vestigia Dei, cum eum incomprehensibilem intellexeris, et credideris.

Excelsior caelo est, et quid facies ? Profundior inferno, et unde cognosces ? Longior terræ mensura ejus et latior mari. Si subverterit omnia, vel in unum coarctaverit : quis contradicet ei ? vel quis dicere ei potest : Cur ita facis ? Credimus quod ubique est Deus, et intra eum omnia quæ ab eo creata sunt continentur.

Ipsæ enim novit hominum vanitatem, et videns iniquitatem nonne considerat ? Ipse enim novit opera iniquorum, et videns iniusta non negligit ; quia iniquos et impios vindicat.

Vir vanus in superbiam erigitur, et tamquam pulum onagri se liberum natum putat. Dicit enim pullo onagri similem, effreno scilicet animali et vago : eo quod ita existimet de se Job, qui ad nullum debeat pertinere.

Tu autem firmasti cor tuum, et expandisti ad eum manus tuas. Firmasti cor tuum, ait : non ut satisfaceres Deo per pœnitentiam, ut auferret plagam hanc pessimam in tuis carnibus scævientem. Expandisti ad eum manus tuas : id est, falsa operum merita, ore vaniloquo dilatasti : quia multis locis, nomine manuum, opera designantur.

Si iniquitatem quæ est in manu tua, abstuleris a te, et non manserit in tabernaculo tuo iniustitia. Cum exprobratione arguit Job, dicens : Si iniquitas quæ est in manu operis tui, et iniustitia in tabernaculo cordis tui non manserit.

Tunc levare poteris faciem tuam absque macula, et eris stabilis, et non timebis. Sanctam videlicet possidens conscientiam, et liberam ad deprecandum Deum erigens faciem tuam. Cain enim fraticida in terra Naid habitavit, id est, instabilis factus est. Ne ergo et Job hujusmodi supplicium, super morte sua

perpetuum timorem incurreret, Sophar hortatur eum, dicens : Si hæc feceris, quæ supra diximus, eris stabilis. Hoc sane sciendum, quia est commotio in qua peccator permanens in facinoribus suis, ante faciem non consistit. Facies tua tamquam aqua pura, et spoliaberis sorde, et non timebis. Qui est sinceræ et purificatæ mentis, et mundus ab omni sorde, pertinet vitæ : quibus velut exoviis expoliatus, tamquam e tenebris eductus fulgebit. Homo faciem mentis suæ candoris puritate præferens radiantem populum significat Judæorum, qui Christum patrem quodam modo suum occidit.

Miseriæ quoque oblitisceris, et quasi aquarum quæ præterierint, non recordaberis. In transitu itaque aquarum, Sophar hoc vult intelligere ; quod tam cito possint discedere ab eo dutores, si tamen Job se emendare voluerit ; quemadmodum aquæ intra momentum ad loca alia dilabuntur, et ita omnino abstergi ab eo posse plagæ hujus miseriam : ut prorsus tenni memoria recordetur ejus, quasi quæ non fuerit.

Et quasi meridianus fulgor consurget tibi ad vesperam. Et cum te consumptum putaveris, orieris ut Lucifer. Spiritualiter sic intelligi potest : consurget tibi ad vesperam, id est, in consummatione laborum malorum tuorum, consolatio sol justitiæ tibi Christus adveniet : sive post mortem resurgens in gloriam. Item aliter, etiam in hoc interitu tuo quo quotidie tanta putredine contabescis, et defuis, ut jam omnino consumptum te arbitreris : si feceris, quæ jam dixi, ex nihilo omnino penitusque consumpto, repente orieris ut Lucifer ; qui per occultas cursus sui metas potum circumiens, post biennium in ipsius auroræ rutile dicitur apparere. Ita ergo et tibi post noctem, et tenebras densiores diuturnæ tentationis istius : si culpas tuas cognoveris, poterit evenire.

Et habebis fiduciam proposita tibi spe, et defossus securus dormies. Requiesces, et non erit qui te extereat. Et deprecabuntur faciem tuam plurimi. Habebis hanc fiduciam, ut defossus in morte, certusque de resurrectione effectus, securus dormias, requiescas in inferno, in spe certæ spei constitutus, et non erit illi tuius tortor adversarius inimicus, qui te extereat, et tibi pœnas infernales infligat, sed potius quicumque sunt, preces tibi supplices frudent, ut eis tartarei cruciatus tui orationibus temperentur.

Oculi autem impiorum deficient, et effugium peribit ab eis, et spes illorum abominatio animæ. Id est, expectatio hominum impiorum hoc sine concludetur : ut in tempore alienæ gloriæ, ipsi non absolute, sed abominatione digni inveniantur.

CAPUT XII.

Respondens autem Job, dixit : Ergo vos estis soli homines, et vobiscum morietur sapientia ? Et mihi est cor sicut et vobis : nec inferior vestri sum. Quis enim hæc quæ nostis ignorat ? Qui deridetur ab amico suo sicut ego, invocabit Deum, et exaudiet eum. De-

videatur enim justis simplicitas. Hoc est dicere, quid vos tantum dicitis sapientes, et patatis quod post vos nullus erit sapiens?

Lampas contempta apud cogitationes divitum parata ad tempus statutum. Abundant tabernacula prædonum, et audacter provocant Deum, cum ipse dederit omnia in manus eorum. Lampadem se contemptam a divitibus dicit: utique superbos eos denotans, eo quod despicerent eum afflictum cruciatibus, et despectione propinquorum; qui tamen magnæ fidei, et honorum operum oleo intrinsecus fulgebat. Sive etiam lampas contempta a divitibus, Christus a Judæis, qui surgens a mortuis splendore gratiæ suæ illuminavit universum mundum. Divites vero ideo Judæi dicti sunt, quia acceperunt eloquia Dei.

Nimirum interroga jumenta, et docebunt te, et volatilia cæli, et indicabunt tibi. Loquere terræ, et respondebit tibi, et narrabunt pisces maris. Quis ignorat quod omnia hæc manus Domini fecerit? In cujus manu anima omnis viventis, et spiritus universæ carnis hominis. Nonne auris verba dijudicat, et fauces comedentis saporem? In antiquis est sapientia, et in multo tempore prudentia. Apud ipsum est sapientia, et fortitudo, et ipse habet consilium, et intelligentiam. Quod omnia ad Dei providentiam et gubernationem pertineant, etiam quæ irrationabilia atque insensibilia sunt, quadam ratione veritatis interrogata respondent. Secundum mysticum intellectum possunt homines inconditi, et irrationabiles moribus, jumenta intelligi. Volatilia vero intelliguntur demones, sive leves, et elati homines ac superbi: aut certe astrologi. Terra voluptuosi homines, et carnales, qui terrena sapiunt. Pisces, philosophi, et eorum similes, qui de rebus mundi, et ejus qualitatibus inquirendis nimis sunt. Aliter: Jumenta, equi boni sunt, quæ animalia in hæreditate Domini habitabant: quibus pluvia voluntaria Evangelii ab incredulis segregata est. Volucres vero sunt qui sursum corda habent, et cælestia concupiscunt; vel qui obviam Christo in aere ex mortuis ituri sunt: caro sanctorum rectissime intelligitur, quæ regnante Domino, exsultabit. Pisces vero qui inter fluctus mundi istius tempestatesque natantes, tuta sibi loca æternitatis et quietæ prospiciunt. Vel illi pisces intelligendi sunt, qui per aquam vitam accipiunt; qui confestim de fonte baptismi migrant ad Christum, sive ad Deum, ut alii dicunt.

Si destruxerit, nemo est qui ædificet. Manifestum est quidquid sapientiæ suæ iudicio dissipare voluerit, ac destruere: nemo poterit fortitudini illius velut potens resistere. Sicut destruxit turrem, et regna multarum gentium, vel etiam Jerusalem, ubi præcepta ipsa legalia tanquam lapides scripti sunt, sub præsentia gratiæ suæ dissolvenda esse prævenit. Sic itaque, et secundum Job prophetationem, prius inimiciliarum, lex utique præceptorum, per Christum destructa est; ut duos conderet in semel ipso in unum novum hominem pacem faciens. Destruxit atque reseravit Deus Christus claustra

inferni, et diabolum habentem potestatem mortis, regno dominationis deposuit. Destruxit Deus Christus igitur mortem, dum ipsam ut in ea mori dignaretur, suscepit, et dum in cruce destruxit corpus peccati, veterem hominem nostrum illic interficientem peremit: ut viam nobis in æternum restitueret. Sic itaque destruxit mortem, et illuminavit vitam: persecutorum Ecclesiam destruxit consilia, molientium ut nomen ejus effoderent de sub cælo, Judæi scilicet et gentes. Destruxit dogmata, et diversos errores hæreticorum ab Ecclesia: indissolubili rectæ fidei ædificio: de quibus Salomon: *Civitates fortium ascendit sapiens, et destruxit munitiones ejus.* Destruxit et omnem cultum idolorum.

Si incluserit hominem, nullus est qui aperiat. Inclusit Deus Noe in diluvio: Lot in Segor: Jonam in ventre ceti: Jeremiam et Baruch ne invenirentur. Includit, et illos de quibus dicitur: *Immittet angelum suum in circuitu timentium eum, et eripiet eos.* Sive sub sententia mortis iudicio Dei positum hominem quis potest revocare? Inclusus est Pharaon in mediis aquis: inclusi sunt Dathan et Abiron vivi in inferno: populus Israel in eremo per quadraginta annos inclusus est. Includit Deus hominem tribulationibus excoquendum: aut certe correptionibus flagellandum peccatorem cingit ut emendet. Quis est qui copiam declinandi veluti quemdam aditum aperiat, ut evadat: sicut ipse Job, qui ait: *Conclusit me Deus apud iniquum, et manibus impiorum tradidit me.* Potest homo hoc loco diabolus intelligi: qui cum inclusus fuerit in inferno, nec se ipse liberavit, qui se contra Deum fortissimum detestabiliter arbitratur.

Si continuerit aquas, omnia siccabuntur, et si emisserit eas, subvertent terram. Quod factum sub Noe, secundum Scripturarum fidem, minime dubitamus. Modo vero spiritualiter aquæ doctrinarum in Judæorum populis continentur, ut sint eis legis flumina in desertum, et exitus aquarum in sitim: et habeant ut istæ aquæ terrenas cupiditates atque luxurias, et disperdantur ac demoliantur, in terra Ecclesiæ rationalis relicta imagine terreni hominis, in spirituales vitam se convertendo proficiant.

Apud ipsum est fortitudo, et sapientia. Hoc est, Filius cum Patre, et Spiritus sanctus.

Ipse novit, et decipientem, et eum qui decipitur. Noverat Balaam, Achab, Ænam falsum surrecturum prophetam: Ænam novit, sed per hæc meritum populi peccatoris ostendit: ut in perditionem ejus falsa vaticinando denuntiet, et hi qui nolunt audire Deum et prophetas vera dicentes, pseudoprophetarum falsis vaticinationibus illudantur. Filii quoque Israel, sicut in libro Judicum legimus, æquissimo Dei iudicio decepti sunt. Et cum juxta causa propter uxorem Levitis contra Benjaminitas congregati fuissent, ut scelus adulterii puniretur: in ipsis prius est sacrilegii crimen vindicatum, quia prius ipsi emendari debuerant: vel certe eos, qui idola in injuriam Dei adorabant, interimere: quibus majus fuit fratris in-

juriam quam Dei, et ob id prius in illis vindicatum est. Novit autem Dominus et decipientem et deceptum per præscientiam, quod etiam de Abel, et Cain, et Dalila, et Samson, qui gratiam Spiritus sancti in septem criminibus mystice possidebat, intelligi potest. Noverat utique hæc omnia Deus antequam fierent, præscius futurorum; sed permisit ut homo, qui libero utebatur arbitrio, præcepto Dei inobediens, insuper, et Deum posse se fieri credens, per justitiam Dei pœnam inobedientiæ dignissime sustineret. Illi omnes typum Christi habuerunt. In Samson vero qui leonem tenuit et occidit, et in ore mortui leonis favum mellis invenit: significatum est, quod in superbis, in quorum ore putor fuerat blasphemiarum, esset postmodum dulcedo laudis et gratiæ Dei. Et ut ille Samson sitiens de molari dente asini, invocato Deo, aquam eduxit ut biberet: ita et Christus de immundo et duro gentium populo fide credentium tanquam refrigerii populo saturatus est. Maxilla quoque ejusdem asini de cuius molari aquæ copiosæ effluxerant, occidit mille viros. In maxillis, et dentibus, oris eloquium intelligitur. Doctrina igitur eorum, qui ex gentibus crediderunt, perfecto quodam numero fiunt. Samson vero hostes suos atque adversarios tribus modis interfecit, et occidit: dum alii non credendo pereunt: alii vero credendo fidei, moriuntur peccato. Opus hoc maxillæ elevatio appellatur. Ita enim doctrina, et prædicatio Evangelii magnificata est super omnem terram, ut eam omnes gentes ubique elevatam mirentur. In illis ergo vulpibus figuratum est: ut per dolosos et sanæ fidei inimicos, quorum principatus in caudis est, pars post tergum relicta, pars circa fructus Christo adversantiam vastaretur.

Adducit consiliarios in stultum finem, et iudices in stuporem. Ut fecit contra Ægyptiorum magos, qui dicebant Pharaoni, regem Chaldæorum non esse venturum ad vastandam Ægyptum, sive ipsum Nabuchodonosor in amentiam vertens, vel Balthasar timore concutiens.

Balteum regum dissolvit, et præcingit fune renes eorum. In balteo regnan- is gloria intelligitur: in fune, ignominia regno depositi: sicut Sedechiæ, et Manasse contigit, Deo jubente. Sive populum Judæorum, qui per infidelitatem suam, a Christi regno distinctus est. Sed et nunc renati in Christo reges, sunt omnes in adoptionem filiorum æterni regis vocati. Vere ab illa honoris sublimitate merito distinguuntur, quicumque ea quæ poenitentia finibus digna sunt, perpetrarunt. Sicut ait propheta: *Pro zona reste cingeris.*

Ducit sacerdotes inglorios. Ut filios Heli, vel plures alios ejusdem gentis.

Et optimates supplantat. Non dolo supplantat Deus, in quo non est iniquitas, sed hæc modo dicitur supplantare, dum injustum amovet, et iniquum: et in locum quem tenere videtur qui- que indignus, bonum hominem, et iustum substituit, ut David in locum Saulis.

A *Commutans labium veracium, et doctrinam senum auferens. Effundit despectionem super principes, et eos qui oppressi fuerant relevat. Cum propter peccata remotis promissionibus, æternæ gehennæ flammam adoptatis dare compellitur.*

Qui revelat profunda de tenebris, et producit in lucem umbram mortis. Qui multiplicat gentes, et perdit eos, et subversas in integrum restituit. Qui immutat cor principum populi terræ, et decipit eos, ut frustra incedant per invium. Palpabunt quasi in tenebris, et non in luce, et errare eos faciet quasi ebrios. Umbra mortis ipse diabolus est: qui non protegit homines, sed premit in mortem: hic producit in lucem, quando ab anima fidei separatur.

CAPUT XIII.

B *Ecce omnia hæc vidit oculus meus, et audivit auris mea, et intellexi singula. Secundum scientiam vestram, et ego novi: nec inferior vestri sum. Sed tamen ad Omnipotentem loquar, et disputare cum Deo cupio: prius vos ostendens fabricatores mendacii, et cultores perversorum dogmatum. Atque utinam taceretis, ut putaremini esse sapientes. Audite ergo correctiones meas, et iudicium labiorum meorum attendite. Numquid Deus indiget vestro mendacio: ut pro illo loquamini dolo? Numquid faciem ejus accipitis, et pro Deo iudicare nitimini? Aut placebit ei quem celare nihil potest? Aut decipietur, ut homo, vestris fraudulentis? Doli erant in illis, quia sub verbis consolatoriis inimico eum corde pulsabant.*

C *Ipsæ vos arguet, quoniam in abscondito faciem ejus accipitis. Statim ut se commoverit, turbabit vos, et terror ejus irruet super vos. Memoria vestra comparabitur cineri, et redigentur in lutum cervicæ vestræ. Taceate paulisper, ut loquar quodcumque mihi mens suggererit. Ut a Deo arguarini, digni estis: abscondite, id est, quasi eo ignorante, personam ejus in vobis ad me damnandum suscipitis: tanquam eum latere possit aliquid, ut ita ei subreperere velitis.*

Quare lacerabo carnes meas dentibus meis. Torquentibus enim nimis cruciatibus, manus vel labia sua dentibus lacerabat.

Et animam meam porto in manibus meis. Etiam si occiderit me: in ipso sperabo. Verumtamen vias meas in conspectu ejus arguam, et ipse erit salvator meus.

D *Non enim veniet in conspectu ejus omnis hypocrita. Audite sermonem meum, et ænigmata percipite auribus vestris. Si fuero iudicatus, scio quod justus intemiar. Quis est qui iudicetur mecum? Veniat. Quare tacens consumor? Duo tantum ne facias mihi, et tunc a facie tua non abscondar. Manuum tuam longe fac a me, et formido tua me non terreat. Voca me, et ego respondebo tibi: aut certe loquar, et tu responde mihi. Quantas habeo iniquitates et peccata. Ipsam vitam suam, quæ solet animæ vocabulo dici, portare se ait in manibus suis: hoc est jam nunc in tormentis deficiente anima et exente, velut efferendam porto in manibus.*

Scelera mea, et delicta mea ostende mihi. Ut scire possim, quam ob causam ita me crucias.

Cur faciem tuam abscondis, et arbitraris me inimicum tuum? Contra folium quod vento rapitur, ostendis potentiam tuam, et stipulam siccam persequeris. Scribis enim contra me amaritudines, et consumere ne vis peccatis adolescentiæ meæ. Posuisti in nervo pedem meum, et observasti omnes semitas meas, et vestigia pedum meorum considerasti. Qui quasi putredo consumendus sum, et quasi vestimentum quod comeditur a tinea. Dum ita puniri me permittis, quem velut inimicum existimas, dolet mihi eo quod ipse optime noveris, quia illi potius qui tibi resistit, nocetur.

CAPUT XIV.

Homo natus est de muliere, brevi vivens tempore: repletur multis miseriis. Qui quasi flos egreditur, et conteritur, et fugit velut umbra, et numquam in eodem statu permanet. In flore hoc loco fragilitatem humani generis intelligamus, non fragrantem odoris pulchritudinem, et decorem.

Et dignum ducis super hujusmodi aperire oculos tuos, et adducere eum tecum in iudicium. Quis potest facere mandatum de immundo conceptum semine? Nonne tu qui solus es? Breves dies hominis sunt, numerus mensium ejus apud te est. Constituisti terminos ejus, qui præteriri non poterunt. Hoc est dignum ducis, ut propter humanum genus, Unigenitum tuum hominem nasci velis. Sive aliter: me quoque permittis fabulari tecum, et evolvere miseras meas.

Recede ergo paululum ab eo, ut quiescat, donec optata veniat, et sicut mercenarii dies ejus. Hoc est, amove a me flagellum tuum, neque me diutius permittas taliter lentari.

Lignum habet spem. Si præcisum fuerit, rursus virescit, et rami ejus pullulant. Si senuerit in terra radix ejus, et in pulvere emortuus fuerit truncus illius, ad odorem aquæ germinabit, et faciet comam, quasi cum primum plantatum est. Rationabile lignum credendum est, de quo dicitur: Est enim arbori spes. Hoc itaque lignum præcisum fuit per inobedientiam: quando habitabat in medio lignorum paradisi, priusquam Dei sententia moreretur, a quo in baptisate vetustas præciditur, ut in Jesu Christi novi hominis vita, per resurrectionem fidei reviviscat, et rami ejus virtutibus pullulent: id est, opera ejus sancte vivendo proficiant.

Homo vero cum mortuus fuerit, et nudatus atque consumptus: ubi quæso est? Homo autem non habens spem in Christo, sicut gentes quæ ignorant Deum, cum mortuus fuerit, non renatus per baptismum, vita etiam destitutus ac præsentis delectatione nudatus, sine dubio sententiam æternæ damnationis excipiet.

Quomodo si recedant aquæ de mari, et fluvius vacuatus arescat: sic homo cum dormierit, non resurget. Donec atteratur cælum, non evigilabit: nec consurget de somno suo. Quis mihi hoc tribuat, ut in inferno protegas me, et abscondas me, donec pertranscat furor tuus: et constituas mihi tempus, in quo recorderis mei? Putasne mortuus homo rursus vivet?

A Cunctis diebus quibus nunc milito: expecto donec veniat immutatio mea. Si fieri potest ait, ut aquæ salutarium præceptorum Dei, de sanctarum Scripturarum mari desinant recedere, cui perenni abundantia non desiciunt: et si potest fieri ut fluvius sacri baptismatis, quadam inopia diviniæ misericordiæ exsiccet, et non plenus sit gratia Dei, sancti quoque Spiritus donis non redundet: ita poterit fieri, ut homo cum mortuus fuerit, non resurgat.

Vocabis me, et ego respondebo tibi. Operi manuum tuarum porriges dexteram. Vocabuntur omnes mortui in novissimo sæculorum, et in voce archangeli, atque in tuba Dei de tumulis excitabuntur: respondebuntque universi hoc modo cum ad verbum majestatis ejus atque potentiæ, cineres ac favillæ humanorum corporum vivificabuntur, et exsurgent ex mortuis incorrupti.

Tu quidem gressus meos dinumerasti: sed parce peccatis meis. Cogitationes et opera juventutis meæ.

Signasti quasi in sacco delicta mea, sed curasti iniquitatem meam. Saccus, significativo nomine, quasi tota massa peccatrix generationis Adæ dictus videri potest: in quo, quasi sub signaculo imaginis ejus, genuit Adam ad imaginem, et similitudinem suam, totam sobolem illius in ipso prævariatricem effectam: quam per multa sæcula Deus clausam tenuit sub peccato, et tamen in novissimis sæculorum temporibus, vulnera delictorum sua redemptione curavit. Si autem de semetipso Job hoc dixisse videtur, ut arbitror, iste est intellectus: Si quæ igitur, ait, ad Deum per totum sæculum vitæ meæ peccata commisi, in unum omnia per diversa temporum spatia congregasti, ut secundum rigorem justitiæ tuæ pro cunctis simul mihi retribueres.

Mons cadens defluit, et saxum transfertur de loco suo. Lapidem excavant aquæ, et alluvione paulatim terra consumitur, et homines ergo similiter perdes. Montem ergo istum diabolum, sive superbiæ hominem sentire debemus, qui contra Deum, ut mons elatione mentis tumescit, et ita se erigendo, cadit in præceps, ut defluat, et solutus in pulverem ad nihilum deducitur. Saxo vero illos assimilari puto, qui cum in naturæ bono debuerant tanquam lapides soli simili fortitudine permanere, commutati sunt voluntate propria in stoliditatem quandam ac duritiam cordis, et ideo detestationis suæ habitaculo quod se habere quasi de suis meritis præsumebant, dejiciendi sunt ad digna sibi loca. Aquæ autem istæ quæ semper inferiora petunt, per quas etiam quondam venit interitus, adversarias significant potestates, et procellas ac turbines mundi. Itaque ergo aquæ, inquam, eos homines qui sibi fortissimi ac solidi sunt de se præsumentes, et confidentes in virtute sua, unde, et lapidibus comparantur, indesinenti lapsu atterunt. Terram vero illos esse existimo, qui tentationes, et pericula non auferentes, se dimittunt labefactari. Homines ergo similiter perdes: id est, sanctos tuos, qui imaginem tuam in se custodiunt.

Roborasti eum paululum, ut in perpetuum transiret. Hoc est, in vita ista non permisisti sanctos tuos tentationibus superari.

Immutabis faciem ejus, et emittes eum. Id est, cum mortale hoc immortalitatem induerit, et incorruptionem. Sive aliter, faciem animam intelligimus, quæ cum naturalem receperit serenitatem, contempletur gloriam divinæ majestatis, quæ cum corpore suo simul fuerit gratulata: nulla perturbatione cujuslibet vitii sauciabitur.

Sive nobiles fuerint filii ejus, sive ignobiles, non intelliget. Hoc est, non filii carnis, sed filii mentis: id est, opera virtutum. Non intelligunt ergo sancti in hac vita ante iudicii diem, quales pro certo filios habeant: utrum Deo placentes, an non placentes. Roborasti eum paululum, ut in perpetuum transiret, secundum formam servi quam assumpsit. Hæc Christo Deo non aptari posse arbitror. Nam cum ex ea parte qua homo est, infirmaretur proximus passioni, evangelista ait: *Apparuit autem angelus Domini de caelo confortans eum.* Hic ergo ad breve tempus administrata redemptione nostra in perpetuum illud sæculum caelos penetrans transivit. Immutabis faciem ejus: hoc est, cum totus homo in Deum transit: salva tamen utriusque substantiæ proprietate in unitate personæ.

Atamen caro ejus dum vivet, dolebit, et anima illius super semetipso lugebit. Ita veram carnem Salvator noster assumpsit, ut potuerit dolorem sentire. Vel anima ejus doluit, cum ait: *Tristis est anima mea usque ad mortem.* Sive Ecclesia, quæ caro ejus est, dolet cum pressuris premitur sæculi: quia ipsa Ecclesia filia est in eo, qui per fidem baptismi initiatur in Christo. Et rursus mater est, cum ille qui membris Christi incorporatus est, suscipit ministerium baptizandi.

CAPUT XV.

Respondens autem Eliphaz Themanites dixit: Numquid sapiens respondebit, quasi in ventum loquens. Hoc sensu videtur cepisse: quisquam ne sapiens, et disciplinæ philosophicæ studiosus, ita furor rapitur, atque insaniam possidet, ut sine ullo timore Dei vel religionis intuitu, sic loquatur, ut auræ flatui simile sit, ventoque quod liquitur. Ob hoc igitur Eliphaz sanctum Job veluti spiritu superbiæ ventoque timidum redarguere ausus est.

Et implebit ardore stomachum suum. Nomine ardoris, exanhelantem felle iracundiæ animum ejus voluit indicare, qui adversum Deum tamquam coequallem sibi irasci præsumpsit. Alia interpretatio ita habet: *Et implebit dolore ventrem suum.* Ventrem capaxem quemdam sinum anime dictum intelligamus: quia quemadmodum receptaculum aliquod est corporis quo viscerum vitalia continentur, et hoc ventris nomine appellamus: ita virtutem quamdam exercitationibus animæ capabilem illa translatione per demutationem nominis dixit, quæ eo modo cogitationibus repleatur, quo venter hominis scis repletur. Increpatur ergo Job ab Eliphaz,

quod hujusmodi ventrem dolore repleverit, id est, ea cogitet quæ animam ejus discrucient, vel unde dolores corporis merito patiatur.

Arguis verbis eum qui non est æqualis tibi, et loqueris quod tibi non expedit. Quem ita dicendo, velut rebellem Deoque contrarium notat. Ob hoc forsitan, quia in precedenti sermone dixerit Job ad Deum inter cætera: *Et arbitraris me inimicum tuum.*

Quantum in te est, evacuasti timorem; et tulisti preces coram Deo. Tam elatus, inquit, effectus es, ut timore divino omnino sis vacuus, et Deum jam nec deprecari digneris: propter quod ait: *et tulisti preces coram Deo, id est, quasi tibi non necessarias a te abstulisti.*

Docuit enim iniquitas os tuum: et imularis linguam blasphemantium. Malum igitur mentis tuæ, os tuum didicit loqui, et ideo imitator et discipulus es illorum, qui linguam ad blasphemandum Deum semper habent paratam.

Condemnabit te os tuum, et non ego, et labia tua respondebunt tibi. Id est, merita sermonum tuorum recipies.

Numquid primus homo tu natus es, et ante omnes colles formatus? Ergo antequam generatio humana existeret, esse cepisti, donans tibi plurimum, quod præ cæteris hominibus sapias: ubi sermone subsannatorio potuit primum Adam dixisse: quem utique sapientissimum a Deo novimus factum. Ita ergo in sanctum Job invehitur, ut diceret: *numquid tu ante patrem humani generis, et ante conditionem angelorum esse cepisti?*

Numquid consilium Dei audisti, et inferior te erit ejus sapientia? Subinde nimiam, et jactantem arguit vero Deo placentem, et vehementer increpat, dicens: quod non solum nosse putet Dei consilium: verum etiam, et inferior sit illi ejus sapientia. Apparet ergo plenum livore animum, exprobrationum jacula in hominem justum sine causa dirigere, ut conviciis obrueret innocentem.

Quid nosti quod ignoremus? Quid intelligis quod nesciamus? Plurimum: plane in primis ipsum Deum magis noverat, deinde revelanda in Christo mysteria spiritu pervidebat.

Et senes, et antiqui sunt in nobis multo vastiores quam patres tui. Senes, et antiqui nobiscum positi, qui jam ipsa longævitæ plurimum eruditionis atque scientiæ consecuti sunt: nihil temere contra Deum, ut tu facis, dicere præsumpserunt.

Numquid grande est, ut consoletur te Deus? Sed verba tua prava hoc prohibent. Manifestum nec grande est omnipotenti, nec difficile misericordie Dei, hominem consolari: ut invocantem exaudiat, et a pressura tribulationis eripiat: sed tu blasphemias ructando, exacerbans magis Deum in poenam tuam, quem poteras humilitate, et satisfactione placare.

Quid te elevat cor tuum, et quasi magna cogitans, attonitos habes oculos? Quid times contra Deum spiritus tuus, ut proferas de ore tuo hujusmodi sermone

na? Quid est homo, et ut immaculatus sit, ut justus appareat notus de muliere? Ecce inter sanctos ejus nemo immutabilis, et caeli non sunt mundi in conspectu ejus: quanto magis abominabilis, et inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem? Cor, oculi, spiritus, totam hominis animam significant, sed in corde hominis sapientiam cognoscimus. In oculis, perspicuitatem intelligentiae. In spiritu vero illius animam motum, quo cogitationibus incessabiliter agitur ad quaecumque facienda. In elevatione ergo cordis, et attonitis oculis, timore etiam spiritus: superbum valde contra Deum, et inflatum nimium sanctum Job Eliphaz amicus ejus exprobrat. Illis etenim sermonibus offensus fuerat, quos beatus Job ad Deum superius narravit. Si judicatus fuero, scio quod justus inveniar, et contra isto sermone loquitur: Quid est homo ut immaculatus appareat?

Ostendam tibi, audi me, quod vidi narrabo tibi. Expertam rem loquor, quam cognovisse, et vidisse me noveris.

Sapientes confitentur, et non abscondunt patres suos. Ita vult eum diversis modis atque exemplis, quasi ad poenitentiam coarctare atque constringere, ut confiteatur plagam illam poenarum quam sustinebat ob merita sustinere. Vel ita: non defendendo seipsum, suosque patres similes sui, vel quos imitando parentes habere coeperunt; peccata sua sive parentum non cooperiunt, nec abscondunt. Sive non celant patres suos, id est, seniores, vel sacerdotes suos, quibus peccata salubre est confiteri.

Quibus solis data est terra, et non transibit alienus per eos. Frequenter Deus propter peccata tradit terram iniquorum aliis gentibus. De conversationis igitur introitu, et ingressu Sophar ad Job loquitur: In amaritudine sua vadent et venient super eum horribiles, id est, quasi iracundia fessum commoti, et veneno invidiae in amaritudinem favoremque conversi: circa te, inquit, jugiter morabuntur. Sive moraliter. Sapientes illi in Christo sunt, et in saeculo stulti, qui satisfactione poenitentiae, peccata sua vel errores haereseos convertendo se ad Deum fideliter confitentur, et doctores vel criminum suorum, vel dogmatum manifestant, ut terram corporis sui soli possideant: id est, non ei vitia, vel hostiles nequitiae dominantur. Alienusque per eum non transeat, id est, diabolus in eum non habeat potestatem. Qui vere alienus dicendus est, quia se a Deo, et angelorum consortio fecit alienum.

Cunctis diebus suis impius superbit, et numerus iniquitatum suarum est tyrannidis ejus. In personam quidem Job haec Eliphaz videtur invehere, quae usque ad calcem sermonis hujus perduxit. Igo vero existimo quod afflatus spiritu prophetiae, cuncta haec in quemlibet impium, sive in ipsum diabolum, vel ejus socios dixerit.

Hostis terroris semper in auribus illius. Sicut Aegyptii passi sunt.

Et cum pax sit, ille semper insidias suspicatur. Perseverat impius in scelere semper de conscientia:

malis: novit enim secundum justam judicium Dei, quae impiis retributio sit separata.

Non credit quod reverti possit de tenebris ad lucem. Frustra errore deceptus, quod aliquo pretio redimendus sit. Sic impius in profundum peccatorum deveniens, vitam se posse consequi desperavit. Et ideo non credit quod reverti possit ad poenitentiae lucem de tenebris peccatorum. Hujus autem diffidentiae causam enarrat, dicens:

Circumspiciens undique gladium. Id est, hinc inde: sive praestolans mortem. Diximus, diabolum in escam datum spirituum immundorum, quia ejus mactilla vivunt: vultures vero homines peccatores, et immundi intelliguntur. Cum ergo hi conversi fuerint, tunc inimicum devorantem se, versa vice habebunt in escam, quia ipse est draco qui datus est a Deo in escam populis Aethiopiae, qui quondam propter nigredinem peccatorum Aethiopes, nunc autem per fidem lux facti in Domino. Hinc impium sive draconem consumunt ac devorant: dum omne corpus ejus, qui sunt utique peccatores, per fidem intromittunt in corpus, id est, in Ecclesiam: secundum hoc, quod dictum est Petro: Surge, occide, et manduca. Hinc etiam Moyses filios Israel vitulum committentium bibere compulsi, et sicut ab eo fuerant absorpti in errore: ita illi in corpore populi Dei relicto errore transirent.

Cum se moverit ad querendum panem, novit quod paratus sit in manu ejus tenebrarum dies. Multis enim morum est inchoatio cogitantis. Cum ergo hic recordatus fuerit, cum sibi semper male conscius, quemadmodum possit vivere: nihil ei occurrit aliud quam tempus illud judicii Dei horribile, quo poenas perpetuas irrogandas expavescit.

Terrobit eum tribulatio, et angustia collabit eum, sicut regem qui preparatur ad pugnam. Antequam dies praedictus adveniat, male formidinis excubiatur: pressuris quoque, et angustis septus undique coarctabitur, veluti rex profecturus ad praedium. Sub nomine regis impium hominem, sive diabolum significari existimo, qui contra Deum bella quotidie, blasphemias contentionesque, sive pugnas parat vitiorum.

Totum enim adversus Deum manum eum, et contra omnipotentem roboratus est. In statione, sive expansione manus, resistentem Deo demonstrat, quemque mentis etiam tumidae contumacia robustum dicit.

Cucurrit adversus eum erecto collo. Abruptam ac praecipitem superbi indicat mentem: quia contra Deum possessus insanus in audacia resistendo, non lentis gressibus processit.

Et pingui cervice armatus est. Pinguedinem nominando cervicis, superabundantem, et quasi nimium effluentem superbiam indicavit. Quemadmodum propheta ait, cum de eadem hominum superbia loquitur, dicens: Proditit quasi ex adipe iniquitas eorum, hoc testimonium nova editio aperius dicit: Proceperunt a pinguedine oculi eorum: id est, sensus sive

cogitationes nimium superborum, in blasphemiam A proruperunt.

Operuit faciem ejus crassitudo. Facies plerumque ipsa mens animæ intelligitur, ut ait Apostolus: *Nos autem revelata facie gloriam Domini speculamur.* Hanc diabolus sive impius homo sanctitate seu humilitate, serenam non habet, sive perspicuam, sed crassitudine opertam superbiam, quæ cæco corde sit, et obtuso. Alia editio: *Operuit faciem ejus tamquam in adipe suo;* tamquam diceret: superbia videlicet atra, auctor omnium vitiorum: non tenui, et perlucida humilitatis virtute velut pretioso amictu se vestivit, sed de seipsa fecit ei quodammodo derisum, et vestimentum obscurum, quo superbiam crassa cæcitate cordis obtunderet.

Et de lateribus ejus arvina dependet. Possunt latera ejus, ministri sive sodales intelligi, qui ejus similes exstiterunt. Non absurde etiam aures intelliguntur, quæ utique in audientia impinguntur: unde nimia surditas contumacibus generatur, secundum illud: *Incrassatum est cor populi hujus.* Alia editio: *Fecit capitulum super femora.* Videtur mihi iste versiculus sensum hujuscemodi continere, quod in hoc impio increpetur, quia frenum disciplinæ, quo ad virtutes retineri poterat, habere noluerit, sed ad quandam se potius dissolutionem, deposito animi rigore, dejecerit, ut quasi loro laxato ad voluptatem, et luxuriam deduceretur.

Habitavit in civitatibus desolatis, et in domibus desertis, quæ in tumulos sunt redactæ. Habitationem ergo bestiarum, et avium immundarum spiritus immundos dicit: qui habitant in hominibus, quos Deus deseruit. Hic enim habitat in hominibus derelictis a Deo: et ob hoc sepulera facti sunt mortuorum. Et si peccata in Scripturis mortui aliquando dicuntur, necessario peccatores, et impii tumuli sunt mortuorum. Igitur in civitatibus, potest generale nomen esse omnium peccatorum in domibus vero speciale uniuscujusque peccatoris, et impii.

Non ditabitur, nec perseverabit substantia ejus. Substantia hic non rerum divitiarum intelligendæ sunt, sed peccata: de quibus ait sanctus Spiritus in Apocalypsi Joannis. *Cecidit, cecidit Babylon civitas magna, et facta est habitaculum dæmoniorum, et custodia omnia spiritus immundi.* Quod autem ait, non ditabitur: hoc dixisse mihi videtur, non longum tempus erit, quo vita ejus in divitiis facinorum decrassetur, cum etiam collecta vitiorum ejus substantia non erit permansura.

Nec mittet in terram radicem suam. Id est, quia tamquam arbor evulsa sit moriturus: ideo in terra viventium stabilitatem æternam sive eorum consortium non habebit: eo quod hic prius spem vel radicem fidei non præmisit: auram etiam salutis, ut sub umbra vivat refrigerii, non habebit.

Non recedet de tenebris. Alii dixerunt, *Non effugiet tenebras:* id est, poenas æternas subit, et tenebras non evadet. Non recedet autem de tenebris: intelli-

gimus de tenebris infidelitatis. Homo hic impius ad lumen poenitentiae venire detrectat.

Ramos ejus arefaciet flamma. In ramis, operum malorum fructus intelligamus, sicut Salomon ait: *Fructus impiorum peccata.* Hos vero velut ligna, fenum, stipulam gehennæ ignis absumet.

Et auferetur spiritus oris sui ab eo. Quia ergo furor contra Deum animus ejus est, quo etiam et blasphemias in eum spirare non desinit: oris sui, ait, iudicio condemnatur. Secundum antiquam ergo editionem in stirpe sive fronde, originem vitæ impii significari existimo, quam Spiritus Dei sententia iudicii, ut incubans ventus percussit: ut velut arbor arefactus impius illico moriatur, et ita omnis flos honoris ejus et gloriæ defluat.

Non recedet frustra errore deceptus, quod aliquo pretio redimendus sit. Hoc igitur ait, putat fortassis diabolus, et homo impius cordis duritia in impietate persistens, quod Deus ei pro suis meritis non retribuat: dum Deus nequaquam ei parcit, et si verbis hoc potentibus atque compositis ut obtineat deprecetur, cum jam secundum Dei iustum iudicium, sempiternis addictus sit cruciatibus.

Antequam dies ejus impleantur, peribit. Tunc dies uniuscujusque impleri dicitur, cum bonorum hominum ac malorum retributio venerit. Hic ergo homo, sive diabolus, ante perspicuæ sententiæ diem, quam eis Dominus in iudicio daturus est: præscit in prædestinatione [Al. præscitus peribit: sicut in, etc.].

Et manus ejus arebunt. Nullum utique boni operis fructum in se habens.

Lædetur quasi vinea in primo flore botrus ejus, et quasi oliva projectens florem suum. In botro nulli dubium, quod fructus operis intelligatur prædictus. Igitur florem gaudii temporalis, ad maturitatem fructus perpetui perducere non valebit, eo quod in spe ipsa mendacis gloriæ, calido vento superbiam dissipabitur. Sive frigore charitatis Dei, velut a pruina lædetur, sicut eodem sensu in sequentibus arbitror dictum. Et quasi oliva projectens florem suum. Oliva enim in Scripturis divinis, et vinea, aliquando homo tantum significatur: aliquando populus seu bonus, seu malus. Quod autem dixit, vastabitur, sive evertetur, ita intelligendum, sicut in Apocalypsi habetur: *Qui fecerit mandata Domini, non lædetur morte secunda.* Vineam ergo, et olivam, plebs Judæorum potest intelligi. Hæc igitur vinea perdet, sive amittet fructum sanctitatis atque justitiæ, qui Christum primum florem, et optimum sanctorum omnium in agro legis habere noluit. Ipse enim dicit: *Ego flos campi.* Sed ut infidelis atque incredula, ne illi fides Christi flagraret, projecit eum a semetipsa: et dum projicit extra vineam, et a se excutit velut florem, ipsa a patriarcharum radice evulsa est, et Christo fractu nostræ salutis excussa.

Congregatio enim hypocritarum sterilis. Raptorem, et violentum simulatorem sanctum Job his sermonibus denotat, et dicit quod, et ei non proderunt divitiæ ex iniquitate collectæ: ita enim adversum Job, et in

primo sermone locutus est, ubi etiam leoni et leæne, leonumque catulo et tigris comparavit. Sed Deo magis credendum est, qui eum laudans non simulatorem effectum dixit, sed innocentem et simplicem prædicavit. Quod autem ait Eliphaz.

Et ignis devorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt. In sanctum Job cadere non potest. Quia ipse, ut jam dixi, secundum Dei testimonium de seipso ita locutus est: et si in manibus meis adhæsit macula, cum de muneribus loqueretur. Ignem vero nominando, gebennam puto significavit, quia tabernacula, id est, corpora iniquorum sunt consumenda. De hoc igne et Sophar in consequentibus ait: Devorabit eum, id est, impium ignis qui non succenditur.

Concepit dolorem, et peperit iniquitatem, et uterus ejus præparat dolos. David quoque postmodum de hujusmodi ita dixit: *Ecce parturii iniquitatem, concepit dolorem, peperit iniquitatem.* Dolor ergo est iniquitas, et iniquitas. Hoc ergo impius peperit quod conceperat, et tamen uterus cordis ejus dolos præparare non desinit. Quos tunc edit, quando opera in factum procedunt. In conceptu itaque iniqua cogitatio intelligitur, sicut in partu effectus malæ cogitationis agnoscitur. Adversum Job hæc universa Eliphaz locutus est; sed jam superius diximus, quod subministratione prophetiæ per personam Job, diabolo vel cuilibet homini impio dicta hæc videri possunt, sicut et alia quæ amici ejus locuti sunt.

CAPUT XVI.

Respondens autem Job, dixit: Audivi frequenter talia Consolatores onerosi omnes vos estis. Numquid habebunt finem verba ventosa, aut aliquid tibi molestum est si loquaris? Poteram et ego similia vestri loqui. Atque utinam esset anima vestra pro anima mea! Si vos, inquit, hæc quæ sustineo pateremini: non ita circa vos agerem, ut vos erga me agere non cessatis.

Consolarer et ego vos sermonibus, et moverem caput meum super vos. Roborarem vos ore meo, et moverem labia mea, quasi parcens vobis. Blandimento utique sermonum meorum vos potius cohortarer: mentes etiam vestras tribulationibus acerbis exasperatas, ne in lapsum blasphemiae caderent, levi sermone et placido sustinerem.

Sed quid agam? Si locutus fuero, non quiescet dolor meus, et si tacuero, non recedet a me. Id est, sive loquar ista nunc vobis, sive etiam taceam: hoc solum me nosse confiteor, quod incessabili dolore discrucior.

Nunc autem oppressit me dolor meus, et in nihilum redacti sunt omnes artus mei. Hoc etiam de Christo intelligendum est.

Rugæ meæ testimonium dicunt contra me. Contractio cutis quam, exsiccante eadem sanie, patior, quodammodo manifestatione sui dat adversum me testimonium, et quasi loquitur, quantos dolores sive cruciatus sustineam.

Et suscitatur falsiloquus adversus faciem meam, contradicens mihi. Collegit furorem suum in me. Hic aut ipsum Eliphaz falsiloquum dicit, quia exprobrat sancto Job, quod hæc ob peccatorum merita sustineret, aut diabolum, qui eum dixerat peccatorem. Aliter, falsiloquus, Judas vel populus Judæorum intelligendi sunt, qui contra Christum falsum dederunt testimonium.

Et comminans mihi infremuit contra me dentibus suis. Ore amicorum contra sanctum Job disputantium, diabolus minabatur: sive Judæi infremuerunt contra Salvatorem. Alia editio: *Sagittæ piratarum super me ceciderunt.* Piratæ isti diaboli sunt ministri, sive homines, sive dæmones: qui tunc piratæ in Scripturis vocantur, quando sæculum istud mare appellatur. Sagittæ vero dolores vel cruciatus intelligendi, quos patiebatur, ut ab eis transfossus blasphemiam moreretur. Et ita demum aurum atque argentum sapientiæ ejus, et scientiæ, vestes quoque pretiosas virtutum, spei atque fidei in Deum, auferent ab eo, et grandi pretio comparata monilia.

Hostis meus terribilibus oculis me intuitus est. In oculis terribilibus animum sauciantis in se describit invisibilis inimici, qui sive per visiones nocturnas, sive per amicorum vultum terribilem, minas intenderet: sicque dum Job amici ejus sancto nefanda responderunt, nutibusque etiam cum irrisione deterrere, de Christo intelligendum.

Aperuerunt super me ora sua, et exprobrantes percusserunt maxillam meam, satiati sunt pœnis meis. Igitur in maxilla, generis est nobilitas, sive honor quidam manifestus. Et sicut alii dixerunt, acriter est percussus in genis, intantum ut ab honore, et nobilitate, et divitiis fieret alienus, quando maxillam fidei suæ collidendam diabolo fortiter præbuit, quam ille perturbare cædendo conatus est, quasi quamdam januam divinæ confessionis effringens, sive cum falsum testimonium contra Christum dixerunt, sive illud, *Crucifige eum.*

Conclussit me Deus apud iniquum, et manibus impiorum me tradidit. Id est, diabolo et angelis ejus. Sive de Christo intelligendum, quando traditus est in manibus Judæorum.

Ego ille quondam opulentus repente contritus sum. Tenuit cervicem meam, confregit me, et posuit me sibi quasi in signum. Id est, de divite factus pauper: vel Christus, de Deo homo natus.

Circumdedit me lanceis suis: convulneravit lumbos meos. Non pepercit, et effudit in terra viscera mea. Lanceæ hoc loco nominatæ, dolorum compunctiones, quas Job patiebatur, significanter intelliguntur: sive de Christo blasphemiae, quas passus est a Judæis, intelligendæ sunt. Job vero non solum deforis toto corpore computruerat, verum etiam putoris sanie liquescebat: ita ut ipse Job diceret, halitum meum exhorruit uxor mea. Omnia circa lumbos ejus putruerunt. Sive de Christo intelligendum, convulneravit lumbos meos. Quia Judæi usque ad hoc persecuti sunt apostolos, qui quasi de lumbis doctrinæ

suae nati fuerant : ut eos vulnere infidelitatis Christum negando sauciarent : dum Petrus dicit, *nescio hominem*. Et tenuit cervicem meam, sive ut alii dixerunt, *tenens comam meam divellit*. Proinde nunc intelligamus quo furore diabolus ac virtute istum virum commoverit atque concusserit, sive confregerit, ut etiam comam capillorum ejus simul apprehensam, sit conatus evellere. Sive de Christo ita intelligendum : tempore passionis ex suo permissu tenuit adversarius, et usque ad mortis dormitionem inclinavit, quem jam verberibus, et affixione clavorum confregerat, et signum salutis in contrariam partem posuerunt.

Conscidit me vulnere super vulnus : irrui in me quasi gigas. Dum languoribus meis atque vulneribus adduntur plagae innumerabiles, dividor totus resolutus atque comminuo, ita ut nullum in me membrorum residuum sit, quod aliqua soliditate subsistat. De Christo etiam sic intelligendum : Cum Judas lethali apostasie vulnere peremptus est, non pepercit : in tanta namque saevitia debacchatus est, ut scelus quod mente conceperat, etiam ore publicaret : vel super vulnera crucis clavorum vulnera addiderunt.

Saccum cansui super cutem meam, et operui cinere carnem meam. Quod similiter dictum, ad humiliationem regni ejus pertinere mihi videtur. Cornu autem, regnum in Scripturis vocatur : juxta illud, *Exaltabit cornu Christi sui*. Christus vero ipsam gentem de qua oriundus erat, saccum appellavit. Cinere vero operuit principes Judaeorum, cum ab eis regnum pro negationis sacrilegio transtulit ad gentes.

Facies mea intumuit a fletu, et palpebrae meae caligaverunt. Fletus sive lacrymae in homine de doloribus, sive de tristitia generantur ; sed lacrymae aliquando per genas cum silentio defluunt : fletus vero cum habeant lacrymas, non sine voce, et commotione corporis dantur : quem fletum Job se habuisse testatur, qui ei de arumnis animae, poenarum quoque cruciatibus nascebatur. Item aliter : Prophetae, facies Dei intelliguntur eo quod sciant futura : qui cum perditionem impiorum contemplantur in spiritu, gemitibus continuis eos flevisse intelligamus. Oculi etiam caligaverunt Christi, dum martyres sive sancti in tentationibus titubantes conturbati sunt : sed gratia Dei liberati in lumine permanserunt.

Haec passus sum absque iniquitate manus meae, cum haberem mundas ad Deum preces. Nullus sanctorum ita mundas atque immaculatas, absque omni vel minima labe cogitationis preces ad Deum habet, ut mediator Dei, et hominum homo Jesus Christus, qui peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus. Quas utique preces atque orationes secundum hominem, quem assumpsit, ad Deum habere credendum est : cum secundum divinitatem suam eum Pater ipse exaudiat. Sive sancti, qui pro nomine ejus passi sunt sine iniquitate rebellionis vel criminalis alicujus a persecutoribus occisi : quantum ad illos persecutores, gratia morti traditi sunt.

A *Terra, ne operias sanguinem meum, neque inveniat in te locum latendi clamor meus*. Totum hoc est quod dicit, ne innocentis, et bene sibi conscius meritum lateat : praesertim cum insontem se mala tanta passum referat. Sanguinis vero nomine, saevitiae istius praesentis statum dicere voluit. Hoc autem loco clamorem positum, ipsam sanctitatem ejus contra poenas illius reclamantem : quae iniquis merito inferuntur ad vindictam, justis autem ad probationem. Aliquando etiam in Scripturis clamor affectus animi intentus ad Deum ostenditur, vel etiam clamor iniquitatis populi, qui expectabatur ut faceret uvas, et fecit spinas. Nec omnis iniquitas clamor dicitur, sed illa quae publice fit.

Ecce enim in caelo testis meus, et conscius meus in excelsis. Quia Deus de eo testimonium perhibuit.

Verbosi amici mei. Qui verba non ad Deum pertinentia loquitur, verbosus vocatur : qui vero verba Dei loquitur, verbosus non potest judicari.

Ad Deum stillat oculus meus. Cum lacrymis interpellat Deum.

Atque utinam sic judicaretur vir cum Deo : quomodo judicatur filius hominis cum collega suo. Hoc dicit : Utinam mihi esset copia cum homine disputandi, ut me innocenter probare possem. Deum autem meum nolo intrare mecum in iudicium, qui et scrutans corda, et renes Deus est : cujus iudicium falli omnino non potest : neque ipse consuevit discuti a quoquam.

Ecce enim breves anni transeunt, et semitam per quam non revertar, ambulo. Ita credebatur, quod nec ad mortale corpus suum, nec ad tormenta corporis sui esset iterum reversurus.

CAPUT XVII.

Spiritus meus attenuabitur, et dies mei breviabuntur. Hoc dicit, quod in brevitate vitae suae, spiritus ejus sensim attenuatus defecerit.

Et solum mihi superest sepulcrum. Quia mors est finis omnium tormentorum.

Non peccavi, et in amaritudinibus moratur oculus meus. Verum est, quod Deo placitus non peccavi. Et licet possit hic locus ita intelligi, quod in Deo quidem non peccaverit, et tamen quasi in ipso peccaverit, poenas blasphemantium patitur. Et forte quoniam a Deo in praesenti laudatur, non peccaverat : sed in praeteritis adolescentiae temporibus peccasse non negat.

Libera me, et pone me juxta te, et cuiusvis manus pugnet contra me. Sub scuto igitur protectionis Dei latere optat : quo munitus atque defensus, saevientem hostem non timeat.

Cor eorum longe fecisti a disciplina : propterea non exaltabuntur. Quia ad Deum haec loquitur Job : de diabolo utique, et satellitibus ejus praecesserunt peccata : quippe pro quibus poenam obdurationis acceperunt. Causa igitur de quibus loquimur, qua elongati sunt, ut non apprehenderent disciplinam, quia exaltationem bonae naturae suae debitam, voluntate propria perdidit.

Prædam pollicetur sociis, et oculi filiorum ejus deficient. Posuit me quasi in proverbium vulgi, et exemplum suum coram eis. Socii sive filii diaboli, iidem sunt ministri ejus: sed socii dicuntur propter consubernium conspirationis adversus Deum. Filii propter imitationem ipsius diaboli. His igitur demonibus beatum Job in prædam dandum, pater eorum, et rebellionis caput diabolus promittebat, dum eum per tantos dolores ad blasphemiam impellendum, et a Deo ob hoc relinquendum esse credebat: sive quando animi omni gloria domus, et filiorum spoliavit.

Caligavit ad indignationem oculus meus, et membra mea quasi in nihilum redacta sunt. Juxta illud Evangelij: Lucerna corporis tui, est oculus tuus. Hanc igitur oculum Job sibi caligasse conqueritur illa indignatione, qua ipsam sanctitatis suæ merita conservabant: eo quod hanc conscientia, poenas pateretur indebitas.

Stupentur justi super hoc. Admirantes de justis Dei judiciis, quomodo justus, et sine crimine poenis affligatur.

Et innocens contra hypocritam suscitabitur. Hypocrita est ipse diabolus, qui cum sit tenebrarum, id est, delicti inventor, ipse recedendo a vero lumine, est tenebrosus effectus. Quasi lucifer posuit in caelo sedem suam, et transfiguravit se in angelum lucis. Aut certe unumquemque amicorum suorum Job hypocritam dixit: quia sub verbis consolatorijis dolos eis dolose loquebantur.

Et tenebit justus viam suam, et mundis manibus addet fortitudinem. In quas profecto virtutes se magis crescere manifestat.

Igitur omnes vos convertimini, et venite: et non inveniatis in vobis ullum sapientem. Convertimini, ait, a pravitate sententiæ, qua me condemnare summo studio non desistitis. Venite; sermo invitantis est ad melioris vitæ profectum: quod est, o vos hypocritæ, et non veri, nec fideles amici, ad agnitionem veritatis accedite, quam vos habere minime novistis.

Dies mei transierunt. Dies hi præteritæ felicitatis possunt intelligi, in quibus pollens virtutibus vivebat beatus Job. Hos igitur dies a se non sine gemitu loquitur præterisse, quando multis miseriis circumdatus est, et plaga intolerabili dolore patiebatur.

Cogitationes meæ dissipatæ sunt, torquentes carnem. Noctem perterunt in diem, et rursum post tenebras spero lucem. Cum in unius jugiter contemplationis intentione positus essem, et cogitationes meas habere semper intentas ad Deum; plagæ hujus superveniens mihi miseriæ, easdem cogitationes meas a sua unica soliditate ipse me video dissipatas, et ob hoc excrucietur cor meum: eo quod earum dilaceratione torquetur, videns me mala simplicitati meæ inconyeniencia sustinere.

Si sustinero, infernus domus mea est, et in tenebris stravi lectulum meum. Poena corporis cogita-

tionumque stimulis, sicut ait, indecipienti tempore agebatur, et idcirco poenas inferorum, jam se pati clamabat. Aut forte separatio illa qua ab hominibus factus est alienus extra civitatem, sedens in sterquilinia, tenebram dicitur, quia lucem humani solatii non haberent.

Putredini dixi, pater meus es: mater mea et soror mea vermicus. Tam longo, inquit, tempore computresco, ut ipsam putredinem, et vermes nascentes in ejus sanis parentem appellem: ac per hoc quemadmodum quispiam mortaliem sine parentibus non potest existere: ita et ego factus sum, quasi sine putredine, et vermibus esse non possem. Qui ita in carne mea volut in natura sua sunt: tamquam si ex eis ipse subsisterem. Cum illi in me de carne mea carne potius generentur, non ego ex illis. Ubi magis mortalitatem per peccatum factam significavit: cui inest corruptio, et corruptioni putredo. Patrem vero appellavit ipsum ortum humani generis in Adam, qui corruptione factus est putrescibilis. Matrem vero naturam humanam dixit, corruptione vitiatam. Sororum vero omnem posteritatem Adæ dixit, quæ de corruptione mortalitatis, velut de sano putredinis nascitur: quod et Baldad dixit: Homo putredo, et filius hominis vermis.

Ubi est ergo nunc præstolatio mea, et patientiam meam quis considerat? Quod ait, et patientiam meam quis considerat? aperte sortem se in illis cruciatibus manifestat: pro quibus quasi queritur, quod ad retributionem tanti laboris sui non potuerit pervenire.

In profundissimum infernum descendent omnia mea. Alii dixerunt, Omnia bona mea. Bona sua dicit ad inferos descensura, quod est anima mea; vel ipse pro illis sum descensurus. Vere non credimus de justitia, quod tantus ac talis vir pro sanctis operibus suis frustrari potuerit. Quod autem ait;

Putasne saltem ibi erit requies mihi? Istud est: si in hac vita poenas patior inferorum, putasne in locis poenarum erit aliqua requies mihi? Hoc autem gravatus miseriis loquitur, potius quam victus dissidentia: quia aliis locis ait ad Dominum: Scio quia in inferno protegas me: donec transeat furor tuus.

CAPUT XVIII.

Respondens autem Baldad Suites, dixit: Usque ad quem finem verba jactabis? intellige prius, et sic loquamur. Id est, quis finis erit hujus verborum, quasi non sit sincerus; vel solus Job a Baldad verborum arguitur: vel quasi spiritu nescio quo insatiatus loqui non desinat.

Quare reputati sumus ut jumenta, et servimus coram te? Hoc dicit, quod tamquam bruta animalia eos sanctus Job despexerit, et vilissimos et indignissimos colloquio existimaverit: et ita iracundia possessos, ut phrenesim pati viderentur.

Quid perdis animam meam in furore tuo? Loquendo contra divinam justitiam, furoris amentia concitatus, animæ suæ necesse est inferas mortem.

Numquid propter te derelinquetur terra, et transferentur rupes de loco suo? Tamquam si diceret: numquid propter te mundus ad rectorem suum non pertinebit: ut si quos peccatores invenerit, sicut et teipsum, non puniat. Terræ vero et rupium nomine metaphoricos universa multitudo populorum, et excelsi quique mundi et superbi, ac potentes, possunt intelligi. Possunt rupes, et animæ hominum, ut terra, caro humana intelligi. Sed et angeli propter celsitudinem naturæ suæ eminentemque honorem, rupes dici possunt.

Nonne lux impii extinguetur: nec splendebit flamma ignis ejus? Luce felicitatem præsentem quam sanctus Job gloriosus agebat, significavit, sicut et Salomon ait: Lumen vero impiorum extinguetur. Hanc igitur extinctam dixit: quando Job destitutus est omni felicitate præsentem. Quod autem ait: Nec splendebit flamma ignis ejus: id est, non redibit ad pristinam felicitatem.

Lux obtenebrescet in tabernaculo illius, et lucerna quæ super eum est, extinguetur. Non solum, inquit, præsentem felicitatem amittet, sed etiam lux recordationis Dei, quæ erat in tabernaculo cordis ejus obtenebrabitur, ut ei Deus scilicet in memoriam non ascendat, et pro merito lucerna protectionis divinæ, quæ super eum fuerat, extinguetur.

Arctabuntur gressus virtutis ejus, et præcipitabit eum consilium suum. Ut superbus confidens in virtute sua recte incedere arbitratur, concludetur tribulationum angustiis, et pressuris, ut inde omnino exire non possit.

Immisit enim in rete pedes suos, et in maculis ejus ambulat. Retis nomine atque macularum ejus, inevitabile malum significatur: quod volens quisque exuere, ipso conamine impeditur, atque implicatur ut corruat.

Tenebitur planta illius laqueo, et exardescit contra eum sitis. Laqueus hic ipse diabolus non absurde sentitur, qui ad supplantandum calcaneum, peccatores observat, et ipse nihilominus sitis nomine appellatur: eo quod velut in aliquo bono æstuans sitiât hominis mortem.

Abcondita est in terra pedica ejus, et decipula illius super semitam. Latet illum quibus insidiis perditus sive in semetipso pedicam, qua præpedit pedes suos, habet absconditam: id est, obligationem peccati, et in sævitia conversationis suæ, qua se recte putat incedere, erroris istius latet decipula.

Undique terrebunt eum formidines, et involvent pedes ejus. Sive dolores. Superbus scilicet terrore venturæ calamitatis semper terrebunt. Possunt etiam formidines, hoc loco non affectiones cordis intelligi: sed ipsi potius ministri diaboli. Hi igitur multis modis terrere sanctum Job, ut eis cederet, institerunt.

Attenuetur fame robur ejus, et inedia invadat costas illius. Potest fames et ipse diabolus intelligi: qui hujusmodi famem patitur, qua numquam de necibus hominum saturetur. Sive et ipse famem patitur;

quia verbum quod procedit de ore Dei, accipere non meretur. Et idcirco sub nomine costarum, thoracis munimenta significantur: quibus se velut quadam obduratione construxit, ut eum cibus divini eloquii non adeat. Sive etiam impiorum plagam describit.

Devoret pulchritudinem cutis ejus, et consumat brachia illius primogenita mors. Pulchritudinem cutis, id est, ornamenta virtutum, et brachia, fortitudinem regni ejus, confecit diabolus: qui ideo primogenita mors appellatus est: quia per ipsum primum intravit mors in orbem terrarum, et ipse est suæ mortis inventor.

Avellatur de tabernaculo suo fiducia ejus, et calcet super eum quasi rex interitus. Hunc igitur interitum diabolum esse dixit, qui est rex super omnes filios superbix: sed super sanctum Job, ut eum prosterneret, calcare non potuit.

Habitent in tabernaculo illius socii ejus, qui non est. Socii, sodales, sive filii, ut supra dictum est, ministri diaboli sunt: qui hoc loco non esse dicitur, et cum sit naturæ suæ proprietate subsistens, tamen non est, ut dixi: quia prævaricatione factus est alienus a Deo.

Aspergatur in tabernaculo ejus sulphur. Ut fumum hic sentiat gehennarum.

Deorsum radices ejus siccentur: sursum autem atteratur messis ejus. Messis opera possunt intelligi, quæ foras atque in publicum ex interioribus erumpentia, de fidei radice consurgunt. Aliter: Deorsum radices ejus siccentur, id est, opera, quæ in hoc sæculo perpetravit, inveniantur mortua, mortuisque ariditate similia. Sursum autem atteratur messis ejus; in futuro utique mercedem laboris sui minime consequatur.

Memoria illius pereat de terra. Id est, nihil memoria sua dignum operetur: vel etiam memoria ejus pereat de terra viventium.

Et non celebretur nomen ejus in plateis. In platea sedebant reges, inter quos optat eum famam justitiæ non mereri. Plateæ virtutes intelliguntur: in quibus sapientia fiducialiter agit, et circumit civitatem Dei Jerusalem: in qua sacramentis divinis atque mysteriis latum est Scripturarum mandatum. Vehementer igitur in his plateis ludent senes, et anas, et infantes.

Expellet eum de luce in tenebras, et de urbe transferet eum. De hac utique luce temporaria mittetur in æternas tenebras inferorum: sive etiam de parte sortis sanctorum retrudendus in tenebras tormentorum.

Non erit semen ejus, neque progenies in populo suo. Hoc dicit, quod posteritatem indignam memoria gentis suæ, vel patriæ derelinquat; secundum illud psalmistæ: Generatio rectorum benedicetur. Talem igitur generationem in populo suo noluit procreare: unde in hac gente spirituali gloriaretur, et patria.

Nec ullæ reliquix in regionibus ejus. Manifestum

est, quod sancto Job nihil remanserit. Spiritualiter autem sic intelligendum: nullas reliquias generationis suæ habebit impius in futuro.

In die ejus stupebunt novissimi. Id est, in tempore damnationis ejus.

Et primos invadet horror. Id est, infimi et proceres terrebutur: quod est, reges potentes et magni. Sive novissimi et primi, homines et angeli: sancti quoque et peccatores non absurde intelliguntur.

Hæc sunt ergo tabernacula iniqui, et iste locus ejus qui ignorat Deum. Enarrantis maledictionis sententiam videtur dare, et dicit, ubi hujusmodi superbus, scilicet, implusque habitaturus sit: sed Job iniquus non est, quem rectum et innocentem Deus appellat.

CAPUT XIX.

Respondens autem Job, dixit: Usquequo affligitis animam meam, et atteritis me sermonibus? Manifestum est, quia responsionibus amicorum suorum attritus sit, et afflictus sive fatigatus sit, et destructus.

En decies confunditis me, et non erubescitis, opprimentes me. Dies decem, pro toto tempore nominavit. Sed quomodo in brevi numero, in Apocalypsi major numerus temporis intelligitur: ita et in hac eadem summa numeri minus significatur, ut hoc solido numero, et perfecto manente, pro diversitate locorum in Scripturis divinis, nunc majorem numerum, nunc minorem significari noverimus.

Nempe et si ignoravi, mecum erit ignorantia mea. At vos contra me erigimini, et arguitis me opprobriis meis. Putatis me, inquit, ignorare Deum, sicut et dicitis. Numquid amicos decet insultare oppressis, a quibus magis tribulantes solatia præstolantur? Non est hoc opus amicorum fidelium, sed est potius subsannatio irridendum.

Saltem nunc intelligite: quia Deus non æquo judicio afflixerit me, et flagellis suis me cinxerit. Ecce clamabo, vim patiens, et nemo audiet. Vociferabor, et non est qui judicet. Ille dicebat se inique sustinere molestias tormentorum: illi vero utpote iniquum pati suo merito loquebantur. Et putant quod in hoc articulo istius sensus erraverit, et ideo postmodum dicat ad Deum: Insipienter locutus sum, et quæ ultra modum excederent scientiam meam.

Semitam meam circumsepsit, et transire non possum. Qua rectus utique atque illibatus proficiscebatur ad gloriam meritorum meorum. Hanc igitur ignominiam passionis hujus circumsepsit atque interclusit, ut ad illam gloriam pervenire non possim.

Et in calle meo tenebras posui. Id est, in tramite: hoc est, castigatæ viæ meæ, qua velut per arctum et angustum certa spe ad justum retributorem pergebam, tenebras in eo miseræ hujus, et calamitatis inveni.

Spoliavit me gloria mea, et abstulit coronam de capite meo. Gloria me regni privavit: fidei quoque fiduciam abstulit: quam de ipso apice mentis meæ, qui est naturæ rationalis caput, velut honoris coronam detraxit.

Destruxit me undique, et pereo, et quasi evulsæ arbori abstulit spem meam. Domo, regno, familia, filiis, amicis, sanitate corporis mei destitutus sum: ita his omnibus ablatis, perire me video ejus etiam spes vitæ meæ velut arbor ablata est.

Iratu est contra me furor ejus, et sic me habuit quasi hostem suum. Furor Dei hoc loco potest diabolus ipse intelligi, qui beatum Job diversis modis, id est, blasphemis, et carnis ejus cruciatibus insectabatur.

Simul venerunt latrones ejus, et fecerunt sibi viam per me. Furor Dei, diabolus est: latrones vero ministri ejus sunt: hoc est quod ait, et fecerunt sibi viam per me: quando eum, vel facultatibus mundi, vel sanitate corporis spoliaverunt. Unde pulchre dictum est:

Et obsederunt in gyro tabernaculum meum. Fratres meos longe fecit a me, et noti mei quasi alieni recesserunt a me. Dereliquerunt me propinqui mei, et qui me noverant obliti sunt mei. Inquilini domus meæ, et ancillæ meæ sicut alienum habuerunt me, et quasi peregrinus fui in oculis eorum. Servum meum vocavi, et non respondit: ore proprio deprecabar illum. Id est, foris insidiati sunt. Sive circumdederunt in gyro tabernaculum ejus: hoc est, in corpore ejus tormenta posuerunt. Animam vero inclinare ad peccatum non potuerunt.

Halitum meum exhorruit uxor mea. Ita totus intrinsecus putruï, inquit, ut halitus fetorem nec uxor mea sustinere potuerit: ubi potuit fieri, quod apostema habuerit in visceribus, quod totum ventris ejus sinum tenuerit, et inde loquendo odorem fetidum de purulentia profundi vulneris expuerit.

Et orabam filios uteri mei. Stulti quoque despiciebant me. In Scripturis divinis, filii appellantur etiam pronepotes, et illi qui longiore serie nati sunt. Proinde quando filios uteri sui dixit, in se quasi ad fontem, et ad originem posteritatis suæ respexit: unde ei cognationum familiæ veluti rivuli manaverunt. Potuit et illos uteri sui filios dicere, quos doctrina sapientiæ suæ, tanquam sevine de utero cordis sui formaverat, habens in se per gratiam Dei formam gratiæ, et disciplinam naturalis legis in veritate.

Et cum ab eis recessissem, detrahebant mihi. Abominati sunt me quondam consilarii mei, et quem maxime diligebam, aversatus est me. Hoc forte vult intelligi, se in eorum oblivione venisse, et ab eorum affectibus et cordibus recessisse.

Pelli meæ, consumptis carnibus, adhesit os meum. Ad tantam ariditatem caro ejus devenerat, ut nihil in eo humoris remanserit, et ob hoc agglutinata quodammodo fuerit pellis ejus ossibus suis: hanc infirmitatem marasimon dicunt medici.

Et derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos. Ad hoc enim diabolus, consumptis carnibus sancti Job, labia ejus integra dereliquit, ut haberet positus in tormentis, quibus posset facile blasphemare: quasi cordis blasphemia non sit: pro qua ipse Job sicut pro cæteris peccatis holocausta Deo pro filiis

suis die septimo offerbat, Sed ideo diabolus linguam reservavit, ut intelligere posset, si Job, ob cordis simplicitatem, blasphemiam proferret in labiis.

Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei: quia manus Domini tetigit me. Manum ergo Domini appellavit ipsam plagam quam patiebatur, quæ facta est Domini potestate. Tetigit, pro afflixit, intelligendum est.

Quare persequimini me sicut Deus, et carnibus meis saturamini? Fecit Deus circa me in iudicio, cui soli licet omnia in opere suo: vos quare presumitis sicut Deus, ut affligatis innoxium: quod ipsi tactum pro dispensatione sua competit, aut quasi dispensatione vestra indigeat Deus?

Quis mihi tribuat, ut scribantur sermones mei? Quis mihi det, ut exarentur in libro stylo ferreo, et plumbi lamina, vel cæteræ sculpantur in silice? Quoniam a nullo homine potuit invenire solatium, convertit se ad Deum, et resurrectionem futuram prophetat in spiritu, ubi pro his malis præmium sit recepturus, et hæc duris insculpta lapidibus optat inscribi, ut sermones prophetiæ in sætates sæculorum prolixiores permaneant.

Scio enim quod redemptor meus vivit, et in novissima die de terra surrecturus sum. Et rursus circumdabor pelle mea, et in carne mea videbo Deum. Hoc igitur clypeo Ecclesia, quæ incarnationem Unigeniti Dei veram confitetur, et resurrectionem mortuorum verissime credit futuram, se munit, et protegit, et inimicos suos convincit, atque debellat. Ubi sunt illi qui dicunt, nos in resurrectione alia corpora habituros? audiant istum virum; ore Dei laudatum, dicentem:

Quem visurus sum ego ipse. Ego ipse Job, qui in stercore jaceo, et totus vulnerum sanie computresco: ego, inquam Job, jam corruptus, atque vulneribus dissolutus, in hac carne mortali, incorrumpta resurrectione futura glorificatus videbo Deum: et ut exprimeret ipsius sui corporis instaurationem, idcirco ait:

Et oculi mei conspecturi sunt, et non alius. Reposita est hæc spes mea in sinu meo. Consummata sunt omnia in sinu meo.

Quare ergo nunc dicitis: persequamur eum? Ut quid nunc agitis, ita ut tamquam vanum, nihilque credentem velut Deum non timeam: sive quia religione divina sim alienus, persequi vultis, aculeatis me vestris perfodiendo sermonibus.

Et radicem verbi inveniamus contra eum. Videtis ergo, quia mecum non ut veri amici fideliter agitis: sed ut dolosi de meis sermonibus mihi laqueos concinnatis: quandoquidem de ipsis verbis meis occasionem, velut quamdam radicem reprehensionis invenire cupitis.

Fugite ergo a facie gladii: quoniam ultor iniquitatum gladius est. Hoc dicit: si recesseritis ab impressione mea, gladium justæ sententiæ Dei poteritis evadere. Gladius est enim lingua regis, et non carnalis, ut Salomon dicit.

Et scitote esse iudicium. Quo iudicio iusti iudicis Dei merito de subsannatoribus iudicari.

CAPUT XX.

Respondens autem Sophar Naamathites, dicit: Idcirco cogitationes meæ variæ succedunt sibi, et mens in diversâ rapitur. Ideo, inquit, sæpeo, et cogitatione conturbor: quia dicis te hæc mala sine causa a Deo iudice sustinere, cum de Deo nihil sinistrum debeat suspicari.

Doctrinam qua me arguis audiam, et spiritus intelligentiæ meæ respondebit mihi. Audiam quidem te increpantem ac redarguentem me: quia forte in doloribus positum objurgare non debeam: mihi de Deo, quod est iustissimum respondere convenit: quia non posses ab eo ita puniri, nisi esses malorum conscius, et multorum criminum reus.

Hoc scio a principio, ex quo positus est homo super terram: quod laus impiarum brevis sit, et gaudium hypocritæ ad instar puncti. Jam nunc cepit in sanctum Job maledictis invehi: quem et impium aperte asserit, et hypocritam, eo quod simulaverit se iustum, et nunc in Deum rebellis exstiterit.

Si ascenderit usque ad cælum superbia ejus, et caput ejus nubes tetigerit. Manifesta et certa hyperbole, hominon statum nimis, et tumidum dicit.

Quasi sterquilinum in fine perdetur, et qui eum viderant, dicent ubi est? Cui sterquilinum assimilatus est per omnia, et ipse te nunc conspicias putrefactum. Et qui quondam viderant te regnantem in gloria, nunc inquam insultanti voce: Ubi est ille sapientissimus hominum, et potentissimus regum?

Vesut somnium qualans non invenietur: transiet sicut visio nocturna. Manifestum est sicut ait: Defecit velut somnium surgentis.

Oculus qui eum viderat, non videbit: neque ultra intuebitur eum locus suus. Id est, honor impij non poterit reparari.

Filij ejus atterentur egestate. Sive ergo carnales filij ejus, sive opera quæ aliquando filiorum nominis appellantur, sive illi qui eum tamquam patrem fuerint imitati, per Dei sententiam ad nihil redigentur, quod jam in filiis tuis, carnalibus operibus quæque tuis ex parte vides esse completum.

Et manus illius reddent ei dolorem suum. Hoc enim operatus est unde malum vindictæ, operante Dei justitia, recipere mereretur.

Ossa ejus implebuntur vitis adolescentiæ ejus. Hoc ait, quod a juventute sua, ex qua graviora peccata committere cœperit: in eisdem peccatis suis usque in senectam permanserit: pro quibus nunquam valuerit pœnitere. Et idcirco sequitur.

Et cum eo in pulvere dormient. Id est, post mortem vitiorum quæ est in anima: sive usque ad mortem, quæ sit per resolutionem corporis hujus. Ossa ergo hoc loco ipsam senectutem non est absurdum intellexisse: quibus veteritas annorum, et durities senij jam præmatura significetur. Sive ossa ejus implebuntur vitis adolescentiæ, etc. Si quæ igitur vir-

tes sunt animi in impio homine naturales, ab adolescentia ejus vitiis ejus inoleant, et resolvuntur, aut defluunt, ut nihil in eis solidum, et forte maneat: quia jam eisdem vitiis tamquam carnibus fluidis videlicet rebus operiuntur, et obteguntur: ubi magis deberent virtutes, velut ossa solida, et firmissima, tamquam carnes fluidas et solutas vitia restringere, continere, et regere, et ideo in carnis ejus pulvere dormiant: quia repugnantibus vitiis atque vincuntibus, rigorem bonæ suæ naturæ amittent.

Cum enim dulce fuerit in ore ejus malum: abscondet illud sub lingua sua. Dulcia mala sunt impie, blasphemia et cætera oris peccata. Abscondet sub lingua sua, dicens: ubi est ei labor et dolor, et defendet atque celabit, ut ait Scriptura: *Qui contegit iniquitatem suam, non prosperabitur,*

Parcet illi, et non derelinquet illud. Id est, palpat, lovet, et nutrit malum suum, et delectans se in illo, nunquam pœnitet, ut ab eo discedat.

Et celabit in guttore suo. Illud dicere mihi videtur, quod semper sit ad blasphemandum paratus, et non prius saltem per aliquam moram cogitat quid dicturus est: quia jam paratam habet blasphemiam, quam cum maledictione cordis effundat.

Panis ejus in utero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus. Panis scilicet tota vita hujusmodi hominis, est delectatio peccatorum, dulcedo illecebrarum, et suavitas, quæ amara illi, et mortifera postmodum erit. Quod autem dixit in ventre ejus, hoc ait, quod etiam in corde suo pro iniquitatibus suis, amarus dolores, acerbos et nimios conscientia torquente patiatur.

Divitias quas devoravit exomet, et de ventre illius extrahet eas Deus. Caput aspidum surget, et occidet eum lingua viperæ. Quod inique et violenter rapuit, et invasit, merito ei Deus pœnas illatis criminibus ejus reddidit: et ita extorquebitur ab iniquo quod injuste abstulerat. Angelus vero ille qui centum octoginta quinque milia occidit, videtur bonus angelus fuisse: quia angeli messores sunt: zizania ignibus æternis exurenda.

Non videat rivulus fluminis, torrentis mellis, et butyri. Amœnitatem sive delicias paradisi, affluentiam quoque ejus his nominibus significari noverimus: et reges hi qui non adversarii erant veritati, quod ipsi sint illi impetus fluminis, qui lætificant civitatem, non absurde intelligitur, manante scilicet de fonte, sive de flumine Scripturarum: sive eosdem apostolos hoc impetus recte sentimus, exeuntes de fonte Evangelii ad irrigandas terras steriles populorum: quos etiam torrentes propter velociter effusam super omnem doctrinam eorum, intelligere debemus: quæ doctrina divina, melli propter eloquiorum Dei dulcedinem, et butyro propter simplicem, et innocentem eundem cibam doctrinæ verissime comparatur: qui etiam in psalmo hanc dulcedinem impium non dicit habiturum.

Quæ quæ fecit omnia: nec tamen consumetur. Illud

est, quia gehennæ quædam perpetua incorruptio, et æterna perseverantia tormentorum est.

Juxta multitudinem adinventioem suarum, sic et sustinebit: quoniam confringens nudavit pauperis domum: rapuit, et non edificavit eam. Juxta illud quoque propheta dicit ad Deum: quoniam tu reddes unicuique secundum opera sua,

Nec est satiatus venter ejus. Ventrem hic appellatum puto quoddam receptaculum animæ, ubi cogitationes ejus quasi escæ ciborum reconditæ continentur, quem inexplicabilem dicit.

Et cum habuerit quæ concupierat, possidere non poterit. Quomodo admodum, et tu ipse, qui iusto Dei judicio omne patrimonium perdidisti.

Non remansit de cibo ejus, et propterea nihil permanebit de bonis ejus. Inhumanitatis ei notam inurit, eo quod de abundantia mensæ suæ nulli peregrino, vel hospiti refectionem præbuerit: sed fallitur Sophar: quia sanctus Job dicit: Si comedi buccellam meam solus. Non remanebit de cibis ejus, quia non floribunt bona sua.

Cum satiatus fuerit, eretabitur, assuabit, et omnis dolor irruet super eum. Cum divitiis scilicet, et rerum omnium abundantia refectus fuerit, subitus ei interitus veniet: coarctatus miseria irruente atque conclusus, calamitatum cladibus æstuet.

Utinam impleatur venter ejus, ut emittat in eum iram furoris sui. Quandam capacitatem, vel sinum spatiosum ventrem animæ superius intelleximus. Hoc ergo dicit, quia jam cogitationibus iniquissimis plenus est, usque ad summum oris sui blasphemia cumuletur: sive iram furoris ipsius diaboli animum non absurde sentimus, per quem probantur sancti.

Et pluat super illum bellum suum. Bellum præ multitudine sua, prænot intelligi adversariæ potestates. Istæ igitur bellum Deo inferunt, quando sanctos ejus oppugnant. Quod autem ait: Pluat super eum abunde, in eum calamitatis miseriam precatur effundi: sive homo impius qui bellum blasphemie infert Deo, recipiet opus suum.

Fugiet arma ferrea, et irruet in arcum æreum. Tamquam si diceret: Quando putaverit se leviores calamitates posse fugere, in atrociores incurret. Sive aliter: Si socios et ministros diaboli fugiat, incurret in ipsum principem tenebrarum, et cum sint illi rebelles in malitia, fortis, et duricordes tamquam arma ferrea, in peccatorem tamen auctorem totius mali, velut in arcum æreum impinget: quem puto ideo hoc loco arcum nominatum: quia vel maxime in insidiis, et dolo homines inopiantes interimere non desinit. Arcu enim inopiantibus plerumque tela jaciuntur. Et non liberabitur de manu gladii. Hoc dicit: quia non evadet diabolus mortem perpetuam.

Gladius deductus, et egrediens de vagina sua, et fulgurans in amaritudine sua. Quia diximus arcum, translato nomine, diabolum posse intelligi: qui dum inobedientia transgreditur terminos, et in superbia elatus metas sanctæ humilitatis transcendit: quasi de vagina beatæ habitationis iusto judicio Dei eductus

atque expulsus est. Sive eductum de vagina, paratum A
semper ad interimendum fugientem se, significatum
esse noverimus. Vulnerabit eum sagitta ænea. Æs
diutinum est : huic metallo diabolus comparatur, eo
quod ad interimendum numquam desiciat, nec sene-
ctute aliqua consumatur, qui etiam fulgurat, hoc est
transfiguratur se in angelum lucis.

Vadent, et venient super eum horribiles. Id est,
socii ejus.

Omnes tenebræ absconditæ sunt in oculis ejus. Te-
nebræ in hoc loco intelligendæ sunt peccata, sive ea
quæ commissa ab impio sunt, sive committenda sunt
in corde ejus, et affectu, et cogitationibus latent :
quæ ideo in secretis mentis ejus abscondita dicuntur
esse, quia illis favet, eisque plurimum delectatur.

Devorabit eum ignis qui non succenditur. Hunc B
ignem non absurde intelligimus esse gehennam, qui
non materiis quibusdam, et pabulis vivit, ut ardeat,
sed per seipsum ut creatus est vicens, cuncta quæ ei
injecta fuerint concremat. Ergo iste ignis devorabit
impium qui tamquam rationalis ita eum glutiet
atque absorbebit, ut in eo æternis cruciatibus tor-
queatur.

Affligetur relictus in tabernaculo suo. Ob impieta-
tem videlicet suam iniquus derelinquetur a Deo, ut
in tabernaculo corporis sui pœnis perpetuis cru-
ciatur.

*Revelabunt cæli iniquitatem ejus, et terra consurget
adversum eum.* In testimonium utique erunt angeli,
et sancti homines, ut noverint quod pœnas justis-
sime patiatur.

Apertum erit germen domus illius. In judicio Dei,
quando impius condemnandus est, non solum omnes
cogitationes cordis ejus : verum etiam principia in-
terfectarum cogitationum, Deo pandenda sunt, atque
clarius luce manifestanda.

Detrahetur in die furoris Dei. In die judicii mittetur
in tenebras exteriores. Potuit et dies impia fuisse
Job, quando plaga percussus est, et conclusit elocu-
tionem suam, ut diceret :

Hæc est pars hominis impii a Deo? Hic quasi ex
abrupto ostendit, quod in sanctum Job universa hæc
dixerit. Quod autem sequitur :

Et hæreditas verborum ejus a Domino. Id est, ope-
rum retributio : alii ita verterunt, *Et hæreditas ver-
borum ejus ab episcopo,* quia quemadmodum Dominus D
a dominatione rerum omnium scitur : ita episcopus
eo quod superintendat in omnem creaturam, veris-
sime dicitur. Non enim Deus perturbata mente com-
motusque puniturus est peccatores, cum sit incom-
mutabilis, sicut ait ad Moysen : *Ego sum qui sum,*
non solum sempiternus, verum etiam æternaliter
mitis. Deinde ista de Deo anthropopathos dici intel-
ligamus, non proprie secundum inconvertibilem
substantiam ejus, sed translatis nominibus passibilis
creaturæ ad creaturam non conditam, nec creatam,
sed potius omnium conditricem.

CAPUT XXI.

Respondens autem Job, dixit : Audite, quæso, ser-

*mones meos, et agite pœnitentiam. Sustinete me, ut et
ego loquar, et post mea, si videbitur, verba ridete.* Post
tanta convicia non est commotus, ut acerbè respon-
deret : quin potius deprecans eos alloquitur, et ait,
ut audientiam præbeant sermonibus ejus, quibus
perceptis et cognitis, noverint se super tanta oris
sui amaritudine pœnitere debere.

*Numquid contra hominem disputatio mea est : ut
merito non debeam contristari?* Primum mihi illud
est oneri, et valde molestum, atque horribile : quia
non cum homine, sed cum Deo mihi causa loquendi
est : cui castissimam justitiam exhibebam, ut merce-
dem hujus operis repensaret : Ecce nunc tamquam
reus criminum omnibus affligor miseriis. Hic dicit
se tristari, quia scit Deum nihil injuste operari.

*Attendite me, et obtupescite, et superponite digitum
ori vestro.* Quod sit istud secretum, ut Deus bonus,
et justus erga me taliter operetur : præsertim cum
ejus testimonium de me bonum habeam.

*Et ego quando recordatus fuero, pertimesco : et
concutit carnem meam tremor.* Cum enim plagam
hanc cogito, quam juste vivens sustineo : Deique
judicium, qui neminem insontem affligit, recordor,
nimium pertimesco hoc ipsum optime scio, nullus
patitur malum aliquod, nisi ipse permiserit. Nemini
infert malum, nisi inferre ei ipse justissimum judi-
carit. Sed hæc Job contigerunt, ut appareret foris
hominibus quod intrinsecus erat ante Deum.

*Quare ergo impii vivunt, sublevati sunt, confortati-
que divitiis? Semen eorum permanet coram his : pro-
pinquorum turba et nepotum in conspectu eorum. Do-
mus eorum securæ sunt, et pacatæ : et non est virga
Dei super illos. Bos eorum concepit, et non abortivit :
vacca peperit, et non est privata fetu suo. Egrediuntur
quasi greges parvuli eorum, et infantes eorum exsul-
tant lusibus. Texent tympanum et citharam, et gau-
dent ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos :
et in puncto ad inferna descendunt. Qui dixerant Deo :
recede a nobis, et scientiam viarum tuarum nolumus.
Quis est omnipotens, ut serviamus ei? Et quid nobis
prodest, si oraverimus illum? Et alius ita dixit : Quare
impiorum prosperatur vita? Et alius dixit : Quare non
respicias ad iniqua agentes? Respondete mihi, obse-
cro : Si ego impius, et immemor bonorum operum
secundum justitiam, sicut vos affirmatis, hæc patior :
quare impii vivunt, et sublevati sunt, confortatique
divitiis? Hoc ergo, inquam, obsecro, respondete :
Numquid vos, qui Deum contra me justum defendi-
tis in hoc loco, injustum notatis : ut in me iniquus
ultor sit, et in mei similibus clemens. Horum igitur
de quibus nunc loquitur, finis et interitus erit mors
æterna, et perditio inferorum.*

*Veruntamen quia non sunt in manu eorum bona
sua : consilium impiorum longe sit a me.* Quia pro hac
gloria sua, et temporario flore, perpetua ignominia
coram angelis induentur.

*Quotiens lucerna impiorum exstinguetur, et super-
veniet eis inundatio, et dolores dividet furoris sui.
Erunt sicut paleæ ante faciem venti, et sicut favilla*

quam turbo dispergit. Lux vero justi semper : quia in hac nocte sæculi, lucerna fidei nullo vento tentationis exstinguitur, et illic ad gloriam sempiterni luminis præparatur. Lumen vero peccatoris intra breve tempus vitæ exstinguitur : quoniam transiturus est sicut umbra. Non erit, et veniet impiis, sicut Job ait, inundatio : id est, abundantia tormentorum. Quibusque dolores dividit furoris sui. Procul dubio Deus dolores dividit, dixit, pro hoc quod pœnas unicuique retribuet ut meretur.

Deus servabit filiis illius dolorem patris, et cum reddiderit, tunc sciet. Diabolo servat supplicium gehennarum, ut cum eo illi quos sibi exemplo malitiæ suæ filios fecit, pariter puniantur : quod Deo red-dente, pater eorum diabolus tunc sciet, id est, tunc sentiet : quando cum filiis pœnas palietur æternas. **B**

Videbunt oculi ejus interfectionem suam. Sive necem suam, ut alii dixerunt. Duplex enim tormentum est, videre pœnas quas sustineas.

Et de furore omnipotentis bibit. Ipse est calix aureus Domini in manu Babylonis.

Quid enim ad eum pertinet de domo sua post se ? Et si numerus mensium ejus dimidietur. De eodem diabolo dicit, de quo Salomon ait : *Impius cum venerit in profundam malorum suorum, et criminum, desperatione contemnit.* Jam enim novit se cum suis, qui sunt domus, et regnum ejus, perpetuo esse dam-nandum : quia nulla est ejus voluntas agendæ penitentiæ.

Numquid Deum docebit quispiam scientiam : qui excelsos judicat ? Qui enim de excelsis atque subli-mibus potestatibus angelorum habet justum judi-cium : quemadmodum a quoquam doceri poterit, ut in his quæ supra diximus, possit ejus judicium re-prebendi ? **C**

Iste moritur robustus, et sanus, dives et felix : viscera ejus plena sunt adipe, et medullis ossa illius irrigantur. Alius vero moritur in amaritudine animæ suæ absque ullis opibus, et tamen simul in pulvere dormient, et vermes operient eos. Beatorum in hoc mundo, et infelicium in hac vita, communem dicit esse conditionem : Viscera, sive intestina ejus, ut alii dixerunt, plena adipe, et medullis ossa illius irrigantur. Alius vero moritur in amaritudine animæ absque ullis opibus : et tamen simul in pulvere dormient, et vermes operient eos. In hac igitur conti-nentia sermonis hujus iste sensus est : quod in hoc mundo just, et peccatores indifferenter vivant : sed hæc diversitas commutanda sit in futuro : sicut in illo divite factum est, et in Lazaro paupere. **D**

Certe novi cogitationes vestras, et sententias contra me iniquas. Ergo recte definitio, inquit, quod perspicitis : quia una sit in hoc sæculo, et peccatori moriendi conditio, et sancto. Qui tamen postea disjun-gendi, ut ad præmium mutantur just, et peccatores vero ad supplicium rapiantur. Vos vero in insontem iniquam datis sententiam.

Et dicitis enim. Insultantes mihi, meque irridentes.

Ubi est domus principis, et ubi tabernacula impio-

rum ? Interrogate quemlibet de viatoribus, et hæc eadem illum intelligere cognoscetis. Quia ergo de me ita sentitis, quod damnationis meæ nunc tempus adve-nerit : non ita est, quod desinisse vos arbitramini : quia hæc Dei castigatio temporalis, non est æterna damnatio.

Quia in diem perditionis servatur malus, et ad diem furoris ducetur. Qui et ad diem furoris Dei ducendus est, ut excipiat sententiam mortis æternæ. Sancti enim omnes recte viatores esse dicuntur, quia ut expediti, et alacres prætereundo sæculum, virili animo calcant terram suam, festinanter proficiscen-tes ad beatam patriam, mundi hujus iter laboriosum conficiunt. Hi ergo qui ascendunt ad populum peregrinum, sive succinctum, fidei utique cingulo, con-tra dissolutionem vitiorum lumbos mentis accin-gunt.

Quis arguet coram eos vias ejus, et quæ fecit, quis reddet illi ? Videtur mihi, quod Job proprie de dia-bolo dixerit : licet et generaliter de omnibus pecca-toribus possit intelligi. Quis hominum eum potest arguere propter viam ejus pollutissimam, per quam totum mundum ingredi fecit : aut reddere ei quæ creatura poterit quod meretur, nisi ille solus agnus Dei, qui peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus.

Ipse ad sepulcra ducetur. Ad mortem videlicet tor-mentoribus : quam ipse hominibus intulit in Adam, et ipse ad inferos ducendus, ut illic perpetuo puniatur.

Et in congerie mortuorum vigilabit. Et licet dam-nandus ad pœnas ducendus sit : sed tamen morte hominum gaudens, ad intuendum eorundem mor-tuorum congeriem, omni atacritatis instantia, in eo-rum interitu vigilabit : vel certe semper vivet in mortem.

Dulcis fuit glaries Cocyti. Cocytum inferorum flu-vium esse dicunt. Nos autem in Scripturis divinis eundem fluvium, torrentem, puteum, caminum, ignem æternum, lacum, stagnum, legimus et gehennam. Glarearum vero nomine ipsa officina tartarorum, ministros quoque pœnarum infernalium victos tor-mentoribus locis existimo significari, et dictum est quasi per ironiam, eo quod desiderent illum, atque exoptent habitatores inferorum, ut puniat, et de ejus interitu saturantur. Vel certe dulcis fuit morti : quia tam innumeros ei populos acquisivit.

Et post se omnem hominem trahet. Qui imitatione exemplum ejus sequuntur : sive post se omnem ho-minem trahit, secundum prævaricationem humani generis in Adam.

Et ante se innumerabiles. Quod deceperit, et eos secuturus præmittit ad pœnas.

Quomodo igitur consolamini me frustra, cum respon-sio vestra repugnare ostensa sit veritati ? In hoc versiculo omnem altercationem disputationis suæ conclu-sit : amicos suos, quod sine causa contra eum de prædicta ratione decertent, convincit : cum illi dif-fidunt impios, et peccatores in hoc mundo puniri, inter quos et ipsam condemnant : ille convincit eos,

quod vel maxime in sæculo gloriantur, qui sunt ad damnationis iudicium deducendi.

CAPUT XXII.

Respondens autem Eliphaz Thamarites, dicit: Numquid Deo potest comparari homo, etiam cum perfectus fuerit scientia? In suggillationem igitur Job ista dicuntur: qui sibi omnino arrogat hæc se propria cordis sui sapientia loqui.

Quid prodest Deo, si justus fueris, aut quid ei confers, si immaculata fuerit vita tua? Nemo iustitia sua, et sanctitate Deum fecit meliorem, quoniam omnis boni fons atque origo, nullius bono eget, secundum prophetam qui ait: Quoniam bonorum meorum non eges.

Numquid timens arguet te, et veniet tecum in iudicium? Numquid causa timoris Dei hæc est, ut timeat te Deus? forte ipse potens aliquando efficiaris, et cœquum factus ipse resistas ei? Quæ risorio potius, et subsannantis sensu dicuntur.

Et non propter malitiam tuam plurimam, et infinitas iniquitates tuas? Non hoc timens arguit te, inquit, gravis plagæ hujus correptionibus: sed propter omnia mala tua, quibus studium commodabas. Quia ergo principale malum, id est, malitia Job plurimam habeat, unde cætera mala quasi in botro dependeant: subjungit, et narrat ea quasi per species singulas, ita dicens.

Abtulisti enim pignus fratrum tuorum sine causa. Hoc dicit, quod violenter, et hostili more aliena rapuerit, vel pignora injuste extorserit: sive per speciem justitiæ per calumniam expoliaverit: et prægravatur crimen, quando dicitur, quod nec sanguini suo pepercerit.

Et nudos spoliasti vestibus. Quid vestitis feceris, hic apparet: apud quem nec nudus a rapinis tuis immanis inventus est.

Aquam lasso non dedisti. Manifestum est.

Et esurienti subtraxisti panem. Grave est non dedisse, gravius subtraxisse. Grande ergo peccatum, hospitalitatem in necessitate positus non præbere. Aperte autem Eliphaz mentitum scimus, cum inferior legamus quanta bona Job fuerit operatus.

In fortitudine brachii tui possidebas terram, et potentissimus obtinebas eam. Arguit nihilominus eum tamquam superbum, et tyrannum, qui non iustitia et æquitate regni sui populos regeret: sed truculentis moribus tamquam virtute brachii, duro eos servitutis onere subjugaret, et nullus propter imperium suum durissimum, nisi conditioni suo subditus vereretur.

Vidas dimisisti vacuas. Quæ eas destitutas, et tribulationibus affectas atque humilitas, ad subveniendum audire voluisti: quamquamque earum vacuam dimisisti: quando id quod a te postulabat, non potuit impetrare.

Et lacertos pupillarum comminasti. Si quid virium habuerunt, unde sustentari possent, tulisti, et eorum animas vitæ desperatione fregisti, vel non de-

fundendo eos a malis hominibus: virtutem spei eorum, quæ ad te respiciebant, comminasti, dum eos passus es opprimi.

Propterea circumdatus es laqueis, et conturbat te formido subita. Hoc dicebat Eliphaz, quod ipse beatus Job malæ conscientia formidine turbaretur, et eadem formidine sibi subito veniente, usquequaque consternatus consilium patientiæ perdidit contra adversa.

At putabas te tenebras non visuram, et impetu aquarum inundantium non oppressum iri. In tanta securitate iniquitatibus potens agebas, ut hæc mala meritorum tuorum reciproca tibi venire non crederis. Quibus tenebris miseriæ utique, et calamitatis, tamquam impetu aquarum inundantium repente depressus es, ut obscurato corde non videas, quod rectum esse patientia perdocet. Multis modis in Scripturis divinis, tenebræ appellantur, peccata, ignorantia, sive tribulatio, vel etiam obscuritas divinarum voluminum, nomine tenebrarum ponitur.

An cogitas quod Deus excelsior cælo sit, et super stellarum verticem sublimetur? Et dicit: Quid enim novit Deus? Et quasi per caliginem iudicat. Primum ergo Eliphaz sanctum Job criminatur, quod in Deum asserat ignorantiam cadere, et multa sint in creaturis suis quæ nesciat. Deinde quod iudicium ejus affirmet incertum esse et dubium. Et idcirco per caliginem, id est, quasi verisimile quid iudicat.

Nubes latibulum ejus: nec nostra considerat, et circa cardines cæli perambulat. Idcirco atrium hæc omnia quasi ex sensibus beati Job esse confingit: ut eum non solum blasphemam, verum etiam quod ignorantem dicat Deum, locisque eum asserat contineri: quod utique grande sacrilegium est sentire de Deo.

Numquid sentiam sæculorum custodire cupis, quam calcaverunt viri iniqui? Custodire cupis, pro observare dixit: hoc est, numquid actus, et vitam perditam consequi concupiscis eorum, qui in diluvio, et Sodomis, et eremo perierunt, vel eorum qui non credunt Deum humana curare.

Qui sublati sunt ante tempus suum. Ut Dathan et Abiron: vel illi qui subita morte perierunt.

Et fluvius subvertit fundamentum eorum. Imminente in se ira Dei, tamquam fluvii impetus, stabilitas presentis vitæ eorum subversa est: sive quasi fluvius superveniente pressura, fundamentum eorum eorum demolitum est, ut vitæ eorum perietes corruerent.

Qui dicebant Deo: recede a nobis. Propter apostasiam ergo damnati sunt. At non talis est Job, qui dicit, etiamsi occidat me, in ipsum sperabo.

Et quasi nihil possit facere omnipotens contumaciter eum, cum ille impleat domos earum bonis. Non timuerunt ergo impii, ne propter potentiam offensam Dei, et bona quæ ipse præstitisset, vindictam supplicium incurrerent.

Quorum sententia procul est a me. Et sanctius

in sphaeratarum in numero positus, quem ita ut eos-
dem delectatur.

Videbunt justi, et letabuntur. Sive ut alii dixerunt, ridebunt : de abjectione infidelis populi loquitur.

Et innocens subsannabit eos. Quomodo hoc et de sanctis ejus non potest dici? quando vident peccatores iusto Dei iudicio condemnari : videbunt et letabuntur. Placet enim illis Dei iustitia, sicut et ipsi Deo. Sed Eliphaz cum hic fortassis recte dixerit, male opinatus est, ut beatum Job impiis, et peccatoribus compararet.

Nonne succisa est erectio eorum? Superbia utique illorum et contumacia, supradictis poenarum exemplis succisa est, et perpetuae perditioni tradita.

Et reliquias eorum devoravit ignis? Reliquias etiam dixit, extrema quaeque peccaminum in die iudicii punienda : quia in hoc saeculo, nulla poena gravissimos peccatores ita ut digni sunt demerit. Sive reliquias posteritatem malorum hominum intelligere possumus : quae imitando eos tanquam patres eorum reliquiae appellantur. Sive in bonam partem ponuntur : secundum illud : *Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi; et reliquias cogitationis diem festum agent tibi*, ut cogitatio hominis ad confessionem pertineat peccatorum : reliquiae vero sunt ipsius confessionis aeterna remuneratio : qua indultis sibi peccatis, velut in die festo spirituum laetitia perfruatur. Possunt reliquiae et novissima intelligi : juxta illud, *Reliquiae impiorum peribunt.*

Acquiesce igitur ei, et habeto pacem, et per haec habebis fructus optimos. Hortatur sanctum Job, ut se jam cogitet emendare, et dat consilium non querenti, ut per patientiam convertatur ad Deum. Et ita post bellum instantis sibi horribilis plagae, posse habere incolumitatis pacem.

Suscipe ex ore illius legem, et pone sermones ejus in corde tuo. Sive dictum : id est, audi quae praecipit, et conserva.

Si reversus fueris ad Omnipotentem, aedificaberis. Si te factorum tuorum poeniteat, aedificaberis : id est, quotidie vallatus divina custodia muneris. Dissimulantibus agere poenitentiam, hoc exemplum egregium proponendum est : necessaria enim haec cohortatio est, qua possunt peccatores gloriam perditam reparare.

Et longe facies iniquitatem a tabernaculo tuo. Si te emendare volueris atque corrigere, tibi ascribet Deus, quod longe facias a te iniquitatem tuam : cum eam a te potius ipse elonget. Sive ipse diabolus iniquitas dicitur : hoc est, qui te in potestatem accipit, elongabitur.

Dabit pro terra silicem, et pro silice torrentes aureos. Hoc dicit : quod si propitiatio eam Dei in praecipis ejus firmissimis stabilierit, non terrenis rebus, et carnis voluptatibus operam dabit : sed magis ad fortitudinem virtutum proficiet, per quam possit ad fluentes caelestium divitias pervenire : hoc enim me-

taphoricos Eliphaz ad sanctum Job dicit : quod si in saxo fortitudinis bonae conscientiae tuae positus fueris, sensus divinae sapientiae tibi velut torrentes aureos abundabit.

Eritque Omnipotens contra hostes tuos. Cum seceris, inquit, voluntatem ejus, habebis eam defensorum tui.

Et argentum coacervabitur tibi. Diximus sursum pro sensu accipi, et argentum pro eloquio justificationis. Ergo et mandata Dei atque iudicia, ipsa sunt divina eloquia. Cum ergo conversus, in his fueris meditatione assidue commoratus, intelligentias diversorum sensuum diserendo, multiplex et copiose abundans eloquium coacervabitur tibi.

Tunc super Omnipotentem delictis affues. Delictis utique spiritualibus supradictis repleberis, cum petitiones cordis tui gratia sancti Spiritus videris, et in gaudio mentis tuae senseris adimpleri.

Et elevabis ad Deum faciem tuam. Liberam frontem ad deprecandum Deum attolles : sive fam non recam, neque incurvatam deorsum mala conscientia, eriges ad Deum animam tuam.

Flagabis eam, et exaudiet te, et vota tua reddet. Peccatores te non potest exaudire, nisi eum prius pro peccatis tuis deprecatus fueris.

Discerne rem, et veniet tibi. Rem duntaxat justam, sanctam, atque honestam quam a Deo petieris, obtinebis.

Et in vultu splendet lumen. Vultus tuus actus tui boni erunt, et lumen tibi erit Dei notitia, Deique visitatio, atque protectio, quo actus viarum tuarum correcti illuminentur : ne forte per errorem inscientiae in mentes tenebrosas offendas.

Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloria, et qui inclinaverit oculos suos, ipse salvabitur. Et Dominus in Evangelio : *Qui se humiliat, exaltabitur.*

Salvabitur innocens, salvabitur autem munditia manuum tuarum. Id est, gratia honorum operum, vel nitore. Antiqui ita dixerunt : *Erue innocentem, et salvaberis munditia manuum tuarum* : ubi retributionem videtur sonare, quod ait, erue innocentem : ut salvari possis innocentia manuum tuarum.

CAPUT XXIII.

Respondens autem Job, ait : Nunc quoque in amaritudine est sermo meus, et manus plangit meam aggravata est super gemitum meum. Relictis infidelibus amicis, qui me calamitatis hujus miseriam iusto pati desinunt, et addunt amaritudinem meam, totum me ad Deum convertam, et dicam ei pro conscientiae meae fiducia quae sequuntur :

Quis mihi tribuat ut cognoscam, et inventionem istam, et veniam usque ad solium ejus? Intellectum se cognoscere Deum dixit : invenire quoque eum operibus bonis, et venire usque ad solium ejus, et facti scientia, et cogitatione iudicii proficiendo accedere usque ad ipsam contemplationem divinae potestatis : quam utique mundi corda videbant. Quod cor, mul-

tis castificationibus morum, sanctus hic Job purificationem se dicit habuisse.

Ponam coram eo iudicium. Iudicium, inquit, iustitiæ tuæ ponam in conspectu Dei mei, secundum illud : *Ab ipso iudicii ejus æquitatem requiram.* Tamen priusquam sit ejus in me definitiva sententia, multas ei proferam increpationes, quia cum ejus noverim singularem justitiam, quare justus patior tormenta, quæ iniquis impiisque potius debentur. Hoc ergo quod sequitur, ait :

Et os meum replebo increpationibus : ut sciam verba quæ mihi respondeat, et intelligam quid loquatur mihi. Id est, justii doloris querelis.

Nolo multa fortitudine contendat mecum : nec magnitudinis suæ mole me premat. Proponat æquitatem contra me, et perveniet ad victoriam iudicium meum. In mole majestatis ejus, horripilationem intelligamus, non aliquid corporeum : quia Deus spiritus est. Certus sum, inquit, quia istas afflictionum miseras, ipso utique judicante, patebit me nullo peccatorum merito sustinere ; hinc ait : *Perveniet ad victoriam iudicium meum.*

Si ad orientem iero, non apparet : si ad occidentem, non intelligam eum : si ad sinistram, quid agam ? Non apprehendam eum. Si me vertam ad dexteram : non videbo illum. Ipse vero scit viam meam, et probabit me quasi aurum quod per ignem transit. Dum partes mundi enumerat, dicit eum habitare ubique totum ; sibi tamen omnino esse invisibilem confitetur, eo quod non subiaceat ejus divinitas obtutibus creaturæ. Deum vero omnem viam conversationis ejus ait, quia optime noverat.

Vestigia ejus secutus est pes meus : viam ejus custodivi, et non declinavi ex ea. A mandatis labiorum ejus non recessi, et in sinu meo non abscondi verba oris ejus. Hoc est, quod custodiri voluit, custodivi.

Ipse enim solus est, et nemo avertere potest cogitationem ejus, et anima ejus quodcumque voluit hoc fecit. Hoc est, quia inscrutabilia sunt iudicia ejus, et investigabiles viæ ejus.

Cumque expleverit in me voluntatem suam, et alia multa similia præsto sunt ei. Cum jam me quibus voluit tormentis affecerit, et alia adhuc quanta voluerit mihi infligere poterit, quem insensibilia sicut sensibilia contremiscunt.

Et idcirco a facie ejus turbatus sum. Mente scilicet sentiens, et ex parte intelligens.

Et considerans eum timore sollicitor. Id est, horripilatione majestatem illius pertimesco.

Deus mollivit cor meum, et omnipotens conturbavit me. Cor resolutum a pavore nimio, et timore, hoc loco dictum noverimus, non quod a duritia incredulitatis ad fidem suscipiendam mollitum sit, cum magis ipse Job per fidem fortis in Deum manserit. Unde sequitur : *Omnipotens conturbavit me ; hoc quod supra.*

Non enim perii propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo. Ipsas calamitatis suæ mi-

serias, tenebras appellavit, quas velut ruinas subito imminentes, sibi dicere voluit, eis tamen insistentibus sibi, ait, desperatione non perii : nec faciem mentis meæ infidelitas excæcavit, vel negatio Dei.

CAPUT XXIV.

Ab Omnipotente non sunt abscondita tempora ; qui autem noverunt eum, ignorant dies illius. Illi vero qui sentiunt, et intelligunt Deum, dies æternitatis ejus ignorant. In qua æternitate nec tempora, nec dies, qui in temporibus sunt, inveniuntur, ubi unus æternus est dies. Sive aliter : *Omnia novit quæ nunc loquor, vel patior.*

Alii terminos transtulerunt, diripuerunt greges, et paverunt eos. Id est, transtulerunt greges, et comederunt. Manifestum est secundum litteram. Videamus nunc secundum mysticum intellectum quid significet. *Terminos transferentes* : id est, statuta Ecclesiæ convellentes, hæreticos esse significavit, qui novitate doctrinæ perversæ, evangelicæ legis, et apostolorum terminos præfinitos excedunt, et ita deceptoriam persuasionem diripiunt greges dominicos : id est, populos credentes in Christum.

Asinum pupillorum abegerunt, et abstulerunt pro pignore bovem viduæ. Subverterunt pauperum viam, et oppresserunt pariter mansuetos terræ. Pupilli quidem sunt teneri, vel infantes in fide, vel qui Deum Patrem non habent, ut ab eo contra adversarios defendantur. Quorum animam, velut jumentum forte ac necessarium, ad Deum in se per fidem portandum, hæretici prædonum more ab eis abigunt, dum eos fallaciis suis, virtute animi spoliant sive gentilem sensum, immundi utique animalis nomine dictum, ab eis quidem auferunt, dum sub prætextu veræ religionis, eos in perfidiam ducunt. Viduæ etiam illæ sunt animæ, quæ vitam, Deum suum, et Dominum amiserunt : a quibus hæretici pro pignore perfidiæ, utique confessionis, per quam falsis eorum adinventionibus initiantur, et debitores eorum efficiuntur, sanctarum virtutum mundiciam, et utilia animi opera auferre conantur. Pauperes quoque in hoc loco illi intelligendi sunt, qui testimonio fidei destituti sunt. Alii sunt divites in fide : horum religionis viam, qua ad Deum redire poterant, suis erroribus hæretici subverterunt. Mansuetos autem hic illos esse sentimus, qui constantiam inimicis suis non habent resistendi, et propter ignaviam animi sui facile seducuntur. Hi ergo multis errorum dogmatibus, et diversis errorum superstitionibus opprimuntur. In bonam vero partem viduæ sunt, qui se mortificant cum vitiis : pauperes, apostoli sunt. De isto numero hæretici auferre conantur : dum pauperes sanctorum aliquos persuadent, vel mansuetos circumveniunt, qui eis resistere non possunt, sed et patienter pro simplicitate audiunt : illi vero eos nituntur extinguere.

Alii quasi onagri in deserto egrediuntur ad optatum, vigilantesque ad prædam præparant panem

liberis. Violenti sunt, qui publice rapiunt. Prædones et latrunculi sunt, qui de oculis ad opera sua exeunt, utique non Dei.

Agrum non suum demetunt, et vineam ejus quem vi oppresserunt, vindemiant. Ager, sive vinea, uniuscujusque hominis quidam modus vitæ est, quæ ab unoquoque colitur, quando sordes et quidam frutices vitiorum mundantur, vel etiam extirpantur. Quia ergo hujus culturæ diligentia minime prodest, quando omne bonum naturæ non ad fidem refertur: quia *justus ex fide vivit*: prædicti idolorum cultores opprimentes fidelium, quamvis honeste venium, corda eos velut quadam ratione seductionis in errorem inducunt: dum quasi agrum eorum, sive vineam, dissipando fruges eorum, violenter abripiunt.

Nudos etiam dimittunt homines, indumenta tollentes. Dum eos operibus bonis exspoliant.

Quibus non est operimentum in frigore. Illos utique exspoliant, qui charitatis Dei non habent vestimentum, et ideo in infidelitate algent: quia spiritus ferventis tunica indui non merentur.

Quos imbres montium rigant. Hos ergo per miseriam destitutos domibus suis dicit: quandoquidem eos montium cavernis, et umbraculis operiet, et quanta sit eis in ipsis montibus necessitas commorandi, describit. Quos imbres montium rigant, id est, aquis de ipsis montibus copiose fluentibus mundantur. Quos imbres montium rigant. Non imbribus cœli rigantur, sed montium extollentium se adversum scientiam Dei, quæ de cœlo est.

Et non habentes velamen, amplexantur lapides. Manifestius alii dixerunt: *Qui cum tegmen non habeant petra adoperiuntur.* Et non habentes velamen, amplexantur lapides. Hoc est, sine vestimento virtutum peccatis suis, et erroribus delectantur.

Vim fecerunt deprædantes pupillos. Ubi intelligitur quid habentibus fecerint, quandoquidem facultate tenuissimis non fuerunt miserti. Vim fecerunt deprædantes pupillos. Illos etiam qui notitiam aliquam secundum naturæ bonum habent, quam defendere non poterant; fragili animo et puerili viventes: suasionibus pravis, vim inferentes prædati sunt.

Et vulgum pauperem spoliaverint. Multitudinem quoque populi vilem actibus, et inscitia pauperem: si quid fortassis habebat justitiæ, aut etiam innocentiae naturalis, dum in majus erroris sui malum pertrahunt, prædictis bonis spoliaverunt.

Nudis et incedentibus absque vestitu, et esurientibus tulerunt spicas. Nudis fide, Deique custodia destitutis, vestimenta quoque spei, et charitatis divinæ, cæterarumque virtutum exuberantias non habentibus, quibus animæ exornantur: etiam spicas, in quibus divinam notitiam adoperitam habent, abstulerunt: ne esurientes scientiam Dei, quandoque relecto velamine, possent ipsam nudam veritatem tamquam panem alimonie vitalis accipere.

Inter acervos eorum meridiati sunt, qui calcatis tor-

cularibus sitiunt. Hoc malum est magnum, et iniquissimum, ut sub labore, et fructu aliorum alii requiescant, et inebrientur vino eorum qui, collectis vindemiis suis, sitiunt. Inter acervos eorum meridiati sunt qui, calcatis torcularibus, sitiunt. Sublatis igitur spicis, per figuram intra se divini nominis notitiam continentibus, quando ex eis hi qui habebant eas plena cogitatione, solidum cibum conficerent: seductores violenti inter bona eorum opera quasi inter acervos gloriantes requiescunt, sibi que tribuunt. Si quis gentilium virtutes secutus fuerit naturales, de quibus tamquam seminibus, in se operum acervos constituat: ipsi tamen seducti, calcata virtutum vindemia, et expressa, sitiunt: quia veritatis poculum apud eos, a quibus in errore abstracti sunt, non invenerunt.

De civitatibus fecerunt viros gemere. Non solvas, inquit, illos qui sine munimine habitant spoliati, et dominatu duræ superstitionis affligunt: verum etiam et eos qui civitates mentium suarum bonis moribus munitas inhabitant, pugnando errorum arietibus subruunt. Quod et multis philosophis contigisse manifestum est: qui cum magni et clari circa corporum suorum fuerint continentiam, cum gemitu tamen et labore nimio ad veritatis notitiam pervenire non potuerunt.

Et anima vulneratorum clamavit, et Deus inultum abire non patitur. Deus vocem implorantium inultam abire non patitur, quin ultionem tribuat de erroribus: ut dum ad veritatem saucii peccatorum vulneribus convertuntur, convicta falsitas puniatur. Punit enim, quando eorum qui seducti fuerant conversionem destituit. Quod autem ait: *Anima vulneratorum*: pro consensu ad Deum clamantium intelligamus. Vastatorum autem tribulatio usque ad gemitum civitatem habitantium perveniebat. Vulnerati vero non solum intelligendi sunt: quorum corpora ab aliis transfodiuntur, verum etiam illi quorum animæ hostium timore nimio, velut gladio feriuntur.

Ipsi fuerunt rebelles lumini, nescierunt vias ejus: nec reversi sunt per semitas ejus. Dæmones, hæretici, philosophi, sive etiam omnes impii intelligendi sunt, qui contra doctrinam Dei venire conantur, quia mandatum vitæ lux est, quia in natura lumen, lumen est quod per se est: tenebræ vero cæcitas cordis. Et proinde si cæcitas cordis, tenebræ sunt, recte exteriores tenebræ, pœnæ intelliguntur. Ut iniqui de peccatorum suorum tenebris, ad tormentorum tenebras projiciuntur: sic intus et foris Dei sententia consummata coram angelis Dei, induuntur sicut diploide confusione sua. Quos vero qui commorantur in deserto: paganos quosque errore gentilitatis, qui in deserto veræ religionis sunt, intelligere possumus, eo quod jugo certæ religionis non contineantur. Hi igitur egrediuntur ad opus suum. Egredi namque dicuntur, quando affectus suos per doctrinas pravas in eos quos seducunt ostendunt. Ita enim omni solertia deprædantur vagas errore ani-

mas ut ipsi multitudini perditæ posteritatis suæ, velut alimentum panis lethalis doctrinæ, pertinaciam derelinquant.

Mane primo consurgat homicida : interficit egenum et pauperem. Iterum mane dictum est, pro eo quod publice, et clara luce malum committitur, ut sit quasi gloria facinus operantibus, et secundum Sodomitarum exemplam, peccatum suum non absconderunt, sed prædicaverunt. Potuit et de iniquis iudicibus hoc dixisse, qui ad hoc maturius surgunt, ut causam egeni, et pauperis muneribus corrupti prævaricentur. Sive aliter : Hic igitur homicida, recte hæreticus quisque sentitur, ex eorum numero qui animas hominum noxiis, et lethalibus sensibus interficiunt. Quod autem dicit, mane primo consurgit : illud est : quia cum hi qui eorum super fide initiati sunt, matutinum habeant, id est, quasi principium sanctam religionem : sive ipsi matutinum affecti sint, cum de tenebris et filiis noctis facti sunt in Domino filii Dei; hi perfidiæ suæ venenum proplacere festinant, ut eos decipiant. Sive aliter : Mane, Christus intelligendus est, ad cuius resurrectionem hæreses in Ecclesia esse cœperunt.

Per noctem vero erit quasi fur. Omnes sensus hæreticorum, nocti et tenebris comparandi sunt, quia lumen non habent veritatis. Ipsi etiam sunt adulteri, quia eloquia Dei casta adulterina interpretatione corrumpunt. Noctem vero ideo dictam puto, quia prævaricatores negotiorum secretum quoddam quasi tempus nocturnum, requirunt, quando munera pro causis prævaricatis accipiunt.

Oculus adulteri observat caliginem, dicens, Non me videbit oculus, et operiet vultum suum. Sive ut alii dixerunt : *Et latibulum faciei posuit.* Id est, cordis ejus oculus, oblivione exæcatus est, ut in ejus memoriam non ascenderet, quia omnium cogitationum, et operum humanorum malorum Deus est inspector et cognitor.

Perfodit in tenebris domos, sicut in die condixerunt sibi, et ignoraverunt lucem. Manifestum est, quod per diem hanc rapinam sua cogitatione disponunt, antequam ad ipsas facinorum tenebras veniant. Perfodit in tenebris domos, sicut in die condixerant sibi. Unusquisque hæreticus in pravitate doctrinæ consistens, non dulci et suavi sermone Evangelii, sicut imber placidus, et sicut ros cum silentio in animas descendit fidelium; sed aspero potius, et ad vulnerandum peracuto domos perfodit animorum. Hoc enim velut in die condixerunt sibi hæretici, ut omnes mortales jaculis doctrinæ noxiæ perfoderent, quando in Ecclesia adhuc, hoc est, in die veritatis positi hæreses facere condixerant.

Si subito apparuerit aurora : arbitrantur umbram mortis, et sic in tenebris quasi in luce ambulant. Mox ut justitiæ sibi, et honestatis aliunde lumen cœperit apparere, et ingeri conscientiæ suæ malum : jam poenas mortis se aestimant sustinere : quia justitia et sanctitas, ut ait Scriptura divina, odiosa est iniquo. Si subito apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis, et sic

A in tenebris quasi in luce ambulant. Si quispiam disputator extiterit, qui contra eos lucem manifestæ veritatis enarret, convicti arbitrantur se incurrisse umbram mortis, et nihilominus in stultitia sua tenebris, velut in luce sapientiæ gloriantur. Potest et diabolus homicida, fur, et adulter intelligi : quia ad decipiendum hominem factus est homicida, ut ait Dominus : *Ille homicida fuit ab initio.* Divinitatem quoque sibi per superbiam arrogando, quam præsumptione animi sui tentavit invadere, velut fur inventus est, qui aliena conatur auferre. Qui etiam virgineam illam, et castam dilectionem Dei amisit, dum adulterinos conatus contra Dei sui, et Domini amorem faciens, propria voluntate quæsit. Illic igitur mane primo, id est, circa ipsam nativitatem protoplasti hominis, ad seducendum eum per ejus mulierem consurrexit, et eum tanquam egenum consilio, et pauperem, qui experientia minus cautus esset, deceptione insidiosæ persuasionis occidit. Noctem vero peccati ipse sibi operatus est : quando ad divinitatem invadendam, velut fur irreperere voluerat, dicens : *Super sidera cæli ponam thronum meum, et ero similis Altissimo :* et exinde cum suis, quos cæli sidera appellavit, nox et tenebræ, principique tenebrarum est appellatus. Et recte, quia Domini lumen amiserat. Hic jam in peccatorum suorum tenebris constitutus, vultum malæ conscientie suæ obduratione operuit, penitentiam non acturus : et ideo divino lumine privatus, studet atque observat, ut ea quæ tenebris, et caligine sunt digna committat. Unde in his operibus vitam agens, fodit sibi domos habitationum in inferis, cum illis suis ministris, cum quibus se adversus Deum, et creatorem erigere tentavit. Hi ergo ministri ejus, cum adhuc beati essent in illa æternæ felicitate, in die illo utique sempiternæ, qui non habet initium neque finem, in hoc sacrilegium tyrannidis cum suo principe collocuti, et putaverunt, quod Deus qui est lux vera, sapiens et intelligibilis, hoc malum contumaciæ eorum impunitum relinqueret, ut non eos de illa beata atque gloriosa sede dejectaret. Et hanc puto dixit, ignoraverunt lucem : quod existimaverunt Deum hoc eis minime facturum, propter quod exæcatis mentibus, æternales tenebræ facti sunt : qui et potestates dicti sunt tenebrarum : id est, hominum peccatorum. Et hinc est quod cum nomen Dei audierint, contremiscunt : quod vocabulo auroræ significari putamus. Cogitatio ergo ejus, id est, diaboli, usque ad sermonem tantum pervenire potuit, non etiam ad effectum : non enim regnavit illic, et sic dejectus est statim, ubi voce promptit quod cogitaverat, et deorsum præceps actus est. Unde consequens vidit, et machinamenta cordis sui, quibus contra Deum moliebatur, ad persuadendum cæteris angelis sit locutus, et ita consentientibus multis, una quodammodo conspiratio fieret contra Deum, ut si ita videretur. Illud tamen immobiliter tenendum, nullo modo in silentio agi militiæ cœlestis officia, cum legamus angelicas potestates,

ante sedem Domini in laudem gloriæ ejus indefessis A
 vocibus personare, neque ullo modo Apostolus dixisset : *Si lingua hominum loquar et angelorum, nisi sic essent, et angelorum linguæ sicut hominum : quamvis angelicæ dissimiles sint humanis. Est ergo aliquod atque ipsum valde magnum super diversitate linguarum inter terrigenas, et ministeria superna discrimen. Super qua re nos canonicus liber novi Testamenti, qui apostolica continet gesta, sufficienter instruit.*

Levis est super faciem aquæ. Quia non sunt de Ecclesia magna, id est, populo gravi et sancto, qui granis secundi et optimi tritici comparatur, et qui in horreo æternarum mansionum condendus est, velut levis palea nihilque ponderis habens, quod ad pręgravandos virtutum pertinet fructus, aquæ elemento supernabit : ut aura flatu tenui rapiatur, Sive aliter : Aquæ istæ hominum amantium hoc sæculum habent figuram : eo quod semper ad inferiora sint proclives, multum secum limi trahentes, qui in chaos inferorum, turbido pondere deponatur.

Maledicta sit pars ejus in terra. Qui enim in terra sanctorum, quæ est viventium terra, non fuerit, maledictus erit : sive maledicta sit pars ejus in terra, id est, in massa generis humani.

Nec ambulet per viam vinearum. Id est, ita maledicta sit ejus conversatio in terra hac, ut plebes Dei sive animas sanctas, quæ sicut vineæ plenæ fructibus fructiferæ sunt, non imitentur : neque per ipsas ambulet. Has enim vineas doctores tamquam cultores, doctrinis velut ligonibus colunt, ut vinum operum honorum vindemient, quod in fide, id est, torculari Ecclesiæ pondere tribulationis expressum, flagrans per gratiam Christi, odore suavissimo cum virtute meritorum in apothecas domorum celestium recon-

Ad nimium calorem transeat ab aquis nivium. Quasi duas gehennas sanctus Job dicere mihi videtur, ignis et frigoris, per quas diabolus, hæreticus, et homo impius commutetur. Forte in ipsa gehenna talis sensuum cruciatus fiet illis, qui in ea torquebantur, ut nunc quasi ignem ardentem sentiant, nunc nimium algoris incendiam, et pœnalis commutatio, nunc frigus sentientibus, nunc calor sit, ut quasi de loco ad locum transitus æstiment. Et fortassis inde Dominus ait in Evangelio : *Mittite eum in tenebras exteriores : ibi erit fletus et stridor dentium.* Ut hic stridor dentium de rigore frigoris oriatur. Ubi et similitudinem quamdam ex nostris corporibus possumus invenire : in quibus rufi abundantia, quod est calidissimum, in typicis motibus intolerabilis rigor præcedit ignem febrium ardentissimum secuturum, et dicuntur a medicis hæc duo quæ sibi contraria dignoscuntur, ex una fellis materia in homine procreari.

Et usque ad inferos peccatum illius. Peccatum impij et iniqui tam magnum est, et tam grave, ut eum deprimat ad infernum tamquam plumbum in aqua validissima.

Obliviscatur ejus misericordia. Id est, qui non solum misericors, sed et misericordia dicitur : quia misericors a misericordia, et ideo quasi prototypen nomen, majus est, quam deductio nuncupata. Quicumque ergo sanctorum potest dici misericors, verax, et justus : nemo tamen eorum recte dicitur misericordia, et veritas, et justitia.

Dulcedo illius vermes. Per antiphrasim dictam, quod est, scotens vermis moriatur. Et in Evangelio : *Vermis aerum non moriatur.* Talis igitur dulcedo erit iniquis, et odionibus Deum.

Non sit in recordatione. Id est, ad veniam misericordiæ non perveniat, quod diabolo, et suis hæreticis et impiis futurum, de Scripturis sanctis ita didicimus.

Sed conteratur quasi lignum infructuosum. Secundum illud : *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur.* Vel lignum, peccatum intelligamus quod per lignum accidit : per quod lignum diabolus addidit ad cumulum criminis, quod adversum Deum rebellis exstiterit, ut et hominem præcipitaret in mortem : unde jam et in æternum interitum condemnatus est : propter quod ipse diabolus lignum insanabile, et infructuosum potest dici : quia nunquam erit pœnitentiæ medicatione sanandus. De ligno autem vitæ, id est cruce, vel de Christo dicitur : *Secundum dies ligni, erunt dies populi mei.*

Pavit enim sterilem. Id est, nutrit et fovit animas steriles, et infructuosas virtutibus.

Et quæ non parit. Eas quoque animas assensionis suæ delectationibus pavit, quæ cum possint de utero cordis bona parturire, noluerunt, sicut de hujusmodi ait David : *Noluit intelligere, ut bene ugeret.*

Et viduæ bene non fecit. Viduam, animam sanctitalis viribus destitutam, quæ Deum virum habuerat, cum exhortatione noluit consolari, ut id ageret, quemadmodum posset reverti ad virum suum priorem.

Detraxit fortes in fortitudine sua. Alii dixerunt. *Et in ira evertit infirmos :* id est, fortes atque virtutum viros prostravit et detraxit.

Et cum steterit, non credet vitæ suæ. Dedit ei Deus locum pœnitentiæ, et ille abutitur eo in superbia : oculi autem ejus sunt in viis illius. Et cum in prosperis sit, nec sic quoque mordente conscientia putat, quod eadem felicitate perpetue potiatur, cum hujusmodi pertinacis, et duri animi sit, credens quod in illa vita sua tam perdita stare possit.

Elevati sunt ad modicum, et non subsistent, et humiliabuntur sicut omnia, et auferentur. Ad modicum autem dicitur, pro brevitate vitæ præsentis, in qua pro tempore exaltantur iniqui. Auferentur sicut omnia, id est, sicut illa quæcumque sunt partis adversæ, sive cum in fine sæculi ablata fuerint omnia temporalia.

Et sicut summitates spicarum conterentur. Quemadmodum enim summitates spicarum, res utique nimium fragiles, tanta facilitate committuntur, ut

ad nihilum deducantur : ita et hi de quibus locutus sum ut pulvis tenuissimus , sive ut favillæ languerunt ante faciem Dei , cum fuerint contumelia confusionis attriti.

Quod si non est ita : quis me potest arguere esse mentitum , et ponere ante Deum verba mea? Quis enim ex vobis arguere me poterit : quia non ita sit futurum ut dixi : neque falsitatis convincere , qui asseritis quod omnia in hoc tempore reddat Deus peccatoribus quæ merentur , quod in meam potius suggestionem de studio contentionis ingeritis.

CAPUT XXV.

Respondens autem Baldad Suites , dixit : Potestas et terror apud eum est , qui facit concordiam in sublimibus suis. Numquid est numerus militum ejus? Convictus Baldad a beato Job dicente , in futuro magis Dei esse iudicium , ad hæc se convertit ut diceret , apud eum est potestas et terror , id est , non jam exercet iudicium , sed apud se repositum tenet ac reservat in posterum. Ipse tamen facit perpetuam pacis concordiam in sublimibus , id est , angelis , sive hominibus sanctis suis , custodiendo eos , ne per aliquem lapsum peccati inimicitias offensæ cœlestis incurrant.

Et super quem non surget lumen illius? Ipse enim illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.

Numquid justificari potest homo comparatus Deo , aut apparere mundus natus de muliere? Manifestum est , quod inopia respondendi , eadem quæ dixerant , frequentius repetant.

Ecce luna etiam non splendet , et stellæ non sunt mundæ in conspectu ejus. Sub nomine lunæ , sive stellarum , angelos et supernas potestates intelligere possumus , qui ad comparationem divinæ reverentiæ , immundi et tenebræ possunt videri : ex eo utique , quoniam natura conditæ creaturæ , licet non peccent : capaces tamen peccati sunt : ut apparuit in aliis angelis ejusdem naturæ peccantibus. Sed post eos nullum angelorum peccasse , credendum est , quia omne liberum suum arbitrium in solius Dei charitatem verterunt : sicque immobiles facti sunt , persistentes in veritate , in qua prædictus angelus cum suis stare noluit. Proinde angelorum voluntas per amorem Dei facta est inconvertibilis , quæ in Deo est per naturam. Ideo illi soli incorrupto honor , et gloria. Potest et de his elementis dicere , quod ideo immunda dicantur , quia non semper luceant , vel quod corpora tantum illuminent , et non mentes , sicut Deus , qui utrumque facere consuevit.

Quanto magis homo putredo , et filius hominis vermis? Si enim angeli , inquit , et cœlorum etiam corpora ad comparationem Dei , immunda esse dicuntur , quid putas , homo existimandus est , cum sit ipse putredo : filius quoque hominis vermis , ex eadem utique nascens corruptione qua vermis?

CAPUT XXVI.

Respondens autem Job , dixit : Cujus adjutor es?

A numquid imbecillis , et sustentas brachium ejus qui non est fortis. Cui dedisti consilium? Forsitan illi qui non habet sapientiam , et prudentiam tuam ostendisti plurimam. Quem docere voluisti? Nonne eum qui fecit spiramentum? Videns Deo injuriam fieri , justa indignatione commotus , in ipso initio sermonis sui Baldad Suites durioribus arguit verbis , eo quod ita loqueretur , tamquam si Deus infirmus ac non habens ullam brachii fortitudinem , ejus egeret auxilio. Advertens igitur quia minor est participatio ad totum : gutta stillæ , perenni fonte : scintilla latens in cinere , igni divino , quo omnia concalescunt : lucerna corporis , soli justitiæ : testa , sigulo : anima , Deo : unde mirans Job loquitur , quare ausus fuerit , ut eum a quo illi est esse , docere voluerit.

B Ecce gigantes gemunt sub aquis , et qui habitant cum eis. Gigantes autem appellat Scriptura divina homines superbos , rebelles et contumaces. Diabolus quoque , et sui , propter superbiam translato nomine , gigantes nuncupantur. Quod autem ait , sub aquis gigantes gemere : ita inquit velut si dixisset , sub terra : id est , in inferioribus terræ : ubi inferi esse perhibentur , unde et ipsi inferi nominati sunt. Aquæ enim ejus naturæ sunt , ut sine terra esse non possint. Ecce gigantes gemunt sub aquis. Qui gemitus utique de doloribus , et squalore tartaræ habitationis eis nascebantur.

Nudus est infernus coram illo , et nullum est operimentum perditioni. Hoc dicit , quod scientiam Dei nihil latere possit. Et quod perditio , qui diabolus nobis non absurde sentitur , se non prævaleat ab omnipotentia ejus abscondere.

C Qui extendit Aquilonem super vacuum , et appendit terram super nihilum. Hoc sic intelligendum est : sive quod terra ex nihilo facta sit , sive nihil infra terram sit , quo terra sustineatur , cum ipsa universa sustineat , et ipsa innumerabiliter Dei virtute libretur , quia in ipso sunt universa , et ab illo omnia continentur. De quo Apostolus dicit : Portans omnia virtutis suæ verbo. Et quia aliquando in Scriptoris per figuram Aquilo ventus , diabolus esse significatur : siquidem a Salomone Aquilo durus ventus dicitur : nomine autem dexter vocatur. A suis quippe dexter quidem dicitur , sed totus sinistri operis auctor est. Hic igitur super vacuum dilatatur , id est , super frigidus fide atque incredulos , quod est super inanes vera religione , et vacuos ; atque ut eis velut rex dominetur , superextenditur. Rursum illi ipsi increduli , quos sanctus Job terræ nomine appellavit : super diabolom , qui a Deo nihil factus est , appenduntur , ut incerti semper sint , et imitentur caput suum membra , ut tamquam caput quod nihil dictum est , esse , super vacuum et nihilum appendantur.

D Qui ligat aquas in nubibus suis , ut non erumpant pariter deorsum. Per has nubes in altitudine ipsa spatiosi aeris colligantur aquæ , sicut et alio loco de Deo ita legimus : Cribrans aquas de nubibus suis. Hoc igitur modo ligatæ dicuntur , quoniam non simul effundantur in terram , sicut in diluvio factum legi-

mus. Spiritualis autem iste est intellectus, ut nubes sanctos doctores interpretemur Ecclesiae, qui aquas Evangelii portant populis effundendas, et gubernandas a Spiritu sancto deferunt: ut irrigentur terrae populorum: et de hac caelesti pluvia, virtutum fruges spirituali operatione multiplicentur. Quas aquas de superna abundantia defluentes, ligat Deus in nubibus suis: ut unicuique secundum capacitatem cordis sui, tantum doctrinae, tamquam aquam effundat, quantum suscipientis possibilitas patitur: ne simul fortassis effusa, obsint cordibus, minus valentibus abundantiosem suscipere doctrinam.

Qui tenet vultum solis sui. Sententiam iudicii sui reservat in posterum. Iustitiae suae, et pietatis sedem in omni creatura sua, veritatis gloria resplendentem Deus tenere dicitur, quod est manifestationem secretorum iudiciorum suorum obvallare atque abscondere, ut Evangelium Christi in his qui perierunt.

Et expandit super illud nebulam suam. Secundum illud quod Dominus ait discipulis in Evangelio: *Vobis datum est nosse mysterium regni caelorum.* In oblectionem quoque divinae custodiae suae, expandit super ipsum bonum nuntium Evangelii, in nubem defensionis suae, ut nullus posset ei quamvis acerrimus adversarius prevalere: de qua Apostolus ait: *Patres nostri omnes sub nube fuerunt.*

Terminum circumdedit aquis: usque dum finiantur lux et tenebrae. Sub nomine aquarum *κατὰ συνουσίαν*, quod est a parte ad totum, mundi finem mihi videtur dixisse, quia noctis ac diei vicissitudo praeteritura sit. Sive de impiorum populis, vel de sanctorum tribulationibus, quae aquarum nomine in Scripturis saepe dicuntur. Haec igitur aquae a Deo terminum acceperunt, sive ut semper iniqui, et peccatores sint, sive ut non sicut fidelis Deus tribulationes pati sanctos suos supra quam sustinere possunt. Haec ergo fient donec prosperitas, et iniquitas transeat impiorum, quae hoc loco lucis et tenebrarum nomine significata sunt.

Columnae caeli contremiscunt, et pavent ad nutum eius. Stabilitatem ergo solummodo permanentem in natura angelorum, columnarum nomine sentiamus, quia non solum immobiliter in sanctitate perseverantes sunt: sed etiam aeternae beatitudinis gloria speciosi. Nam de futura immobilitate hominum, ita ait Filius Dei: *Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei.* Sed et ipsa Ecclesia, quae est sanctorum omnium congregatio, pro aeterna sibi in Domino stabilitate, columna et fundamentum dicitur veritatis. Potest et de sanctis angelis ita intelligi: ut pro charitatis suae ac dilectionis intuitu, columnae dicantur, eo quod pro salute hominum curam gerant, pro quibus sunt pio affectu solliciti, quod eis quasi ad pondus cogitationum accedere videtur. Et secundum tropicos intellectus, caeli nomine significari Ecclesiam noverimus, in qua caelorum mysteria celebrantur. Hujus itaque caeli, id est Ecclesiae, columnae sunt apostoli, et caeteri qui gratia simili

A sunt, qui portant ac sustinent diversarum persecutionum ingruentia sibi pericula. Et animae hominum aliquando caeli intelliguntur. Harum animarum quas per metaphoram caelos diximus: columnae sunt cogitationes suae: ipsis quippe anima sustinetur, et regitur: et ne aeternae peccati nutet ac titubet, consilii stabilitate firmatur. Quia hoc saepius contingit humanae fragilitati, ut ubi cautio minor intuitum est, impulsu peccati columnae, id est, bonae cogitationes in parte altera defigantur. Et idcirco tremunt ac pavent ad nutum minantis Dei: suum horrendum iudicium praedicantis. Non enim cogitationes animae istae sunt propriae, tamquam sibi natura inessent, quae utique in natura existente sunt, et naturae existentis ministerium, sine quibus natura rationalis non est: quoniam ut dixi, ipsae per se non sunt, sed motus invisibiles sunt subsistentis naturae.

In fortitudine illius repente maria congregata sunt. Quod in principio Genesis factum legimus.

Et prudentia eius percussit superbum. Cui dubium est, quin principaliter diabolus sit hic superbus: qui tunc primum a Deo percussus est, quando eum de sede illa caelorum beata atque sublimi deposuit, de qua propheta ait: *Tu humiliasti sicut vulneratum superbum.* Spiritualiter, recte maria haec, Judaeorum, et nationum populos esse sentimus, quibus dominaturum verum Salomonem, David propheta ita pronuntiat, dicens: *Et dominabitur a mari usque ad mare.* De mari enim, id est, de gente Judaeorum coepit Evangelium Christi, quia de Sion exiit lex, et pervenit ad mare gentium. Hucusque ergo haec maria populorum fortitudine ac virtute resurrectionis Christi, apostolorum Evangelistarumque ministerio caeterorumque praedicta, repente in unum Ecclesiae corpus congregata, atque in unam copulam fidei sunt Christi charitate connexa.

Spiritus eius ornavit caelos. Legimus in principio Geneseos, quarto die a Deo stellas positas esse in caelo, aut in firmamento. Spiritu etiam sancto, rationabiles caelos ornavit: quos apostolos, et apostolicos viros intelligimus: qui multis Scripturarum locis, caelorum nuncupationem consequuntur, secundum illud prophetae: *Operuit caelos virtus eius, et prudentia eius percussit superbum.* Christus Dei virtus, et Dei sapientia percussit superbum diabolum. Hi ergo sancti, a Spiritu sancto ita distincti sunt gratiarum donis, tamquam sidereis luminaribus.

Et obstetricante manu eius, adductus est coluber tortuosus. Sancti ergo adornati verbo Dei, tamquam semen populis spargunt. Unde a timore Domini in utero spiritum salutis conceperunt, et ita manus, et sapientia Patris, Jesus Christus, animabus multiplici virtute fecundis, dignatione sua a sancto Job astare perhibetur, ut parturientibus filios venturi saeculi, obsequium quoddam adhibeat suae pietatis, easque in persecutionem doloribus positas consoletur: ministerio quoque suo invisibiliter intrinsecus operante, adjuvet parturientes. Quia sine illo, nullos eos bonorum operum, quae filiorum nomine superius

diximus, subsequetur effectus. Ipso igitur charitate
 misericordiam suam, qua nos multum dilexit, per hoc
 ministerium observans, et pietate ejus obstetri-
 cante, ut animas sanctas hujusmodi fetus edant,
 eductur ab eis, et de cordibus earum excluditur
 ille, in quo nihil est rectum, coluber tortuosus.

Ecce hæc ex parte dicta sunt ritarum ejus. Hæc sunt
 viæ Domini, de quibus ipse Salvator per Salomonem
 ait, cum de sua nativitate prædixit: *Dominus creavit*
me in principio viarum suarum in opera sua. Creatus
 est ergo ipse Dominus Jesus Christus per Deum Pa-
 trem, ex Maria virgine, ad ostendendas et manife-
 standas mandatorum vias, a quibus opus Dei, id est,
 homo aberraverat.

Et cum via parvam stillam sermonis ejus audierimus.
 Parvam stillam, hominem assumptum intelligamus, **B**
 qui in psalmo Hermonim mons modicus appellatur.
 Et in Daniele lapsus excelsus, et fascionus guttus in
 Cantico Canticorum.

Quis poterit tonitrum magnitudinis illius intueri?
 Hoc dicit: si assumptio formæ servi, pene ineffabi-
 libus mysteriis continetur, et ad comparisonem as-
 sumentis Dei stilla permodica est: quanto magis
 quisque non poterit tonitrum magnitudinis intueri:
 id est, ipsam divinitatem, quæ ideo tonitruum nomine
 dicta est: quia cum de excelsis loca nominis ejus
 in Christo Jesu Filio suo terris insonuit, et homini-
 bus hæc fragore terribili innotuit: nemo tamen eo-
 rum poterit totam divinitatis ejus magnitudinem in-
 telligentiæ contueri: id est, illud, *In principio erat*
Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat **C**
Verbum.

CAPUT XXVII.

Addidit quoque Job, assumens parabolam suam, et
dixit: Vivit Deus, qui abstulit iudicium meum, et om-
nipotens qui ad amaritudinem adduxit animam meam.
 Dum enim innocentem poenas iniquorum pati per-
 mittit: amaritudinem quoque anime ejus miseria
 presentis replevit. Vivit Deus qui abstulit iudicium
 meum. Secundum formam corvi quam assumpsit,
 iudicium voluntatis humanæ: et ex personâ assumpti
 hominis dictum est: quo ore dicebat ad Patrem:
Mi Pater, si possibile est, transeat a me calx iste. Et
 ideo iudicium meum dixit, quia in se humani gene-
 ris infirmitatem, in veritate suscepti hominis de-
 monstrabat. Et omnipotens qui ad amaritudinem
 adduxit animam meam. Amarum erat poculum mor-
 tis, ad quod bibendum Salvator noster advenit:
 de ipsius namque calce amaritudine erat, quod ait
 discipulis suis: *Tristis est anima mea usque ad mor-*
tem. Verbum autem adduxit, secundum Apostolum
 intelligendum est: qui de Deo Patre ita ait: *Qui*
proprio Filio suo non peperit: sed pro nobis omnibus
tradidit illum. Non enim nolens traditus est in mor-
tem. Alio loco de Salvatore idem Apostolus dicit:
Qui se tradidit pro peccatis nostris.

Quia donec superest halitus in me, et spiritus Dei
in naribus meis, non loquentur labia mea iniquitatem:
nec lingua mea meditabitur mendacium. Absit a me

A justos vos esse iudicem. Hæc et illud pertinet quod de
 Domino in Isaia scribitur: *Quiesce ab homine, cujus*
spiritus in naribus ejus, quia excelsus reputatus est
ipse. Donec autem adverbium, secundum hunc in-
 tellectum quo de Salvatore nostro seriem intelligen-
 tiæ hujus teximus, non ita ut sonat dictum existi-
 mus, tamquam dixerit, Quoadusque est halitus
 vitæ hujus in me: id est, antequam moriar; sed
 donec, pro semper atque perpetuo hoc loco dictum
 esse noverimus. Sicut ait ipse Dominus ad populum
 per prophetam: *Ego sum, ait Dominus, et donec se-*
nescentis ego sum. Non enim post senectutem homi-
 num Deus non erit, cum eisdem potius sene-
 centibus, Deus perpetuo maneat. Ad illud autem quod
 Psalmista ait: *Dixit Dominus Domino meo, sede a*
dextris meis. Donec ponam inimicos tuos scabellum
pedum tuorum; quid dicimus? quod posteaquam ini-
 mici subjecti fuerint, Christus non sessurus sit ad
 dexteram Dei Patris? et ubi erit illud quod ait an-
 gelus: *Et regni ejus non erit finis?* Propter quod do-
 nec, in talibus locis, ut dixi, pro perpetuo est in-
 telligendum. Nec non et illud quo de Joseph, et
 beata Maria evangelista ait, *Non cognoscebat donec*
peperit filium. Quis enim est super venerandæ beatæ
 Mariæ virginitate ita blasphemus, ut hoc saltem
 audeat cogitare, ut post Deum Salvatorem, filium
 suum, illa virum cognoverit? Proinde secundum
 veritatem fidelis catholicæ, donec et hic sicut supra
 dictum est, pro semper intelligamus. Ait ergo Do-
 minus Jesus, quia semper halitus divinitatis in me
 est, quia secundum id quod homo sum, et in Deo
 conditus sum et creatus: habeo in me spiritum
 Patris mei, meumque substantialiter: sequitur ergo
 ita dicens: Donec desiccam non recedam ab inno-
 centia mea. Quia ergo innocentiam non morum in-
 dustria acquisivi, sed in ea ut natus sum, ita sum
 justus, et innocens.

Donec desiccam, non recedam ab innocentia mea.
 Ego enim etiam si in his cruciatibus moriar, non
 recedam ab innocentia mea, quam vos quasi blas-
 phemum in eis me asseritis perdidisse.

Justificationem meam quam cepi tenere non dese-
ram. Potuit hoc Salvator dicere, ut homo in Deum
 assumptus, cujus initium est secundum carnem ex
 virgine Maria: peccatum autem hominis, nec nas-
 cendo habuit, nec operando contraxit: et ideo solus
 veraciter dicit:

Neque enim reprehendit me cor meum in omni vita
mea. Sicut impius, inimicus meus, et adversarius meus,
quasi iniquus. Hoc loco omnis vita, præsens vita in-
 telligenda est, quo tempore hæc dicebat: tamquam
 si diceret: Tota nunc conversatio mea irreprehen-
 sibilis est. Non enim reprehendit me cor meum in
 omni vita mea: id est, male studentibus, ut et vos
 facitis ad blasphemiam hortantibus non consensit:
 quod et uxor ut facerem, suadebat. Non enim re-
 prehendit me cor meum in omni vita mea. Sicut
 impius inimicus meus, et adversarius meus quasi
 iniquus. Non enim voto maledixit, sed prophetando

prædicat, et secundum meritum loquitur hominum peccatorum : prædicens quid unusquisque permanens in peccatis recepturus ab eo sit. Nunc ad eum locum revertamur :

Quæ est enim spes hypocritæ et avaro rapiat, et non liberet Deus animam ejus? Hypocrita, fictus in amicitia, vel dolosus intelligitur. Quantam vos cupiditatem, et quasi avaritiæ stimulum patimini, inquit, in interitu meo, ut me vos jam in tartarum rapiatis? Super hac igitur nefanda voluntate : quam spem veniæ ante Deum habebitis, si non acquiescetis Deo, ut vos in hac vita emendare curetis.

Numquid Deus audiet clamorem ejus : cum venerit super eum angustia. In tempore itaque retributionis, quando impio ventura est angustia, nullum erit remedium peccatoribus : quia preces eorum Dominus in die ultionis non suscipiet.

Aut poterit in omnipotente delectari, et invocare Deum omni tempore? Is in Deo delectari poterit, et invocare eum, qui sibi bene conscius recte præsumit, et qui se talem exhibuerit, ut quolibet tempore mereatur audiri.

Docebo vos per manus Dei quæ omnipotens habeat, nec abscondam. Ecce vos omnes nostis, et quid sine causa vana loquimini? Hæc est pars hominis impij apud Deum, et hæreditas violentorum, quam ab omnipotente suscipiet. Illa dicit quæ habet Deus in manu ac potestate, et in secretis judiciis suis.

Si multiplicati fuerint filii ejus, in gladio erunt et nepotes ejus non saturabuntur pane. In filiis et nepotibus reliquam omnem posteritatem malæ generationis signavit. Aliquando in Scripturis, non solum carnalis progenies : verum etiam morum similitudine filii appellantur.

Qui reliqui fuerint ex eo, sepellentur in interitu, et viduæ illius non plorabunt. Hoc significare mihi videtur, quod per tempora ad summam egestatem, sive miseriam, proles impij hominis, sive generatio deducenda sit, et viduæ eorum præ nimio instanti sibi malo, flere non poterunt.

Si comportaverit quasi terram argentum, et sicut lutum præparaverit vestimenta. Insatiabilem cupiditatem ac voraginem quamdam inexplebilis hujus impij dicit.

Præparavit quidem, sed justus vestietur illis, et argentum innocens dividet. Et Salomon ait : *Qui amplificat divitias suas cum usuris abundantanti : qui miseretur pauperum congregat eas.*

Ædificavit sicut tinea domum suam, et sicut custos fecit umbraculum. His verbis hoc ait, quod homo implus frustra laboraverit : quandoquidem, vel cetero transeuntibus rebus, vel tinea demolientibus, status illius domus comparatur. Alter : *Si comportaverit quasi terram argentum, et sicut lutum præparaverit vestimenta :* præparavit quidem, sed justus vestietur illis, et argentum innocens dividet. *Ædificavit sicut tinea domum suam, et sicut custos fecit umbraculum.* Hic ergo implus, quem diabolum esse superius diximus, in prævaricatione Adæ pretiosos

A quosque et claros viros, ut terram et lutum viles constituit, a quibus etiam virtutes, et bona naturæ velut vestimenta detraxit, et eorum aures, quo divitiæ mentis significantur. Illi enim divitiis ad imaginem et similitudinem Creatoris sui pulchri facti fuerant, et compositi : qui eas auferendo ab eis, ad summam eos indigentiam vilitatemque perduxit. His igitur rebus homines comparantur, in Adam, ut dixi, seducti a diabolo, quæ in creatura mundi viliora videntur. Sed justus Dominus, et Deus noster, auferendo a diabolo prædicta spolia captivorum : ipsos quoque captivos liberans, quos inimicus in interitum præparaverat, Ecclesiam sanctam sibi exhibuit ex eis : mundans eam lavacro aquæ in verbo, atque eam sine macula, et ruga efficiens : id est, puram a peccato, et confessione fidei simplicem, pretioso induit vestimento. Argentum etiam quo perspicui quique, ut jam locutus sum, et clari mundi hujus intelliguntur : innocens Agnus Dei, et immaculatus dividit, cum credentes in beatam vitam et æternam gloriam mittit, et incredulos in perditionem mittit. Sive argentum clara et splendens eloquentia sæcularis, a mundo per Christum auferitur : ut credentium sæcundia, nitenti et puro eloquio, ejus Evangelium vestiatur ; quia quemadmodum animæ hominum virtutum vestibus induuntur : ita et sensus dum prædicatione Evangelizantium euntiantur, quodammodo sermonibus vestiuntur. *Ædificavit sicut tinea domum suam, et sicut custos fecit umbraculum.* Ut tinea consumit, et demolitur habitaculum suum : ita et diabolus domum perditionis sui in interitum ejus ædificat : qui habitationem sibi temporariam, et paulatim solubilem præparavit, possessurus æterna supplicia. Illic est ergo ille impius hypocrita qui avaro rapit. In non convertente nulla spes veniæ erit, cum etiam super hæc, quædam avaritia saviente rapiat homines ad interitum. Qui ideo hypocrita dicitur : quia se transfiguravit in angelum lucis : cujus etiam clamorem sermone deprecationis non est Dominus auditorus : cum intra paucarum angustiarum fuerit coarctatus. In Deo quoque non erit ei de bono conscientie aliqua delectationis fiducia : sed nec in laudem confessionis eum poterit provocare, qui in similitudinem innumerabilium filiorum suorum divina sententia Dei gladio ferietur. *Nepotes etiam, in quibus illi intelliguntur qui ab illis seducuntur quos prius diabolus ipse deceperat : nepotes, inquam, ejus non saturabuntur pane visionis Dei, utique famem inopiamque passerunt.* Quia omnes sancti contemplantes Deum, reficiendi ab eo sunt, et pascendi : quo nunc angeli saturantur. Reliquias quoque diaboli, extremam generationem ejus intelligere possumus, quæ similiter, ut ipse diabolus, et filii ac nepotes ejus, cum toto corpore populi sui in interitum sepellentur. Illic quoque viduæ, id est, animæ quas viliis suis, et illecebris voluptatum diabolus enervaverat, mollesque reddiderat, et omnem fortitudinem, et vilitatem amitterent : nulla correctione ac satisfactione descebunt, ut sal-

tem aliquando resipiscant ad Deum, quem tamquam A virum amiserant, vitiis velut adulteris coherendo.

Dives cum dormierit, nihil secum auferet : aperiet oculos suos, et nihil inveniet. Multis modis dives intelligitur in Scripturis divinis. Est dives facultatibus terrenis : sed si confidit in ipsis divitiis, cadet. Hic ergo dives cum in somno mortis fuerit, nihil de suis facultatibus secum feret : quoniam nudus venit nascendo : nudus revertitur in terram moriendo. Hic in resurrectione aperiet oculos suos, et nullum meritum boni operis inveniet. Judæorum quoque populus, propter innumerabilia divina beneficia : prophetarum quoque oracula, sive promissiones plurimas, et Dei ipsius frequens alloquium, dives est dictus. Unde eisdem Judæis ait Dominus in Evangelio : *Væ vobis divitibus.* Superbi quoque non habentes spiritus paupertatem, divites appellantur. Philosophi etiam, habentes sapientiam, et scientiam mundialem, divites nuncupantur. Hi cum in die resurrectionis fuerint suscitati, nihil remedii quo salventur invenient. Hæreticus etiam quisque dives dici potest : quoniam multa immo omnia de sanctæ Ecclesiæ remunerationibus se habere præsumit : remissionem peccatorum, significationem spiritus, pignus etiam Domini corporis, et hæreditatem cum sanctis angelis regni coelestis. Hi ergo omnes sive quia crucis scandalum patiuntur, sive præsumptione cordis sui, ut in errore ambulent, veritatis tramitem reliquerunt. Sive quia obscuratum habentes intellectum, proprium liberæ voluntatis arbitrium : in infidelitate perdurant. Vel quia abominabiles facti sunt : exaltantes cor suum post somnium mortis, in resurrectione aperient oculos suos, et nihil invenient.

Apprehendet eum quasi aquæ inopia : nocte opprimet eum tempestas. Subitam egestatem prædictis divitibus, velot aquam superventuram significat, qui miseria, et inopinata sibi angustia, quæ tempestatis nomine dicta est, nocte, id est, repente dum nesciunt opprimuntur : juxta illud Apostoli : *Cum dixerint pax et securitas, tunc repentinus eis superveniet interitus.*

Tollet eum ventus urens, et auferet, et velut turbo rapiet eum de loco suo. Venti nomine, sententiam dixit, qua velut pulvis quisque eorum projicietur a facie terræ. Et ventus hic divinæ sententiæ urens dicitur, eo quod ad gehennæ urendum ducit, sive compellit.

Emittet super eum, et non parcat. Ventus utique sententiæ Dei, sive ipse Deus per sententiam justitiæ suæ, mittet super eum pœnas : id est, meritum facinorum suorum suscipiet. Non enim parcat, cum reddet ei secundum opera sua.

De manu ejus fugiens fugiet. Et non tenebitur, inquit, manu Dei ut salvetur, de qua velut fugæ modo, veloci lapsu in ruina decidet. Quod autem ait, fugiens fugiet, sive ut alii dixerunt, *fuga fugiet* : per euntem in perpetuum peccatorem significat, quia

numquam sit revocandus ad vitam, et illic ei pœnitentiæ locus non erit.

Stringet super eum manus suas, et sibilabit super illum, intuens locum ejus. Alii dixerunt, *Planget super eum manus suas, et trahet eum de loco suo.* Nutibus quibusdam corporum humanorum, censuram indignantis Dei, et contra peccatorem divitem irascentis, hoc sermone describit : ubi et jam quasi sibilans indicet quam atrox illi pœnarum locus reservetur. Ad talem locum et Judas Iscarioth abiit.

CAPUT XXVIII.

Habet argentum venarum suarum principia, et auro locus est, in quo conflatur. Ferrum de terra tollitur, et lapis, solutus calore, in æs vertitur. Videtur mihi quod per ænigma et parabolam, sub horum nominibus metallorum, mores hominum, et virtutes animorum describat, minime ordinis observantiam, prophetarum more, custodiens. Argenti vero, et auri vocabulum, secundum auctoritatem Scripturarum, verbi eloquium et sensus animi indicare voluit. Hæc disserentes nos ita dicamus : Habet argentum venarum suarum principia, et auro locus est in quo conflatur. Venæ argenti : id est, initium eloquii ab animæ sensibus oritur : sensus vero aureus, rationis ac sapientiæ judicio fabricatur, et ut sit optimus, ab igne divinæ examinationis probatione conflatur. Fortitudo vero, quæ ferri nomine appellatur, est qua terram, id est, carnis nostræ malitiam in nobis tollimus : adversum eam contra nos militantem, et contra legem spiritus conversantem, rigore animi, et virtute repugnemus. Lapidis quoque nomine cordis figuratur durities, quæ per calorem et fervorem fidei resoluta mollescit : ut primum possit in se verba scribentis recipere. Deinde velut in æs quod canorum est, merito sanctitatis proficiens, ad laudes et gratias Deo offerendas, fidei soliditate perveniet.

Tempus posuit tenebris, et universorum finem ipse considerat. In Scripturis divinis, peccatores homines, dæmones et ignorantie atque tribulationes, sive peccata, pro modo, et locis tenebræ nuncupantur.

Lapidem quoque caliginis, et umbram mortis. Hunc lapidem metaphorice diabolum hoc loco intelligere possumus : qui propter errores suos quibus totum mundum involverat, lapis caliginis dictus est. Qui cum fortis et potens sit, per naturam qua est a Deo conditus : confidens per superbiam in virtute sua, et non in Domino, et Deo creatore suo, amiserit sapientiæ lumen, conversus in stultitiam et tenebras, et idcirco lapis caliginis dici potuit : secundum illud, *Stultus in tenebris ambulat.* Sicut ergo lapis caliginis diabolum nominatur : ita et umbra mortis dicitur. Quoniam hi qui se ab eo defendi ac protegî putant : æternis ut ipse diabolum gehennæ ignibus mancipandi sunt.

Dividit torrens a populo peregrinante eos, quos oblitus est pes egentis hominis, et invidios. Hoc dicit :

invios, id est, errantes, et illos quos oblitus est pes egentis hominis, separabit torrens a populo peregrinante, eo quod oblitus eorum sit gressus. Sive præsens conversatio egentis hominis pedis nomine significata est. Oblitus est dixit, pro eo quod præmissus egens, non est Deum pro hujusmodi deprecatus, cum tamen eleemosyna Deum precetur, id est, ipsam opus bonum quod homo fecerit, quadam manifestatione sui loquatur ad Deum. Hoc ergo dicit sanctus Job, quod invios sine via veræ religionis viventes, et qui misericordiam pauperibus, quod est Christi fratribus non fecerunt, torrens ignis separet, simul et a sanctorum consortio dividet. Sive hic egenus proprie Salvator noster intelligitur, qui propter nos egenus, et pauper factus est cum dives esset. In pede quoque ejus, dispensationem, vel B assumentis hominem, vel mundum ingredientis adverte. Unde propheta ait: *Existi in salutem populi tui.* Illi ergo qui dispensationem salutis suæ in Evangelio non receperunt, oblivioni dati sunt, qui credere per duritiam propriæ voluntatis noloerunt. Et idcirco invii dicti sunt, quia Christum, qui est via, non receperunt.

Terra de qua oriebatur panis, in loco suo, igni subversa est. Diversas res et obscuras connectit, ut cum superioribus inferiora non hæreant. Proinde mihi videtur, quia hoc loco terram Sodomorum describat, cujus abundantiam, et amoenitatem cum admiratione collaudet. Terra de qua oriebatur panis in loco suo, igni subversa est. Hæc terra potest et C Judæa intelligi, in qua panis legis Dei, per doctrinam prophetarum populis nascebatur, qua amore Dei per fidem Christi carnalis legis intelligentia subversa est, et in rectos tramites, et spirituales sensus constituta, ut jam occidentem litteram non sequatur.

Locus sapphiri lapides ejus, et glebæ illius aurum. Per metaphoram dicit, quod in Sodomis uberrima fuerint omnia et optima, quæ etiam auro et pretiosis lapidibus comparentur. Locus sapphiri lapides ejus. Sic dicit ei Dominus per prophetam: *Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, et fundabo te in sapphiris, et reliqua.* Hoc enim decore pretiosorum lapidum, id est, omnium Christo credentium per Deum Patrem, tunc adornata est Judæa, quando gentium populus ei per fidem Christi est copulatus. D Locus sapphiri lapides ejus, et glebæ illius aurum. Lapidem pretiosum, et aurum non in optima terra, sed in remotis, et squalidis inveniri dicuntur. Igitur secundum hunc modum Judæa sterilis fide, et infecunda virtutibus, habuit in se hos lapides pretiosos: id est, patriarchas et prophetas, et omnem sanctorum multitudinem. Locus sapphiri lapides ejus, et glebæ ejus aurum. Glebas sanctæ terræ Ecclesiæ, sanctos ejus propter fecunditatem bonorum operum appellavit, quos etiam et propter gratiarum divisiones, glebas sanctus Spiritus voluit nuncupare: quo auri merito censerentur, in quarum occultis

venis tamquam animarum seminibus, sensus magni pretiosique nascentur.

Semitam ignoravit avis. Exitus plurimos in eadem regione multitudo habitatorum fecerat, et ideo forsitan dixit, quod avibus præ frequenti hominum copia semitas intuendi, vel facultas illic respondendi incedendive non fuerit.

Nec intuitus est eam oculus vulturis. Quia tam condensis frutetis, et contiguis arboribus consita erat: ut eam aves desuper volantes depascere non possent. Semitam ignoravit avis: nec intuitus est eam oculus vulturis. Avem et vulturem, ipsum diabolum cum eis possumus dicere, qui semitam spiritualis intelligentiæ in Lege, et prophetis: hoc est, quæ in Judæam occulte prædicebantur, nosse minime potuerunt. Nec intueri aliquo vestigio scientiæ valuerunt, a sæculis dispensationis futuræ abscondita sacramenta. De quibus ait Apostolus: *Dei sapientiam loquimur in mysterio, quæ abscondita est: quam nemo principum hujus sæculi cognovit.* Semitam ignoravit avis: nec intuitus est eam oculus vulturis. Possunt hic duo populi intelligi non absurde, id est, Judæorum et gentium. Carnalis ergo Judæa fidem in Christo non habens: sed potius legis operibus vivens, eundem Christum pro nobis factum semitam sive viam, qua reditur ad patriam, ut incredula ignoravit: propter elationem suam, qua se putabat legis operibus posse justificari. Avis dicta est, levis utique, et vaga: atque in ipsis operibus legis instabilis. Vulturi vero gentium populus ideo assimilari videtur: quoniam per errores mortuorum hominum discurrebat, et rebus mortuis pascabatur. Hi ergo Christum legis littera obiectum, et terram repositionis per Christum futuram, opacitatis significationum umbraculis non potuerunt omnino perspicere. Semitam ignoravit avis: nec intuitus est eam oculus vulturis. Sub his nominibus, avis (At. auri) et vulturis, inimicos Ecclesiæ intelligamus, qui tenebris obscuratum habentes intellectum, nesciunt semitam vocationis ejus, qua ad Deum ambulans per fidem revertitur. Quique diversis erroribus mortuorum hominum rapti, quasi volare arbitrandi sunt.

Non calcaverunt eam filii institorum. Hoc ait, quod ita fuerit terra Sodomorum omnibus bonis referta: ut nullius patriæ egerit mercimoniis. Non calcaverunt eam filii institorum. Institores sive negotiatores prædicti intelliguntur. Nam negotiatores sunt mali et superbi: quod etiam ad ipsum diabolum pertinet: qui superbiam delictum maximum adinvenit. Et negotiator propter multitudinem peccatorum appellatus est, quæ sive ad se ipsum, sive ad perdendum hominem exquisivit. Isti igitur promissionis terram quæ mansuetis, et corde humilibus reservatur, ut in ea habitent, calcare non poterunt, quia nec quasi incolæ, per eam transeundi habebunt licentiam. Item aliter: Hæc igitur Judæa, cui hic panis doctrinæ ministrantibus prophetis, et sacerdotibus,

præbatur in loco suo : suo utique, et non Dei : id est, in loco delectationis suæ, ubi voluptatibus atque illecebris conflagrabit, igne vitiorum suorum ardens subversa est sicut dicit Propheta : *Omnes adulterantes, sicut olibanus corda eorum*; et in psalmo de ea dicitur : *Incensa igni et suffosa manu operis sui extirpata omnino, et effossa est*. Licet possit ignis iste etiam super unionem peccatorum intelligi, sicut dicit Apostolus : *Terra quæ spinas, et tribulos profert, reproba est, et maledicto proxima : cujus consummatio in combustionem*. De quo igne ira ait David : *Juvenes eorum comedit ignis*. Non calcaverunt eam filii institorum. Filii institorum, apostolorum discipuli, et apostolici viri intelligendi sunt, qui gentibus Evangelium prædicaverunt. Hi igitur Judæam, terram videlicet infidelium, ut ei annuntiarent Evangelium, non calcaverunt. De quibus dicitur in Actibus apostolorum : *Vobis oportuerat primum verbum Dei loqui, sed quis indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes*. Sic itaque factum est istis Evangelizantibus verbum, ut mens Christus in mare gentium transplantaretur. Unde et in psalmo ait : *Et transferentur montes in cor maris* : id est, vel prophetarum, vel evangelistarum oracula, ad credituros gentium populos transferentur. Non calcaverunt eam filii institorum. Hi institores sive negotiatores reprobi sunt, et laude indigni, qui peccata peccatis, velut divitias sibi congregant : de quibus ait Apocalypsis : *Omnia clara et pinguis perierunt a te*. Hi igitur negotiatores circa divitias peccatorum, non calcabunt Ecclesiam, id est, non habitabunt in ea : quia sanctam eam, et immaculatam Dominus possidebit.

Nec pertransiit per eam leæna. Ob frequentiam innumerabilium populorum in Sodomis habitantium, bestia per medium regionis illius transire non poterant. Nec pertransiit per eam leæna. Leæna potest diaboli dominatio sentiri, sive superbia Judæorum. Quod autem dicit, non pertransiit, hoc ait : non recessit a Judæa, sed ibidem infidelis superbia permansit. Aliter potest, et de Ecclesia intelligi. In illa utique gloria virtutum suarum in loco necessario redemptionis suæ, in quo per fidem stat, igne subversa est : illo utique igne, de quo ipse Dominus ait : *Ignem veni mittere in terram*. Hoc igitur ignis Ecclesia, id est, terra sanctorum, amoris Dei desiderio flagrans, subvertitur : ut eam carnalis concupiscentia non possideat. Hoc igitur modo subvertitur, ut in terra carnis suæ vivens, carnis in ea vitia moriantur, ut ait Apostolus : *Qui enim sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitis, et concupiscentiis*. Nec pertransiit per eam leæna. Sive leo, ut alii dixerunt. Leo hic non absurde diabolus intelligitur, qui per sanctæ Ecclesiæ terram transire non potuit, eo quod gravibus persecutionibus eam vincere non valuerit.

Ad silicem extendit manum suam. Videtur mihi sanctus Job aliud ænigma protulisse, et propter so-

litudinem suam, et fortitudinem, Christum secundum hominem, quem assumpsit, silicem posse significari, qui etiam petra et lapis, prophetis et apostolis dicitur. Deus ergo Pater extendit ad silicem manum suam, id est, Filium suum : per quem universam condidit : quem etiam dexteram, et brachium vocat, et ad suscipiendum hominem misit, ut Apostolus dicit : *Datus Filius suus misit in similitudine carnis peccati*. Et ideo in extensione manus, Dei Patris, et Filii ejus ad nos adventum significari noverimus, ac per eum sicut sequitur :

Subvertit a radicibus montes. Quos per metaphoram demones sive homines superbos esse recte sentimus : quia principatus, et potestates palam triumphavit in semetipso.

In petris rivos excidit. Duris scilicet præcordis gentium, et inania infidelitate constrictis : abundantiam gratiarum suarum largitus est, et velut rivos aquæ fluentes, uberem copiam doctrinarum tribuit. Hoc ipsum distribuisse intelligitur, quod scidisse memoratur, sicut ait Apostolus : *Alii enim per spiritum datur sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ*. Alii dixerunt : *Ripas fluminum dirupit* : ut illam doctrinam spiritualem Legis, et prophetarum de qua Isaias ait : *Qui sitiitis, ite ad aquam*, quæ in una gente tamquam intra quasdam angustias defluebat, quæ etiam Mosaicæ legis præceptis, velut quibusdam quasi riparum obicibus claudebatur. Hujuscemodi disruptis obstaculis, quasi de alveo legis super omnem terram Evangelio abundante diffudit. Aliter possumus hanc terram Ecclesiam dicere. Unde ait propheta : *Fluminibus scindetur terra*. Scindi vero eam atque dirumpi eo modo noverimus, quando se ad suscipiendum verbum Dei, capibilem præbet. Hanc quoque quandam adaptionem capacitatis, quæ fit per obedientiam terræ rationem habentis, eorundem fluminum impetus operantur.

Et omne pretiosum vidit oculus ejus. Edictis igitur rivi gratiarum Dei, vidit Deus quam immensa, et innumerabilia pietatis suæ beneficia. Vidit autem dicit : eo quod ante conspectum ejus adimpletio sive effectus suæ voluntatis, existerit in Ecclesia sua.

Profunda quoque fluviorum scrutatus est, et abscondita produxit in lucem. Hoc igitur fluvius non absurde singulos libros veteris Instrumenti esse sentimus : in quorum magnis latibulis erant Ecclesiæ sacramenta, quæ in tempore Salvatoris Deus Pater scrutatus est : ad impletionem eorum omnia quæ prædicta sunt manifestans. Sive quia fluviorum nomine, populorum multitudines aliquando intelliguntur : quemadmodum Naum propheta ait : *Portæ fluviorum apertæ sunt* : Profunda fluviorum hoc loco, secreta conscientie hominum advertamus : quorum scrutator, et cognitor Deus est, qui in die judicii producendo omnia secreta cordium, reddet unicuique secundum opera sua.

Sapientia vero ubi invenitur, et quis est locus intelligentiæ ? Quod hoc quasi inquirens ait, difficilem

rem, et quævis invenitur, voluit indicare, immo quæ nisi a Deo demonstrante, nec inveniri posset ab homine, nec haberi. Quod et ipse Job in subsequentibus declaravit, ita dicens: Et dixit homini, utique Deus: Ecce timor Domini ipsa est sapientia, et recedere a malo intelligentia.

Nescit homo pretium ejus. Hæc dicendo, inestimabilem esse sapientiam timoris Dei significavit.

Nec invenitur in terra suaviter viventium. Hanc igitur sapientiam timoris Dei non habet quisquam, nisi carnem suam crucifixerit cum vitis et concupiscentiis, nisi vixerit ut Paulus apostolus, et omnes sancti, in tribulationibus, persecutionibus, angustiis, et pressuris. Et ideo suaviter dici sunt vivere illi, qui nullo iugo disciplinæ tenentur, et effrenes ac præcipientes in labem prorumpunt vitiorum.

Abyssus dicit, non est in me, et mare loquitur, non est mecum. Abyssum hoc loco infernum intelligamus, sicut dicit Apostolus: *Aut quis descendit in abyssum?* Et mare hoc sæculum, ut Psalmista canente cognovimus: *Hoc mare magnum et spatiosum.* Infernus ergo, et hic mundus sapientiam timoris Dei se non habere testantur. Loca dicit loqui, pro his qui in locis, vel mundi, vel inferorum sunt. Hic de illis loquitur, qui carnali conversatione mundi illecebris possidentur: hæc dictio prosopopœia appellatur, ubi persona loquentis cum loqui non possit, assumitur, et quod continet, pro eo quod continetur. Continet quidem hic mundus, vel infernus: continetur autem homo. Hanc ergo sapientiam non habet mare mundi istius, præter solam Ecclesiam, quæ propter sævientium fluctus inimicorum, insula dicitur in Scripturis, quemadmodum et navicula per figuram in Evangelio nominatur.

Non dabitur aurum obrizum pro ea: nec appendetur argentum in commutatione ejus. Hoc ait, quod nulla res quamvis pretiosa sit, possit huic sapientiæ comparari. Sive quia aurum in Scripturis, vel argentum, tropicus sensus, et sermo intelligitur, hoc dicit, sapientiam istam nullus pro merito sentire posset, aut eloqui.

Non conferetur tinctis Indiæ coloribus, nec lapidi sardonicho pretiosissimo, vel sapphiro. Diversis rebus, pretiosis, hæc sapientia divina præfertur. Hoc tamen sciendum, quod maxime in meridiano climate hæc metalla pretiosa nascantur. Et quia in India omnes idolorum cultores significantur: in qua colores, ut dixi, pretiosi, vel nascuntur, vel fiunt: id puto posse intelligi, quia in gentibus ubi timor veri Dei non est, fucata et quodammodo terrena religio sit: quæ sub prætextu nominis Dei in errorum mendacio, diverso ac vario sermonum colore velut pictura componitur, et quasi lapis pretiosus eloquio splendeat, sive nomine fulgeat deitatis, et India sive etiam Æthiopia, nigredinem, vel tenebras peccatorum significant: quæ specialiter in idolorum culturis habentur.

Non adæquabitur ei aurum, vel vitrum, nec commutabuntur pro ea vasa auri. Aurum vel vitrum, et etiam

A vasa auri, pretiosi quique, et clari intelliguntur: qui in hoc sæculo nomine dignitatis, et divitiarum gloria splendent: hi utique non habentes veræ religionis timorem, pro nihilo habebuntur: eo quod non possunt velut pro merito gloriæ suæ, ad commutationem sapientiæ singularis accedere.

Excelsa et eminentia non commemorabuntur in commutatione ejus. Etiam si excelsa sint, et plurimum eminentis quæcumque in creaturis sunt: ut sunt etiam angelicæ potestates, minima omnia, immo potius indigna memoria erunt, in commutatione illius, quæ facit omnem creaturam rationalem Deo placere, eique sancto amore conjungi. Et ideo præfertur illis eminentibus excelsis timoris hujusmodi sapientia: quia sine illa nihil sunt ante Deum, sicut et ipse **B** diabolus qui amisso timore divinæ reverentiæ, perdidit semetipsum.

Trahitur autem sapientia de occultis. Hæc igitur aliunde non potest nisi de supernis assumi, sive de intimis cordis affectibus, dono sancti Spiritus trahitur, ut propheta ait: *Os meum aperui, et attraxi spiritum,* ut videlicet sapiat homo Deum et timeat, ac recedere a malo intelligat.

Non adæquabitur ei topaxius de Æthiopia, nec tincturæ mundissimæ componentur? Diversis modis, et diversis nominibus auri, ac suppellectilis pretiosæ, sanctus Job dicit, quod timor Domini non possit eis nullo modo comparari.

Unde ergo sapientia venit, et quis est locus intelligentiæ. Interrogans requirit, et dicit: quod omnia creatura vel maxime sapientiam hanc ignoret.

Abcondita est ab oculis omnium viventium: volucres quoque cæli latet. Viventium mundo intelligendum est, de quibus superius ait, cum de hac sapientia loqueretur, nec invenitur in terra suaviter viventium. Quod autem dixit, quia hæc sapientia volucres cæli lateret, superbi, et leves, sive qui alium sapient, quod ad tumorem arrogantis pertinet, intelligendi sunt, sive spiritus mali, qui secundum parabolam Evangelii, factum semen Dominicum juxta viam comedunt. Hos igitur latere ut bonum timoris Dei.

Perditio, et mors dixerunt, auribus nostris audivimus famam ejus. Potest utroque hoc nomine diabolus dici, sive illa *mors* appellari potest, ut sui satellites perditio nuncupentur. Hi ergo dixerunt, quod famam timoris Dei audierint: non enim negare possunt, quia non audierint illam, cum in naturæ suæ bono inditam percoperint: sed per inobedienciæ malum, eam habere noluerunt.

Deus intelligit viam ejus, et ipse norit locum illius. Pro certo scit Deus, quod hæc sapientia properet ad locum utique quietis, et perpetuæ pacis: ubi per hanc ipsam sapientiam timoris sui, super quietum et humilem, et trementem sermones suos requiescere delectetur. Sive Deus intelligit viam ejus, quæ prædicatione Evangelii per omnes terras prolata est. Unde et sequitur de Deo dicens:

Ipsæ enim fines mundi intuetur, et omnia quæ sub

caelo sunt respicit. Quis enim ambigit, Deum nosse etiam ea quæ futura sunt? sed hic potius Deus cognitor futurorum illud inspexit, quod postea dixit ejus Apostolus : *Cum autem venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum.* Hoc igitur modo, adventu suo nos visitando, fines mundi intuitus est. In his, inquam, temporibus nostris, in quos sæculorum fines devenerunt.

Qui fecit ventis pondus, et aquas appendit in mensura. Quando ponebat pluviis legem, et viam procellis sonantibus. Manifestum est, quia omnis creatura in manu et virtute potentiae illius teneatur. Aliter : Ipsas gratias Spiritus sancti, quasi in ipso initio per apostolos accepit Ecclesia : quando factus est de caelo sonitus tanquam advenientis spiritus vehementis. Ventos, sive spiritus Scriptura commemorat, quos Deus largiendo de arcanis secretorum caelestium prolaturus hominibus est, secundum prophetam dicentem : *Qui producit ventos de thesauris suis.* Aliquando hæc diversitates gratiarum, Spiritus sancti censentur nomine, dantis has gratias, secundum illud Apostoli : *Spiritus prophetarum subjecti sunt prophetis* : qui etiam propter operationem, et effectum divinæ sanctificationis suæ, pondus habere dicuntur, ut secundum uniuscujusque vires prædicatores verbi Dei aliis lac darent, aliis solidum cibum porrigerent, ubi dicerent, vel quibus dicerent. Inde ait propheta : *Dabo vobis imbrem matutinum et serotinum* : hoc est, novum et vetus Testamentum.

Tunc vidit illam, et enarravit, et præparavit, et investigavit, et dixit homini. Id est, in Ecclesia sua, Deus futuram hanc sapientiam ante prævidit, quod totus mundus timorem illius habiturus esset.

Ecce timor Domini, ipsa est sapientia, et recedere a malo, intelligentia. Alter timor est, ne quisquam Deum offenda : alter vero si offenderit. Ille prior sanctus, et laudabilis, iste alius non habens charitatem sed pœnam. Proinde de hoc prædicabili timore dicit Psalmista : *Timor Domini sanctus permanens in sæculum sæculi.* De alio timore loquitur evangelista Joannes in Epistola sua dicens : *Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem.* Qui timor utique pœnam habet, quia dilectionis meritum non habet :

CAPUT XXIX.

Addidit quoque Job assumens parabolam suam, et dixit. Secundum superiorem regulam etiam istic intelligentiæ lineam ducimus, ut quando id quod sequitur in Salvatorem referri non convenerit, ad membrorum illius compagem sensum expositionis conemur innectere. Et recte id fieri poterit, ut quod ipse Dominus caput Ecclesie suæ in se recipere non potest, de ejus corpore, quod est Ecclesia, sentiat.

Quis mihi tribuat, ut sim juxta menses pristinos, secundum dies quibus Deus custodiebat me? Optat ergo sanctus Job atque desiderat, ut jam de illo squalore, et cruciatibus liberetur, revertaturque ad illam glo-

riam pristinae felicitatis, in qua aliquando, Domino prosperante, degerat.

Quando splendebat lucerna ejus super caput meum. Multis modis in Scripturis divinis appellatur lucerna. Hic vero potuit eam Job pro gloria temporali dixisse, quam a Deo acceperat, et quam in honoris potentia, et divitiis possidebat.

Et ad lumen ejus ambulabam in tenebris. Inter peccata utique, et ea quæ ignorabam, quasi inter aspera, et obscura vitæ hujus, ad lumen virtutum, vel consolationis illius incedebam.

Sicut fui in diebus adolescentiæ meæ, et quando secreto Deus erat in tabernaculo meo. Secretum suum, mentem suam ideo dicere voluit, quia illic tumultuosæ vitiorum turbæ minime perstrepebant.

Quando erat Omnipotens mecum, et in circumitu meo pueri mei. Quando Deum habebat in tabernaculo suo : virtutes ante eum stare tanquam pueri perhibentur, quæ ideo masculi appellantur, propter vigorem contra vitia resistendi : talibus ministris Job beatus ambiebatur.

Quando lavabam pedes meos butyro. Pedum vocabulo in Scripturis divinis, modus quidam humanæ conversationis plerumque intelligendus est. Lavabam, inquit, ab omni peccati macula actus meos, et cum innocentia et simplicitate versabar.

Et petra fundebat mihi rivus olei. Juxta hunc sensum Moyses ait : *Suxerunt mel de petra, et oleum de firmissima petra* : secundum delectationem volentium, ore sapiebat. Et cum petra illa Christum secundum Apostolum figuraret, oleo tamen isto dona Spiritus sancti, sanctus Job largiter sibi effusa voluit demonstrare. Hic est ergo oleum vivum, et verum, qui est Spiritus sanctus Patri et Filio consubstantialis. Hoc ergo oleo sanctus Job abundabat, quo et charitatis pinguedine replebatur.

Quando procedebam ad portam civitatis, et in platea parabam cathedram mihi. Manifestum est, quia Judæorum iudices in portis sedebant, ut vindicarent populum.

Videbant me juvenes, et abscondebantur, et senes assurgentes stabant. Principes cessabant loqui, et digitum superponebant ori suo. Vocem suam cohibebant duces, et lingua eorum gutturi suo adhærebat. Reverentiam pii, et sancti timoris, quam ei non solum omnis ætas, verum etiam universæ potestates merito deferebant, his versiculis demonstravit.

Auris audiens beatificabat me, et oculus videns testimonium reddebat mihi, eo quod liberaissem pauperem vociferantem, et pupillum, cui non esset adjutor. Tam sancta erat, ut ait, præsens conversatio ejus, quam fama referebat.

Benedictio perituri super me veniebat, et cor vidua consolatus sum. Pupillus, pauper et vidua, omne genus humilium atque afflictorum significat, quorum nullum sanctus Job præterit, vel despexit.

Justitia indutus sum, et vestivit me sicut vestimento, et diademate judicio meo. Justitia, judicium rectum, misericordia, hæc erant animæ illius indumenta.

Oculus sui caeco, et pes claudo. Affectus pietatis A et affectus amoris ac dilectionis eorum mei admiratione profeceret.

ejus atque misericordiae in his sermonibus demonstratur, sive erant ignorantiae tenebris lumen praevidi veritatis, et claudicanti in viis Domini, recte viae itinera demonstravi.

Pater eram pauperum, et causam quam nesciebam, diligentissime investigabam. Negotia causasque pauperum contra potentes suscipiendo, defensor eorum factus erat, et iudex. Et idcirco ne aliqua adversantium parte opprimerentur, relictis eorum fraudibus, eas investigare dicebat.

Conterebam molas iniqui, et dentibus illius auferebam praedam. Hic velut rapacem bestiam et violentam hominem iniquum describit: de cujus ore substantiam pauperum vi abstulerit.

Dicebamque: In nidulo meo moriar, et sicut palma multiplicabo dies. Nidus ejus, exterior homo ejus intelligendus est, qui de leno carnis illius compositus a Deo fuerat, et constrictus. *Omnis enim caro senum.* In hoc igitur nido semper se mori sub testificatione dicebat, dum vitis mundi, et ejus concupiscentiis non vivebat, et ob hoc in resurrectione, velut palma, multiplices dies et aeternos habebit.

Radix mea aperta est secus aquas, et ros morabitur in messione mea. Spes mea, et fides quae ex hac expectatione mea sunt, patent ad divina eloquia, quarum consolatione, ne in infidelitate mentis meae viror arescat, infunditur.

Gloria mea semper innovabitur, et arcus meus in manu mea instaurabitur. Qui me audiebant, exspectabant sententiam, et intenti tacebant ad consilium meum. Gloria mea et caetera potest in virtutibus crescentis bonae conscientiae fructus et novus semper profectus intelligi. In arcu vero resistentis ac repugnantis vigorem significari existimo, qui in manus sancti operis contra obvios quosque, et hostiles vitiorum impetus praeparatur. Sicut ait David in psalmo: *Et posuisti ut arcum cereum brachium meum, quod est, fecisti infatigabilem intentionem bonorum operum meorum.*

Verbis meis addere nihil audebant, et super illos stillabat eloquium meum. Quia jam auctoritas sapientiae ubique fuerat divulgata: nemo quasi detrectans, ad verba ejus quicquam addere praesumebat, quinimo stillabat super eos eloquium illius: id est, sensus interiora viscerum penetrabat, ut eorum infusa praecordiis, a tali magistro perfecti atque optimi discipuli redderentur.

Exspectabant me sicut pluviam, et os suum aperiebant quasi ad imbrem serotinum. Pluviae nomine, copiosam valde eruditionem suae scientiae demonstrat, et laudat auditores suos, quod disputante eo, cum grandi desiderio exspectaverint.

Si quando ridebam ad eos, non credebant. Tanta inquit, reverentia et honore a praedictis habebat, ut sapientiae meae, et gravitati non posset indulgentiae aliquid ac remissionis, quae ad temperamentum magis morum pertinebant, congruere. Et idcirco ipso

a me pietatis siebat studio, ut affectus amoris ac dilectionis eorum mei admiratione profeceret.

Et lux vultus mei non cadebat in terram. Gratia reverentiae, quam in ejus facie refulgentem contuebantur, apud praedictos non pro nihilo habebatur. Non enim aliquid ejus nutibus frustra fieri existimabant, et idcirco quasi magnum atque praecipuum in se praedicti suscipiebant, quicquid in serenitate vultus illius contemplantur.

Si voluissem ire ad eos, sedebam primus. Cumque sederem, quasi rex circumstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator. Dignationem suam et sanctam humilitatem his sermonibus manifestat, qua ad inferiores suos, quasi ad amicos sibi que coaequales abierit, et se in regni potentia, miseris et mœrentibus praebuisse.

CAPUT XXX.

Nunc autem derident me juniores tempore. Manifestum est.

Quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei. Non hoc typho superbiae atque divitiarum jactantia fecerat, sed utilitate impiorum, et deridentium illam, quorum patres nec canibus quondam ejus digni fuerint comparari.

Quorum virtus manuum mihi erat pro nihilo, et vita ipsa putabantur indigni. Egestate et fame steriles. Id est, ignominiae vilitate despecti.

Qui rodebant in solitudine, squalentes calamitate, et miseria. Et manducabant herbas, et arborum cortices, et radix juniperorum erat cibus eorum. Qui de convallibus ista rapientes, cum singula reperissent, ad ea cum clamore currebant. Prae miseria et aviditate, haec etiam quae extra cibum erant, vel hominum, vel ferarum, tanquam epulas ac delicias invadebant, humectas convalles praenimia egestate sugentes.

In desertis habitabant torrentium, et in cavernis terrae, vel super glaream. Qui inter hujuscemodi labantur. Qui etiam, ut ait, in locis sterilibus, et inaquosis, sive dumibus, quasi repentina terrae, in foraminibus morabantur: quos imbres montium rigant.

Et esse sub sentibus delicias computabant. Si in aestu suo, vilissimorum stirpium foliis tegerentur.

Filii stultorum et ignobilium, et in terra penitus non parentes. Nunc in eorum canticum versus sum, et factus sum eis in proverbium. Abominantur me, et longe fugiunt a me, et faciem meam conspuere non verentur. Obscuri, et memoria penitus indigni.

Pharetram enim suam operuit, et affixit me, et frenum posuit in os meum. Pharetram existimo multitudinem plagarum, vel ipsum diabolum, vel potestatem illius hoc loco intelligi oportere. Quam sicut Job ait, Deus aperuit, dum circa eum diabolus suam exercuit potestatem, unde eum, et jaculis tormentorum afflixit. Insuper etiam frenum ei silentii in ore ne loqueretur imposuit.

Ad dexteram orientis calamitates meae illico surrexerunt. Id est, vel in ipso tempore felicitatis, quod gravissimum probatur, exortae sunt, vel per-

missu divinæ potestatis impositæ sunt. Ipse est enim oriens ex alto, ipse dextera et virtus Altissimi.

Pedes meos subverterunt, et oppresserunt quasi fluctibus semitis sui. Id est, calamitates meæ frequenti repetitione me affligentes, velut fluctibus omnes vias rectas conversationis meæ subverterunt.

Dissipaverunt itinera mea, insidiati sunt mihi, et prævaluerunt, et non fuit qui ferret auxilium. Id est, itinera mea, quibus per viam justitiæ quotidianis profectibus incedebam, inimici mei conturbaverunt, in injuriam meam ex insperato, voluit ex insidiis erumpentes, negantibus mihi proximis meis consolationis auxilium.

Quasi rupto muro, et aperta janua irruerunt super me, et ad meas miseras devoluti sunt. Tam veloci, inquit, impetu prædicta mala super me irruerunt, ut nullo resistente obstaculo, in me desuper volverentur.

Redactus sum in nihilum. Abtulit quasi ventus desiderium meum, et velut nubes pertransiit salus mea. Quo remunerationes tuas pro mandatorum tuorum custodia præstolabar, pariter cum salute, quasi venti impetu, et quasi transvolantis nubis [At. nobis] celeritate rapuisti, quia abripi permisisti.

Tunc autem in meipso marcescit anima mea, et possident me dies afflictionis. Marcescit, id est, a vigore suæ intentionis dissolvitur.

Nocte os meum perforatur doloribus, et qui me comedunt, non dormiunt. Manifestum est, quia vermes qui carnes ejus comedebant, noctes ducebant per-
vigiles.

In multitudine eorum consumitur vestimentum meum, et quasi capitis tunicæ succinxerunt me. Scatentium vermium multitudo, semper se commovens, et per diversos vulnerum meorum sinus discurrens, vestem quoque meam, dum per me repere non cessat, attrivit : quem totum atque ex omni parte circumdatum, et quasi in unum vulnus redactum incessabili esu haustuque disruebat.

Comparatus sum luto, et assimilatus sum favillæ et cineri. Ad summam vilitatem perductum se dicit, qui vulneribus et sanie, sicut lutum computresceret, et foeteret : exsiccantibus rursus carnis ejus putredinein, sordibus pulveris.

Clamo ad te, et non exaudis me : stes, et non respicis me. In clamore ineptio est orantis ad Deum. In eo vero quod stare se perhibet, perseverantiam se ad Deum habere indeclinabilem dixit. Fiducia justitiarum suarum ad Deum : hæc libere Job sanctus loquitur.

Mutatus es mihi in crudelem, et in duritia manus tuæ adversaris mihi. Elevasti me, et quasi super ventum ponens elisisti me valde. Pium et misericordem Deum esse dicit in prosperis suis durum atque crudelem, cum manus duritiam, et graves poenas sustinet et atroces.

Scio, quia morti trades me, ubi constituta est domus omni viventi. Post delictum parentis, inquit,

A domus inferiorum est constituta, id est, mors ipsa, non conditione ejus creata. Ille ergo et me tanquam peccatoris Adæ filium, secundum justam sententiam abire voluisti.

Verumtamen non ad consumptionem eorum. Reconciliationem mundi prophetat in Christo futuram, dum dicit homines non in perpetuam consumptionem redigendos, sed aliquando ab inferis revocandos.

Emittis manum tuam : et si ceciderint, ipse calcabis. Si post redemptionem, qua per fidem in Christo salvamur, iterum per peccatum ruerint homines, manu pietatis allevante, per poenitentiam ipse salvabit.

Flebam quondam super eo, qui afflictus erat : et compatiebatur anima mea pauperi. Expectabam bonum, et venerunt mihi mala, præstolabar lucem, et eruperunt tenebræ. Factum est, ut pro bonorum expectatione, qua miserum consolabar, mala nunc omnia sustinerem, et pro luce prosperitatis, tenebras incurrerem tormentorum.

Interiora mea efforbuerunt absque ulla requie : prævenerunt me dies afflictionis. Ubi ait, quod cum dies afflictionis prævenerint, puta quod tempus iudicii voluerit indicare : quo præventum se idcirco videtur dixisse, quia cum sibi necdum venturum putaverit : ubi etiam magnum dolorem gehennarum significat, dum suas illis comparat peccatas.

Mærens incedebam, sive furore consurgens, in turba clamabam. Tristis et affectus inopostitia, quia poenæ meritum nesciebam, et sine furoris iracundia, eram in spem animi virtute consurgens ; quia Deus docuerat me patientiam, ut æquanimiter ferrea, publica satisfactione vociferans, et exorans.

Frater fui draconum, et socius struthionum. Cruciatu poenarum affectus, dolores meos sibilis temperabam : quemadmodum facere dicuntur dracones, quando ab elephantis capiuntur : ut propheta ait : *Faciám planctum velut draconum* : quem faciunt ut dixi, quando ab elephantis interficiuntur. Et socius struthionum : fatuus factus sum et iuspiens, ut struthio, avis stultissima, ut præ dolore frustra se existiment laborasse.

Cutis mea denigrata est super me, et ossa mea aruerunt præ caumate. Et hoc ad poenarum ejus cumulum pertinebat, ut in stercore constitutus, per multa tempora, solis ardentissimas usque ad ossa pateretur radios.

Versa est in luctum cithara mea, et organum meum in vocem flentium. His rebus, dicit felicium dierum suorum atque prosperitatis lætitiám, et jucunditatem in luctum esse conversam.

ITEM.

Ad Christi personam vertitur expositio.

Quis mihi tribuat, ut sim juxta montes pristinos, etc. In assumpto homine Jesu Christo, id est, Adam secundo, sive novissimo ; vox est Adam protoplasti recoleantis quid perdidit, et ad quod bonum redire

cupiat. Amiserat quippe per inobedientiam malum, immortalitatis bonum, paradisiq; delicias : hanc sibi per Jesum Christum Dominum nostrum instaurari desiderat. Suscipiendo namque in se Dei Filius hominis filium, suscepit in eo et humani generis preces.

Quando splendebat lucerna ejus super caput meum, et ad lumen ejus ambulabam in tenebris. Gloriam divinæ gratiæ, nomine lucernæ qua in paradiso florerat, significavit.

Sicut fui in diebus adolescentiæ meæ, quando secreto Deus erat in tabernaculo meo. Adolescentiæ nomine possunt primordia Adæ intelligi, vel ipsa felicitas : ubi ante peccatum, juvenili vigore, sine ullo defectu ætatis semper virens, quasi in diebus adolescentiæ fuisse dicitur.

Quando erat omnipotens mecum, et in circuitu meo pueri mei. Pueri Adam, virtutes animæ intelligendæ sunt. Pueros autem Christi angelos, qui ministraverunt ei in diebus carnis ejus, vel apostolos, sive omnes sanctos non absurde sentimus.

Quando lavabam pedes meos butyro, et petra fundebat mihi rivus olei. Pedes igitur Salvatoris, prædicatores veritatis : qui in universo mundo annuntiant Evangelium, intelligendi sunt : Hos igitur pedes suos Jesus Christus, Job noster, lacte sive butyro eluit atque abstersit, quando eos a tribulationum pressuris sinceris atque purissimis reddidit : docens eos per spiritum suum, simplicis innocentis vitam. Hoc igitur modo pedes annuntiantis pacem Evangelii mandabuntur. Ne coinquinati essent carnalis sapientiæ luto : Petra, inquit, fundebat mihi rivus olei. Ergo petra Ecclesia, fundata super Christum firmissimam petram, de se gratiam Spiritus sancti, velut rivus effundit : quod in Pentecoste, et domo Cornelli, et in illis duodecim, sive in omni Ecclesia declaratum est, et usque hodie declaratur.

Quando procedebam ad portam civitatis, et in platea ponebant cathedram mihi. Velut rex ergo, et Dominus primus civitatis suæ Ecclesiæ, ad portam ejus Christus procedit : id est, sub tempore initiationum ejus : quando ingressum parans illicebat omnibus : *Venite ad me omnes qui laboratis, et onerati estis.* Cathedra autem eminentis scientiæ Christi intelligenda est : platea autem civitatis, vel quod publice prædicaverit, vel secundum Psalmistæ sensum est intelligenda : *latum mandatum tuum nimis.* Quod non solum in triplicem expositionem, sed etiam in disputationem porrigitur.

Videbant me juvenes, et abscondebantur, et senes emergentes stabant. His scribit Joannes dicens, *Scribe vobis, juvenes, quis factus estis, et vicistis malignam.* Hi per fidem Domini, Salvatorem vident in spiritu, et in terra sui corporis absconduntur : reprimentes videlicet atque in se pugnando vitia cohibentes : mortificantes semetipsos a peccatis, et concupiscentiis mundi : hinc ait propheta : *Ascendite in terram.* Senes vero filii consummati, et perfe-

cti, qui quotidie mente elevantur ad cælum, et stant in Domino, fide immobilis vitam.

Principes cessabant loqui, et digitum superponebant ori suo : vocem suam cohibebant duces, et lingua eorum gutturi eorum adhaerebat. In adventu, inquit, meo omnium sanctorum meorum prophetia conclusa est, et signata, quod in Zachario silentio præfiguratum est. Clausa est quidem prophetia in mysterio annuntiatorum, sed in sacramentorum mysteriis patefacta est. Principes et duces illius populi Judæorum fuerunt reges, sacerdotes et prophetae. Sive principes et duces, potentes quique mundi istius atque eloquentes possunt intelligi, qui propter mendacia seductionis, principatus in populis tenebant. Hi in adventu Christi conticuerunt.

B *Auris audiens beatificabat me.* Gentium utique populus, ad quem Evangelium meum, annuntiatum prædicatione pervenit. Qui pro redemptione sua laudem deferens, beatificabat me gratias agendo.

Et oculus videns, testimonium reddebat mihi. Populus videlicet Judæorum, cui per prophetas meos prædictus fueram, in præsentia adventus mei testimonium reddebat mihi.

Eo quod liberassem pauperem vociferantem, et pupillum cui non erat adjutor. Pauper hic et pupillus, sanctorum populus est intelligendus : qui propter humilitatem spiritus contribulati, pauper est dietus. Pupillus vero idcirco dietus est, quia pater eorum pro tempore absens est : qui ita loquitur : *Non relinquam vos orphanas.*

C *Benedictio pueri, sive ut alii dixerunt, perituri, super me veniebat, et cor viduæ consolatus sum.* Pupillus fidelis, et sanctus : puer, propter recipiendam innocentiam nuncupatus est. Perditus vero idem appellatus est, quia sanguine Domini acquisitus est.

Justitia indutus sum, et vestivit me sicut diademate judicio meo. Justitia ergo hæc pietatis mem, ait Dominus, vestivit me sicut vestimenta. Et diademate judicio meo. Hoc, inquam, vestimento, in quo per Evangelium justitia patris revelatur : in Ecclesia dicit se esse circumdatum : cujus figuram habuit vestis ejus in monte clarissimi.

Oculus sui cæco, et pes claudens. Lumen, inquit, sum peccatori in vitiorum suorum tenebris ambulanti, et in præceptorum meorum semitis claudicanti factus sum gressus. Unde ipse ait : *Ego sum via.*

Pater aram pauperum, id est, humilium corde.

Et causam cum nesciebam, diligenter investigabam. Hanc igitur causam peccatorum misericordia pietatis meæ indulturus, diligentissimè perscrutabar, ut radicem vulnerum curando perquirerem : ut peccatore, investigata me, constituta culpa suas, ab omni peccato criminis liberarem. Sive aliter : Nescivit causa peccati Dominus noster Jesus Christus : quæ ab eo Judæi quærebant.

Conterebam molas iniqui, et de dentibus ejus auferabam prædam. Hunc iniquum diabolum esse recte

sentimus, cujus dentes ac molares sunt ad interi-
mendum sævi ac truces animi motus. De hujusmodi,
inquit, dentibus velut prædam captivam humanum
genus abstraxit, de mortis utique illud interitu libe-
rando. Omnes impii dentes sunt diaboli. Potest et
hæreticus quisque intelligi, in cujus dentibus do-
ctrina perspicua sentiatur. In molaribus vero lateant
remota, et secreta, et nefanda mysteria.

*Dicebamque : Innidulo meo moriar, et sicut palma
multiplicabo dies.* Nidus Domini Salvatoris, Ecclesia
ejus potest intelligi. Hic igitur Dominus, in Ecclesia
quasi nidulo suo, quem sibi seno carnis humanæ
congressit, et in qua procreat ac sovet filios, mori
dicitur, dum membra ejus, quorum ipse caput est,
vitiis ac concupiscentiis hujus sæculi moriuntur.
Sequitur : *Et sicut palma multiplicabo dies ejus.*
Igitur post humilitatem Ecclesiæ, quam in nidulo
superius Dominus indicavit, gloriam altitudinis ejus
in palma arbore voluit ostendere : cujus radix as-
pera videtur in terra, unde etiam nidulus appel-
latur : sed comis pulchra sub cœlo, cum ex resur-
rectione fuerit glorificata, palmæ celsitudinem ob-
tinebit, id est, virtutum suarum merita consequetur,
quæ in palma significantur. Sive nidulus hic po-
pulus Judæorum potest intelligi. In hoc igitur nido,
pati et mori pro nobis voluit, sicut ait Judæis :
*Moriar, et in eorum mentibus crucifigat : ubi se-
cundum hominem conversatus, et natus sum, et in
gentibus, ubi palma victoriæ meæ, crucisque vexil-
lum erectum est, multiplicabo dies, dicens eis :
Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad con-
summationem sæculi.*

*Radix mea aperta est secus aquas, et ros morabitur
in missione mea.* Ita erit in nationibus radix, id est,
fides qua mihi placere volui : ut omnes sancti in
præteritis placuerunt : ut pateat gentium aquis, id
est, populus, ut in me scilicet credant, quibus uti-
que in retributione æterna, ros gratiæ, et muneris
erit me largiente profluus. Sive radix charitatis meæ
atque dilectionis, quæ fixa est in cordibus diligen-
tium me : aperta est in eis ad aquas eloquiorum
meorum.

Gloria mea semper innovabitur. Hic gloriam, Ec-
clesiam intelligere possumus : Gloria quidem Patris
est Filius, cui dicit Pater : *Exsurge, gloria mea, ex-
surge.* Sed aliter Ecclesia gloria est, quæ justificata
est per gratiam.

Et arcus meus in manu mea instaurabitur. Arcum
hunc virtutem intelligere possumus, qua pro Ecclesia
sua usque ad finem sæculi pugnare non desinit.

*Qui me audiebant, expectabant sententiam, et in-
tenti tacebant ad consilium meum.* Quotidie clamat
Christus per dispensatores verbi sui, et obedientes
ei, sententiam definitionis ejus expectant. Et in-
tenti tacebant ad consilium meum. Hoc verbo si-
lentii, sanctorum significatur obedientia, qui tardi
sunt ad loquendum, veloces autem ad faciendum :
sive, quia in ipsa inquisitione legis, sancti intenti
esse dicuntur.

Verbis meis nihil addere audebant. Statuta ulique
et decreta non convellentes Ecclesiæ : in qua fun-
damentum est veritatis, stabiliunt. Hæretici autem
et schismatici, præsumptione superbiæ, qua præ-
stant cæteris, verbis Domini, inventa de corde suo
atque superflua dogmata plenitudinis superponere
moliuntur.

Et super illos stillabat eloquium meum. Sensim
ulique sermo doctrinæ meæ, diligentia mea, dili-
gentium me viscera penetrabat : in quo profectus
animorum quotidie in virtutibus intelligendus est.
Ubi quasi a parva stilla principiorum, pervenitur
ad vitam plenam perfectionis, tamquam ad pluviam
cordis, terram suam copia saturantem.

*Expectabant me quasi pluviam, et os suum aperie-
bant quasi ad imbrem serotinum.* Omnes sancti an-
tiqui, Salvatorem in carne venturum expectaverunt,
et omnes nunc pariter ad judicium venturam indu-
bitanter expectant : ad cujus imbrem serotinum,
id est, Evangelium, ora cordium suorum nunc si-
tientes aperiunt : quia *meliora sunt, ut Ecclesiastes
ait, novissima sermonis, quam initium ejus.*

Si quando ridebam ad eos, non credebant. Id est,
Judæi non credent mihi hilari pietate futuræ beati-
tudinis lætitiæ, et æternæ gaudia promittenti : et
peccatores pro reatu conscientiæ suæ, vix credent
misericordiæ meæ, et sibi salutem dari posse præ
magnitudine criminum desperabunt : cum ego con-
vertentibus ad me majora quam spe possint capere,
collaturus sum.

Et lux vultus mei non cadebat in terram. Gratia,
inquit, præsentis meæ, qua mundo universo in-
notui, illustro corda fidelium, quia ego sum lux
mundi, et quidquid promiserò custodientibus pactum
meum, irritum non erit : sed totum in tempore re-
tributionis implebitur.

Si voluissem ire ad eos, sedebam primus. Cumque
sederem quasi rex circumstante exercitu, eram tamen
mærentium consolator. Ita sentiendum est, qui cum
apud sanctos suos magnus, et in excelsis habitat,
qui et angeli plerumque dicuntur, et de quibus se-
cundum aliam editionem dicit : *Eram quasi rex con-
cinctus fortibus* : compunctos tamen et contritos
corde non despexit.

Nunc autem derident me juniores tempore. Le-
gimus in Evangelio, quemadmodum irrisus est, et
illusus.

*Quorum non dignabar patres ponere cum canibus
gregis mei.* Ego canes in bonam partem dictos exi-
stimo, qui gregem Domini a bestiis spiritualibus vi-
gilando defendunt. De quibus dicit propheta : *Canes
muti, non valentes latrare.* Judæorum quoque patres,
qui sunt utique sacerdotes, principes, pastorali ab
eis quippe ablata dignitate, non posui, ait Dominus,
cum sanctis gregis ovium meorum custodibus, ob
malitiam infidelitatis suæ : ne sacerdotio fungantur
mihi, abjeci eos. Quod etiam in Evangelio dicit :
Auferetur a vobis regnum Dei, et reliqua. Ubi jam
incipit tollere panem filiorum, et mittere canibus,

sicut ad eum in Evangelio sub typo Ecclesiae dicitur: *Nam et catelli edunt de micis quae cadunt de mensa dominorum suorum.*

Quorum virtus manuum erat mihi pro nihilo. Hæc virtus manuum erat Judæorum, ut mandatis seniorum, et observationibus deservirent. Sive in tempore passionis Domini, potest hic locus intelligi, ita ut virtus operum prædictorum usque ad mortem Salvatoris pervenerit. Vel ita intelligendum: cum ei vitam fletum fuitam esse per crucem, triumpho resurgens ex mortuis, ad nihilum conatum pessimorum virtus redacta est.

Et vita ipsa putabantur indigni, egestate et fame steriles. Vitiis suorum et criminum turpi egestate effecti, et fame eloquiorum Dei facti steriles, et mendici, vita insuper præsentis indigni sunt habiti, sicut propheta ait ad Deum: *Disperge illos in virtute tua.* Unde nunc in medio nationum sunt velut captivi, vitam ducentes degenerem.

Qui rodebant in solitudine, squalentes calamitate et miseria, et mandebant herbas, et arborum cortices, et radix juniperorum erat cibus illorum. Plerumque ubi Deus non habitat, id est, non colitur, solitudo sive eremus appellatur: in qua secundum Apocalypsim mulier, id est, corruptela sedere dicitur. Mandere enim sive rodere, opus est dentium, quoniam vox articulata dentibus et plectro lingue efficitur, ideo his verbis, doctrina prædictorum significatur, qui populos tamquam herbas et infructuosarum arborum radices mandendo atque rodendo, in errores suos multiplices, velut in suum corpus trajiciunt. Etenim pasci se arbitrantur, si ab hominibus, quos solet Scriptura arbores appellare, quidquid habent vitale subtraxerint. Radicibus juniperorum nihilominus aluntur: arborum scilicet longa ætate viventium, et in quarum lignis multo diutius ignis quam in cæteris durat. Ista sunt ligna, quæ arceuthina appellantur. Sub arborum harum vocabulo, magnos quosque nomine in populo Judaico intelligere possumus, quorum prædicti doctores intima viscerum depascuntur, furando ei prædicatione legis præteritæ, bonum gratiæ Christi.

Qui de convallibus ista rapientes, cum singula reperissent, ad ea cum clamore currebant. De convallibus utique herbas, ut fures, quod alii translatores dixerunt, et arborum cortices, rapiunt. Non enim eos quos herbas, cortices et radices arborum per ænigmatis similitudinem intelleximus, in excelsis locis atque similibus potuerunt invenire: sed in convallibus, humilibus scilicet locis, et in inferiora depressis, ubi significati sunt carnales populi Judæorum: quorum intellectus in occidentis litteræ sensu, velut in inferioribus commoratur. Hinc eos primores eorum depopulantur, dum cæci cæcis ductum præbent.

In desertis habitabant torrentium, et in cavernis terræ; vel super glaream, qui inter hujusmodi lætabantur, et esse sub sentibus delicias computabant. Non tantum in desertis prædictorum, ubi cultura Dei

non erat, morabantur, sed etiam in cavernis terræ, et super glaream, per quam puto carnaliter legem intelligendam, ubi nihil pingue spirituali sensui admiscetur, quo posset fecunditate ubertatis, per fidem filios sanctitatis, matre gratia, procreare: et ob hoc in cavernis terræ esse perhibentur, terrenis videlicet sensibus inhærentes. De quibus fletus dicit Apostolus, *inimicos crucis Christi.* Aliter: Torrentes sunt peccatores, qui in hoc mare sæculi per desertia notiæ defluunt; hi ergo in cavernis sensuum commorantur, eorumque delectantur officiis ad peccandum: ipsi sunt fenestræ domus, per quas mors ingreditur. Sive caverna serpentis est pectus nostrum, quando in eo venenata consilia, et mortiferos actus recondimus. Ipsi vero similiter super glaream habitant, qui terram suam, nulla sermonum Dei diligentia colunt, ut accepta ubertate pinguedinis, possint fructus facere sanctitatis.

Qui inter hujusmodi lætabantur; et esse sub sentibus delicias computabant. Inter hæc mala quæ sunt dicta superius, ita exsultantes gaudio vivunt, tamquam si quærent virtutes.

Filii stultorum, et ignobilium, et in terra penitus non parentes. Ita enim et de eorum patribus, propheta jam ante prædixerat: *Generatio prava et perversa, populus stultus, et non sapiens, alienati a terra viventium.*

Nunc in eorum canticum versus sum eis, et factus sum proverbium. Id est, in primo sermone, et in eorum ore ego sum, et ab eis delectatione obtreclationis assumor.

Abominantur me, et fugiunt a me, et faciem meam spuere non verentur. Faciem vero consputam Domini Salvatoris, ipsa passio ejus nobis in Evangelio manifeste demonstrat.

Pharetram enim suam aperuit, et affixit me. Hic pharetra, diabolus intelligi potest. Et quoniam credimus Salvatorem verum hominem assumpsisse: non absurdum est, ut credamus quod et dolores corporis voluerit in passione sentire: secundum illud prophetæ: *Ipsæ infirmitates nostras suscepit, et pro nobis dolet.*

Et frenam posuit in os meum. Multas contumelias patientia demonstravit: sicut ipse Filius in psalmo ait ad Patrem: *Quoniam tu es patientia mea, Domine.* Et in Evangelio, interrogatus Jesus non respondit.

Ad dexteram orientis calamitates meæ, illico surrexerunt. Id est, de voluntate Patris, ad cujus dexteram Filius sedet. Vel hoc ait, quod ad Filium Dei etiam ad eam partem, qua impassibilis est, contumelia passi hominis assumpti pervenerit, secundum Apostolum dicentem: *Si enim cognovissent, nunquam Deum majestatis crucifixissent.* Quoniam ipse est dextera Patris, manus et brachium, per quem facta omnia gubernantur: et discipuli magis de dextris illius erant, quem in tempore passionis dereliquerunt. De quibus ait: *Considerabam ad dexteram, et non erat qui cognosceret me.*

Pedes meos subverterunt, et oppresserunt. Quasi fluctibus semitis suis dissipaverunt itinera mea. Instincti sunt mihi, et prevaluerunt, et non fuit qui ferret auxilium, quasi rupto muro, et aperta janua, et ad meas miseras devoluti sunt. Pedes, humana substantia, quam crucifixerunt, intelligi potest, vel certe evangelizandi officium. In fluctibus, amaros Judæos erga prædicatores Evangelii, et injucios esse demonstrat.

Dissipaverunt etiam itinera mea. Prophetarum meorum oraculis, adventus mei in carne illis præsentiam pollicebar, et in visionibus revelationum sæpe veniebam ad eos. Hæc utique itinera mea incredulitate atque impietatis suæ scelere dissipaverunt. Possunt etiam pedes ejus, prædicatores vel apostoli ejus intelligi. Et non fuit qui ferret auxilium, quia et ipsi discipuli, relicto eo, confugerunt. Quasi rupto muro, et aperta janua irruerunt super me, et ad meas miseras devoluti sunt, id est, per necem meam in ruinam suam lapsi sunt, ut quasi truculentissimi hostes et ferocissimi, irruptis civitatum munitionibus, domibusque effractis, in necem meam omnes pariter prosilirent. Miserae autem passiones sunt, flagella, illusio, probra, alapæ, sputa, colaphi, spinæ et ignominia crucis.

Redactus sum in nihilum. Judæi despicientes eum, pro nihilo habuerunt.

Abstulisti quasi ventum desiderium meum, et quasi nubes pertransiit salus mea. Ventus præsens hæc vita potest intelligi, quæ plerumque venti, sive spiritus nomine appellantur. Ex persona ergo veteris hominis suscepti in Deo, homo Jesus Christus hæc loquitur. Desiderium vero veteris hominis illud erat, ne vitam hanc temporalem amitteret, quod ipse Dominus proximus passioni demonstrat, dicens ad Patrem: *Transeat a me culix iste.* Verum, inquit, non quod ego volo, sed quod tu.

Nunc autem in meipso arescit anima mea, et possident me dies afflictionis. Dies afflictionis ejus, dies sunt passionis. Inde ait Salvator in Evangelio, *Tristis est anima mea usque ad mortem.*

Nocte os meum perforatur doloribus, et qui me comedunt, non dormiunt. Nocte, quia vespere captus, per totam noctem scribis, et principibus sub interrogatione quæstionis auditus est. Vel noctem tristitiæ, et passionis, ait Dominus ad apostolos, qui propter dilectionis, et charitatis meæ fortitudinem ossa dicuntur: aculeis doloris, timorisque compuncti, usque ad negationis noxam perforati sunt: id est, penetravit virtutem animi eorum titubatio fidei, ut ad horam tentationis in charitatis soliditate nutarent. Illi vero, qui me usque ad mortem persequendo videntur consumere, non dormiunt: id est, omni vigilantia mentis insistunt, ut ad me devorandum perveniant.

In multitudine eorum consumitur vestimentum meum. Convenientibus in unum Judæis, caro mea injuriis, clavis, cruce, morte confecta est.

Et quasi capitio tunicæ cinxerunt me. In necem

meam omnes undique me velut exstrangulantes circumdederunt, et ut me præfocarent in morte, tamquam ora capitii, fortibus videlicet laqueis, falsorum testimoniorum me cinxerunt, et intra passionem meam et cruceam, quasi intra tunicam me incluserunt.

Comparatus sum luto, et assimilatus favillæ et cineri. Per mortem quam volens suscepi, comparatus sum vilibus, et peccato obnoxiiis, atque in Adam Dei sententia condemnatis, cum ipse peccator non sim, neque ita ut omnes peccatores fuerim natus.

Clamo ad te, et non exaudis me: esto, et non respicis me. Ita et in vicesimo primo psalmo, in cruce clamavit ad Patrem: *Deus meus, et reliqua: Et clamabo per diem, et non exaudies, et cætera.* Hæc igitur verba dicuntur ex persona Crucifixi: sicut et talia, quæ jam dixi superius. *Clamabo, inquit, per diem ad te: id est, in rebus prosperis hujus vitæ, ut non mutentur: nec exaudis, in verbis delictorum.* Clamabo et in nocte, id est, in adversis vitæ hujus clamabo, ut prosperentur, et similiter non exaudies. Neque hoc satis ad insipientiam mihi, sed potius et sapiam quid clamare me velis: non verbis delictorum ex desiderio temporalis vitæ, sed verbis conversionis ad te in vitam æternam.

Mutatus es mihi in crudalem, et in duritia manus tuæ adversaris mihi. Dum Pater unico Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: crudelitatis species videbatur, quod erat piæ dispensationis affectus.

Elevasti me, et quasi super ventum ponens, elisisti me valide. Quod est, elevasti in cruce, et non credentibus Judæis, me allisisti.

Scio quia morti trades me: ubi constituta est domus omni viventi. Quia ante Domini resurrectionem, etiam justis in inferni partibus fuisse creduntur.

Verumtamen non ad consumptionem eorum emittis manum tuam, et si corruerint, ipse salvabis. Ad hoc utique morti trades me, ut non consumantur debita poena, qui divina sententia morti æternæ sunt deputati: sed potius mea morte salventur. Quod autem dicit: *Si corruerint, ipse salvabis: post gratiam baptismi, remedium salutis delinquentibus, per penitentiam repromittit.*

Flebam quondam super eum qui afflictus erat. Duabus autem de causis Salvator Jerusalem desolebat. Una est, qua pro conversis flens, Patrem orabat. Alia vero est, qua pro non credentibus dolens flebat: prævidens utique ut Deus ob incredulitatis duritiam perditionem eorum.

Et compatiebatur anima mea pauperi. Quomodo animæ sanctæ in Scripturis pauperes appellantur, non habentes superbix spiritum, vel peccata tamquam mundi hujus divitias. Ita e contrario omnes peccatores pauperes nuncupantur: eo quod superbix spiritu tumeant, et sint inopes sanctitate: de quibus in psalmo canitur: *Sedentes in tenebris et in umbra mortis: vinculis ligatos in mendicitate ei ferro.* Ad desolandos hujusmodi pauperes, utpote dives in

miserationibus Deus ex affectu misericordiae tristitiam sustinebat.

Expectabam bona, et venerunt mihi mala. Expectabam ergo per patientiam, ut bonum conversionis eorum gaudens, super correctos perciperem. Sed illi divitias bonitatis meae, et longanimitatis per contumeliam contemnentes, *thesaurizaverunt sibi iram in die irae, et revelationis justi iudicii mei.* Haec igitur mala eorum ad conspectum meum ventura sunt, ut reddam unicuique secundum opera sua.

Præstolabar lucem, et eruperunt tenebrae. Lucem in eis fidei et sanctorum operum præstolabar, et infidelitatis eorum ac vitiorum tenebrae prævaluerunt.

Interiora mea effebuerunt absque ulla requie. Sive quod dolore tactus, intrinsecus animus ejus sollicitudine et anxietate ferbuerit, super eorum perditione: sive quod Verbo carne facta, et habitante in nomine Jesu Salvatore nostro, interiora ejus, id est, animae illius motus sine cessatione divino igne ferberent.

Prævenierunt me dies afflictionis. Dies afflictionis dies iudicii erant: in quibus prædictam gentem iudicatus sum. Sed tamen nunc, et in hoc tempore nihil sceleribus suis prævenierunt me, ut secundum iustum iudicium meum reddam eis: sicut postea accidit in passione, quando a Romanis Jerusalem templumque subversum est.

Mærens incedebam: sine furore consurgens in tenebris clamabam. Sine aliquo utique iracundiae furore erat: quoniam donare atque concedere peccata eorum advenerat, non punire. Ait etiam evangelista: *Stabat Jesus, et clamabat: Qui sitiit veniat ad me, et bibat.*

Frater sui draconum, et socius struthionum. Judæos in Evangelio Dominus serpentes frequenter appellat et viperas: ita dicens: *Serpentes, genimina viperarum.* Et propheta ait: *Ova aspidum ruperunt, cum malorum generationem multiplicari videret.* Item: *Furor draconum vinum eorum, et furor aspidum insanabilis.* Sed idcirco fratrem eorum se nuncupavit, quoniam de eorum genere secundam carnem est præcreatus: de quibus in psalmo ait: *Socer factus sum patribus meis, et hospes filius matris meae.* Et quia secundam præsentem vitam, qua dum hic mortalis fuit, inter eos est conversatus, struthionum se socium dixit, id est, in eadem gente sua cum stultis et insipientibus habitavit: sicut ipse Dominus in Evangelio: *Stulti et caeci.*

Cutis mea denigrata est super me. In cute, carnem suam, id est, Judæam gentem suam, unde Salvator carnem assumpsit, a parte totum dixisse intelligendus est. Quod autem super me ait, denigrata est cutis mea, ita est, velut si diceret, propter me, id est, in persona mea, odio persecutionum et scelere blasphemiae, peccatorum etiam infandorum criminibus, tetra ac nigra effecta est caro generis mei, et quasi *Æbiopissa* colorem nigredinis non amittens, et eo est infelicior, quod hanc nigredinem noctis et tenebrarum, non in superficie corporis, sed in corde con-

traxit. Unde ait Dominus per prophetam: *Nocti assimilavi matrem vestram.*

Et ossa mea aruerunt præ caumate. Ossa corporis Ecclesiae, cujus caput est Christus, sancti quidem omnes, sed præcipue apostoli intelligendi sunt: quorum sanctitatis robore atque virtute, omnia membra infirmiora Ecclesiae sustententur. Horum igitur adeps pinguisimus charitatis nimio persecutionis aestu in passione Salvatoris exæstuavit. De quibus ipse Dominus in psalmo: *Et ossa mea sicut cremium aruerunt.* Item in alio psalmo: *Sicut aqua effusus sum, et dispersa sunt omnia ossa mea;* ut ita evangelista: *Et relicto Jesu, fugerunt discipuli.* Sed rursus per confessionem nominis ejus charitate illius uberrima impinguati sunt: ut nullo postmodum quantolibet ferventi caumate persecutionum, fides Christi in eis, et bonum charitatis aresceret.

Versa est in luctum cithara mea, et organum meum in vocem flentium. In cithara et organo, lætitia et exultatio intelligitur. Quam Christus se habere demonstrat, quando super salute credentium delectatur, sicut ipse in Evangelio ait, ubi parabolam centum ovium ponit, de quibus unam ait perisse, et inventa ea, ait: *Amen dico vobis, quia plus gaudebit super eam, quam super cæteras nonaginta novem.* Itemque cum renuntiassent apostoli Domino, quia in nomine ejus plurimæ sanitates per eosdem factae fuissent, ait evangelista: *In illa hora exultavit Jesus in spiritu.* Haec ergo musicorum nomina cordis significant lætitiā, quæ super infidelium obduratione, versa est in tristitiā: sicut de eodem Domino ait evangelista: *Et contristatus est super duritiam cordis eorum.* Ea vero quæ sequuntur usque ad finem parabola, quæ secundum virtutem sancti Job superius exposuimus, jam confessi sumus non posse nos secundum mysticos intellectus disserere. Si autem quis possit illa allegoricæ interpretationi rationabiliter coaptare, assensum præbere me fatebor.

CAPUT XXXI.

Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine. Quam enim partem haberet in me Deus desuper, et hereditatem omnipotens de excelsis? Numquid non perditio est iniquo, et alienatio operantibus injustitiam? Nonne ipse considerat vias meas, et cunctos gressus meos dinumerat? Ab hinc usque ad finem, justitias suas, vel maxime et misericordias atque virtutes enarrat, quas usque ad quindecim numeros digessit, velut vir perfectus, qui ascensus in corde suo disponens, per gradus quosdam profectuum usque ad domum Dei ascendendo pervenit. Ego, inquit, animo cum his obtutibus carnis meae, desinivi ac stanti, ut nihil omnino turpe atque obscenum mihi intrinsecus nuntiarent, quod delectatione voluptatis, intra me iniquis cogitationibus voverem. Senserat, credo, aliquando fortassis delectatione carnem suam, et voluptatibus illecebrarum litillari, et idcirco se continentiae virtute præcinxerat; timens offensum Dei, cum scrutator cordis sit, et

omnes vias conversationis humanæ, cunctosque gressus actuum mortalium noverit.

Si ambulavi in vanitate, et festinavi in dolo pes meus, appendat me in statera justa, et sciat Deus simplicitatem meam. Sanctus Job certus de æquitate justitiæ Dei, se manifestari optat hominibus. Non enim aliquid ignorat Deus, ut examinando cognoscat: sed sciat Deus, ita dixit beatus Job, ut scire alios faciat, secundum illud: *Tentat vos Deus Dominus, ut sciat utrum diligatis eum: id est, ut scire cæteros faciat.*

Si declinavi gressus meos de via, et si secutus est oculus meus cor meum, et si in manibus meis adhæsit macula: seram, et alius comedat, et progenies mea eradicetur. Nihil mandatorum Dei, ait, præterii: quia nec cor meum acquiescens secutum est oculos meos, cum concupiscentiæ imagines ei offerrem, priusquam pactum cum ipsis haberem, ne quid intrinsecus turpe transmitterent. Unde nec in operibus manuum mearum ulla peccati macula potuit adhærere, et hoc ipsum cum quadam juramenti execratione confirmat.

Si deceptum est cor meum super muliere, et si ad ostium amici mei insidiatus sum, scortum alterius sit uxor mea, et super illam incurventur alii. Hoc enim nefas est, et iniquitas maxima: ignis est usque ad perditionem devorans, et omnia eradicans genimina. Secundum naturæ bonum loquitur, quod in Tobia scriptum est: *Quod tibi non vis fieri, alii ne feceris.* Proinde ait, nefanda res est, et iniquitas maxima: hæc funesta ac detestabilia cogitare, vel facere, ignis est incentivæ libidinis, omnia bona virtutum devorans, atque universa in homine sanctarum rerum incrementa consumens.

Si contempsi subire iudicium cum servo meo et ancilla mea, cum disceptarent adversum me. Sive ut alii dixerunt, apud me.

Quid enim faciam cum surrexerit ad iudicandum Deus, et cum quæsierit, quid respondebo illi? Numquid non in utero fecit me, qui et illum operatus est, et formavit me in vulva unus? Magna humilitas sancti viri hujus, et magna futuri iudicii cogitatio.

Si negavi quod volebant, pauperibus, et oculos viduæ expectare feci. Manifestum est.

Si comedi buccellam meam solus, et non comedit pupillus ex ea, quia ab infantia mea crevit mecum miseratio, et de utero matris meæ egressa est mecum. Manifestum est.

Si despecti prætereuntem, quod non habuerit indumentum; et absque operimento pauperem. Si non benedixerunt mihi latera ejus, et de velleribus ovium mearum calefactus est. Hoc dicto ostendit, quemadmodum opus misericordiæ fieri debeat, id est, ne aliis auferas, unde aliis recte dare te arbitreris. Unde Salomon ait: *Honora Deum de tuis justis laboribus.* Et Isaias: *Ego Dominus diligo iudicium, et odio habeo rapinam in holocaustum.*

Si levavi super pupillum manum meam, etiam cum viderem me in porta superiorum, humerus meus a jun-

ctura sua cadat, et brachium meum cum suis ossibus confringantur. Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum, et pondus ejus ferre non potui. In humero, opera: in brachio, virtutis perseverantia; atque instantia bonorum operum accipi potest. Nisi ita est, inquit, irriti ante Deum inveniantur omnes labores mei.

Si putavi aurum robur meum, et obrisio dixi, fiducia mea. Si lætatus sum super multis divitiis meis, et quia plurima reperit manus mea. Veræ homo philosophiæ, nullo vitio tenebatur, sicut nunc cupiditatis et elationis contemptor fortissimus, aurum etiam pro nibilo se habuisse testatur.

Si vidi solem cum fulgeret, et lunam incedentem clare, et lætatum est in abscondito cor meum, et osculatus sum manum meam ore meo, quæ est iniquitas maxima, et negatio contra Deum altissimam. Tantæ virtutes et tam præcipuæ nihil prosunt: quamvis quisque in eisdem perpetrandis sit sapiens, magnus et clarus: si errorum stultitia teneatur. Non solum, inquit, quorumcumque idolorum cultoris, verum etiam, nec horum pulchritudine ac specie magnorum luminum delectatus sum: nec quasi adorans ea inter eorum venerationem osculatus sum manum meam: nec creaturam pro creatore veneratus sum, quod in Epistola ad Romanos sanctus Apostolus detestatur.

Si gavisus sum ad ruinam ejus qui me oderat, exultavi quod invenisset eum malum. Non enim dedi ad peccandum guttur meum, ut expeterem maledicens animam ejus. Cum magnum sit, si de inimicis suis quis, cum possit, non studeat ulcisci, quanto apud Deum studiosius est de eorum ruina, nec in corde delectari!

Si non dixerunt viri tabernaculi mei, quis det de carnibus ejus, ut saturemur? Foris non mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit. Pro hospitalitatibus ejus et virtute, quæ et cæteri sancti Deo placuerunt, odium servorum contraxerat.

Si abscondi quasi homo peccatum meum, et celavi in sinu meo iniquitatem meam. De his peccatis tantum, quæ cogitationibus committuntur, hoc loco mihi dixisse videtur: eo quod nec ipsa celare voluerit, quandoquidem secretorum suorum intima manifestaverit hominibus, se consensione iniqua cuiuslibet peccati non fuisse participem.

Si expavi ad multitudinem nimiam, et despectio propinquorum terruit me, et non magis tacui, nec egressus sum ostium. Ad propinquorum suorum personam despicientium eum, locus hic pertinet, qui ei inter miseras calamitatum posito, indesinenter injurias irrogabant: contra quos sibi jurgantes posuit eustodiam ori suo.

Quis mihi tribuat auditorem, ut desiderium meum audiat Omnipotens, et librum scribat ipse qui iudicat, ut in humero meo portem illum, et circumdem illum quasi coronam mihi? Per singulos gradus meos pronuntiabo illum, et quasi principi offeram eum. Quem librum sanctus Job demonstraturus cæteris, in humero suo,

in loco videlicet cunctis conspicio confert : eo quod libro pro laboris sui meritis velut corona gloria coronatus, per singulos gradus virtutum, sive profectuum suorum incrementa ante Deum recensendo, pronuntiat.

Si adversum me terra mea clamat, et cum ipsa sulci ejus descent. Si fructus ejus comedi absque pecunia, et animam agricolarum ejus affixi : pro frumento oritur mihi tribulus, et pro hordeo spina. Terra, caro hominis recte sentitur. Hanc dicit beatus Job sibi adversariam non fuisse, necessario utique : quoniam bene sibi eam obedientem fecerat circa ornamenta virtutum. Cujus etiam sulcos metaphoricos appellat, qui sive propter bonos mores excolendos, sive propter continendam aquam verbi Dei, infusam divinitus terræ suæ, sulci ab eo dicti sunt : secundum illud **B** Psalmistæ : *Sulcos ejus inebrians, multiplica generationes ejus.* Agricolas autem istos terræ suæ, beatus Job sanctas cogitationes, ut arbitror, dixit : quibus vivus ager mentis suæ strenue colebatur. Quorum agricolarum ideo anima una ab eo refertur, ut advertamus unum eorumdem fuisse consensum. Non est hoc in moribus sanctorum notabile, sive reprehensibile, quando seipsos laudant. Non enim jactantiæ vitio detinentur, ut in suis laudibus gloriam humanam requirant : sed faciunt hoc veritatis intentione, qua ante Deum simpliciter ac sinceriter vivunt.

CAPUT XXXII.

Omiserunt autem tres viri isti respondere Job, eo quod justus sibi videretur. Cedentibus adversariis, **C** Job post multa prophetiæ suæ mysteria, et ipse finit sermonem. Quod autem dictum est, omiserunt autem tres viri isti respondere Job, eo quod justus sibi videretur : scriptor historiæ hujus ex sensu respondentium dixit, eo quod justus sibi videretur, non ex judicio suo : cum referret vel scriberet, quæ in præconium tanti viri stylo hæc suo posteriorum memoriæ commendabat.

Et iratus indignatusque est Heliu, filius Barachiel Buzites, de cognatione Ram. De progenie et generatione Huz et Buz, filiorum Nachor et Melchæ, sororis Saræ, uxoris Abraham, nascitur Job et Heliu. De Huz, Job nascitur, et de Buz, hic Heliu : unde et Buzites dicitur, qui sicut hic scribitur, filius Barachiel. Hunc igitur **D** Heliu, doctissimi Scripturarum dicunt ipsum esse Balaam hariolum, quem in Numerorum libro Balaam, rex Moabitarum, ad Israelitam maledicendam conduxerat : et hæc Scriptura refert, quod hic Heliu, de cognatione fuerat Ram, et hunc Ram, Abraham esse intelligamus : de cujus cognatione et familia Heliu fuerit procreatus. Hinc utique fratris sui Nachor posteritas, procul dubio Abrahamæ cognatio erit : ubi qui hunc librum scribit, quem Hebræi Moesen autumant, in generationis Helii nominibus, nobilitatem nativitatibus ejus voluit demonstrare. Quod autem in hoc libro Ram, quasi partito sive diviso nomine, sanctus Abram dicitur : ita et in di-

versis locis Scriptura Dei, secundum incrementa in eo divinæ gratiæ nominat. Unde quando Ram dicitur, habeatur *excelsus* : quando vero Abram, proficiens in virtutibus, *pater excelsus* sit. Item cum fides ejus gentibus ad dominationem præponitur, Abraham, id est, *pater multarum gentium* appelletur. Hic igitur Heliu, sicut apparet, secundum bonum naturæ, homo justus videtur fuisse, qui et spiritum habuit prophetiæ : sed puto non eodem modo, vel eadem gratia, ut sancti prophetæ. Unde et ipse Dominus ad sanctum Job de eo locutus est : *Quis est iste involvens sententias sermonibus imperitis ?* quod est, impropertii verbis atque inordinatis sermonibus sensus propheticus narratur : ubi non reprobatur Dominus quod Heliu loquitur, sed quod præpropere ab eo dicitur, hoc reprehendit. De hoc, inquam, Heliu, et sui similibus, et in principio libri hujus diximus, quod prophetiæ mysterio usi sint etiam, qui exorbitaverant a vera religione, quia et illis dedit Deus verbum suum, ut mysteria futura pronuntiarent hominibus : ubi maxime fides et admiratio gentilium pendet, ut qui nostris nolunt credere prophetis, credant saltem divinis et vatibus suis. Hunc itaque Heliu, qui est Balaam, figuram habere gentium diximus, adversantium Christo, sicut et illos amicos beati Job, hæreticorum figuram. Quod autem ait, *fluita sunt verba Job* : possumus intelligere tamquam dixerit, firmissime stabilita sunt verba divina, et irrita esse non possunt, quæ usque ad æternam promissionem fideliter credentes perducunt. Isti vero, qui justum virum et sempiternum præsumptione adinventorum dogmatum audent discutere, æterno quandoque silentio conticescent. Quod autem Heliu duobus nominibus vocitatur, non est mirum : familiare est hoc Scripturæ divinæ, ut Salomon Iddi, et cognatus Mosi dicitur est Jetro, et Raguel, et Petrus Simon. Unde non parvam obscuritatem hæc varietas nominum solet legentibus exhibere.

Iratus est autem adversum Job, eo quod justum se esse diceret coram Deo. Porro adversum amicos ejus indignatus est, eo quod non invenissent responsionem rationabilem, sed tantummodo condemnassent Job. Igitur Heliu expectavit Job loquentem : eo quod seniores essent qui loquebantur. Cum autem vidisset quod **D** tres respondere non potuissent, iratus est vehementer. Respondensque Heliu filius Barachiel, Buzites, dixit. Videtur mihi quod hæc prius gesta sunt, quæ hic legimus, quam illa quæ in Numeris de hoc ipso Helio sive Balaam facta referuntur. Hic igitur Heliu qui ait Job et amicos ejus se expectasse loquentes, honoris ac reverentiæ causa ostendit se locisse quod fecit : senioribus scilicet deferendo. Jam hic ipsius Helii verba sunt, ita dicentis :

Junior sum tempore, vos autem antiquiores : idcirco demisso capite, veritus sum indicare vobis meam sententiam. Sperabam enim quod ætas prolixior loqueretur, et annorum multitudo doceret sapientiam. Sed, ut video, spiritus est in hominibus, et inspiratio omnipotentis dat intelligentiam. Non sunt longævi sapientes : nec

senes intelligunt iudicium. Dicit hoc sibi magis videri, quia spiritu agatur, homines, quibus Deus omnipotens sapientiae suae inspirationem tribuerit, quod in sigillationem praedictorum quasi ex obliquo dicit, veluti sibi soli hoc sapientiae bonum concessum sit. Notandum quod hic Heliu, per quatuor locutiones, sicut textus lectionis, docet, sibi ipsi succedit; per quas singulas, vel priorum responsa, quasi eruditius retractare, vel singula loca asperius a sancto Job dicta, coram ipso destrudere conatur. Nam post praefationem copiosam, in prima locutione sua, de sancti Job verbis haec posuit, ita inquit: Mundus sum ego, et absque delicto immaculatus, et non est iniquitas in me. Quia querelas in me reperit, ideo arbitratus est me, inimicum sibi. Posuit in nervo pedes meos, et custodivit omnes semitas meas. In secunda locutione verba Job ita posuit, dicens: Justus sum, et Deus subvertit iudicium meum. In iudicando enim me, mendacium est; violenta sagitta mea absque ullo peccato. Tertia locutio ejus ita habet, eodem Helio dicente ad Job, Dixit enim, non tibi placet quod rectum est, id est, Deo dixit, ait, quid tibi prodest, si ego peccavero? Quarta vero locutio Helii contingit quod pro Deo locuturus, operatione sua Deum justum probare disponat, quod usque in finem quarti hujus sermonis sui inter prophetiae suae mysteria acerrime, et cum summa instantia prosequitur, et non desistit.

Ideo dicam, audite me, ostendam vobis etiam ego meam sapientiam. Expectavi enim sermones vestros; audivi prudentiam vestram, donec disceptaremini sermonibus vestris. Quoniam vestra mihi jam facta est manifesta. Hoc ironicos ab eo dici, non dubium est, et ideo quia superius risorie prudentiam dixerat amicorum Job, sequitur id aperte dicens.

Et donec putabam vos aliquid dicere, considerabam. Sed, ut video, non est qui possit arguere Job, et respondere ex vobis sermonibus ejus. Ne forte dicatis, invenimus sapientiam, Deus projecit eum, non homo. Nihil locutus est mihi, et ego non secundum sermones vestros respondebo illi. Extimuerunt, nec responderunt ultra: abstuleruntque a se eloquium. Nullam, inquit, adversum me Job habuit disputationem; sed neque ego illum, quemadmodum vos facitis, maledictionibus victorum et opprobriis aggredior.

Quoniam igitur expectavi, et non sunt locuti: steterunt, nec ultra responderunt, respondebo et ego partem meam, et ostendam scientiam meam. Proinde et ego, Helio ait, pro viribus meis respondere tentabo, et ostendam vobis meam, et Job pariter scientiam quod ex jactantia vanitatis dicere eam satis apparet, cum subjungit:

Plenus sum enim sermonibus, et coarctat spiritus uteri mei. En venter meus quasi mustum absque spiraculo, quod lagunculam novam dirumpit. Loquar et respira paululum: aperiam labia mea, et respondebo. Juxta anagogen ventrem suum, aut uterum, καταρχή ipsam memoriam suam dixit, eo quod pene omnes sermones Job et amicorum ejus, aliquamdiu

A disceptantium, velut cibus intra capacitatem suae memoriae congregaverit.

Non accipiam personam viri, et Deum homini non aequabo. Nescio enim quamdiu subsistam, et sic post medicum, tollat me factor meus. Justi iudicii mei, inquit, sententia haec est, ut nec homini parcam, verum dicendo: nec Deo injuriam faciam, ut eum injuste aliquid contendam fecisse.

CAPUT XXXIII.

Audi igitur, Job, eloquia mea, et omnes sermones meos ausculta, Ecce aperui os meum, loquatur lingua mea in faucibus meis. Simplici corde mea sermones mei, et sententiam labii mea puram loquentur. A Domino ita despicitur Helio, cum ait de eo, quis est iste? Indignum enim erat atque praeposterum ut vir magnus, Deoque placidus, etiam si, ut homo in aliquo deliquisset, ab ipso corriperetur, qui longe a vera religione esset. Sed si movet forsitan quempiam, quia iste Helio multa de Salvatoris temporibus futura praedixit, qua ut prophetiam suscipiamus: sciat quisquis est, quem hoc movet, illa quae spiritu Dei praedicta sunt, suscipienda a nobis et credenda. Haec vero quae elatione cordis ab eo deprompta sunt, reprobanda, quoniam de propriis suis, ut diabolus locutus est, non ex Deo.

Spiritus Dei fecit me, et spiraculum Omnipotentis vivificavit me. Ut det auctoritatem se audiendi, ita locutus est, quando non possit non recta et vera dicere, is qui Spiritu Dei factus sit, et Omnipotentis spiraculo animatus: ubi Trinitatis Deum intelligere debemus. In Deo enim nominat Patrem; in omnipotente Filium, in spiritu Spiritum sanctum. Trinitatis enim Deus creavit omnia; sed quando hominem fecit, propria et speciali quadam significatione nominum, per diversam operum nuntiationem se voluit demonstrare, ita legislatore dicente: *Et creavit Deus hominem, ad imaginem Dei creavit eum: masculum et feminam fecit eos.* Itemque: *Et fecit Deus hominem de limo terrae. Et inspiravit in faciem ejus spiraculum vitae, et factus est homo in quinquagesimam viventem:* ubi in faciente, et inspirante, vel etiam benedicente, sine ulla disoretione, vel dissimulata voluntatis, operatam Trinitatem sentire debemus, Non enim refert aliquid, vel diversum intelligere facit, verbum creavit, inspiravit et benedixit: ubi secundum naturae unitatem, una est voluntas opusque commune.

Si pates, responde mihi, et ad versus faciem meam consiste: ecce et me sicut et tu fecit Deus, et de eodem luto ego quoque formatus sum. Veruntamen miraculum meum non te terreat, et eloquentia mea non sit tibi gravis. Prolaturus verba ejus, responsionem deposcit, ut sub blandimento quodam et consolatione simulata minarum terrorem incuteret, quo perturbatus Job facile multiloquio ipsius cederet.

Dixisti ergo in auribus meis, et vocem verborum tuorum audivi: Mundus sum ego, et absque delicto immaculatus, et non est iniquitas in me. Quod ergo He-

lin ait Job : Hoc est ergo in quo non es justificatus, id est, accusare debueras te, non laudare : non illud dicere : mundus sum, sine peccato et immaculatus : iniquitas quoque non est in me. Hoc est, inquam, in quo non es justificatus, quia justificatio per humilitatem acquiritur. Laus vero elationis condemnationem meretur. Potuit quidem ut vir justus et de sanctis operibus suis sibi bene conscius, audenter aliqua quæ vera sunt, Deo dicere : non potuit tamen hæc quæ et Heliu falso objicit, velut sacrilegus loqui. Denique illa, quæ dixisse Job dicit, ita inquit :

Quia querelas in me reperit, ideo arbitratus est me inimicum sibi. Posuit in nervo pedes meos : custodivit omnes semitas meas. Hoc est ergo in quo non es justificatus. Non legimus hæc Job dixisse, quæ utique ex sensu ejus, quæ a sancto Job dicta, suis hic verbis composuit. Unde hunc potius non recte verba dicere aoverimus, quam eundem sanctum Job dixisse credamus.

Respondebo tibi, quia major sit Deus homine. Adversus eum contendis, quod non ad omnia verba responderit tibi. Semel loquitur Deus et secundo idipsum non repetit. Per somnium in visione nocturna, quando irruit sopor super homines, et dormiunt in lectulo : tunc aperit aures virorum, et erudiens eos, instruit disciplina, ut avertat hominem ab his quæ fecit, et liberet eum de superbia, eruens animam ejus a corruptione, et vitam illius, ut non transeat in gladium. Ab ipso principio mundi, et deinceps semper locutus est Deus hominibus, et semel nihilominus loquitur, sed ubi frequenter loqui dicitur Deus, vel lex ejus multiplex, vel prophetarum et mandatorum ejus diversitas indicator. Ubi vero semel loqui significatur, stabilitas ac definita ejus sententia demonstratur. Loqui enim Deum efficientiæ ejus res intelligitur. Semel loquitur Deus, et secundo idipsum non repetit, id est, non immutat Deus, nisi hoc ipsum vitæ nostræ mutatio depoposcerit : hoc loco de duobus quibusdam correptionum gradibus Heliu diligenter enarrat, et dicit quod eruditio divina, vel castigatio circa hominem, et in noctis visionibus fiat : itemque in lectulo : unde ait : Contabescere faciat hominem, donec ad vitæ hujus extrema perveniat. Et enim ab aliquo sancto pro eo fuerit interventum, ut fecit Isaias pro Ezechia rege, restituatur pristinae sanitati. Et ait in subsequentibus, quod tribus vicibus hæc circa hominem operetur, id est, evidenter, et probabiliter, et confirmativo modo, vel propter trinumeri perfectionem, vel propter trium testium veritatem. Quo genere etiam patientiam Dei, clementiamque significat, quæ non statim, sed per partes, et per vices castigat, et arguit delinquentem : ubi ei nec præceptis veritatis iudicium, nec inutilis remissio, nec injustitiæ imputatur iniquitas.

Increpat quoque per dolorem in tertulo, et omnia ossa ejus marcescere facit. Abominabilis ei fit in vita sua panis, et animæ illius cibus ante desiderabilis. Tabescet caro ejus, et ossa quæ tecta fuerant, nuda-

buntur. Appropinquabit corruptioni anima ejus, et vita illius mortiferis. Si fuerit pro eo angelus loquens unum de similibus, ut annuntiet hominis æquitatem : miserebitur ejus, et dicet : Libera eum, ut non descendat in corruptionem. Inveni in quo ei propitius. Sive ut alii dixerunt : Accessit usque ad mortem anima ejus, et omnia ejus marcescere facit. Cum per hæc itaque correctus homo atque consumptus, morti et infernalibus ministris appropinquaverit, si fuerit quispiam sanctorum, qui nomen sancti angeli habere mereatur : is pro hujusmodi, qui pro peccatis suis a Deo ita corripitur, poterit impetrare : si tamen de multis operibus bonis, quæ operari debuerat, saltem unum bonum opus ejus, quod tamquam sacrificium pro eo placabile offerat Deo, valuerit invenire. Exaudiet, inquit, et jubebit, ut prædictus ad correptionem infernorum cruciatuum non descendat, eo quod vir magnus quidam exstiterit, ejus preces Deus non potuerit non audire. Et angelus quilibet de caelo assistens ante faciem Dei, potest pro quolibet peccatore in flagellis castigationum posito intercedere : ipsis enim est cura injuncta a Deo, vel maxime, ut diversis hominibus, vel nationibus, defensionis sive custodiæ suæ opem ferant. De quibus Apostolus : *Nonne omnes sunt administratorii spiritus in ministerium missi : propter eos qui hæreditatem capient salutis ?* Exemplum autem rerum præsentium, de quibus nunc loquimur, in Scripturis dominicis retinemus, ubi legimus, in somnis homines fuisse correptos, ut Nabuchodonosor regem superbissimum, et Laban, qui parentis sui Jacob interitum disponebat, et Abimelech regem, qui sancti Abraham domum contaminare tentabat, et uxorem Pilati, quæ ait ad eum de Domino nostro Jesu Christo : *Nihil tibi et justo illi : multa enim passum per somnium propter eum.* Et magi in Evangelio in somnis admoniti, per aliam viam egrediuntur. Fideles etiam viri a Deo in somnis instruntur, ut Jacob patriarcha, et alios legimus infirmatos esse propter peccata, de quibus illum paralyticum fuisse discimus, cui ait Dominus : *Remittuntur tibi peccata tua.* Legimus et sanctos ægros fuisse, ut Trophimum et Epaphroditum : quos utique velut justos tali castigatione examinatos credere debemus : non ut peccatores infirmitatis verbere flagellatos.

Sequitur :

Consumpta est caro ejus a suppliciis : revertatur ad dies adolescentiæ suæ. Recepit, inquit, mala pro meritis suis, et suppliciorum atque poenarum mensuram : sufficiant hæc ei verbera castigationis, quibus revocatus est ad emendationem : nunc indulgentia divinæ pietatis ad dies adolescentiæ revertatur, id est, sit iterum sanus atque incolumis.

Deprecabitur Deum, et placabilis ei erit, et videbit faciem ejus in júbilo, et reddet homini justitiam suam. Quod interim corde sit, eum per Deum bonum conscientie possideatur. Videbit autem Dei faciem, propitium sibi vultum illius sentiens, redditurus ei digna satisfactione justitiam.

Respiciet homines, et dicet : Peccavi, et vere deliqui, A et ut eram dignus non recepi. Magna res est, Deoque plurimum acceptabilis ut homo errores suos confiteri non erubescat : præsertim si pro eis se intelligat castigari, et ita se humiliet, ut quidquid castigationis sustinuerit, pro meritis suis parum se passum pronuntiet.

Liberavit animam suam ne pergeret in interitum, sed vivens lucem videret. Ecce hæc omnia operatur Deus tribus vicibus per singulos, ut revocet animas eorum a corruptione, et illuminet luce viventium. Id est, agnitionis Dei lucem et immensa beneficia illuminatus agnosceret.

Attende, Job, et audi me, et tace dum ego loquor. Si autem habes, quid loquaris : responde mihi. Loquere, volo enim te apparere justum. Quod si non habes, audi me : tace, et docebo te sapientiam. Quasi hac ratione Helii sanctum Job convicerit, ait illi : Audi me, id est, docenti te obediens esto, et præbe consensum. Quod autem dicit, ut taceat : eloquentem et tamquam minus eruditum, vel impatientem jubet ut sileat.

CAPUT XXXIV.

Pronuntians itaque Helii, etiam hæc locutus est. Quasi sententiam Helii pronuntiare dicitur, et præsentis amicos sancti Job ad audiendum se cohortatur.

Audite, sapientes, verba mea, et eruditi auscultate me. Auris enim verba probat, et guttur escas gustus dijudicat. Quemadmodum igitur, inquit, a faucibus ciborum sapor dignoscitur : et idcirco, ait Helii :

Judicium eligamus nobis, et inter nos videamus quid sit melius. Id est, prius discutiamus, antequam hominem condemnemus.

Quia dixit Job : justus sum. Non sermonem hunc Job dixit, sed dum virtutes justitiarum suarum notas fecit, justum proculdubio se esse monstravit, quem et Dominus justum jam dixerat. Quod hic dicitur :

Et Deus subvertit judicium meum. In judicando enim me, mendacium est, et violenta sagitta mea absque ullo peccato. Similiter et hoc ipsum non legimus, sed scriptum tenemus : Vivit Deus, qui abstulit judicium meum. Subvertere autem judicium, ad iniquitatem respicit judicantis : abstulisse vero judicium, id est, pro tempore distulisse, ad dispensationem justis iudicis pertinet. Et multiplicavit vulnera mea etiam sine causa. Proinde hoc loco asserente Helii, hic esse sensus videtur, quod cum Job ita dixerit, sefellit Deum judicium meum, non recte et vere iudicavit, et ideo erga me mendacio agitur. Quæ autem locutus est Job, magis incaute, et præsumens de justitia Dei dixisse credendus est. Proinde juste ei et merito Deus ait : Utique qui arguit Deum, debet respondere ei : in quibus utique verbis Dei increpatur. Hoc resonat, quod beatus Job non recte aliqua sit locutus, sed qui optime noverat, quod bona in eo plurima essent, unde et illi placuerat, concedit ea quæ immoderatus eum loqui in summis angustiis dolor compulit.

Quis est vir ut est Job, qui bibit subsannationem quasi aquam, qui graditur cum operantibus iniquitatem, et ambulat cum viris impiis? Cujus viscera tamquam aquæ abundantia veneno hujus passionis impleta sunt.

Dixit enim : Non placebit vir Deo, etiam si cucurrerit cum eo. Invidiose de eo sanctum Job locutum fuisse mentitur, quia beatum Job tam infeliciter sapuisse non credimus, sed nec alicubi eum hoc dixisse meminimus.

Ideo, viri cordati, audite me : absit a Deo impietas, et ab Omnipotente iniquitas. Opus enim hominis reddet ei, et juxta vias singulorum restituet eis. Vere enim Deus non condemnabit frustra, nec omnipotens subvertet judicium. Quasi exposita impietate sancti Job, et in medio audientium prolata in invidiam Job, quasi impia sit locutus.

Quem constituit alium super terram : aut quem posuit super orbem quem fabricatus est? Id est, numquid alium rectorem posuit, qui a creatoris justitia discreparet. Ipse ergo quam potens conditor, tam pius est moderator, quia opus suum agnoscit et diligit.

*Si direxerit ad eum cor suum, spiritum illius et flatum ad se trahet. Deficiet omnis caro simul, et homo in cinerem revertetur. Id est, mundi : nam si omnia quæ in eo quotidie geruntur, secundum regulam justitiæ suæ voluerit intueri, deficiet ac peribit ; sed cum pietate potius gubernat ac sustinet. Nam si iniquitatem observaverit, quis sustinebit? Spiritum dixit animam, quæ vivificat hominem, et flatum, ipsam præsentem vitam, quæ corporibus nostris per anhelitum ex hoc aere ministratur. Hæc ergo Helii dicit ad se trahere Deum, cum aufert hominibus vitam, quam eis creando tribuerat. Possunt per spiritum prophetiæ hæc loca ita videri figurata, ut nunc in Christo compleantur, quando dispensatione carnis assumptæ, Pater eundem Filium suum, per quem omnia fecit, ad hunc mundum ex suo eructatum corde direxit, ut spiritum ejus et flatum ad se traheret, id est, ut auferret ab eo, per humilitatem crucis, spiritum, id est, superbiam spiritus mundialis : flatum quoque tumentis eloquii, quo anhelans gloriabatur in sermonibus suis. Sic quoque homo in se represso tumore deficeret : ac revertens in seipsum, cognosceret se terram esse et cinerem : ubi secundum moralem intelligentiam, illud de psalmo sentimus : *Et auferes spiritum eorum, et deficient, et in terram suam convertentur.* Postea ergo quam de virtute Dei et justitia prædictis locutus est, Helii se rursus ad Job convertens, dicit :*

Si habes ergo intellectum, audi quod dicitur et ausculta vocem eloquii mei. Numquid qui non amat judicium, sanari potest? Et quando tu eum qui justus est, intantum condemnas? Qui dicit regi, apostata : qui vocat duces impios. Manifestum est, inquit, quia is qui juste et recte judicare non diligit : neque sanare a vitis animam, neque corrigere quemquam potest :

et quomodo tu sanator es languorum nostrorum, A qui iniquitates notare præsumis?

Qui non accipit personas principum, nec cognovit tyrannum, dum disceptaret contra pauperem. Opus enim manuum ejus sunt universi. Secundum mysticos intellectus, principes isti Judæorum, Scribæ et Pharisæi, et sacerdotes possunt intelligi: quos in Evangelio increpat. Tyrannum vero eundem populum Judæorum, non ab re esse sentiamus, qui contra cætam sanctorum Ecclesiæ, pauperem, humilem spiritu, contritum corde, rejiciendo hodie disceptat: quod facere et tempore apostolorum non desinebat, quando per omnes civitates contra eos pugnas et seditiones agebat. Hos igitur ut infideles et impios Dominus non cognoscet: quibusque etiam manifeste dicturus est: *Non novi vos: discedite a me, omnes qui operamini iniquitatem.* Sequitur dicente Helio de his, de quibus dicit superius:

Sabito morientur, et in media nocte. Secundum sensum Apostoli est, qui ait istud de filiis tenebrarum. Cum enim dixerit pax et securitas, tunc repentinus eis superveniet interitus. Mediam vero noctem dictam ideo existimo, eo quod in profunda cordis cecitate positi, spiritualiter moriantur.

Turbabuntur populi, et pertransibunt, et auferent violentam absque manu. Oculi enim ejus super vias hominum: et omnes gressus eorum considerat. Secundum Psalmistam: *Cum viderit, inquit, justus vindictam impiorum, exemplum videlicet peccatorum hominum pertimescens, manus suas lavabit in sanguine peccatoris.* Hoc igitur modo turbabuntur populi, qua perturbatione terram sensibilem legimus conturbatam: sicut propheta ait ad Deum: *Commovisti terram, et conturbasti eam: sana contritiones ejus quia mota est.* Sic enim quasi boni viatores ad futurum sæculum pertransibunt, ubi locus non erit impio: aliter nullum habebit adjutorium violentus, quo defendi vel erui possit a pertrahentibus eum ad supplicium mortis.

Non sunt tenebræ, et non est umbra mortis: ut abscondantur ibi qui operantur iniquitatem. Sive ut alii dixerunt in fine hujus versiculi, ut latitent qui faciunt iniquitatem. Quod utrumque secundum illud Psalmistæ sensum est, ita dicentis: *Quo ibo a spiritu tuo, et a facie tua quo fugiam?*

Neque enim ultra in hominis potestate est, ut veniat ad Deum in judicium. Id est, si habuerit in potestate ut veniat, potest habere ut non veniat.

Conteret multos, et innumerabiles, et stare faciet alios pro eis. Ut de Heli sacerdote et Samuele, Saul et David, Judæorum populo et gentium.

Novit enim opera eorum, et ideo inducet noctem, et conterentur. Quasi impios percussit eos in loco videntium. Sub his quoque verbis Helio significasse potuit ob merita sua Judæos nocte infidelitatis excæcandos, ut conterantur et humiliantur, sicut propheta et Apostolus ait: *Dedit illis Deus spiritum compunctionis.*

Qui quasi de industria recesserunt ab eo, et omnes vias ejus intelligere noluerunt, ut pervenire facerent

ad eum clamorem egeni, et audiret vocem pauperum. Omnes enim peccatores et impii contra inditum sibi bonum naturæ agunt: sicut Apostolus ait: *Qui cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt.* Ubi autem cognoverunt Deum, nisi inspiratione et judicio mentis? Ubi ergo Deo gloriam suam habuerunt contemptui: ubi ab ea contra suam conscientiam recesserunt, omnesque vias mandatorum Dei, quas suis cordibus habent ingenitas, nosse et intelligere detrectarunt, cum hominibus quoque ita impie et injuste egerunt, ut ad Deum pauperum oppressorum clamor ascenderit. Sive Judæos impios atque incredulos percussit Deus in loco videntium, id est, in lege Mosaica: ubi prophætæ, qui videntes dicti sunt, inhabitant. In ipsa itaque spe legis, et promissorum compositione, tanquam in quodam videntium loco, juste percussi a Deo sunt: intantum ut oratio illius, qui propter nos pauperfactus est cum esset dives, ascenderet ad Deum: *Disperge illos in virtute tua.* Sive viventes sunt omnes, qui in Christo ex fide vivunt: in hac enim spe positi, mente contemplantur futuram beatitudinem. In hoc igitur loco, ubi quasi fide stantes sunt, quidam sub fidei hujus vocabulo, habent speciem pietatis: virtutem autem ejus sunt abnegantes. Hi ipsi igitur, qui hæretici intelliguntur, in loco Dei male stantes, a Deo percutiuntur, apostolis et Ecclesiarum doctoribus, id est, pauperibus Christi contra eos resistentibus et ad Deum clamantibus.

Ipsa enim concedente pacem, quis est qui condemnet? Propheta ait ad populum: Orate pro vita Nabuchodonosor, ut illius pace sit pax vobis. Sive pacem Ecclesiæ, et quietem ipse concedit, quando non surgunt adversus eam pugne persecutionum, sive quando hæreticorum lites, et scandala conquiescunt. Nec non contra vitiorum bella, quietis et pacis silentium ipse donat: quando devictis eis, et velut acerrimis hostibus expugnatis, pax sit in homine summa virtutum. Quod autem ait:

Ex quo absconderit vultum, quis est qui contempletur eum? Et super gentes, et super omnes homines. Hoc est, quod nisi ipse dignatus fuerit se homini revelare: quis est qui possit eum suis viribus inquiri, vel perscrutando ad majestatem ejus accedere?

Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi. Quod manifeste in Saule rege apparuit, et sicut Dominus ait: *Auferam de Jerusalem judicem, et prophetam, et sapientem, et consiliarium: et dabo pueros principes eorum, et effeminati dominabuntur eis.* Et Nabuchodonosor justo judicio Dei, multa regna, et plurimas nationes accepit. Potest, et diabolus homo iste intelligi, qui, perdita angelica dignitate, hominis nomen sortitus est: de quo Dominus ait in Evangelio: *Inimicus homo hoc fecit.* Hypocrita vero et simulator ideo est appellatus, quoniam transfiguratur se in angelum lucis: cum ipse potius auctor sit tenebrarum, id est, omnium criminum et peccatorum inventor.

Quia ergo ego locutus sum ad Deum : te quoque non prohibebo. Quasi in iudicio constitutum, permittit eum interloqui, ut si quid forte sibi est dicendum, non taceat.

Si erravi, tu doce me. Si iniquitatem locutus sum, ultra non addam. Id est, non loquar.

Numquid a te Deus expetit eam, quia displicuit tibi? Tu enim cœpiisti loqui, et non ego. Quod si quid nos tibi melius, loquere. Tu dixisti quod iniquus esset Deus : quia a te iniquitatem, et injustitiam vitæ, injusta correptione exigeret, cui necesse esset injuste afflictum contra eum loqui injusta, et ob hoc, inquit, displicuit tibi Deus dum ejus justitiam, qua te punit insonentem, non vis veram esse justitiam.

Viri intelligentes loquantur mihi, et vir sapiens audiat me. Helij sanctum Job despiciens, convertit se ad eos qui cominus assistebant, et ita de beato Job definite pronuntians, ait ad eos :

Job autem stulte locutus est, et verba illius non sonant disciplinam. Manifestum est.

Pater mi. Quia ab ipso est homo creatus, et conditus. Probetur Job, inquit Helij : non examinetur, quod solet ad probationem eruditionis referri.

Probetur Job. Id est, manifestetur : probatum sit omnibus, cunctisque pateat, Job qualis sit : ante te probetur, inquam, Job.

Usque ad finem. Ne desinas ab homine iniquitatis. Id est, insit in eo jugiter plaga flagelli hujus : neque desinas infligere pœnas operantibus iniquitatem.

Qui addidit super peccata sua blasphemiam. Id est, super hoc quod peccator est, addit ad cumulum peccatorum, ut in blasphemie crimen erumpat, propter quod mala hæc cruciatum sustinet.

Inter nos interim constringatur, et tunc ad iudicium provocet sermonibus suis Deum. Condemnetur inter nos interim, ne et nobis in injustitiam reputetur : absque crimine nostro erit, si postmodum Deum provocare tentaverit.

CAPUT XXXV.

Igitur Helij hæc rursum locutus est : Numquid æqua videtur tibi tua cogitatio, ut diceres : justior Deo sum? Dixisti enim : Non tibi placet quod rectum est, vel quid tibi proderit, si ego peccavero? Fiori potest, quod de sermonibus ubi asperius locutus est ad Deum, quam forsitan debuit, aliqua inde hic Helij descripserit, et verborum suorum invidiose quasi sensus illius dicere voluerit.

Itaque ego respondebo sermonibus tuis, et amicis tuis tecum. Pro eo quod non potuerunt ei rationaliter respondere.

Suspice ad cœlum, et intueere ei, et contemplare æthera, quod altior te sit. Id est, cui te æquare præsumis? Hoc ait Helij, qui Deum corporaliter locis contineri arbitrabatur : quod in excelsis tantum atque in sublimibus Deus Dominus commoretur.

Proinde si peccaveris, quid ei noceris? Et si multiplicata fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum? Quod ita dixisse mihi videtur, non enim, te peccante, Deo damni aliquid inferitur : aut si pro multitudine

A peccatorum tuorum ulcisci te voluerit, numquid poteris ei contraire?

Porro, si iuste egeris, quid donabis, aut quid de manu tua accipiet? Hinc David dicit, quoniam bonorum meorum non eges.

Homini qui similis tui est, nocerit impietas tua, et filium hominis adjuvabit justitia tua. Id est, homini nocere poterit impietas tua, si male agentem te æmulatus fuerit : quemadmodam filium hominis justitia tua adjuvabit, si vias tuas, cum recte incedis, imitetur.

Propter multitudinem calumniatorum clamabunt, et ejulabunt propter vim brachii tyrannorum. Sub hac qualitate disputationis suæ, Helij sanctum Job talibus admiscet : eisque similem judicat, dum calumniatores et tyrannos, iniquos homines nominat, quorum calumniis, et potentia, homo, et filius hominis oppressi ingemiscunt. Et modo spiritualiter hunc hominem, et filium hominis, populam sanctam non absurde sentimus, qui propter unitatem totius corporis Ecclesie, homo unus dicitur, sicut Apostolus ait, et secundum Psalmistam filius hominis appellatur, ita dicentem : Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ, et super filium hominis quem confirmasti tibi. Potest hoc et de invisibilibus inimicis dici : qui occulta impugnatione vitiorum, mentibus dominantur : propter quod fideles ejulantes in oratione ad Deum dicunt : Eripe me de inimicis meis, Deus meus.

Et non dixit. Quando utique affligebant prædictos, quos sibi per iniquam dominationem, Deo permittente, subegerant : ita ut hi sub tanta necessitate pressurarum positi ejularent, et clamarent ad Deum : illi non intenderunt animo, neque intenderunt in cœlum, ut saperent quod Deo conditori suo hæc omnia displicerent. Non dixit, inquam, apud semetipsam talia multitudo iniquorum sive dæmonum.

Ubi est Deus qui fecit me? qui dedit carmina in nocte. Hoc ait Helij. Cum ergo justos et recte viventes a supra dictis Deus tribulari permittat : consolationem tamen eis in nocte tribulationum concedit. Nox enim ipsa tribulatio intelligitur, secundum illud Psalmistæ : Probasti cor meum et visitasti me in nocte ; sicut et prosperitas aliquando dies dicitur, quoniam qui in prosperis est, quasi quidam felicitate illuminatur. Unde ait in psalmo : Per diem sol non uret te, neque luna per noctem. Tantam, inquit Helij, tolerantiam justis homines a Deo accipiant, ut etiam in nocte tribulationis, hymnorum spiritualium canticis delectentur. Canticum ergo ad exultationem cordis, vel maxime pertinet. Proinde hæc exultatio de spe futuri gaudii nascitur in corde canentium, et faciunt more viatorum, quia ipsi ut viatores et peregrini transeunt per hunc mundum, qui ut ad destinatum sibi locum sine labore perveniant, cœnico fatigationem itineris consolantur ac sublevant. Et juxta mysticos intellectus, noctem, secretum quoddam ac divine disputationis remotum silentium intelligamus, quod aliis sæculis, sicut Apostolus ait : Non fuit revelatum filiis hominum. Quæ nox sit in

quatuor vigilias distributa, ut a principio mundi usque ad Christum Dominum nostrum hanc noctem dicamus, ut sit prima vigilia noctis hujus, ipse Adam primus, et pater hominum : per cujus conditionem evigilet animus humanus, ut credat creatorem omnium rerum Deum. Secunda vero vigilia sit tempore Noe, quo naufragium mundi factum sit, ut evigilent homines, ne et ipsi intereant. Tertia autem vigilia sancti Abraham temporibus habeatur, per quem cognoscat mundus, quemadmodum sit fide vivendum, et Deo placendum. Quarta vero vigilia sit circa tempora prophetarum, qui auroræ et luminis diei appropinquantis viciniore fuerunt, quique in ipsum Christum proximum sibi diem pene electam noctem fidei oculis intendebant. In hac igitur nocte per singula tempora prædictorum, sive prophetis, sive significationibus, de Christo læta gaudique plena prænuntiata sunt. Itemque ad illam comparationem futuræ revelationis filiorum Dei, ubi gloriam æterni illius diei percepturi sunt, et in re ipsa beatitudinem possessuri : nox est præsens hæc vita, cui fructus sui in futurum absconditi sunt, et ideo adhuc nox est, quia nondum vides quod speras. Proinde in hac nocte expectationis, hymni et cantica Scripturarum dicta sunt nobis, donec discussa nocte fidei ad diem æternæ mansionis perveniamus.

Qui docet nos super jumenta terræ, et super volucres celi erudit nos. Docet in communibus eruditum, subtilioribus : docet non solum per naturæ dona, sed etiam per gratiæ munera. Secundum tropicum vero intellectum, jumenta, homines carnales plerumque intelliguntur, qui gulæ et ventri, et luxuriæ dediti sunt. Alii autem volatilibus comparantur, sive propter levitatem morum, sive propter superbiam, quæ tumentes quasi in altum elevantur. Unde dicit Apostolus : *Noli altum sapere.* Et Dominus in Evangelio : *Quia quod est in hominibus altum, abominatio est ante Deum.* Nam in Græco superbus *ὑπερηφάνης* dicitur, quod est *super apparens*, ut elatam mentem hominis, tumidamque significet.

Ibi clamabant et non exaudiet, propter superbiam malorum. Quod dixit, ibi clamabant, fortassis significare voluit locum poenarum, ubi non exaudiendi sunt peccatores, propter superbiam malorum : sive ut alii dixerunt, *ab injuriis malorum*, quia mali bonis et justis insectationis injurias irrogare non desinunt.

Non ergo frustra audiet Deus, et omnipotens causas singulorum intuebitur. Hoc ait, quod peccatores persistentes in malis suis, non audiat Deus : quoniam sine causa utique ad eum clament, qui non merentur audiri.

Etiam cum dixeris, non considerat : judicare coram illo, et exspecta eum. Quando vides, Job, quia non statim Deus reddit peccatoribus quæ merentur, noli pusillanimitate frangi, ut in blasphemiam erumpas, et dicas Deum injussum, sive iniquum : sed judicare eum eo debes, id est, judiciis ejus consentire, non contra eum præsumptuoso iudicio tuo in ejus injuriam prosilire.

Nunc enim non infert furorem suum : nec ulciscitur scelus valde. Quoniam igitur statuit diem, in quo judicet de orbe terrarum, idcirco in hoc tempore vindictam justitiæ suæ non generaliter exercet. Et hoc totum in exprobrationem sancti Job loquitur, quem velut reum criminum in hoc malum poenarum, Dei sententia pro parte condemnat. Unde scribit, cui resistent plurima, quæ adhuc sit postmodum recepturus.

Ergo Job frustra aperit os suum, et absque scientia verba multiplicat. Juxta hæc convietum sanctum Job Helio arbitratur, et quadam verborum ratione conclusum.

CAPUT XXXVI.

Addens quoque Helio hæc locutus est : Sustine me paululum et indicabo tibi. Adhuc enim habeo quod pro Deo loquar. Id est, pro justitia et causa Dei.

Repetam scientiam meam a principio, et operatore meum probabo justum. Vere enim absque mendacio sermonis mei, et perfecta scientia probabitur tibi. Et in hoc quarto sermone suo, de singulari justitia Domini, profundum nimium, et copioso sermone prosequitur : ubi multa arcana in obscuro sacramentorum recondita, et longe remota mysteria dicere videtur.

Deus potentes non abjicit, cum et ipse sis potens : sed non salvat impios. Hæc est justitiæ ejus immensitas, et naturæ bonæ voluntas, ut nulli invidet, quia nemo ei, quamvis potens sit, potest cœquari.

Et judicium pauperibus tribuit. Juxta justitiæ æquitatis suæ tenorem. Sanctos autem et innocentes viros consuevit Scriptura divina pauperes appellare. *Non auferet a justo oculos suos.* Hoc ait, et beatus David : *Oculi Domini super justos, etc.*

Et reges in solio collocat in perpetuum, et illic eriguntur. Hic reges non solum sæculi hujus, sed et Ecclesiæ reges et præpositi intelligi possunt. Et secundum tropicos intellectus, reges, animi hominum sunt, qui corporibus recte dominantur, quibus in psalmo dicitur : *Et nunc, reges, intelligite ; erudimini, qui judicatis terram.* Ita hi reges eriguntur a Deo, ut sedeant cum principibus.

Et si fuerint in catenis, et vinciantur funibus paupertatis : indicabit eis opera eorum, et scelera eorum, quia violenti fuerunt. Hi igitur in catenis fortibus, videlicet iudicis Dei, et paupertatis funibus colligantur : id est, opem divini auxilii non habentes, poenis temporalibus quasi vinculis astringentur, omnis rei bonæ inopes effecti pro qualitate meritorum.

Revelabit quoque aurem eorum, ut corripiat : et loquetur, ut revertantur ab iniquitate. Aurem, inquit, cordis ad obediendum sibi Deus per castigationes et secretas inspirationes aperiet.

Si audierint et observaverint, complebunt dies suos in bono, et annos suos in gloria. Hoc est quod Salomon ait : *Memoria justi cum laudibus.*

Si autem non audierint : transibunt per gladium et consumentur in stultitia. Id est, si instruento Deo,

qui docet hominem scientiam, audire contempserint, per gladium, id est, per hanc mortalitatem de hoc sæculo præteribunt, ut in stultitia, id est, in illis locis, ubi stulti deputabuntur, qui dicunt in corde suo, *non est Deus*, æternis cruciatibus consumantur.

Simulatores et callidi provocant iram Dei, neque clamabunt cum vincti fuerint. Ipsum sanctum Job apertius in hoc videtur Heliu quasi ex obliquo percutere, quod et ipse quasi callide et nequiter ageret: virum quoque egregium simularet. Quique etiam cum esset vinctus plagæ hujus compedibus, clamare ad Deum, et invocare eum, ut a laqueis pœnalibus illigatus absolveretur, minime curaret, quod utique desperatione sive contemptu faceret. De cæteris quoque peccatoribus similiter hoc ipsum potest intelligi, qui cum venerint in profundum malorum, contemnent: et de Judæis, et de hæreticis, qui fœta dogmata quasi veritatis velamine operientes, in noctis perfidia obstinato et obturato corde persistent.

Moriatur in tempestate anima eorum, et vita eorum inter effeminatos. Vitiosos et vitia esse noverimus, quæ sicut de virtutibus animi nihil in se habent quietum, virile, et frugi, sed totum turbulentum, remissum et fragile: ita necesse est ut velut tempestate animam semper suis illecebris inquietent, portumque virtutum hominem non sinant apprehendere, et sit istis talibus fluctibus, quod Salomon ait, ut jaceat anima tamquam in corde maris, et velut gubernator in magna tempestate. Vel aliter tempestas adventus ac judicium Dei est, de quo dicit, *in circumitu ejus tempestas valida.*

Eripiet de angustia sua pauperem. Pauperem Salvatorem nostrum intelligimus, qui propter nos pauper factus est, qui in diebus carnis suæ, preces ac supplicationes Patri obtulit, ut posset a morte salvum facere pauperem, sanctum populum Dei humilem spiritu. Vel pauperem quemlibet justorum eruet de angustia pressurarum, sicut etiam in divinis Scripturis diverso modo legimus liberatos.

Et revelabit in tribulatione aurem ejus. Id est, fortis sit unusquisque eorum in tribulatione, corroborante visitatione divina, quando a Deo homo tribulari permittitur, consolationem in aure cordis Domini, illic audiendo percipiet.

Igitur salvabit te de ore angusto latissime, et non habente fundamentum subter te. Hoc in loco infernorum habitacula ab Heliu describuntur, quæ immensa capacitate sui, fundamentum non habeant. Ad quorum tamen fundamenta in prophetis legimus, luciferum qui mane oriebatur depositum: multitudines quoque regum, et populos innumerabiles gentium. Ore autem angusto inferi ideo appellantur, eo quod amplum sit ad recipiendum, angustum ad dimittendum quoniam mortuos intra se teneant, et eos ad vitam non patiantur exire. David quoque sanctus similiter ait ad Deum: *Libera me ex odientibus me, et de profundis aquarum. Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum: neque urgeat*

A super me puteus os suum. Proinde noverimus quia loca infernorum ergastulorum, secundum fidem Scripturarum, inter immensas abyssi aquas sint constituta: ab illis inferi sedibus nullus homo merito suo liberatus est, nisi gratia Domini nostri Jesu Christi. Et non solum, inquit Heliu, a tartareis angustiis liberaberis, verum etiam in latissimo refrigerii nemore, velut in campis spatiosis liber incedes.

Requies autem mensæ tuæ erit plena pinguedine. Amœnitatem paradisi, et jucunditatem, requiem nominando significavit. Immensam vero abundantiam vitæ beatæ, quæ esset plena ubertatis pinguedine, ac loci illius felicitis referta deliciis, voluit demonstrare: cujus terram sanctam mansueti secundum repromissionem Domini possidebunt:

Causa tua quasi impii judicata est, causam judiciumque recipies. Judicio Dei ut impius, et pœnarum debitor reus inventus es, et idcirco secundum meritum causæ tuæ, judicium severissimum recepisti. Et ubi dictum est, causam judiciumque recipies, alii dixerunt, propter impietatem munerum, quæ accipiebant: ubi sub pluralitate locutionis, sanctum Job Heliu videtur ferire sermonibus.

Non te ergo superet ira, ut aliquem opprimas; nec multitudo donorum inclinet te. Docetur ab Heliu vir patientiæ et integritatis virtute fortissimus. Optimus judex est, qui his pessimis, iracundia et cupiditate, duobus villis non tenetur: quibus hoc loco ab Heliu sanctus vir correptus arguitur.

Depone magnitudinem tuam absque tribulatione, et omnes robustos fortitudine. Id est, nec parvos nec magnos tua injusta opprimas dominatione, vel omnes motus depone fortitudinæ superbiæ roboratus.

Ne protrahas noctem, ut ascendant populi pro eis. Jam sufficit lucosque in hac cæcitate vixisse. Jam ad lucem prudentiæ ac justitiæ venire contende: sive noctem quam tibi ex diversis peccatis contexoisti, ut in ea velut in continuis ac jugibus et perpetuis tenebris ambulares: jam quæso, ait, ne adhuc protrahas, et tamquam restem addendo peccata peccatis, in longum delecteris extendere: lumine ergo correctionis hujus jam finem talibus impone peccatis: nam protractione hac inemendabilis vita tua fiet, ut pro omnibus malis operibus tuis, populorum preces ascendant ad Deum: quos utique iniquissime deprimebas, interpellantium contra te, suasque miseras sibi a te irrogatas, ante sedem divinæ justitiæ deponentium.

Cave ne declines ad iniquitatem: hanc enim cepisti sequi post miseriam. Hoc, inquit Heliu, ne in desperationem declines peto, et blasphemici iniquitatem jam caveas, sed reverti festines ad Deum. Video enim te post hujus plagæ tuæ horrendam miseriam, ad interitum tuum, hanc impietatis sequi velle perniciem, et voluntatem tuam, et cogitationem, ad adversarium mittere pusillanimitate dejectum.

Ecce Deus excelsus in fortitudine sua, et nullus ei similis in legislatoribus. Si poterit ei esse quispiam,

et potentia et virtute similis, poterit et justitia atque sapientia, legisque multiplicatione, judiciis quoque ejus similis inveniri. Et ideo cognosce, ait, quia nullus a Deo, qui solus est et fortis et sapiens, injuste poterit condemnari.

Quis poterit scrutari vias ejus. Quis utique, nisi impius, superbus, sive sacrilegus, vias divinorum operum scrutari præsumat? quod non licet; et tamen quantavis intentione mentis perquirat, eas invenire non poterit.

Aut quis audeat ei dicere: Operatus es iniquitatem? Quis ergo tam temerarius, et iniquus atque injustus, qui hoc audeat loqui? Hæc omnia in injuriam Job dicuntur.

Memento quod ignores opus ejus, de quo cecinerunt iri. Vel omne generale opus ejus, vel certe speciale opus ejus. Super omnia enim magna, et mirabilia opera ejus, est dispensationis Christi mysterium, quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit. Alii dixerunt: *Memento, quia magna sint ejus opera, quæ laudaverunt viri.* De omnibus operibus Dei dicit, quæ sancti viri in honorem divine revelationis merito laudaverunt.

Omnes homines vident eum, unusquisque intuetur procul. Per naturæ bonum, notitia creatoris inest cordibus hominum; et quamvis aliquis tam parvus sit et frigidus, ut alienus esse studeat a creatore suo Deo, nullus tamen est qui se abscondit a calore ejus. Et ideo unusquisque mortalium, licet de longe, sentit et intelligit, dissimiliter quidem omnino, quia non tamquam corpus aut sicut quemcumque spiritum creatum, ita sentit esse Deum, sive intelligit, sed alio multo et ineffabili modo, quo Deus acie mentis est intuentus: ubi in ipso obtutu cordis intelligendo, videt homo quod supra ipsum est illud divinum nomen, quod contemplari conatur.

Ecce Deus magnus vincens scientiam nostram. Numerus annorum ejus incæstimabilis. Vincens scientiam nostram magnitudine scientiæ suæ et altitudine judiciorum suorum.

Qui aufert stillas pluviae, et effundit imbres ad instar gurgitum. Hanc ergo pluviam, legem Moysi intelligamus, quæ de cælo velut pluvia venit populo Judæorum. Et pluvia dicta est propter præceptorum multitudinem, sicut et ipse Moyses de eadem gente Judæorum ait, dicens: *Expectetur sicut pluvia eloquium meum.* Hujus igitur pluviae stillas de illa gente abstulit Deus, ut est vel de incarnatione vel passione, vel de resurrectione Christi, quæ Judæi credere exæcato corde noluerunt, quæ sunt parva quidem mandata legalia, ut ea ad Evangelii fidem transferret, sicut ait Apostolus: *Verbum enim consummans et brevians in iniquitate,* et reliqua. Et de his stillis, parvisque guttis, tonante Evangelio, prædicationis Christi imbres effusi sunt super terram. Et hi imbres ad instar gurgitum esse dicuntur: qui utique cum in terram copiose descendant, profunditatem in se et obscuritatem continent mysteriorum, quæ in Lege et prophetis per figuras et similitudines dicta

vel facta sunt, in revelatione adventus Domini, obscuritate sui et profunditate mysteriorum, veluti clausa signa inventa sunt. Imbrium vero nomine, large effusam gratiam Spiritus sancti esse noverimus, sicut ait Apostolus, *per lavacrum generationis et renovationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abunde per Jesum Christum.*

Qui de nubibus fluunt, quæ prætexunt cuncta desuper. Nubes scimus plerumque in Scripturis sanctos appellari, sicut et manifestum est quodam loco, dicente Domino: *Et nubibus mandabo, ne pluant super eam pluviam:* id est, vineam, quod est, super gentem peccatricem Judæorum: verbis suis salutis pluviam non effunderent. De talibus igitur nubibus, apostolis videlicet, et apostolicis viris, prædicatoribus veritatis, illi imbres pluant talem pluviam, quæ habeat in se similitudinem gurgitum, propter arcanorum coelestium opacitatem: ubi congrue illud Davidicum dicitur: *Tenebrosa aqua in nubibus aeris.* Hæc igitur nubes, inquam, per quas imbres gurgitum fluunt in terram, prætexunt cuncta desuper. Habentes enim intra se aquas Evangelii, ut flumina de ventre eorum fluant aquæ vivæ, de superioribus mysteriis, quasi quodam prætextu, et obscuritate aquarum, obstaculum carnalibus faciunt et terrenis.¹

Si voluerit extendere nubes quasi tentorium suum, et fulgurare lumine suo, desuper cardines quoque maris operiet. Ita enim prædictas nubes extendit, ut de eis in omnem terram exierit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba illorum: quemadmodum postea locutus est ad discipulos suos, id est, nubes suas, dicens: *Et eritis mihi testes in Jerusalem, et Judæa et Samaria, et usque ad ultimum terræ:* per quas utique nubes sua fulgura prædicationis resplenduerunt, et nominis Christi fama de cælo velut lumen effulsit. Maris etiam, mundi videlicet hujus cardines occupavit: sive cardines mundi possumus intelligere principes, et capita gentium diversarum; quorum erroribus ac pravis doctrinarum suasionibus mundus in loco superstitionis dæmoniorum velut in cardine vertebatur.

Per hæc enim judicat populos, et dat escas multis mortalibus. Istitis enim rebus sacramentorum prædictis, statuit Deus pietatis suæ iudicio universis populis misereri, et dare escas doctrinæ verbi sui, sive mysteriorum cunctis mortalibus, secundum quod ipse ait: *Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi.*

In manibus abscondit lucem, et præcipit ei ut rursus adveniat. Potestate justii iudicii sui, lumen notitiæ suæ abscondit a peccatoribus malum operantibus, et venire eam ad illuminationem mentis præcipit; si Deum adiutorem ejus quispiam fideliter quaereret.

Annuntiat de ea amico suo, quod possessio ejus sit, et ad eam possit ascendere. Deus luce manifestationis suæ fidelem sibi amicum in corde docet et instruit. Erudiens quoque annuntiat ei, quod lux sive illa illuminationis gratia, sive divinorum charitas promissio-

sonum possessione ejus sit, et ad eam, si disponat ascensionem in corde suo, quotidie proficiendo perveniat.

CAPUT XXXVII.

Super hoc expavit cor meum. Sive obstupuit cor meum, ut alii dixerunt.

Et ematum est de loco suo. Prædictis divinis mysteriis, et luce cognitionis Dei patefacta, quæ nisi amicis Dei et fidelibus demonstratur: perterritum est, inquit, cor meum Helii, et zelo ignorantiae ad sacramentorum cognitionem translatum.

Audiet auditionem in terrore vocis ejus, et sonum de ore illius procedentem. Quemadmodum vult Deus audite quod dicit, ita audite: quoniam terret vox ejus tantis sacramentis mysteriorum prævalida: sonumque oris ejus, sive ut alii dixerunt, *strepitum*, pari modo audite. Hic ergo sonus est maxillarum Dei, qui forte idcirco sonus dictus est, non simpliciter sermo, ut inobedientia surdos, et obdurato corde incredulos vox clarior percuteret, et totos ad timendum Dominum commoveret.

Subter omnes cælos ipse considerat, et lumen illius super terminos terræ. Quid sit hoc mirum de omnipotentia Dei, qui ubique est in cælo, et in terra, in mari, et in abyssis. Sed videamus secundum allegoricum intellectum, quid sit quod de Deo Helii ait: *Subter omnes cælos considerat.* Sanctos viros, cælos Scriptura divina appellare consuevit, propter cælestem utique conversationem, quibus ita dicitur: *conversatio vestra in cælis est.* Dominus ergo subter hos cælos considerat, vel dum ea quæ intra eos sunt, arcanorum scrutator intropiscit, vel dum imbecillitatem corporum eorum, quæ animi imperio crucis virtute subdiderint, gubernat ac sustinet, et contra carnalium passionum bella corroborat. Secundum hunc sensum est, quod timore concussus Propheta, ait: *Et subter me turbata est habitudo mea.* Termini quoque, sive fines terræ ipsi sancti sunt, finem terrenis passionibus et cupiditatibus imponentes, eo quod non sint in medio Babylonis, nec sæculi hujus vitis circumdantur, secundum quod Petrus apostolus ait: *Christus igitur in carne passus, reliquit nobis exemplum, quia passus est in carne, desit esse a peccatis, ut jam non hominum desideriis, sed voluntati Dei, quod reliquum est in carne, vivat temporis: id est, vivens pro tempore, desinentibus in carne peccatis, velut in sinibus habitet carnis.* In his finibus posita regina Saba, quæ typum gerebat Ecclesiæ, veri Salomonis meruit audire sapientiam. Tales igitur terminos Deus lumine gratiæ suæ atque agnitionis illustrat.

Post eum rugiet sonitus. Sive ut alii dixerunt: *fremet vox.*

Tonabit voce magnitudinis suæ, et non investigabitur cum audita fuerit vox ejus. Cum positus in extremo terræ hominibus, Deus in memoriam venerit, illico super infirmitate mortalitatis suæ, gementes ad eum rugient, sicut propheta ait: *Rugiebam a gemitu cordis mei; et tunc hic rugitus faciet sonitum in affectu orationis, clamantium ad Deum, qui per-*

veniat usque in cælum. Unde et tonabit eis Dominus voce præceptorum suorum, ut timeant a facie ejus. Quo fragore tonitruum simul agnosce, quia Deus ante desiderium eorum investigabilis sit et immensus.

Tonabit Deus in voce sua mirabiliter, qui fecit magna et inscrutabilia. Alii dixerunt: *tonabit Deus.* Deus mirabiliter operatur, quando istud tonitruum nominis sui, quo in toto mundo famæ ejus notitia crebrescit, in aëribus facit animæ personatæ.

Qui præcipit nivem, ut descendat super terram, et hyemis pluvias, et imbri fortitudinis suæ. Nivem candorem gratiæ, quæ per baptismum fidelibus Spiritus sancti dona tribuitur, superius diximus posse significari, et exempla illic testimoniorum de Scripturis multa protulimus, de quibus et illud Davidicum, ubi ait in psalmo: *Nive dealbabitur in Salmom, quod est in umbra.* Hoc igitur ait, quod cælestis, id est, Deus de cælo veniens, reges quoque discreturus sit, et separaturus: sive in umbra sint dealbandi: ubi hoc mihi significare videtur, quia regeneratio vetustissimorum hominum in Christo, obumbrante Spiritu sancto, esset efficienda. Hæc igitur gratia, nivis nomine significata, ex præcepto divinitatis descendit in terram, quod est, per Jesum Christum venit ad homines, per quam vetustas nostra instauraretur in melius. Contra hanc gratiam Christi, tribulationes persecutionum futuras in pluvias hyemalibus voluit indicare, et propter graves pressuras hyemales pluvias dixit: quas tamen imber fortitudinis Spiritus sancti esset superaturus, quia eis dictum est: *Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.*

Qui in manu omnium hominum signat, ut noverint singula opera sua. In manu, id est, in liberi arbitrii potestate, secundum imaginem et similitudinem Dei, qua homo est a Deo conditus et creatus: habet hanc sapientiam veluti quodam signo diviniæ operationis impressam, ut juxta liberi arbitrii judicium noverit unusquisque hominum operum suorum, sive ut alii dixerunt, *infirmitatem suam noverit*, id est, ut vasa fragilia se subita morte confringi.

Ingredietur bestia latibulum suum, et in antro suo morabitur. Bestiam istam, inventorem malorum diabolum non absurde sentimus, qui idcirco, et singularis ferus dicitur, quia præcedit, sive superat malitia ejus malitiam omnium operantium iniquitatem. Hæc igitur bestia rationalis ingreditur latibulum suum, pectus scilicet humanum: quando ex permissu judicii Dei, potestatem accipit hominibus domiandi, et in antrum quod suum fecit, sibi constituit habitationem. Sive antrum vel etiam latibulum diaboli, omnes peccatores intelligendi sunt: duri videlicet infidelitate vel saxei, quos vitis suis atque illecebris possidet, et in quorum cordibus criminibusque requiescit.

Ab interioribus egredietur tempestas, et ab arctura frigus. Non mihi videtur quod de istius mundi plagis, sive qualitatibus, vel etiam secretis ejus motibus dixerit: sed, quemadmodum diximus antrum

sive latibulum dæmoniorum, esse humana præcordia : ita hæc interiora cum ea ingressi fuerint, secreta eorum et abdita intelligamus consilia : unde in hunc mundum persecutionum tempestates veniunt creduntur, ut et peccatores conterant, sicut Ægyptios, quibus venit immissio per angelos malos. Et sancti eadem tempestate tribulationum nimia conturbantur, sicut quidam eorum ait : *Gravati sumus supra virtutem, ita ut tenderet nos etiam vivere* : Frigus quoque ejus infidelitatis immittitur, ut a charitate Dei, et calore fidei discedentes, in algorem negationis incurrant : quæ omnia immittunt dæmones per ministerium, et sententias principum, et infidelium potentatum. Arcturus vero, quia in sinistra mundi est constitutus, adversariam partem significat : de cujus climate ventus aquilo gelidus spirat contra meridiem.

Flante Deo concrescit gelu, et rursus latissime funduntur aquæ. Quod hic dixit flante Deo concrescere aquas, id est, glaciari, et concretas fieri, in psalmo e contrario dicit : *Flabit, inquit, spiritus ejus, et fluent aquæ* : id est resolventur ac defluent. Sed sive hic flante Deo, sive in psalmo, *flabit spiritus ejus*, jubente Deo, sive jobebit spiritus, intelligere possumus. Et quod hic dixit, concrescit gelu, hoc in psalmo superiore versiculo ait : *Emittit crystallum suum sicut frusta panis.* Ita autem hyemali tempore fieri novimus, ut flante, id est, jubente Deo, nimio frigore densentur, vel etiam concreseant aquæ, et iterum tempore aeris resolvantur. Secundum mysticos vero intellectus in præteritis generationibus, ob meritum suum relinquente Deo genus humanum, flatu oris Dei, et justitiæ ejus manante sententia, dum removetur ab igne divino, omnis creatura concreta est tamquam gelu, et a vera Dei cognitione, frigoris sui immensitate constricta. Nunc vero per gratiam Domini et Salvatoris nostri, sicut ait Petrus apostolus : *Tempora ignorantia despiciens Deus, rursus ab illo algore obliuionis atque duritia, quæ sicut longi temporis gelu obdurærat, charitatis Dei igne solvantur aquæ populorum, ut fluant et recurrant ad Deum.*

Fruentum desiderat nubes. Hoc est frumentum, de quo Dominus in Evangelio ait per parabolam, dicens : *Colligite zizania in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum.* Proinde hoc vivum frumentum, doctores quosque Ecclesiæ, qui velut nubes portant aquas Evangelii, audire desiderat, sicut et illi qui erant de hoc frumento dominico, habitantes Antiochiæ Pisidiæ, rogabant Paulum et Barnabam, ut loquerentur eis verbum Dei, quod fecerant apostoli suadentes permanere in gratia Dei. Cornelius quoque ad Petrum ait : *Nunc ergo omnes nos in conspectu tuo adsumus, audire omnia quæcumque tibi præcepta sunt a Domino.* Et Moyses ait : *Excipiat velut pluvia eloquium meum, et descendant sicut ros verba mea.* Unde et Apostolus ait : *Ego plantavi, Apollo rigavit, sed Deus incrementum dedit.* Hæc nubes potest, et ipse Dominus, id est, assam-

ptus homo in Deum intelligi, sicut propheta præ-nuntiavit, dicens : *Ecce descendit Dominus in nubili in Ægyptum.* Per quem divina gratia, et doctrina cœlestis, mundo effundenda prænuntiabatur. Et pulchre nubes levis dicitur : sive quia ipse Salvator peccatum non fecit Agnus Dei, sive quia virgo Maria, mater Domini, non ex virili semine aggravata, levis nubes est dicta.

Et nubes spargunt lumen suum. Quæ lustrant cuncta per circuitum quocumque eas voluntas gubernantis duxerit, ad omne quod præcepit illis super faciem orbis terrarum. Lumen utique Evangelii prædicationum coruscatione mittentes : lumen Evangelii spargunt supra corda credentium. Alii vero interpretes dixerunt : *Et ipsa per circuitum vertitur in gubernaculis, ad operanda omnia quæ mandaverat eis.* Hæc sunt igitur quæ mandavit, et præcepit cæteris nubibus suis dicens : *Ite in universum mundum, prædicite Evangelium universæ creaturæ.* Proinde quasi vento spiritu Dei, quo ut nubes agebantur, prohibiti sunt ire Bithyniam, et de Judæa Romanam illis transire præceptum, et ita sicut editio continet, orbem universum lustrantes circumierunt.

Sive in una tribu, sive in terra sua, sive in quocumque loco misericordiam suam eas jusserit inveniri. Hoc est quod ipse Dominus ait in Evangelio : *Eritis mihi testes in Jerusalem, et Samaria, et usque ad ultimum terræ* : ubi illud præcipue intuendum est, quod ait : *In quocumque loco misericordiam suam jusserit inveniri : ubi per gratiam Christi atque pietatis suam misericordiam, significavit ad fidem revocandos.*

Ausculta hæc, Job, etc, et considera mirabilia Dei. Admonet Heliu, ut sacramenta in Christo et Ecclesia adimplenda, Job aure cordis diligenter intendat, et in mentis suæ specula constitutus, ubi etiam vigilantia contuendi docetur stare : consideret miraculorum Dei futura mysteria, quæ per nubes rationales operaturus sit.

Numquid scis, quando præcepit Deus pluviis, ut ostenderent lucem nubium ejus? More prophetarum pro factis futuris commemorat. Præcipit igitur Deus pluviis evangelicis, ut nubium suarum lucem, id est, sancta opera sua doctores per infusionem fidei demonstrarent : et hæc ad illuminandos homines misericordia cœlestis operatur.

Numquid nosti semitas nubium magnas, et perfectas scientias? Illic dum dicit perfectas scientias, de rationalibus se nubibus evidenter ostendit dicere, et prædicatorum viis, et subtilium sensuum semitis. Dic mihi, quæso, si cognoscere potuisti quæ semitæ in nubibus sunt magnæ et perfectæ scientiæ? Figurabat, hæc dicendo, apostolicas nubes, quarum una citissima nubes ait ad Salvatorem : *Tu es Christus Filius Dei vivi*, quæ quoniam suspensa a terra, et proxima erat cœlo, respondet ei Dominus : *Hoc tibi non revelavit caro, et sanguis, sed Pater meus.* Alius vero apostolus tamquam nubes plena aquis perfectæ scientiæ, a tonitruo Evangelii copiosum imbrem effundit ita dicens, *In principio erat Verbum, etc.* Quo

validissimo tonitruo ubique resonante, ut omnem terram ad fidem religionis tremore concuteret : alius in Judæa per iteratam nativitatem exortus, velut parva nubecula ita crevit, et flante spiritu dilatatus est, ut pluvias mysteriorum a sæculis secretorum perfectæ scientiæ, usque ad Illyricum spargeret, aliasque totius mundi regiones largis effusionibus irrigaret. Et hinc est ut aliqui eorum appellarentur filii tonitruï, alius vero diceretur filius suspendentis aquas.

Nonne vestimenta tua calida sunt, cum perflata fuerit terra Austro ? Alii dixerunt, *tua stola calida est.* Hoc quidem verum est, quod meridianus ventus sit calidus, quo flante etiam vestimenta hominum, vel corporum, quæ animarum vestimenta sunt, concalescant. Sed quia nubes, homines sanctos, veritas prophetiæ nos intelligere compulsi ventum calidum a meridie spirantem, ferventem fidem, vel gratiam Spiritus sancti ardentem, et clarius illuminantem intelligamus, vel ipsum Dominum nostrum, de quo legimus : *Deus ab Austro veniet*, quo rationally terram perflante, virtutes animi, quæ sunt vestimenta interioris hominis, inardescunt, et ideo vestimenta appellantur, quoniam ipsi, qui eis utitur, pulchram animam faciunt, et decoram. Et ob hoc hortatur Apostolus dicens. *Fratres, induite vos sicut electi Dei, et dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, etc.* Et hæc igitur ab Helio, sicut et alia, spiritu prophetiæ dicuntur.

Tu forsitan cum eo fabricatus es cælos, qui solidissimi, quasi ære fusi sunt. Hæc ab Helio juxta litteram in injuriam Job per ironiam dicuntur. Hæc igitur prima fronte intellectus hujus dicta sint. Nunc vero secundum prophetiæ spiritum, sensum mysticum persequamur, ut cælos Scripturas sanctas intelligamus, quæ de cælo datæ sunt hominibus, quarum perpetuitatem ex æris soliditate voluit demonstrare. Sed dicit quispiam : quomodo æternæ erunt Scripturæ divinæ, si mundus certo fine, Deo denuntiante, est terminandus ? sic enim ait in Evangelio : *Cælum et terra transibunt.* Verum est quidem, quod librorum pelliculæ cum ipsis litteris abolendæ sunt ; sed quia subjungit Dominus, *Verba vero mea non præteribunt* : procul dubio quod eisdem apicibus pollicetur, erit æternum. Hos igitur cælos, ait Helio, in quibus est divinitatis secreta dispositio, tu forsitan cum Deo, velut simili pollens sapientia, fabricatus es : quos Deus æternus ante mundi constitutionem præfinivit quandoque erumpere in corpora litterarum, qui in illo æternaliter erant, non jam existentes, sed ipsi soli præscientiæ suæ luce conspicui. Et cælos, sanctos angelos non absurde sentimus, qui propter cælorum habitationem, rectissime cæli dicuntur, et sunt velut æs æternitate solidati. De quibus Psalmista singulari nomine ait : *Cælum cæli Domino.* Secundum tropicum intellectum cæli, sancti omnes propter cælestem conversationem et propter prædicationem mandatorum cælestium nun-

cupantur. Hæc autem si prophetiæ spiritum habuit, secundum hunc intellectum quem diximus, potuit contemplatione mentis suæ hæc in Christo revelanda cognoscere, et aliis modis, quibus videtur cælorum nuncupationem sensitisse, licet hoc ipsum in irrisionem sancti Job dici non debuerit.

Ostende nobis, quid dicamus illi. Nos quippe involvitur tenebris. Insultantis verbum est, et exprobrantis, ostende nobis, cum illud verbum dicat, sed ad comparationem scientiæ sub ignorantiae tenebris commanent. Nam quomodo a sancto Job discere inquit, quem in verbis suis reprehendit et reprobatur. Ostende, inquit, o Job, si aliquid amplius, et melius nosse te arbitraris, quoniam nos grandis ignorantia atque inscientiæ tenebris detinemur. Certum est ergo quod Helio deridens Job atque subsannans hæc dicat.

Quis narrabit ei quæ loquor ? Etiam si locutus fuerit homo, decorabitur. Dixi tibi quidem, o Job, ut ostenderes mihi quid loqui possem : sed hæc ipsa quæ de Deo dico, quis ei ausus est loqui ? Certe si locutus fuerit quispiam, quod ei omnino non expedit, pro hoc ipso peccato temeritatis et irreverentiæ devorabitur, ut hic Helio ait. Ita in psalmis legimus : *Devorati sunt juxta petram iudices eorum* : ubi intelligitur, peccato dissidentia devoratos atque absorptos iudices populi Israelis in eremo, qui non crediderunt quod possent de petra aquarum flumina virtute divinæ promissionis educi.

At nunc non vident lucem. Subito aer cogetur in nubes, et ventus transiens fugabit eas. Ita infelicitate hujusmodi excæcati sunt, ut fiant quemadmodum aer quando crassescit in nubes, et ita in justo iudicio Dei velut venti in impetu auferentur, sicut impij, quos dejicit ventus a facie terræ. Alii dixerunt : *Omnibus autem non est visibile lumen, quod fulget in nubibus, et spiritus transit et fugabit eas.* Hic mysticum nescio quid locutus est, quod jam non omnibus resplendet illuminatio Evangelii. His utique non resplendet, quorum sensus excæcavit Deus, ut non videant lumen Evangelii gloriæ Christi, qui est imago invisibilis Patris. Hic igitur spiritus justæ sententiæ Dei fugabit eos a cælu beatorum, ut non videant lumen Evangelii gloriæ Christi.

Ab Aquilone aurum veniet, et a Deo formidolosa laudatio. Audivi quemdam ita dicentem, quod æstatis tempore, sole in aquilone nascente, aurora ardentior rutilat, ita ut ipse sol colorem aureum præferat : et inde Helio loqui videatur aurum venire, id est, mundo flammeam rotam solis oboriri, et super hoc præclarum sidus sit ad Deum hominibus formidolosa laudatio. Nos autem aurum sanctos intelligimus, qui secundum spiritualem sensum ab aquilone diabolo, sanguine Domini redimuntur. Hoc igitur modo venit ad Deum cætus sanctorum cum tremore laudantium eum, ac sibi cum quadam formidine, incredibile arbitrantium, quod potuerunt de hoste gravissimo liberari. Quotidie quoque examinationibus, velut aurum flammis tentationum excoctum, de for-

nace mundi istius eruntur. Alii dixerunt, *Ab aquilone nubes coloris aurei, in his est magna gloria et honor omnipotentis: non invenimus similitudinem virtutis ejus.* Ita enim sanctos homines, qui sunt nubes Dei, tentat frigor aquilonis, ut eos pretiosos, et igne charitatis rutilos reddat. Et idcirco magna gloria Domini et honor omnipotentis est. Non invenitur alius similis virtutis ejus, qui tanta bona ex rebus contrariis speret.

Digne eum invenire non possumus. Magnus fortitudinis et iudicio et justitia, et enarrari non potest. Ideo timebant eum viri, et non audebunt contemplari omnes qui sibi videntur esse sapientes. Quoniam, inquit, sicut fortitudine magnus et potens est Deus: ita iudicio et justitia verus est, et enarrari non potest. Idcirco sicuti est, a creatura sua quæ adeo imbecillis est et infirma, non potest inveniri: propter quod magni viri atque cordati non præsumunt scrutari incomprehensibilem, neque contemplari invisibilem conabuntur. Hoc autem totum in sancti Job exprobrationem dicitur: qui dixerit se a Deo sine ullo iniquitatis merito flagellatum. Alii dixerunt: *Qui iuste iudicat, non putas audire eum? propterea timebunt eum homines, timebunt quoque et sapientes:* hoc inquam, quia Deus iuste iudicat, apud quem non est personarum acceptio. Omnes sapientes et idiotæ, considerantes semetipsos, timebunt eum: scientes quia secundum modum justitiæ suæ ultor iniquitatum est: exaudiet enim iniqua patientes.

CAPUT XXXVIII.

Respondens autem Dominus Job de turbine dixit. Sermone terribili et increpativo arguendus Job, responsum a Domino accepit, hoc enim ipsum quod de turbine dicitur, ad terrorem pertinet objurcationis, quod esset, ut dixi, increpandus a Domino. Dixerat enim Job se iustum iniuste a Domino castigatum: de turbine ergo Dominus ait.

Quis est iste involvens sententias sermonibus imperitiis? His verbis amovetur Heliu cum suis confusis atque permixtis disputationibus contra Job: ubi Dei verba videntur intelligi. Et si tu, o Job, loquendo talia in me, delicta aliqua commisisti: iste quis est qui te audeat redarguere, præsertim cum ad increpandum non sit idoneus, qui velut melior objurcare te debeat? Amoto igitur Heliu de medio cum imperitiis ejus sententiis, convertit se Dominus ad Job, et ait ei, ut ad increpationem ejus audiendam se præpararet, dicens hoc modo:

Accinge sicut vir lumbos tuos: interrogabo te, et responde mihi. Omnis igitur qui cum Deo est locuturus, lumbos prius castitate jubetur accingere. Populus etiam legem auditurus, et pascha celebraturus in eremo, lumbos mentis jubetur accingere, ne fluctantes sinus carnalium cogitationum, gressum sanctæ conversationis impediunt, vel super lumbos nostros corporeos vestimenta præcingimus. Dicendo ergo:

Ubi eras quando ponebam fundamenta terræ? Indica

PATROL. XXVI.

mihi, si habes intelligentiam. Deo respondere non potuit: quasi hoc modo loquitur ei Deus. Tu igitur, Job, qui circa unum homunculum iniuste me arguis operari: ubi eras cum ego mundum, quem ex nihilo feceram, gubernarem? et cum omnem creaturam moderatione justitiæ regam, in te eram iniustitiæ aliquid acturus? Hic Deus hoc sermone sub animalium, aviumque nominibus, magna et valde obscura, et Ecclesiæ sacramenta contextit. Deus ergo secundum mysticos intellectus in prædestinatione apostolos præcipuos sanctos Ecclesiæ fundamenta constituit, sicut ait apostolus: *Superædificati, inquit, super fundamenta apostolorum et prophetarum.* Sive, ut alii dixerunt, *Ubi eras cum fundarem terram,* id est, cum Ecclesiam de terra humani generis congregatam, virtute fidei stabilirem.

Quis posuit mensuras ejus, si nosti, vel quis tetendit super eam lineam? Virtutem suam Deus, et potentiam mensurasque, et mundi conditionem describit, super quem lineam boni rectique operis sui tetenderit. Aliter: mensuræ Ecclesiæ sunt a solis ortu usque ad occasum: in qua adhuc mensuræ intelligi possunt, æqualitas et plenitudo Trinitatis, cui Ecclesiæ dicitur per prophetam: *In exortu ejus dilata locum tabernaculi tui, et pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas, longos fac funiculos tuos, et clavos tuos consolida, ad dextram et sinistram penetrabis: semen enim tuum gentes hæreditabit, et civitates desertas inhabitabit.* Super has igitur mensuras locorum omnium, universum mundum rectæ fidei tetendit, ut esset omnibus in Christum credentibus labium unum: hæc ergo mysteria ante sæcula constituta, Job quippe qui dum non esset, scire non potuit. Sive mensuras Ecclesiæ, diversitates gratiarum recte intelligimus, quas Apostolus divisiones spiritus appellavit, qui ita cum de diversis gratiis diceret, ait: *Hæc autem omnia operatur unus atque idem spiritus, dividens unicuique prout vult.* Item ait: *Unicuique autem nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi.* Per has igitur gratias intentio est contemplationis, velut linea recte credentium in Deo, sicut dicitur in Actibus Apostolorum: *Erat illis cor unum et anima una in Deum.*

Super quo bases illius solidatæ sunt? Unde potuit creatura rationalis et sapiens opus Creatoris, antequam esset ipsa, cognoscere, cum etiam nunc vix posset aliqua ex operibus ejus sensus attingere. Aliter, super quo bases terræ Ecclesiæ solide stabiluntur, nisi super Christum petram, qui est principium fundamentorum ejus. Bases autem Ecclesiæ sunt sancti quique potentes et fortes, a quibus eadem sustinetur et regitur. Alii dixerunt: *Super quo circuli ejus fixi sunt?* ut intelligamus pondus roboris mundi secundum illum sensum esse, quo Psalmista de hoc loquitur, dicens: *Etenim firmavit orbem terræ, qui non commovebitur.* Circuli enim rotundi figura est, figuris cæteris pulchrior. Nam circulus ex omni parte sibi est congruus et æqualis; totusque per semetipsum solidus vadit, et inter oculorum aciem, per

suum infinitum habitum, quia sine ullo fine semper in semetipsum recurrit, et inexplicabiliter ducitur. Hic igitur significare mihi videtur hominem in nullo sibi adversantem neque se ex parte aliqua oppugnantem, quales erunt in futuro beato sæculo : tunc enim caro non concupiscet adversus spiritum, et spiritus adversus carnem. Quamvis hujus pacis beatitudinem etiam in hoc sæculo nonnulli sancti ex parte præsensent : non quidem nullam interioris exteriorisque se in ipsis sentiendo discordiam, sed hostilem vitiorum exercitum resistentibus fortiores superando virtutibus, ut Helcana, pater sancti Samuelis, vir unus dictus est. Sic itaque totus in se erit, sibi que conveniens, et immobiliter in illa gloria ac sine fine consistens. Hi igitur circuli figurati per dilectionis Dei copulam, ligno crucis affixi sunt, et unusquisque eorum dicit : *Confido enim, quia neque mors, neque vita, etc.*

Aut quis demisit lapidem angularem ejus? Hic lapis angularis Christus, qui a Deo Patre positus est in fundamento terræ Dominicæ : ipse est enim non solum fundamentalis, sed et angularis, in quo duo populi, Judæorum videlicet et Gentium, continentur. De quo et Psalmista ait : *Lapis quem reprobaverunt edificantes, hic factus est in caput anguli.* Et Apostolus ait : *Ipsa summo angulari lapide Christo Jesu, in quo omnis structura compaginata crescit in templum sanctum.* Hunc igitur Pater dimisit in terram, ut in fundamentum poneretur.

Cum me laudarent simul astra matutina, et jubilarent omnes filii Dei? Demisso itaque in fundamentis Sion lapide pretioso, qui est secundus homo de cælo cælestis, laudaverunt, inquit, me simul astra matutina, et injubilarent omnes filii Dei. Astra et filii Dei angeli intelliguntur, qui in nativitate Salvatoris exsultaverunt. Sicut ait angelus ad pastores : *Ecce evangelizo vobis gaudium magnum, quia natus est Salvator, qui est Christus Dominus, in civitate David.* Item Evangelista : *Et subito factus est cum angelo multitudo, et cætera.* Ideo autem angeli astra matutina dicuntur, quia inter creaturas rationales primi facti sunt in die qui est Christus, ei filii Dei sunt : non sunt filii tenebrarum, sicut illi qui de eorum numero collapsi sunt, facti non solum filii tenebrarum, sed etiam rectores tenebrarum, id est, hominum peccatorum. Tunc voce magna, sicut supradictum est, laudaverunt me omnes angeli mei. Quemadmodum in illius ovicula, humani generis salute, laudantes Deum gavisi sunt. Item astra matutina omnes filios Ecclesiæ non absurde sentimus, qui per baptismum renascuntur Christo, sicut ait Apostolus ad Ecclesiam scribens : *Omnes vos estis filii per fidem in Christo Jesu.* Hi ergo propter vigiliam matutinam, in qua Dominus resurrexit, astra matutina dicuntur, vel pro incipiente eis gratiæ novo lumine, unde et neophyti nuncupantur.

Quis conclusit ostiis mare, quando erumpebat quasi de vulva procedens. Cum in conditione mundi aquæ omnem terram operirent, et tenebræ essent super

A faciem abyssi, tunc secundum fidem libri Geneseos, præcepit Deus die tertio, ut omnes aquæ in locum unum congregarentur. Quibus etiam terminum finemque imposuit, ne se foras limites suos, ad operendam terram rursus effunderent. Vulvam de qua mare procederat *καταχρηστικῶς*, ipsam terram subjacentem possumus intelligere, ut de ea, et in ea aquam creatam a Deo esse credamus. Duas enim partes mundi magnas, cælum et terram, Deus ex nihilo fecit, et ima earum de materia informi, cæteras autem creaturas distinctas sive formatas instituit, inter quarum creationem et aquas credimus factas, quarum quidem conditionem, in principio Gene is scriptam non legimus; aliarum vero pene omnium factura in libris Dominicis recensetur : licet et de ipso mari sanctus David dixerit, cum de beato viro loqueretur : *Spes ejus in Domino Deo ipsius, qui fecit cælum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt.* Hunc ergo maris processum, effusionem aquarum dicere mihi videtur, qui de occultis venarum terræ sinibus emanabat, et operiebat omnem faciem terræ. Quod in diluvio manifestius factum legimus, ubi dicitur : *Et omnes fontes abyssi magnæ erupti sunt.* Proinde vulvam maris, terræ sinum dictum existimo, ut mare de eadem progenitum noverimus. Sed dicit aliquis : Ego aquarum moles cælo et terræ dico esse congenitas, et simul creatas. Denique de aquis quemadmodum et de terra fecit Deus, sive produxit cæteras creaturas. Si ergo hoc opinionem istam confirmat, ut ideo et aquæ ex nihilo create dicantur, quia et de ipsis alia, et alia in ipsis jubente Deo quam plurima animantia processerunt : de cælo quid dicemus, quod est pars mundi præstantior, de quo non legimus, quod ex eo quasi informi materia aliquid procreatum sit. In quo etiam, quod ad majorem decoris ejus pertinet pulchritudinem, stellas ac diversos astrorum globos Deus fecit, ordinavit, et composuit. Et juxta hanc assertionem, meliora erunt maris et terræ elementa, quam cælum, cujus ornatum pulcherrimum admirantes suspicimus : quoniam præcellit vel maxime cæteras creaturas.

Cum ponerem nubem vestimentum ejus, et caligine illud quasi pannis infantie obvolverem. Cum ergo, ait, magnum sit mare latitudine, et longitudine et profundo : per fortitudinem tamen potentiæ mere illud velut parvum elementum, nube tamquam vestimento contexti et caligine; modicis videlicet, et vilibus rebus operui, quæ assimilantur pannis infantie. Et quia mare superius diximus quasi de vulva procedere, servans translationem nominis, ipsum mare velut parvulum procreatum : tamquam pannis infantie ait caligine obvolutum, sive, ut alii dixerunt, *et nebula obvolvi illud.*

Circumdedit illud terminis meis, et posui vectem et ostia, et dixi : Usque huc venies et non procedes amplius, et hic confringes tumentes fluctus tuos. Termini isti, divini sermones sunt, qui sententia immobili, velut termini defixi intelliguntur, hoc ipsum est et

illud quod sequitur, Deo dicente, posui vectem et ostia. Aliter, quia conclusit ositis mare? Sæculum hoc Scripturæ divinæ frequenter mare appellatur, ut etiam sanctus David ait: *Hoc mare magnum, et spatiosum manibus.* Item: *Qui descendunt mare in navibus.* Et Abacuc: *Misisti in mare equos tuos.* Et Isaias: *Occidit cetum qui in mari est.* Proinde hoc mare præceptis divinis, velut quibusdam limitibus sacrorum eloquiorum concluditur, ut de utero cordis sui, ubi cogitationibus velut ex semine, curas atque illecebras mundiales voluptatum, delectatione concipiebat, jam non in opus quasi parturiendo erumperet, seque effunderet in diversa facinora perpetranda; et ideo cum vidisset propheta mundam credentem Deo, hoc bonum in se continentiam possidere, gratulans ait ad Deum: *Tu confirmasti in virtute tua mare.* Mundum dico fidelem lætæ Ecclesiæ populum: qui mare specialiter dicitur, et habitat in hoc mundo. Et iste est ille mundus fidelium, de quo Dominus ait: *Sic enim dilexit Deus hunc mundum, ut Filium suum unigenitum daret pro eo.* Est et mundus incredulorum, de quo similiter Dominus ait ad discipulos suos: *Si mundus vos odit: scitote quia priorem me odio habuit, etc.* Sic itaque duos mundos populorum in hoc corporali, et in animali mundo dicimus habitare, qui et duo maria, secundum exemplum superius positum, dici possunt, ab hoc scilicet mari aquarum metaphoricis nomen accipientes, quia et domus bona, sive mala, et civitas optima, sive pessima. Mare vero tropicos dicuntur populi fluctuantes, qui in hac vita inquieto motu incertoque jactantur. Cum ponerem nubem vestimentum ejus, et caligine illud velut pannis infantia obvolverem. Nubem omnia operientem Spiritum sanctum, creaturis omnibus infusum ac superfusum accipiamus, de quo ait: *Spiritus Domini superferebatur super aquas.* Caligo autem quidquid est inane trans mundum: ubi levitas est, id est, retro defectus intelligi potest. Moraliter autem juxta auctoritatem Scripturæ, nubes sunt unusquisque veritatis annuntiator. Horum igitur verbis consolatoris atque doctrina, rolando desuper, ait Dominus, mundum fidelium ab æstu tentationum protegi, eique umbram supra promissione æternæ beatitudinis præbui, hoc est, vestimentum per sanctos meos ministros Evangelii ei super mare populorum expandi: ne videlicet infideli caumate torreretur. Quod etiam mare populorum intra prædicationem perfectam Evangelii positum, propter morum infantiam in quibusdam lactea doctrina, velut vilioribus vestimentis operitur, eo quod sacratoria mysteria non valeant intueri, quæ sunt intelligentiæ involuta caligine. Circumdedi illud terminis meis, et posui vectem et ostia. Hucusque venies, et non procedes amplius, et hic confringes lumentes fluctus tuos. Terminis, inquit Deus, mandatorum meorum, prædictum mare intra unius fidei confessionem congregavi atque conclusi, et ad condensandum se, fortissimum illi vectem charitatis opposui, ostia

quoque infidelitatis obstruxi, ut quantalibet tempestatum ac persecutionum violentia, deflexos obedientiæ limites transcendere compellatur. Numquam charitatis meæ circumsepta transiliat, cui dixi: *Hucusque venies, et non procedes amplius, et hic confringes lumentes fluctus tuos.* Id est, si qui forte cogitationem malorum fluctus te intra pelagus tui cordis exagitant, ventusque validus pressurarum te suaditus commovere portentat, de statu quoque tuo in aridam siccitatem, velut in arena steriles impellat. Hæc munimenta fidei et charitatis meæ cave ne transeas: et ita fiet, ut minaces venti insurgentes allisi in petra validissima dissolvantur.

Numquid post ortum tuum præcepisti diluculo, et ostendisti auroræ locum suum. Hoc Dominus ait ad Job, quod conditarum ac secretarum rerum suarum per gyros suos recurrentes ad ordinata loca, redire quotidie ipse disponat: et ideo Job arguitur, qui Deum factorem et gubernatorem rerum omnium diceret nullo moderamine aequitatis operatum: et quasi ita dicens ait ei: *Tu qui valde sapientem te arbitraris, et quasi cœqualis lucem meam fueris fabricatus, et de meis judiciis disputare posse credis: si elementa astrorum præceptum impleant Creatoris, te forsitan disponente mysterii sui pergant cursum, cum ista priusquam tu in Adam per me existeres, sint creata. Aliter: Hoc diluculum Salvator noster est, qui et sol justitiæ appellatur. Ipse calore fidei et splendore gratiæ suæ, Ecclesiam, mundum scilicet rationalem illuminat. Igitur numquid tu, Job, præcepisti huic diluculo, ut oriretur de caelo resplendens his qui sedebant in tenebris et umbra mortis: quemadmodum ergo ut, Job, post initium tuum præcipere non potuisti æternis, ut mundo in errorum tenebris constituto esset diluculum: ita nec post mortis occasum ejus, resurrectionis et locum gloriæ ejus in dextra Patris sui ostendere potuisti, quem post mortem quam sponte susceperat, ad me iterum revocavi. Sicut ipse Dominus Jesus ait in Evangelio: *Si ergo videritis filium hominis ascendentem ubi erat prius.**

*Et tenuisti concutiens extrema terræ, et excussisti impios ex ea? Potest hæc terra Ecclesia intelligi: de cujus fundamentis Dominus superius dixit, de qua in extremis terræ, id est, in novissimo sæculo excutiendi sunt peccatores: ita ipse Dominus ait: *Ecce mandabo, et concutiam in omnibus gentibus domum Israel, sicut concutitur triticum in cribro.* Deus ergo qui secundum prophetam mensus est aquas pugillo, et cœlos palmo ponderavit, et tribus digitis terram appendit, ipse pro magnitudine utraque manu tenens margines terræ, quasi cribrum huc atque illuc concutit, sive excutit tamquam vestimentum, ut impios velut paleas, et lolium excutiat a frumento justorum. Proinde hæc omnia operantis non solum fortitudo, verum et justitia demonstrat, et inde est, quod sancto Job Dominus cum increpatione loquitur: quare dixerit innocenti sibi penam acerrimæ tentationis illatam. Secundum morale quod*

vero sensum intelligentiæ loci hujus, ut æstimo facillior exitus, ut terram interpretemur naturam humanam, quia ab humo homo dictus est, et extrema sint, sanctorum vita, quia in carne positi, sine carnalibus illecebris vivunt. Et ideo in extremis terræ dicuntur: de terrenis actibus euntes, non in medio tamquam in tota carne viventes. Hæc igitur extrema, sive fines terræ in manu Domini sunt, sicut ait propheta: *Quia in manu ejus sunt omnes fines terræ: quos hic ait Dominus se tenere atque conculere, ut tremant a facie ejus, sicut de eo propheta ait: Qui respicit terram, et facit eam tremere.* Et ita de terrarum excutit impios, quos utique execrandos mores intelligimus vitiorum. Excudit ergo Dominus a sanctis suis hujus mundi impios, quando eos ab illis purificatos constituit innocentes. De talibus impiis et peccatoribus propheta dicebat: *In matutino, id est, in cognitione scientiæ Dei, fidei in me lucerna nascente, interficiebam omnes peccatores terræ, ut disperderem de civitate Domini: qualibet utique anima sancta, omnes operantes iniquitatem.* Sive in novissimo tenebit Deus mundum, quasi reum ad judicium suum, quo tempore extrema etiam terrarum, conscientiæ tremore quatentur, ubi minimos quoque in extremis terræ intelligere possumus, qui et ipsi justo judicio Dei, ut superbi et impii de terra mansuetorum excutiendi sunt. *Beati enim mites, quoniam ipsi possidebunt terram.*

Restituetur ut lutum signaculum, et stabit sicut vestimentum. Signaculum istud, anima hominis intelligitur, quæ ad imaginem Dei facta est. Expressa est in ea similitudo bonitatis Dei, omniumque virtutum decus. Hoc igitur signaculum imaginis Dei et similitudinis, per Adæ peccatum attritum fuerat, et obliteratum, et rursus per Christum iterata impressione restituetur. Quod signaculum nunc quidem per fidem, et baptismi gratiam renovatur, et vita meliore, menti insculpetur. Sed in resurrectione totum omnimodo restaurabitur, quando sicut humani corporis lutum in incorruptione reparabitur, ita et anima cum eo pariter vestimento immortalitatis, velut stola gloriæ vestiatur. Ut quemadmodum ipsa gloria, et incorruptio immortalitatis, id est, Christus manet in æternum: ita et is qui ea indutus fuerit, gloriosus sine fine permaneat. De quo vestimento respiciens ad lutum carnis suæ, Apostolus ait: *Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem.* Hoc tamen diligentius est intuendum, quod in Scripturis diverso intellectu vestimenta dicuntur. Vestimentum ergo aliquando dicitur ipsum corpus nostrum, quo anima velut amictu circumdatur: sicut propheta ait ad animam peccatricem: *Operiet iniquitas tua vestimentum tuum.* Item vestimenta sunt animæ virtutes, quibus eadem anima componitur et ornatur. De quibus propheta ait ad justam misericordias operantem: *Tunc erumpet matutinum lumen tuum, et vestimenta tua cito orientur: Et quoniam hæc vestimenta viva sunt, et rationabilia, non flent tibi, sed*

A orientur in te. Et peccata aliquando vestimenta nuncupantur, ut Zacharias propheta ait: *Et Jesus erat indutus vestimentis sordidis.* Dixit angelus ad eos qui stabant coram se, dicens: *Auferite vestimenta sordida ab eo: dixit ad eum: Ecce abstuli iniquitatem tuam.* Supra diximus vestimentum esse gloriam immortalitatis, cujus luce quæ numquam deficiet, homo est æternaliter vestiendus. Alii interpretes ita dixerunt: *Et tu sumens terræ lutum, figurasti hominem, et famosum eum posuisti super terram: id est, creatoris omnibus præ eminentem.* Dum hæc Dominus ad Job loquitur, vehementer arguitur. Secundum autem mysticos intellectus, obumbrante Spiritu sancto, figuratus est homo Jesus Christus de terra Mariæ virginis. Hic igitur homo de luto carnis humane assumptus est. Lutum hoc loco non propter vilitatem nominis dictum noverimus, sed propter ipsam materiam, de qua sumptus est Christus: veluti Adam in principio, qui de limo terræ plasmatus est. Et sicut ille per unum existit de sinu terræ: ita et hic per unum creantem se, formatus est in utero matris. Et ita famosus est super omnem terram: unde jam a solis ortu usque ad occasum laudetur nomen Domini.

Auferetur ab impiis lux sua, et brachium excelsum confringetur. Lux impiorum est hujus mundi gloria, et felicitas, quæ mundo prætereunte transibit, sicut et Salomon ait: *Lumen impiorum exstinguetur: et eorum virtus et potentia, quæ brachii nomine dicta sunt, illico conterentur.*

C Numquid ingressus es profundum maris, et in novissimis abyssi deambulasti. Providentiam suam Deus qua cuncta dispensat et regit, in his locis multo copiosoque sermone significat. Unde ait ad Job: *Si potes ubique esse, et nosse omnia quæ creata sunt: et si abditos terrarum sinus penetrare potuisti, si etiam profunda maris, et novissima ejus atque extrema abyssi pervagatus es. Ad increpationem ergo Job ista dicuntur. Ubi alii dixerunt: Numquid ingressus es fontem maris? initium atque originem, unde ipsum mare, quasi de matrice, de mari Oceano emanat, dicere videtur, quod Oceani perenni cursu ac recurso fieri novimus, feruntque hoc atque confirmant, quod illa immensa effusio maris Oceani, per omnium regionum ac provinciarum fluvios litura uno puncto temporis fiat. At nos tamen scimus omnium dierum ac noctium alternatis successibus, per horas viginti quatuor venire, atque unius horæ æquinoctialis dodrante transmissio, tardius sine intermissione, sive die venire, sive nocte, per quinque æquinoctiales horas reflutura, æstu violentoque impetu, sive in opertis tantum, sive rebus magnorum quoque fluminum cursibus ad superiora conscendere, ac per septem ejusdem mensuræ horas cursu paulo leniore diffuere, et in ea tantum quæ quinque horis fuerant suppleta, vacuare. Proinde incredibile videri potest, quod in eodem mari velut fons quidam tantarum aquarum ebulliat, de cujus profunditate et sufficiente abyso, de-*

finito sibi tempore aquæ illæ in superficie profundantur, et rursus recurrentes in eosdem profundissimos sinus decidant : precipitesque discedant, et a Deo sibi constituta lege perpetua, ab imis semper ebulliant atque iterum in ima decurrant, et inde forsitan dixerit Deus ad sanctum Job : Numquid ingressus es fontem maris? Quoniam Deo soli nota sunt quæ creavit. Porro secundum mysticos intellectus hoc dixisse Deum puto, quod circa finem sæculi pro redemptione hominis ad inferos esset descendurus, ubi pro potestate descendenti demulasse eum dixit : Quia impossibile erat, ut quasi reus peccati infernalibus vinculis teneretur. Ipse enim solus factus est, sicut homo. Ad præsens quidem sine adiutorio, sed tamen inter mortuos liber. Quod autem infernus in imo terrarum sit, Jonas propheta, qui specialiter habuit figuram Salvatoris, in oratione sua quam in ventre piscis effudit, manifeste demonstrat, quemque in infernum abyssi aquæ circumluant, et multis aliis locis Scripturæ de qualitate inferorum loquuntur. Possumus et moraliter hunc locum ita sentire, ut quia mare per figuram, hoc sæculum dici novimus : profunda ejus super omnes iniquos et peccatores, qui quantum illud diligunt, tamen in ejus obscurissimam profunditatem demergunt, ut omnino non videant lumen Evangelii et gloriæ Christi. Novissima vero abyssi sint omnes impii et sacrilegi, qui in profundiores peccatorum tenebras descendentes, lasciviarum nimio fluxu, velut aquarum multitudine deprimuntur : ad hos Dominus noster neminem despiciens, omnesque salvare cupiens, venire dignatus est, ut corda eorum infidelitate cæcata, per gratiam suam illuminaret, et effecti lux in Domino, fierent templum ejus, ut inambulet et inhabitaret in eis, et esset eorum Deus.

Numquid apertæ sunt tibi portæ mortis, et ostia tenebrosa vidisti? Nalla creatura est quamvis præpotens et fortis, quæ Dei majestati posset obsistere. Et ideo quia per naturam sentiunt Creatorem, cedunt divinæ potentiæ, qua ei omnino nequeunt contraire. Unde antiqui interpretes ita dixerunt : Numquid apertæ sunt tibi portæ mortis? Ubi intellexerunt, quia hujusmodi portæ, quæ utique metuuntur, non sint insensibiles et inanimales, sed sint illi potius spiritus immundi, inimici nostri, adversariæ videlicet potestates, per quas generi humano introitus inventus est ad mortem. Ipsæ sunt et ostia tenebrosa, quorum animos malivolos, et obscuritate invidiæ plenos, Deus solus perspicit. Igitur quoniam hi de quibus loquimur, tenebræ factæ sunt recedendo a vero lumine, et potestates sunt tenebrarum appellatæ, id est, principes hominum peccatorum, et ideo etiam ostia tenebrosa dicuntur, quoniam deceptione eorum, factus est homini per peccatorum tenebras ingressus ad mortem. Ubi ergo dictum est, ostia tenebrosa vidisti, quid nos jam exposuimus, alii interpretes locum ipsum manifestius transulerunt, ita dicentes : Aut janitores inferni viden-

tes te timuerunt : qui locus expositione non indiget, quin potius quod obscure prius dictum est, aperitissime declaravit. Vel certe in passione et in morte Domini, hæc quæ dicuntur, luce sunt clariora, qui claustra inferorum aperuit, et sanctorum inde animas liberavit, leges tartari, exiens inferos, solvit, sententiam mortis resurgens irritam fecit, principatus et potestates tremantes, qui erant janitores et ostia, transduxit fiducialiter, sive palam triumphans in semetipso. Secundum tropicam vero intelligentiam, portæ mortis, sensus sunt nostri, quæ portæ tunc virtutibus clausæ sunt, quoniam a vitiis obtinentur, et per eas mors peccati, ad arcem mentis ingreditur. Quæ ostia tenebrosa ideo appellantur, quia in tenebras peccatorum, sive etiam poenarum, aditum pandunt. Istæ itaque portæ, sive hæc ostia, aperiuntur hominibus ad salutem, cum evictis vitiis tamquam hostibus suis expugnatis atque in fugam versis, sanctitatis eas virtutibus homines aperuerint, ut audiant cum exhortatione sermonem prophetae dicentis : *Aperite mihi portas justitiæ, ingressus in eas confitebor Domino.* Sanctus enim homo ad possidendum sanctitatis testimonium, et virtutum monilia, conservantis affectu, et congaudentis ingreditur, quoniam ex participatione thesauri communis, sit illis cor unum et anima una in Deum. Et ita in hoc mundo velut in fornacis examinatione pariter positi : quasi ex uno ore benedicunt Deum in omni tempore, et semper laus ejus in ore eorum.

Numquid considerasti latitudinem terræ? Indica mihi, si nosti, omnia. Quis hominum nosse poterit, quanta magnitudine distendatur, nisi ipse solus qui omnia condidit? De quo propheta ait : *Qui mensura est aquas manus, et caelum palmo, et omnem terram clausit pugillo.* Item aliter : Numquid tu, Job, prævidisti latitudinem terræ, id est, Ecclesiam futuram, quam per totum mundum, crescente ubique Evangelio, dilatavi. Indica ergo mihi si hoc sapere, sive aliquando intelligere potuisti. Sive latitudinem sapientiæ meæ, quam terræ, domui meæ, id est, Ecclesiam tribui : numquid ut futura prævidens, oculo mentis accenso per temetipsum inspicere potuisti? quæ sapientia dilatavit cor Salomonis, sicut arenam quæ est in littore maris, eique dedit prudentiam multam nimis, et quæ in exitu cantur, et in latitudine suarum fiducialiter agit, cujus multiplices sensus, et latitudine disputationum ditissimos, jubet eadem sapientia in corde hominis describi tripliciter. Hæc ergo verba possunt ex persona Patris super sapientia, quæ est Filius, disserta intelligi.

In qua via lux habitat, et tenebrarum quis locus sit, ut ducas unumquodque ad terminos suos, et intelligas semitas domus ejus. In via sanctæ conversationis hominis, lux virtutum habitat : tenebrarum vero, id est, vitiorum locus est homo peccator, vel ille locus de quo dicit : *Ite, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus.* Nosti ergo, Job, discernere uniuscujusque meritum, et secundum justitiam unumquemque horum ad terminos præfinitos

retributionis perducere, cogitationes cordium ipsorum, tamquam semitas domorum suarum intelligere potuisti. Item in qua via, sive terra, ut alii dixerunt, lux habitet: lux fidei et cognitionis habitat in corde credentis, sive lux in terra, Christus in Ecclesia. Tenebrarum autem, id est, ignorantiae et infidelitatis locus, est cor insipientium atque incredulorum. Et ideo per quaslibet semitas tendant boni et mali, secundum meritum ad domum aeternae conversationis, justo et bono Domino ducente, perveniunt.

Sciebas tunc quod nasciturus esses, et numerum dierum tuorum noveras? Quis hominum novit antequam sit, quia futurus est, aetatisque suae dies annosve cognoscit? Item in Adam peccator, et filius mortis effectus, quando scire vel sapere potuisti, quod spiritu et gratia baptismi nasciturus eras de visceribus matris Ecclesiae, et in aeternum secundum novissimam resurrectionem reparandus, et numerum dierum tuorum, qui sine fine sunt, unde ipse per semetipsum cognoscere potuisti?

*Numquid ingressus es thesauros nivis, aut thesauros grandinis aspexisti, quae preparavi in tempore hostis, et in diem pugnae et belli? Potentiam suam Deus, quam etiam in secretis creaturae suae rebus atque invisibilibus habet, his verbis voluit demonstrare, dicens ad Job: Numquid ingressus es thesauros nivis, aut thesauros grandinis aspexisti? non enim loca sunt quaedam in aliqua parte mundi immensa capacitate spatiosa, quae moles atque congeries infinitarum nivium intra se habeant conditas, ut merito ob hoc, quasi loca thesauri appellentur de quibus olim haec congregatae sint species, quae quando Deus voluerit proferantur; sed ita est potius, ut in alio loco ipse Dominus sit: *Et species agri mecum est*: Quaecumque enim voluerit facere, statim voluntas ejus in effectum procedit. Et ideo thesauri nominati, non in aliquo immenso, et capaci loco, sed in ejus voluntate, et dispositione sunt constituti: sicut in alio loco ait: *Et species agri mecum est*: apud quem nihil est imperfectum, quia non est aliud cogitare illius, aliud facere, sed protinus fit, quod voluerit. In hac ergo secreta cordis sui dispositione divina, ubi essent isti thesauri harum rerum eum adhuc in se corporaliter non existerent, interrogatur Job si intrare poterit. Nemo enim secretum illud divinae majestatis potest adire, sive cognoscere, nisi Filius qui est in sinu Patris, uniusque naturae atque substantiae. Haec ergo preparata dicuntur a Deo in tempore hostis, pugnae et belli. Multis igitur modis ac diversis aliis innumerabilibus judiciis suis Deus flagellat, et corripit genus humanum, sicut etiam Aegyptios, quos fulminibus et grandine devastavit. Et generaliter aliis rebus frequentat hominum castigationem. Hostili humiliat incursum, terrarum motu hiantaque vastat, turbinitus perdit, ruinis opprimit, naufragiis demergit: aliis quoque plagis innumperis verberat, sive lentis infirmitatibus, sive acutis languoribus atque aere corrupto. Unde in Deo-*

teronomio legitur, quae hostibus suis repugnantibus et rebellantibus preparat, ut eis secundum justitiam suam infligat debitas poenas tribulationum. Item aliter: Nivem nunc in bonam partem, nunc in contrariam accipimus: et ideo sub nivis nomine praefiguratum hoc loco corpus adversariam potestatum colligunt, quod a charitate Dei longe discesserit, id est, Deum habitantem in caelo relinquit, ut justo iudicio Dei projiceretur in terram. Hujus autem nivis et grandinis, quasi in quamdam duritiam suae naturae oblita transierit, quasi quaedam secreta, cogitationum scilicet machinamenta, thesauros Deus voluit nominare, sicut propheta Ezechiel de eorum principe ait: *In multitudine negotiationis tuae impleta sunt interiora tua iniquitate*. Hujuscemodi igitur Dominus cogitationum omnium solus cognitor perscrutatorque est. Hos, inquam, thesauros, qui per aenigmata nives et grandines nominati sunt, ait Deus se preparasse in tempore hostis, diemque pugnae et belli. Et quoniam insipienti corde nunquam ad Deum conversuri essent, dispensatione divina magistri poenarum effecti sunt, ut alios Dei iudicio ad emendationem flagris correptionum castigent, alios vero secundum justam sententiam Dei puniant, alios duris tribulationibus affectos constituent clariores. Sicut et in isto sancto Job manifeste apparuit, in Aegyptiis quoque similiter demonstratum est, quibus non voluntate Dei pugnantibus, plaga horrendae immissae sunt per angelos malos. Item, numquid ingressus es thesauros nivis, et caetera. Potuit Dominus de adventu suo in carne hoc dixisse, quo ut ignis aeternus et ignis coeli, ignisque divinus per quem omnes creaturae rationabiles concalescent, dignatus est ad terram descendere, qui velut ad niveam regionem, et frigidam mundi hujus atque instar grandinis nimio infidelitatis frigore duratam, exclamavit et dixit: *Ignem veni mittere in terram*. Proinde hujuscemodi humanorum cordium thesauros, oblivione videlicet Dei sui frigidissimos, ingressum se profitetur, ut, expulso perfidiae frigore, dilectione ejus flagrarent et dicerent: *Concaluit cor meum intra me, et in meditatione mea exardescit ignis*. Ut ad intelligentiae ignem profectu fidei de stultitiae frigore venientes dicerent: *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, cum, illuminato corde atque accenso charitatis fonte, aperiret nobis Scripturas Jesus?* Sic itaque ingressus mundum ac visitans eum, respicit corda mortalium, quae etiam et thesauri ab ipso Domino nuncupantur in Evangelio, ita dicente: *Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona*. Haec igitur Deus facere preparavit, quae diximus, hostis pugnae et belli, in tempore utique pro nobis moriens: hostem gravem ac molestissimum inimicum diabolum in inferis triumphavit, et resurgens a mortuis, in Judaeis fidei suae adversarios expugnavit.

Per quam viam spargitur lux, dividitur aëtas super terram? Quis poterit proprio scire mortalium, quae sit via solis, quam ordinato cursum agit in dextro eli-

male cœli, spargentis lucem super terras aut quem admodum æstus per vices temporum, sive per loca regionum omnium dividatur, ut alibi plus eodem tempore ferveat, et ipse alibi temperato calore sentitur. Item, Per quam viam spargitur lux, dividitur æstus super terram. Via est Evangelii prædicatio, per quam lux fidei spargitur super corda credentium. Et pulchre spargitur, quia infidelitate mentes hominum aridæ, ubertate divinæ gratiæ irrorantur, et ita dividitur æstus sancti Spiritus super terram fidelium. Sic, inquam, dividitur, cum unicuique datur gratia secundum mensuram donationis Domini nostri Jesu Christi. Sive hoc modo dividitur, cum aliis annuntiatio Christi odor vitæ in vitam sit, aliis vero odor mortis in mortem. Sic ergo dividitur ipsum bonum Evangelii, ut vitam aliis largiatur, aliis mortem, crimine infidelitatis operetur. Itemque via sanctæ conversationis hominis, luxque timoris Dei, spargitur super omnem corporis terram, ut fugiant ab eo tenebræ peccatorum et æstus et tentationum, opitulante Dei gratia, temperentur, ne exorto super se ardore solis, exæstuet. Et sic itaque æstus dividitur, cum eis non totum simul tribulationum pondus imponitur, sicut ait Apostolus: *Fidelis enim Deus, qui non patitur vos tentari, etc.* Et Salomon: *Effugiet æstus, filius prudens, vento autem corrumpitur in mense filius iniquus.*

Quis dedit vehementissimo imberi cursum, et viam sonantis tonitruï, ut plueret super terram absque homine in deserto: ubi nullus mortalium commoratur, ut impleret in viam et desolatam, et produceret herbas virentes? Hic vehementissimus imber, Salvatoris est Evangelium, qui emisit eloquium suum terræ, ut velociter curreret sermo ejus: hic, inquam, imber in montibus Jerusalem, de imo terræ in sublime surrexit. *Quoniam de Sion exiet lex,* ait propheta, *et verbum Domini de Jerusalem;* et elevatus a sanctis apostolicis nubibus, velut aqua effluens, copiose currit, aura sibi flante Spiritus sancti, in variis signis atque virtutibus viam sibi fidei fecit in nationibus, terrore nominis Dei atque miraculorum tonitruo præcedente. Alii dixerunt, *præparavit flumen omnium populorum.* Et flumen, inquam, Ecclesiæ præparavit, ut pluvia copiosa et valida Spiritus sancti inundaretur, sicut in ipso principio nascentis Ecclesiæ super apostolos sanctosque cæteros demonstratum est. Quod autem in laudem imbris evangelici dicitur, quod pluerit super terram inhabitabilem, quæ hominem non haberet: non erit mirabile, si ut sonat, tantum intelligatur; sed in deserto, id est nationibus, doctrinam Dominicæ prædicationis copiose effudit. In deserto, inquam, ubi nullus hominum fuerat commoratus, id est, quoniam nullus prophetarum ad gentes a Deo erat missus, ut impleret in viam et desolata, et produceret herbas virentes Evangelii. Imber terræ Ecclesiæ, quæ fuerat desolata a Deo, et pluvia charitatis Dei adipe replevit eam, atque in pinguedine, ut ex ubertate bonorum cœlestium produceret ac proferret herbas virentes sativi

A seminis, secundum genus suum, sicut ait in psalmo: *Et florebit de civitate sicut fenam terræ,* et multiplicatis fructibus faceret secundum parabolam Domini, aliud tricesimum, aliud sexagesimum, aliud centesimum fructum, et audiret cum exhortatione se consolantem: *Lætare, sterilis, quæ non paris: erumpe et exclama, quæ non parturis, quia multi filii desertæ, magis quam ejus quæ habet virum.*

*Quis est pluvie pater, vel quis genuit stillas roris? Quis est hujus pluvie, et hujus imbris Dominici auctor et conditor, nisi Deus? Quam pluviam voluntariam segregavit hereditati suæ, sicut dicit Pater ad Filium: *Fili, pete a me et dabo tibi gentes hereditatem tuam, et possessionem terminos terræ.* Ipse etiam Deus genuit stillas roris: hinc et propheta ait ad Deum: *Ros enim qui a te est, sanitas est illis.* Proinde in fluvio, affluentissimam affluitatem largitatemque divinæ gratiæ demonstravit. In rore autem eandem gratiam, sensim insuescentem visceribus, et medullas animæ penetrantem. Alii dixerunt, *vel quis genuit glebas roris.* Has igitur glebas unum quemque sanctorum non absurdum erit intellexisse, quæ sunt in agro Ecclesiæ: quibusque dicit Apostolus: *Dei agricultura estis.* Illic ergo istæ glebæ per baptismum in Christo sunt genitæ, sicut ait Apostolus: *Creati in Christo Jesu in operibus bonis.* Unde hoc rore cœlesti perfusi, pingues in sanctis fructus, et uberes exstiterunt.*

De cujus utero egressa est glacies? Uteri nomine, cordis secretum significasse mihi videtur. Non enim probabiliter glaciem egressam de ore Dei intelligere debemus, sed de illo mentis suæ secreto, et inscrutabili judicio, justam ac districtam manasse sententiam. Egredi ergo glaciem dixit, pro egrediente judicio, quo secundum suum meritum, quidam hominum percutiuntur plaga obdurationis, et corda eorum durissimo atque insolubili quodam gelu, et frigidissimo constringuntur: ut non sentiant ferventis divinæ charitatis calorem. De angelis apostaticis, verissime dici potest, et specialiter de Judæis intelligendum est, quibus aquæ eloquiorum cœlestium glaciæ sunt, ut in fructus gentium gratiæ largitate profunderent: de quarum vocatione dictum est superiore versiculo, et de quibus: *Posuit desertum in stagna aquarum, et terras sine aqua in exitus aquarum, et inhabitare fecit ibi esurientes,* id est, esurientes justitiam: *Et seminaverunt agros, et plantaverunt vineas, et fecerunt fructum natiuitatis, et benedixit eos, et multiplicati sunt nimis.* Qui ergo mente spiritualiter nunc ubique positam contuetur Ecclesiam, videt terram ejus, quæ fuit Deo aliquando deserta, nunc prædictis omnibus spiritualibus copiis abundare: sic itaque prædictas stillas roris de cœlo defluentes suscepit Ecclesia, et secundum Judicium libram, quod tempore Gedeon ducis factum legimus, ros unius oviceulæ gentisque modicæ, totam terram Christo credentem, qui ros est, gratia benedictionis infudit, et impletum est illud mysterium, quod Psalmista prædixerat dicens: *Sicut ros Hermon. Hermon*

utique mons, qui interpretatur anathema, significat altitudine sua populum Judæorum. Illius ergo ros, gratiæ videlicet et benedictionis, descendit in montem Sion. Sion namque mons excelsus virtutibus atque sublimis Ecclesia est. In quo constituta est specula contemplationis futura credentium. Unde et ipsa virtutum species Sion interpretatur. Et ut nossemus proprium roris istius nomen, ait Psalmista: *Quoniam illic quidem, scilicet in monte Sion, mandavit Dominus benedictionem, et vitam usque in æternum.* Et sequitur dicente Domino:

Et gelu de cælo quis genuit? Hoc igitur modo de cælo obdurationis sententia sacrilegi feriuntur, quod utique malum juste eis a Deo dicitur procreari, ut Pharaoni scilicet et Judæis, quos propter infidelitatem suam, et nimiam obstinationem cordis, legimus obdoratos. Sequitur de hujusmodi, dicente Domino:

In similitudinem lapidis aquæ durantur. Nomine aquarum, secundum Scripturarum auctoritatem, populi intelliguntur: sicut Joannes apostolus ait: *Aquæ autem populi sunt;* et David ad Dominum: *Libera me, inquit, de aquis multis, de manu filiorum alienorum.* De his ergo mihi dicere videtur, qui nimio oblivionis Dei frigore obriguerunt, et instar lapidum, solidi et nimium duri effecti sunt. Deinde ait:

Et superficies abyssi constringitur. In abyso, profundissimam obscuritatem mentis puto intelligendam, quæ ita obtusione infidelitatis nimix operiatur, et constringatur quodam gelu impietatis, ut saxo similis fiat, ita ut tali mente, non sit ad Deum ullus aditus respirandi, secundum illud quod Apostolus de Judæis testimonium propheticum assumens, locutus est, dicens: *Dedit illis Deus spiritum compunctionis, oculos ut non videant, et aures ut non audiant usque in hodiernum diem.* In psalmo quoque centesimo quadragesimo septimo, de gelu, vel glacie et crystallo, secundum hunc sensum quem Dominum dixisse hic legimus, prophetam mystice locutum, manifestum est. Possumus hæc loca et simpliciter intelligere, et gelu de cælo quis genuit? Cælum appellantes glacialia montium, et excelsorum cacumina, et per immensum aerem, loca cælo viciniore, vel magis proxima. Secundum hanc ergo consuetudinem Scripturarum, ipse Dominus inquit in Evangelio, *volatilia cæli.* His secundum litteram nunc omissis, ea potius, quæ sacrata a Deo prædicata sunt, intelligere et credere nos oportet.

Numquid conjungere valebis micantes stellas pleiades, aut gyrum arcturi poteris dissipare? Nunc de cæli ordine et astrorum circuitu loquitur ad Job. Pleiades appellat stellas, quæ junctæ, velut septem esse monstrantur. His ergo Græci, quod multæ simul essent, nomen ab ipsa multitudine posuerunt: *πληθὺς* vel *πλήθος* enim multitudo dicitur, et inde derivatum est, ut pleiades appellentur. Ait ergo Dominus ad Job: *Numquid ut hæc stellæ junctæ, et simul sint, tua potentia facere potuisti? Septentrionis quoque sive arcturi circuitum, quem inde-*

A sineni gyro per sinistram plagam mundi in se feci recurrere, ut totus in se vadat semper et redeat: numquid tu poteris dissipare? De astris cæli, sive signis et in aliis locis Scripturæ legimus, sicut in Jesu Nave et Judicum: *Fuit, inquit, terminus Amorrhæi ab ascensu scorpionis petra, et superiora loca.* Ut igitur Domini verba secundum mysticos intellectas dicamus, cælum interpretemur Ecclesiam, quam superius Dominus terræ vocabulo nuncupavit, sed ibi propter originem suam terra est appellata. Nunc vero sublimata per Christum in gloriam: cælum rectissime intelligitur. In hoc igitur cælo etiam stellæ pleiades, et septentrionis, unam in se sacræ interpretationis continent formam. Ipse enim septenarius numerus septiformis **B** Spiritus gratias in se demonstrat, quæ in hoc micant, ipsique gratiarum spiritus in eodem firmamento cæli sunt fulgentes. Istæ igitur stellæ per prophetam, septem oculi Domini appellantur, quorum oculorum gratias atque virtutes Isaias propheta enumerat, ubi de Salvatoris nativitate vaticinatur dicens: *Et requiescet super eum spiritus Dei: spiritus sapientiæ, et intellectus: spiritus consilii et virtutis: spiritus scientiæ et pietatis: replevit eum spiritus timoris Dei.* Quemadmodum ergo quisquam non potuit indissociabilis luminis spiritalia astra conjungere, ita omnino fieri potest, ut hæc stellæ gratiarum, Ecclesiam meam circum lustrantes, ab unius connexionione insolubili separentur. Quod autem alii dixerunt, aut intellexisti nexus pleiadis: ad spirituales intelligentiam erigit animum contuentis, ut aliquid allegoricum labore inquirere.

Numquid producis Luciferum in tempore suo, et Vesperum super filios terræ consurgere facis? Stellâ est, quam Luciferum dicimus, stellis cæteris clarior, quam ferunt etiam doctores Ecclesiæ, unam esse de illis quinque stellis, quas planetas vocant, quia dissimilem aliarum stellarum cursum habeant, multoque velociorem et inde planetæ, id est, vagantes, sive errantes dicantur, eo quod non certum, sed mutabilem cursum habeant. Hunc igitur Luciferum appariturum terris, post biennium in Oriente autumant nasci. Aliam vero stellam, quam Vesperum appellavit, eo quod circa diem vespere suo tamen tempore mundo monstraretur: hanc, inquit Deus ad Job, super filios terræ consurgere facis? Qui ergo intelligis potentiam omnia gubernantis, et in te operantis agnosce justitiam. Hanc stellam multi putant Hesperum dici. Unde et Italia Hesperia nominata sit, eo quod illic tempore suo primum apparet. Spiritualiter autem verba sunt Patris de Filio suo Salvatore nostro dicentis sic: *Numquid educes Luciferum in tempore suo, et Vesperum super filios terræ consurgere facis? Ubi et adventus Domini in carne venturi significatus est, et resurrectio ejus ex mortuis figurata, veniente plenitudine temporis.* Ait autem: *Misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege.* In hoc igitur tempore suo eductus est a Deo Patre, ut

terras inviseret, qui ideo Lucifer nuncupatus est, quia veniens de sublimibus, tamquam post biennium, post legem et prophetas ortus est, et super nos positos in tenebris, et umbra mortis, lucem nobis fidei ac tempestivæ cognitionis exhibuit. Vesper vero idem Filius hominis appellatur, qui in cruce tempore passionis occubuit. De quo ait propheta populis credituris : *Iter faciet ei qui ascendit super Occasum, Dominus nomen illi.* Qui utique in tempore occasus, quando ait ad Patrem : *In manus tuas commendo spiritum meum,* posuit tenebras, et factæ sunt in corde infidelium Judæorum. Hunc ergo Deus Pater, ut pastorem magnum ovium excitavit. Hunc, inquam, Vesperum, eo quod sacrificium vespertinum in vespera sæculorum missus obtulerit, filium hominis super filios terræ consurgere fecit : utinam non sint caro, et terra esca serpentis, neque filii noctis et tenebrarum, sed sint filii Luciferi, filii Dei.

Numquid nosti ordinem cæli, et pones rationem ejus in terra? Si numerum astrorum omnium potest quispiam mortalium nosse, potest et militiæ eorum ordinem perscrutari. Nemo ergo hæc proprie novit nisi solus ille qui condidit. Spirituali autem sensu ita intelligi potest : Numquid tu, Job, quasi cognitor futurorum, jam nosti quo ordine in cælo Ecclesiæ, quam diversæ atque multiplices gratiæ spiritus mei, velut stellæ resurgunt, sive qua gloria, vel quo ordine meritorum, ut siderum radiantium globi, sancti in resurrectione fulgebunt? Hunc locum alii ita vertunt : *Ut omnia quæ sub cælo sunt, pariter fiant.* Ubi hoc dicere videntur, quod volubilitate sive temporum, sive stellarum, per spatia sibi succedentia redeat et recurat. Spiritualiter autem ita dictum existimandum est, quod dispensatio per Christum reconciliationis humanæ, usque in finem sæculi crescat, ad notitiam omnium nationum, sive quia sancti ut ad calcem virtutum perveniant, quotidie morum sanctitate proficiant, et ideo sub cælo, id est, sub obedientia Ecclesiasticæ disciplinæ sunt constituti.

Numquid elevabis in nebula vocem tuam, et impetus aquarum operiet te? Primo auditu hoc ita intelligendum est. Numquid habes tantam potentiam, ut ad imperium ac nutum tuum illico imbres infundentes et operientes de cælo descendant. Secundum altioris vero intelligentiam, vocem, inquit, elevo, ait Dominus, quando hominibus clamo : *Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis,* et pietatis affectu, pulso secreta mentis ipsorum : ubi est velut nebula caligo peccati, et nominis mei valde obscura oblivio, ut obedientibus voci meæ innumeris populis circumdatus, quasi impetu influentibus aquis operiar, quibusque velut vestimento induar, ut in eis habitem, sicut propheta ait : *Sicut sponsa induit me vestimento.* Alii dixerunt : *Vocabis nubem voce, et in tremore aquæ validæ obediet tibi.* Aqua valida tremendum divinæ voluntatis præceptum est, quod Deus quemlibet sanctum voce, id est, affectu cla-

moris, et insinuationis instinctu, ut obediendo salvetur, observare jubet. Numquid tu, Job, aliquid simile facere potuisti?

Numquid mittes fulgura, et ibunt, et revertentia dicent tibi, Adsumus? In his sermonibus Dei, adesse virtuti ejus credendum est quæcumque voluerit, cui etiam omnia insensibilia, quasi sensibilia sunt ; sicut dicit propheta : *A facie Domini commota est terra, a facie Dei Jacob.* Reverti autem fulgura ideo appellantur, quia isti mittuntur a Deo, ut prædicatione Evangelii mundum illuminent, quibus Dominus ait : *Vos estis lux mundi.* Et iterum : *Posui te in lucem gentium, ut sis in salutem usque ad ultimum terræ :* et in fine sæculi revertentes cum fructibus manipulorum suorum venient in exultatione, et dicent : *Quinque talenta mihi tradidisti : ecce alia quinque lucratus sum.* Sive fulgura sunt inspirationes divinæ, quibus illuminantur corda sanctorum, ut eis accensis in amore charitatis Christi conflagrent. Hæc autem fulgura illuminationis Dei revertentur ad Deum, qui ea ad desiderium sui excitandum emiserat, quando per eandem visitationem divinam ardenti animo et ferventi opus suæ illuminationis effecerunt.

Quis posuit in visceribus hominis sapientiam, vel quis dedit gallo intelligentiam? Manifestum est quod homo, quando ad imaginem et similitudinem Dei factus est, sapientiam rationis accepit, ut præstaret cæteris animantibus, quæ ratione et prudentia carent. Quibus autem locus a Deo homo donatus sit : lectorem ad eos transmittite qui de bono naturæ, ejusque virtutibus plurima conscripserunt. Gallo etiam gallinaceo Deus hujusmodi sensum dedit, ut emenso noctis tempore, quasi proximæ lucis memor, eandem mundo canens annuntiet revertentem : Secundum intelligentiam vero spiritualement ita sentiendum est : quoniam Christus Dei est virtus Deique sapientia. Hunc Pater in visceribus hominis posuit : sic enim Dei sapientia qui est Filius ejus, ait, cum eum Petrus Filium Dei confessus fuisset, dicens : *Tu es Christus Filius Dei vivi.* *Non tibi revelavit hoc caro et sanguis, sed Pater meus qui est in cælis.* Et Apostolus : *Cum autem complacuit ei, qui me segregavit ex utero matris meæ, et vocavit in gratia sua, ut revelaret Filium suum in me.* Gallum vero puto esse unumquemque sanctorum, qui in nocte et tenebris hujus mundi, accipiunt fidem, intelligentiam, et virtutis constantiam clamandi ad Deum, ut inspiret jam dies permanens et amoveantur umbræ vitæ præsentis, cum urgenti et frequenti clamore precum suarum dicentes : *Emitte lucem tuam, et veritatem tuam.* Quod et de prophetis intelligere possumus, qui certatim annuntiaverunt diei ac solis adventum. Hoc in loco aliorum multo aliter interpretatio habet, qui ita dixerunt : *Quis dedit mulieribus texturæ sapientiam, et varietatum scientiam?* Si scientiam varietatum, et letrini operis sapientiam a Deo solæ mulieres acceperunt, de quibus dicitur : *Sed mulieres doctæ dederunt, quæ*

noverant in opus tabernaculi : de quibus et Dominus hoc loco, quasi specialiter ait : Quis dedit mulieribus texturæ sapientiam, et varietatum scientiam? Quomodo in Exodo Beseleel et Oholiab sacerdotum et tabernaculi vestimenta vario ac polymitario opere texuerunt. Noverimus ergo esse animas sanctas, quæ hoc opus efficiendi etiam nunc in historia per intelligentiam spiritus acceperunt : quibus utique sicut scriptum est : *Dedit Deus sapientiam et intelligentiam, quidquid etiam fabre adinveniri potest, dedit in corde eorum.* Sic itaque repleti sunt spiritu sapientiæ, et intelligentiæ, et sapientiæ vel scientiæ, et omni doctrina ad excogitandum et faciendum omne opus, quoniam tabernaculum illud legis, sanctæ Ecclesiæ imaginem præferbat. Dicamus de hac varietate morum, sive meritorum velut vestem vero Salomoni ministrantium, quod per figuram regina Saba dixit Salomoni, cum admiratione laudans sapientiam ejus, et domum, cibos, habitacula, et servorum ordinem, vestes et ministros, et holocausta, quæ offerebant in domo Domini continenter, hanc officiorum varietatem contextam esse per diversas in toto mundo Ecclesias, per quas alibi conjugati, alibi continentes, alibi virgines : hi per eleemosynas, illi per alienationem omnium facultatum : illi per crucem, et mortificationem terrenarum cupiditatum, illi per scientiam Scripturarum multiplicibus sancti Spiritus gratiis, velut diversis coloribus Christi corpus exornant, sibi quæ æternæ gloriæ et immortalitatis vestimenta conficiunt. Contextunt etiam perfecto intellectu fidem Trinitatis, velut spartum triplex quod non cito rumpitur. Hujusmodi vestimenta istæ spirituales mulieres operantur, id est, sive sanctæ animæ, sive Ecclesiæ per diversa regionum spatia constitutæ,

Quis enarrabit cælorum rationem, et concentum cæli quis dormire faciet? Certum est, quia nullus cælorum rationem, vel stellarum cursum poterit aut sermone narrare, aut mente concipere. Quod autem ait : *Concentum cæli quis dormire faciet?* multa Scripturarum locis laudare Deum elementa dicuntur, pro eo quod in illorum dispositione ac pulchritudine Deus, vel ab hominibus, vel ab angelis prædicetur. Id est, quis homines in ejus laudibus vitam, exercentes dormire, id est, quiescere faciet? Pro hoc itaque honore, qui ab Ecclesiæ congregatione persolvitur : quis alius quam ipse requiem dabit ac refrigerium in sempiternum? Dormitio enim aliquando in Scripturis requies intelligitur, ut Isaias propheta ait, *Justitia dormivit in ea* : id est, in Jerusalem æquitas justitiæ requievit, nunc autem homicidæ. Et sanctus quidam, super quem signatum fuerat lumen vultus Domini, ait in psalmo, *In pace in idipsum dormiam, et requiescam.* Item in alio loco, *Si dormiatis,* inquit, *inter medios clericos,* id est, inter sortes duorum Testamentorum requiescatis. Et concentum cæli quis dormire faciet? Sanctos angelos intelligamus, qui pro ipsa habitatione cæli cœlum dicti sunt per prophetam hoc modo, *Cœlum cæli Do-*

mino. Hujus igitur cæli concentum, ait Dominus, quis dormire faciet, id est, quis erit ille qui eos a perpetuis laudibus, quibus me benedicunt, sanctus, sanctus, sanctus Dominus, incessabiliter concinentes, ut cessent, et quasi obdormientes possit inhibere? Quis narrabit cælorum rationem? Et sancti cælorum nomine crebro dicuntur, de quibus secundum mysticos intellectus propheta vaticinatur, dicens : *Cæli enarrant gloriam Dei.* Horum igitur donationes, quas habent secundum Dei gratiam differentes; quis poterit vel ipsam fidei ipsorum narrare rationem?

Quando fundabatur pulvis in terra, et glebæ compingebantur? Pulvis de quo Dominus ait, gentium infidelitatem signat : pulvis utique aridus, et solutus fundamento in Ecclesia apostolico admiscetur, ut per fidem et colligationes, sive compagine charitatis, conglutinatio in Christo fœdere unionis et pacis, in augmentum Dei velut in terram solidam crescendo proficiat. Unde glebæ agri Dominici, effectæ frugiferæ, in unum corpus Ecclesiæ charitatis copula compinguntur. Cælorum quoque appellatione Scripturæ sanctæ recte dicuntur : eo quod desursum sint hominibus attributæ, sive quia cœlestia in se contineant sacramenta. Horum igitur cælorum, id est Scripturarum rationem, quæ de mysteriorum obscuritatibus opacatæ sunt, et profundæ, quis poterit animo perscrutari, vel eloquio proferre, aut quis eorum vaticinia cessare præcipiet. Antiqui interpretes ita dixerunt : *Quis cæli organa in terram declinavit?* id est, quis est qui cælorum laudantium Deum cantus, usque ad hominum inclinauit notitiam, ut, imitatione laudis ejus, socii angelorum effici mereantur.

Numquid capies leonæ prædam, et animam catulorum ejus implebis? Ex his quæ per omnem textam sermonis hujus enumerat, sex sunt quadrupedia, et quatuor volatilia. Et in hoc decalogi perfecto numero videri potest quod omnem creaturam intelligi voluerit Deus, quæ per eum utpote per auctorem regitur. Decimus autem numerus perfectus est; quia per ipsum iterando, omnis numerus in infinitum multiplicatur. Ergo juxta litteræ superficiem, hoc ait : *Ego qui omnia justa dispensatione procuro, circa te tantum, o Job, videor injustus.* Juxta spiritualem intellectum, leonæ sive etiam leo, diabolus est : intelligendus, qui et in multis locis Scripturarum propter sævitiam et fortitudinem ita nominatur. De hoc igitur Dominus ait, quod nemini nocere possit, nisi a Deo acceperit potestatem. Justo ergo judicio ejus traduntur, quia ille omnino vires non habet dominandi, nisi ipse permiserit. Numquid capies leonæ prædam, id est, sicut ego eam capere permittam. Puto autem hoc loco ideo catulos dictos, quia leonam nominaverat, quos veneno malitiæ suæ, sive nequitiae, velut lacte nutrierat ad homines perimendos. De quorum mortibus, nequissimorum spirituum animæ resciantur, et de his in psalmo ait : *Catuli leonum rugientes, ut rapiant et querant a Deo escam sibi.* His igitur leonibus, et draconibus

escas dare Deus dicitur : quando illos quos expectat, in potestatem accipiunt.

Quando cubant in antris suis (in silvis, alii dixerunt) et in specubus insidiantur? Antra sive speluncæ sunt corda hominum impiorum : in his latibulis sedent, sive cubant in insidiis, ut interficiant innocentem.

Quis præparat corvo escam suam, quando pulli ejus clamant ad Deum : vagantes, eo quod non habeant cibos? Arbitror quod et hic corvus adversariam partem significet, sicut et pulli ejus, ut quemadmodum superius leonem, et entulos ejus intelleximus diabolum, et turbam perditorum ejus, ita et hic corvum eundem cum pullis ejus intelligamus. Quod ergo dicitur vagantes, indicatur hoc verbo, quod quasi quamdam famis rabiem patiantur circa hominum genus, ut perditionem portionis ejus, velut cibum sumant, et ideo satagere videantur omni instantia, donec ad effectum votorum suorum perveniant, sicut audivimus Spiritum sanctum, per Salomonem dicentem : *Oculum irridentem patrem, et contumeliosam senectuti matris, effodiant eum corvi de convallibus, et devorent eum pulli aquilarum.* Possumus et ita sentire, ut corvum, id est, diabolum, et omnes socios ejus quondam patres habuerimus, cum erroribus eorum assimilaremur et vitis, et inde etiam et pullorum nomine dicebamur. Sed relinquentes res, quod et sponsa docetur, ut faciat : quæ sponsa nos sumus, cui dicitur : *Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum, et domum patris tui, et invocantes nunc Dominum, potest fieri ut pristino adhuc nomine appellemur : sicut propheta ait, ubi de Deo loquitur : Qui dat jumentis escam ipsorum, et pullis corvorum invocantibus eum. Et reor quod ideo pristino nomine censeamur, ut goverimus quid fuimus, et quid nunc per Christi gratiam sumus. Et inde hoc ipsum magnum bonum intelligentes, magis Deo gratias referamus, dicentes cum Apostolo : *Gratias Deo Patri, qui eruit nos de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum Filii claritatis sue.* Mos autem sanctæ Scripturæ hujusmodi est, ut pristina culparum nomina in sanctis frequenter recenseat, sicut beatus Isaias propheta ait de Deo : *Benedicent me bestię agri ;* et apostolus Matthæus dicitur publicanus. Videamus hunc locum, si et in bonam partem exponere possimus, ut istum corvum, et Christum interpretemur. Sicut enim secundum Scripturarum consuetudinem, montem dicimus Dominum nostrum, et diabolum similiter appellamus : petram quoque ac lapidem, arborem etiam, et gladium dicimus : ita et corvum fortassis dicere possumus. Nam et sponsa Ecclesia, inter cætera præconia laudis de Christo, ita ait in Cantico canticorum : *Crines ejus ut abietis, nigri sicut corvus ;* sed quando diabolo corvi nomen aptamus, dicimus eum nigrum criminibus atque tetrum, et qui in tenebris nequitiarum commoretur. Quando vero eo nomine Salvatorem significari dicimus, mysteriorum arcanis eum in Scripturis suis obscurissimum esse sentimus. Et cum sciamus diabolum in Scripturis*

A serpentem nominari, quis auderet de Domino ita credere, nisi ipse in se serpentis similitudinem verbis propriis expressisset, dicens : *Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis ;* et discipulos tales admonuit esse dicens : *Estote astuti ut serpentes.* Et serpens, id est, diabolus maledictus a Deo est, eo quod Evam seduxit astutia : et Christus maledictus dicitur : quia maledictus omnis qui pendet in ligno. Maledictum quippe hominis in se suscipiendo, id est, eam quæ ex sententia Dei venerat mortem, ut maledictum suspendit in ligno, et inde est quod pro nobis Christus factus est maledictum. Hæc exempla protulimus, ut firmetur sensus supra prolatus : sequentia videamus. Nunc igitur Christo corvo figuratim dicto, pater præparat escam, cum ei ex gentibus convocat credituros, sicut de eodem patre propheta ait dicens : *Qui suscitavit ab Oriente justum, vocavit eum, ut sequeretur. Dabit in conspectu ejus gentes, et reges obtinebit.* His igitur ad fidem vocatis, Dominus Christus velut esca gaudio exultationis reficitur. Hujus populi, id est, discipuli, et omnes credentes clamant ad Deum in oratione, panem substantialem quotidie postulantes, et hoc ipsum vagantes faciunt, quia peregrini et hospites sunt super terram, ubi sedem sibi firmam et stabilem non constituerunt, sed dicunt cum Apostolo, *Instabiles sumus.* Hi igitur habent quidem cibos Scripturarum : quarum consolatione pascuntur, sed spei et fidei cibus est, non alimonia rei proprie permanentis. Et idcirco in hoc mundo vagari dicuntur : donec ad immobilitatem quamdam sæculi futuri perveniant. Nam et ad hunc intellectum spiritualem pertinet, quod corvi isti rore pasci dicuntur, sicut philologi se referunt indagasse.

CAPUT XXXIX.

Numquid nosti tempus partus ibicem in patris, vel parturientes cervas observasti? Ibices ipsi sunt, quos Græci tragelaphos vocant, admixto nomine bircei et cervi, eo quod necesse est, ut simile sibi aliquid hæc animalia habeant, et unum horum puto in Cantico canticorum damulam vocari, quæ aliquando, et caprea, secundum legem macerabantur. Et in Cantico canticorum crebro simul ponuntur, et munda appellantur, quoniam cornuta essent, et ruminarent, ungulamque dividerent. Istius ibicis sunt et alia animalia quasi ejusdem generis, ut est, corvorum, sicut in Lege dicitur : *Et omnes corvini generis aves non manducabitis.* Hæc ergo animalia, vel maxime in saxis nutriuntur, et in cavernis petrarum. Ibicum tempus quando pariunt nosti, ait Dominus ad Job ; vel quando cervæ parturiunt observasti? Quanta alia sunt in Scripturis magis obscura atque ab hominum notitia longe remota, de quibus aliqua in hoc libro ipse Dominus videtur dixisse, quam sunt quæ ad Job nunc loquitur ; quod enim laboris est nosse tempus cervarum, et ibicum parturientium? aut unde tam latebrosam est humanæ notitiæ, ut possit tempus horum animalium parientium penitus ignorare, præsertim cum hæc ipsa animalia pene in

medio hominum commorentur. Proinde, ne sit apud quosdam hic sermo Domini vilis, et forte ab eis superfluous existimetur, altius quod dixit intuendum est, ut dicamus in mysteriis sub nomine horum animalium, præfiguratos apostolos et apostolicos viros, et omnes prædicatores veritatis : qui in fortitudine fidei et patientia, velut in petris per spiritum imbuentem eos, verbum Evangelii perfecte in se formatum parturiant, vel cum doloribus persecutionum parturiant. In petra parturiebat et ille qui dixit : *Nam in Christo per Evangelium ego vos genui.* Hoc igitur tempus futurum constitui, et animas prædictorum, velut cervas, quæ de timore meo concipiunt, ut spiritum salutis pariant super terram, tu forsitan, quasi obstetricantis officio, diligentissima sollicitudine observasti, dans eis os, et sapientiam de utero mentis suæ, minus fortasse solidum, vel integrum verbum prædicationis, velut fetum in hanc effunderent lucem.

Dinumerasti menses conceptus eorum, et scisti tempus partus earum? Vivum verbum Dei, et validum, penetrans usque in divisionem animæ ac spiritus, compagum quoque ac medollarum, in hoc spirituali conceptu profectus quosdam incrementorum, velut per menses temporum in cordium sinibus operatur, ut ipsi apostolis primum apparuit, qui in initio prædicationis, quasi parvi, et modici visi sunt, sed paulatim corroborante eos spiritu, verbum in eis demonstratum est, usque ad mensuram plenæ gratiæ pervenisse. Quod velut partu edentes, totum atque perfectum ac plenum divinis promissionibus scribentes, diversis Ecclesiis ediderunt. Huiusmodi igitur conceptus, et partus tempora, qui hoc modo spiritali utero cordis sunt, unde et tu, Job, ait Dominus, cognoscere potuisti? quorumque tempora sunt in Evangelio prædicationis meæ consilio constituta. Ubi ergo dictum est, et scisti tempus partus eorum : alii dixerunt, *et dolores eorum solvisti.* Dolores sunt insectationes et tribulationes, quæ prædicatores inferuntur, a quibus doloribus isti tunc absolvuntur, quando invitati ad requiem absolvuntur a corpore. Sive tunc absolvuntur a doloribus persecutionum, quando in spe positi, pro malis præsentibus ad promissionem æternæ remunerationis aspiciunt.

Incurvantur ad fetum, et pariunt : et rugitus emittunt. Doctrinam lacteam propinando incredulis et infirmis, sicut ait Apostolus : *Lac vobis potum dedi, non escam :* ab illa celsitudine sapientiæ ad humilia prædicatores quodammodo humiliantur atque descendunt, ut vir fiat parvulus : et his qui sine lege sunt, tamquam et ipse sit sine lege. Et dum eos conantur in Christo formare et parere, rugitus emittunt, dum ab inimicis Christi supra modum ac supra virtutem suam gravantur, ita ut tædeat eos etiam vivere. De quolibet etiam dicit Apostolus : *Et nunc flexus dico inimicos crucis Christi.* Sive ex affectu charitatis huiusmodi rugitus emittunt, sicut ait idem Apostolus : *Tristitia mihi est magna et continuus dolor cordi meo.* Item ait : *Ex multa tribulatione et angustia cordis scripsi vobis per multas lacry-*

mas. Qualibus dolens ex charitatis visceribus dicit : *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis.* Item ait in Actibus apostolorum, ubi omnem fraternitatem collectam alloquitur : *Vigilate, memoriæ retinentes, quoniam per triennium nocte et die non cessavi cum lacrymis monere unumquemque vestrum.* Et iterum ait : *Ipsi scitis qualiter vobiscum per omne tempus factim, serviens Domino cum omni humilitate et lacrymis.* Hæc igitur idcirco dicta sunt, ut sciamus quoniam ad gemitus et rugitus pertineant tribulatio, angustia, lacrymæ et dolor continuus cordis sanctorum. Aliter incurvantur ad fetum, et pariunt, et rugitus emittunt : ubi prædicatores veritatis verbum fidei ceperint editione eloquii prædicare, illico ab adversariis incurvantur, id est, custodiis carcerum humiliantur atque verberibus ; sed quia nec in vinculis verbum Dei est alligatum : illic nihilominus id populis pariunt, quo et ipsi in Christo nascuntur : Sicut ait, ut diximus, in regeneratos, sanctus Apostolus : *In Christo Jesu per Evangelium ego vos genui :* Deinceps ad Deum in orationibus rugitus deprecationum emittunt, vel pro persecutoribus suis Deum rogantes, vel perseverantiam fidelium, adiutorium divinæ gratiæ suppliciter implorantes. Aliter, rugitus emittunt, quia qui adjicit scientiam, adjicit dolorem : gemunt sancti cogitantes quanta sunt pericula hujus vitæ, vel quam longe sunt a virtutibus quas requirunt.

Separantur filii earum, et pergunt ad pastum : egrediuntur, et non revertuntur ad eas. Parturitione apostolica, filii quos sancti in Christo genuerint, sive a pristinis erroribus suis, sive etiam a carnalibus operibus separantur : in quibus nunc erubescunt, ut jam non sibi vivant, sed Christo, qui pro eis mortuus est, et resurrexit. Pergunt ad pastum : id est, per scientiam profundioris intelligentiæ quotidie excitati conversatione proficiunt, dicentes, animalia sancta veri pastoris : *Dominus regit me, et nihil mihi deerit :* et cætera, quæ sequuntur in psalmo eodem ; sic, inquam, pergunt sancti filii evangelizantium pacem, sicut jam dixi, id est, crescunt atque proficiunt. Ad istam partum Domini, et ad hanc alimoniam sanctarum animarum, et ad tales delicias spirituales, egrediuntur utique ab infantia morum quotidie proficientes, proficiscentes virtutum merito in virum perfectum. Et non revertuntur ad eas. Non revertuntur, ut iterum necesse sit eos doceri, quæ sint elementa exordii sermonum Dei. Non revertuntur ad ea quæ retro sunt, sed ad ea quæ in ante sunt se extendunt. Non revertuntur, ut quidam, quibus ait Apostolus : *Filioli mei, quos iterum parturio donec Christus formetur in vobis :* sed potius subeunt gradus ascensionum, inambulant de virtutibus in virtutem. Huiusmodi ergo filii non possunt audire, ut Galatiæ, vocem increpantis Apostoli : *vellem esse apud vos, et mutare vocem meam.* Hic ergo sermo Dei sub figura caprearum, et ibicium, describit apostolos, sicut jam dixi, et apostolicos viros, atque omnes doctores Ec-

cleare, per quorum doctrinam Ecclesia spirituales Arentes statuere, justitiæ Dei non sunt subjecti. Quod autem ait, suam volentes statuere justitiam, non quia lex ab ipsis sit constituta, hoc ait, sed in lege quæ ex Deo est suam constituerant, quando eandem legem suis viribus se implere posse credebant, et ideo secundo hunc sensum Judæorum vincula dirumpenda a Deo dicuntur, et projiciendum jugum ipsorum.

Cui dedit in solitudine domum. Justos destitutos in solitudine, videlicet protectione defensionis meæ habitare feci, sicut etiam postmodum ore prophetico locutus sum dicens: *Fiat habitatio eorum deserta; et in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet.* Solitudo itaque factus est populus ille, et eremus, quia ablata lege, prophetia, sacerdotio, sacrificio quoque ac beneficiis divinis, gratiæ etiam protectione privati ac destituti sunt.

Et tabernacula ejus in terra salsuginis. Ut sine ulla spe promissionis Dei sterilis viveret, et infructuosus terram salsuginis dicitur accepisse: ubi præter amaritudinem qua Deum provocaret ad iracundiam, nihil haberet. Sic namque alibi de Deo dicit propheta: *Posuisti flumina in desertum, et exitus aquarum in sitim. Terram fructiferam in salsuginem a malitia inhabitantium in ea.*

Contemnit multitudinem civitatis, clamorem exactoris non audit. Ecclesia est hæc civitatis, quæ constat ex multitudine innumerabilium populorum, de qua Dominus ait: *Non potest civitas abscondi in monte posita.* Hanc igitur quisque Judæus despiciens, respiciens contemnit, clamorem etiam cujuslibet evangelizantis verbum Dei, et exigentis obedientiam fidei, non audit, id est, obedire detrectat. Ob hoc igitur, incrassatum est cor eorum, et oculos suos clausurunt, ut non videant oculis, et auribus non audiant, et corde intelligent.

Circumspicit montes pascuæ suæ, et virentia quæque perquirat. Montes, superbos quosque doctores, scribas videlicet, et pharisæos legis suæ, quasi suspiciens, eisque honorem deferens, adulationis ambitu circumit: ab eis procul dubio, in quibus est doctrina hominum, non recedens, in quibus etiam montibus ubi se pascua carnalis legis habere gloriantur, virentia quæque perquirat, quæ ad delicias utique carnis, et sabbata delicata pertinent, et quæ velut virescentis superficie legis historiis, nullum fructum habeant figurarum.

Numquid volet rhinoceros servire tibi, aut morabitur ad præsepe tuum? Sive, ut alii dixerunt: *Numquid volet monoceros servire tibi?* Ex diversa editione transferentium advertimus, quod ipsum sit rhinoceros quod et monoceros, et Latine intelligatur unicornis, sive super nares cornu habens. Sunt ergo hujuscemodi feræ in solitudine Orientis, et ab hominibus nonnumquam videntur, sive capiuntur. Hic igitur monoceros, populi gentilis imaginem præfiguratur; cujus etiam superbia significatur in cornu: sicut quibusdam peccatoribus, et superbis a Deo dicitur per prophetam: *Dixi iniquis, Nolite inique age-*

cleare, per quorum doctrinam Ecclesia spirituales Arentes statuere, justitiæ Dei non sunt subjecti. Quod autem ait, suam volentes statuere justitiam, non quia lex ab ipsis sit constituta, hoc ait, sed in lege quæ ex Deo est suam constituerant, quando eandem legem suis viribus se implere posse credebant, et ideo secundo hunc sensum Judæorum vincula dirumpenda a Deo dicuntur, et projiciendum jugum ipsorum.

Cui dedit in solitudine domum. Justos destitutos in solitudine, videlicet protectione defensionis meæ habitare feci, sicut etiam postmodum ore prophetico locutus sum dicens: *Fiat habitatio eorum deserta; et in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet.* Solitudo itaque factus est populus ille, et eremus, quia ablata lege, prophetia, sacerdotio, sacrificio quoque ac beneficiis divinis, gratiæ etiam protectione privati ac destituti sunt.

Et tabernacula ejus in terra salsuginis. Ut sine ulla spe promissionis Dei sterilis viveret, et infructuosus terram salsuginis dicitur accepisse: ubi præter amaritudinem qua Deum provocaret ad iracundiam, nihil haberet. Sic namque alibi de Deo dicit propheta: *Posuisti flumina in desertum, et exitus aquarum in sitim. Terram fructiferam in salsuginem a malitia inhabitantium in ea.*

Contemnit multitudinem civitatis, clamorem exactoris non audit. Ecclesia est hæc civitatis, quæ constat ex multitudine innumerabilium populorum, de qua Dominus ait: *Non potest civitas abscondi in monte posita.* Hanc igitur quisque Judæus despiciens, respiciens contemnit, clamorem etiam cujuslibet evangelizantis verbum Dei, et exigentis obedientiam fidei, non audit, id est, obedire detrectat. Ob hoc igitur, incrassatum est cor eorum, et oculos suos clausurunt, ut non videant oculis, et auribus non audiant, et corde intelligent.

Circumspicit montes pascuæ suæ, et virentia quæque perquirat. Montes, superbos quosque doctores, scribas videlicet, et pharisæos legis suæ, quasi suspiciens, eisque honorem deferens, adulationis ambitu circumit: ab eis procul dubio, in quibus est doctrina hominum, non recedens, in quibus etiam montibus ubi se pascua carnalis legis habere gloriantur, virentia quæque perquirat, quæ ad delicias utique carnis, et sabbata delicata pertinent, et quæ velut virescentis superficie legis historiis, nullum fructum habeant figurarum.

Numquid volet rhinoceros servire tibi, aut morabitur ad præsepe tuum? Sive, ut alii dixerunt: *Numquid volet monoceros servire tibi?* Ex diversa editione transferentium advertimus, quod ipsum sit rhinoceros quod et monoceros, et Latine intelligatur unicornis, sive super nares cornu habens. Sunt ergo hujuscemodi feræ in solitudine Orientis, et ab hominibus nonnumquam videntur, sive capiuntur. Hic igitur monoceros, populi gentilis imaginem præfiguratur; cujus etiam superbia significatur in cornu: sicut quibusdam peccatoribus, et superbis a Deo dicitur per prophetam: *Dixi iniquis, Nolite inique age-*

Quis dimisit onagram liberum, et vincula ejus quis solvit? In cerva et ibice superius figuram Ecclesiæ esse monstravimus. Nunc vero onagri nomine, arbitramur populum Judæorum posse intelligi, quem Deus ob incredulitatem ejus dimiserit, sicut ait: *Et dimisit eos secundum desideria cordis eorum.* Quod B in multis aliis locis Scripturarum Deus hoc futurum esse testatur. Cujusque vincula præcepta esse legalia non absurde sentimus. Nam eundem contumacem populum et rebellem, propheta ita objurgat, et increpat, dicens: *Vacca lasciviens Israel, confregisti jugum, rupisti vincula.* Hunc igitur quasi onagram, immundum videlicet animal ac effrene reliquit Dominus, ut ab eo jugo Imperii sui, quia semper restitit obedire, a vinculis præceptorum diaboli solveretur, et secundum Apostolum servus peccati, liber esset justitiæ; sic enim ipse Dominus de Judæis ait in psalmo: *Dirumpamus vincula eorum, et projiciamus a nobis jugum ipsorum:* ubi ipsa Trinitas Dei hac dixisse videtur. Nam quemadmodum in Ginesi in factura hominis pluraliter dixit Deus: *Faci-* C *amus hominem ad imaginem et similitudinem nostram:* ita et hic locutus est: *Dirumpamus vincula eorum, et projiciamus a nobis jugum ipsorum.* Quem locum Actus apostolorum ita se habere manifeste declarant: ubi apostoli ad Deum elevaverunt vocem suam atque dixerunt: Domine, tu qui fecisti cælum et terram, mare, et omnia quæ in eis sunt, qui Spiritu sancto per os patris nostri David pueri tui dixisti: *Quare fremuerunt gentes, et populi meditati sunt inania? Astiterunt reges terræ et principes convenerunt in unum, adversus Dominum, et adversus Christum ejus.* Ob hoc igitur scelus quod in Christo Filio Dei commissum est, ait Pater, qui in spiritu suo hoc futurum prædixerat, dicens: *Dirumpamus vincula eorum, et projiciamus a nobis jugum ipsorum.* Processit D grande peccatum ac nefandum, quo Salvatorem crucifixerunt, ut merito ab eis vincula præceptorum Dei dirumperentur, et ita legis jugum projiceretur. Quod autem jugum, et vincula eorum dicta sunt, cum Dei fuerint potius quam Judæorum, quibus legem ac præcepta dederat mandatorum: hoc maxime requirendum, quod ita dictum, quia Judæi legem carnaliter intelligentes, quam ex operibus se implere arbitrabantur, quasi suam effecerant, sicut dicit Apostolus: *Israel vero sectans legem justitiæ, in legem justitiæ non pervenit.* Quare? Quia non ex fide, sed ex operibus. Et ideo de eisdem sequitur, dicens: *Ignorantes enim Dei justitiam, et suam quæ-*

re; et delinquentibus, nolite exaltare cornu. Nolite ex-tollere in altum cornu vestrum: quia veteriosa atque antiqua in his, quos Deus increpat, superbia est. Secundam aliam editionem, in hoc eodem loco psalmi legimus: Nolite exaltare in excelsum cornu vestrum, loquentes in cervice veteri. In multis quoque aliis Scripturarum, cornu nuncupato, legimus superbiam nominari: licet et in bonam partem cornu soleat dici, ut est illud: Exaltabit cornu Christi sui. Nam et ipse Dominus Christus, propter singulare imperium suum, aliquando et unicornis dicitur. Legimus quoque cornua et regna dici, ut in Daniele et Apocalypsi continetur. Hic monoceros, qui per sapientiam mundialem tumore superbiae erat in sublime porrectus, numquid tibi subicietur, ait Dominus ad Job, ut per fidem in sanctitate et justitia serviens, obedientiae colla submittat, et mansuetus effectus atque humilis, ad Dominicum praesepe recurrat, ac verbis Dei hominisque assumpti, sacris cibariis saturetur. Sive, numquid subicietur, ut in Ecclesiae mexe claustro habitet, quod erit viantibus stabulum, atque huic saeculo renuntiantibus salutare perfugium: ubi spiritualium ciborum alimoniis, institutionibus, et celestibus pinguescat eloquiis, et impleatur in illo, quod erit per prophetam postea praedicendum: Agnovit bos possessorem suum, et asinus praesepe domini sui. In monocerote quippe hic nominato, sicut in propheta per asinum, immundus et incircumcisis significatus est populus omnium nationum.

Numquid alligabis rhinocerotam ad arandum loro tuo, aut confringet glebas vallium post te. Lorum hoc loco dictam ipsam charitatem Christi, quae est inter omnes virtutes praecipua, intelligere debemus, de qua ad diligentes atque amantes Deum, ait Apostolus, Copulati in charitate: cujus vinculis colligandos, propheta olim praedixerat, dicens ad Deum: Labor Aegypti, et negotiatio Aethiopiae, et Sabaim viri sublimes ad te transibunt, et tui erunt, et post te ambulant: vincti manicis pergunt. Et David quemadmodum charitatis Dei vinculis per ministros verbi Dei vincendi essent credentes, ita loquitur, dicens: Ad alligandos reges eorum in vinculis ferreis. Quorum vinculorum nominibus, charitatis Christi fortitudinem voluit demonstrare, quae etiam fortis et potens in manicis ferreis, ad amorem Domini constringit. Hic ergo rhinoceros, id est, populus quondam incircumcisis, praepotio scilicet carnalium voluptatum, et infidelitate immundus, hoc loro charitatis Christi fortissimo alligatus, ita ut nulla eum creatura separare possit a Christo: conficti in corpore glebas convallium, duritiam scilicet peccatorum, et colit in corpore suo terram Dominicam, secundum Apostolum, qui ait: Non estis vestri. Et ideo hic specialiter Domini est terra, in qua primitus fit omnium peccatorum quasi veprium spinarumque purgatio. Deinde aratro crucis, et ferro Dominicæ passionis, duritia cordis atteritur, et confringuntur vallium glebæ. Vallium nomine, humiliatos peccatis homines, atque in ima depressos significari existimo, sicut habemus

A in psalmo: Ascensus in corde suo disposuit in valle fetus. Unde et Isaias cum increpatione prophetaturus, contra Jerusalem peccatricam prophetiae suae hujusmodi titulum praeposuit, dicens: Onus vallium visionis. Talium igitur vallium glebas monoceros comminuit, quando humiliati corporis terram edomat, et suscipiendis celestium praepceptorum seminibus ac reddendis fructibus praeparat: quando cum Apostolo castigat corpus suum, et in servitatem redigit: quando omnem hebetudinem obstinaticordis, duramque stoliditatem a se auferre contendit, quod tamen efficere nequaquam poterit, ait Dominus, nisi rectorem et gubernatorem suum obedienter se fuerit secutus. Unde ait Dominus ad Job: aut confringet glebas vallium post te, sicut habemus in psalmo: B Adhaesit anima mea post te. Et propheta de hujusmodi: Post te ambulabunt, inquit, vincti compedibus: ubi admiratione dignos video tales pedes, qui quanto magis compediti fuerint, tanto velocius sine offensione egrediuntur.

Numquid fiduciam habebis in magna fortitudine ejus, et derelinques ei labores tuos? Numquid credes illi, quoniam sementem reddat tibi, et aream tuam congreget? Ego Dominus novi fortitudinem charitatis ejus, et patientiae ac longanimitatis, et idcirco dereliqui ei ad imitandum me omnes labores dispensationis meae, quos in me credendo intelliget, quia pro illo sustinui alapas, verbera ac sputa suscipiens, eidem laboravi: eique ad caelos revolans exempla laborum ac virtutum reliqui, cui quae credidi atque commisi, opitulante sibi gratia mea, reddat multiplex sementem, et in area Ecclesiae mexe germen tricesimum, sexagesimum, centesimumque fructificet, et aream tuam congreget: sicut apostoli, et post apostolos multi fecere doctorum.

Penna struthionis, similis est penni herodii et accipitris. Herodiorum genera tria esse dicuntur, unum horum albam esse colore quidam ferunt, aliud vero quasi gruis quibusdam diversis coloribus varium, tertium quoque genus nigrum affirmant, quod sit non solum velox, et saevum ad praedam: verum etiam in coitu impatientissimum, intantum ut in tempore coitus ex oculis ejus sanguis ebulliat. Herodius in psalmo centesimo tertio ita nominatur: Herodii domus dux est eorum, cum de lignis Domini propheta tropicos loquitur. In Deuteronomio quoque et in Levitico, ubi ne aves immundae in cibum sumantur Moyses prohibet, et haec similiter ponitur. Accipitram etiam aliquot sunt formae, vel genera. Illis ergo rapacissimis avibus, venatu et praeda viventibus, in pennis struthio comparatur, sicut et alii dixerunt: Struthio mixta, et alis herodionis et accipitris. Igitur struthionem secundum spirituslem intelligentiam sensusque divinos, Ecclesiam non absurde sentimus, quae per lavacrum regenerationis, et verbum munda in Christo effecta est, qui similem quidem pennam habet penni avium, quae carnibus vescuntur et sanguine. Sed illae remigio alarum in hoc aere velut in pelago id agunt, ut de ceteris asi-

bus prædam capiant. Unde sub hac figura inimici nostri spirituales intelliguntur. Struthio vero longe dissimili modo pennis suis utitur : eo quod eas velat per fidem, et speciem duorum testamentorum gubernaculis vivens habitantem extendat. Hæc avis, ait Dominus ad Job :

Quando dereliquit ova sua in terra, tu forsitan in pulvere calefacies ea? Ova sive filios, ut in subsequentibus dicitur, novam creaturam atque in Christo generatam, et candidam progeniem sanctæ Ecclesiæ intelligere debemus. Sed in ovis illos esse noverimus, qui doctrina quotidiana, quasi fetus quidam Ecclesiæ matris nutriuntur, ut quandoque de vitiorum fragilitate, et imperfectione procedentes, ad ultimum testa virtutum, veluti distinctis atque formatis membrorum compagibus, existant, cum ex tenebris vitiorum hoc modo facti fuerint lux in Domino, proficientes quotidie ad astatum morumque soliditatem. Audiant prophetam de ipsis dicentem : Dies formabuntur, et nemo in eis, id est, nullum in eis vitium dominabitur, quo impugnanter vincantur. Filios vero intelligamus jam solito robustiores, fide ac virtutibus compositos, atque formatos per incrementa virtutum, tanquam per annorum seriem jam de omni infirmitate vitæ incompositæ nihil habentes. Hi igitur, sicut ait Dominus, in terra ab Ecclesia relinquuntur, quando persecutionem ab impiis, et terrena sapientibus patiuntur. Relinquere enim eos Ecclesia dicitur, dum adversantibus non resistit : quos Dominus fervore fidei et patientia duos, atque in illo igne quem misit in terram, et in pulverem

fragilis carnis eorum fortissimos facit.

Obliviscitur quod pes conculcet ea, aut bestia agri conterat. Obliviscitur Ecclesia natos suos, dum eis pressurarum molestias, adversarios inferre non prohibet. Hoc loco differentiam puto esse tribulationum propter illud quod dixit, pes conculcet, et illud quod ait, et bestia agri conterant. Et hoc sit contributio bestiarum, quando aperte truces, sævi et immanitate morum crudelitate similes bestiarum. Christum confiteutes usque ad atrocitatem mortis affligunt. Pes vero conculcationis sit hujuscemodi tribulatio, quando opprobriis, et nimio contemptu iniquorum sancti usquequaque humiliantur, velut quadam conculcatione prostrati.

Duratur ad filios suos, quasi non sint sui : frustra laboravit, nullo timore cogente. Præsentibus filiorum suorum tribulationibus, Ecclesia dura et impia videtur, quoniam non ingemiscit, et plangit angustias interitumque natorum. In cujus figuram, sancta mater Machabæorum super filiorum suorum cruciatibus exultabat : videbat quippe in spiritu, sicut et hic sancta mater Ecclesia per fidem quotidie contemplatur, quantam gloriam in æternum pariant pœnæ præsentis, professione veritatis acceptæ. Et ideo quod sequitur, frustra laboravit, nullo timore cogente, Ecclesiam signat, quæ filios suos ad tentationem, et sæculi hujus molestias præparat, sperans utique a Deo pro his malis temporariis, filiorum

A suorum gloriam, et incorruptionis beatitudinem sempiternam. Aliter, sed et si doluisset pro filiis consecratis, frustra doluisset, quia non habebat timendi causas, quando eos non perdidit, sed acquisivit.

Privavit enim eam Deus sapientia, nec dedit illi intelligentiam. Sapientia atque intelligentia mundi hujus privata est a Deo Ecclesia; nam et Apostolus hoc fieri præcipit, dicens : *Qui vult sapiens esse, stultus fiat, ut sit sapiens : quia sapientia hujus mundi stultitia est apud Deum.*

Cum tempus fuerit, in altum alas erigit, deridet equum et ascensorem ejus. Cum ingruerit, ait, molestior et nimium acerba afflictio persequentis, ibi major ad Deum de afflictione obsecrans affectus, dum quodammodo excitatur, et humiliatus erigitur intentione vigilantissima deprecandi in excelsum alacri nisu, fidem suam et spem, velut pennas in adiutorio gratiæ Dei soltas suffert, et cum talium alarum sustentata fuerit auxilio, gressus profecto ejus velociores efficiuntur et conciti : ita ut insequentes se derideat inimicos, id est, equum et equitem, quod est diabulum et hominem ministrum inimici, qui in perpetrandas contra Ecclesiam persecutiones, sedet in quolibet equo suo, in corde videlicet hominis persequentis.

Numquid præbebis equo fortitudinem, aut circumdabis collo ejus hinnitum? Hunc equum adversariam potestatem arbitror posse intelligi, qui sit pallidus, ut in Apocalypsi scribitur, quem sequitur mors et inferus. Et qui in Zacharia propheta dicitur rubeus, mortibus videlicet hominum, et cruore respersus. Proinde dum permittitur præberi ei a Deo, dicitur fortitudo, et circumdari collo ejus hinnitus, ut per patientiam, et bonitatem Dei, thesaurizet sibi iram in die iræ, et revelationis justi judicis Dei. Et ideo in collo ejus significatur hinnitus superbix, quo tumet contra Deum, et blasphemiam loquatur.

Numquid suscitabis eum quasi locustas? More locustarum, adversarius noster dicitur suscitari, quando de locis suis ad partiendas regiones, atque vastandas præire dicitur, sicut ait de Deo psalmista : *Dixit, et venit locusta.* Sed hanc suscitationem, instantiam efficiendi operis esse arbitror. Unde dicitur ad Pharaonem : *In hoc ipsum te excitavi, ut ostendam in te virtutem meam, et annuntiatur nomen meum in universa terra.*

Gloria narium ejus terror. Sive ut alii dixerunt : *Gloria pectora ejus audacia.* Ut inimicus in fugam vertat adversarium suum, militem scilicet Christi, ipso etiam anhelitu terret : hic est odor mortis, hic est spiritus furibundus anhelans in hominis necem, retrorsum respicit, qui iterum ad peccata convertitur, sive tribulationibus cedit, ut in Evangelio Dominus per parabolam edisserit.

Terram ungula fodit. Sive, ut alii dixerunt : *fodiens in campo luxuriat,* id est, carnales homines, et terrena sapientes conculcat, et proterit, et cum eos humiliaverit, sibi que subdiderit, facit eos ea con-

tritione contritos, qualis est contritio, et infelicitas in viis hominum impiorum. In hujuscemodi igitur latitudine vitiorum, velut in campo luxurians, fodit ad subtrahenda hominibus fundamenta virtutum, ut in ruinam subducta soliditate procumbant.

Exultat audacter. Gaudet superbus præsumptionis audacia, quoadusque perniciose contra homines pugnat.

In occursum pergit armatis. Quæ sint arma sanctorum contra spiritualia nequitæ, Apostolus diligenter enarrat. Contra hos igitur hujuscemodi armis indutus, in occursum pergere dicitur, quando arcem mentis expugnare moliens, adversum murum virtutum, arietes abjicit vitiorum, et ad tentandum Dominum, ausus fuit in occursum ejus venire in eremo, et per singulas civitates apostolis Christum prædicantibus occurrebat, quando eis commotiones seditionum populi suscitabat, sicut etiam in Actibus apostolorum legimus. Unde et ad quosdam Paulus ait: *Ostium mihi apertum est magnum, et evidens, sed adversarii multi.* Et multis aliis locis de hac adversantium impugnatione non tacet, quas diabolus immittebat.

Contemnit pavorem, nec cedit gladio. Quod ad imperium, et invocationem Dei, diabolus effugetur, manifestum est; sed si ad contumaciam, et voluntatem illius iniquissimam, ac procaciter impudentissimam attendamus, intrepidus non terretur, non erubescit etiam si gladio ferri Dei territus fuerit et fugatus, et revertitur iterum, nec confutatus abscedit.

Super ipsum sonabit pharetra, vibrabit hasta, et clypeus. Cur habet pharetram inimicus? ut videlicet sedentes in ea Judæi, gentiles, hæretici, in quibus sunt sagittæ mortis, errorum scilicet lethalia dogmata, sagittent in obscuro rectos corde. Habet hastam unde criminibus cæterisque vitiis confodiat peccatores, sagittas, subtiliores dulos, hastam, delicta trabalia atque mortifera. Habet clypeum, quo malitiæ plenitudine, totum militum suorum occupat pectus, quo ne telis verborum Dei compungantur, excutit ea, frustratur, expalmat: ex quo equo transfigurato in angelum lucis, splendore quodam terribili, vibrant hasta et clypeus, et mendacii eloquio abruptæ hæreticorum resonant pravitates, et hic propter indesinentem intensionem usumque blandiendi vibrare dicuntur.

Fervens et fremens sorbet terram. Fervens est vitiis diabolus, inimicus sanctorum, et omnium criminum igne conflagrans, atque in hominem furore invidiæ fremens, ut jam sorbeat illecebris peccatorem, et devoratum in corpus perditæ congregationis suæ transferat, quo corpore propheta dixit se forte absorbendum, nisi Dominus esset in eo: ita inquit: *Nisi Dominus esset in nobis, forte vivos absorbuissent nos.* Hic ergo contrarius noster ipse est, cui Deus locutus est, dicens: *Terram manducabis omnibus diebus vitæ tuæ.* Et idcirco ipse et socii ejus, ut inimici Domini, terram lingent.

Nec reputat tubæ sonare clangorem. Id est, pro-

phetarum, et apostolorum increpationem audire detrectat, quibus dicitur: *Sicut tuba exalta vocem tuam: sed magis sæviens, unde verus Pharaon dicit: Persequens comprehendam, departabor spolia, et cætera.* In his locis de quibus diximus, alii transtulerunt: *Super ipsum enim gaudet arcus et gladius, lancea, hasta, et tremore et iracundia evertit terram: nec credit, donec clanguerit buccina: ubi eundem sensum existimo contineri, secundum quem nos exposuimus.* In arcu, et gladio, et cæteris armis inimici, omnes adventiones ejus intelligendæ sunt, quæ in eo gaudeant cum his modis, quasi armis interficiunt hominem.

Ubi audierit buccinam, dicit, yah! Procul odoratur bellum, exhortationem ducum, et ululatum exercitus.

B Quando audierit, inquit, adversarius noster Dei buccinam, id est, unumquemque doctorem Ecclesiæ adhortantem commilitones suos, secundum præceptum imperiale, atque divinum, ut contra adversarium suum stent fortes in prælio: stupenti animo et scrutabili, auribusque attonitis, ait: *Yah!* tamquam si diceret: *Quid audio? hac quisquam præsumit audacia, ut contra me saltem cogitet bella constituere? Ubi ergo dictum est, Yah!* alii dixerunt *Euge*, quod secundum, ut consequentia loci fuerit, sive in bonum, sive in malum capitur, et in Psalterio: *Confundantur et reveantur, qui dicunt mihi, Euge, euge.* Proinde in hoc loco iridentis animo, et subsannantis vultu, euge dicitur. Subtilis enim et vigilantissimus inimicus, et nimium callidus, qui sollicitudinem perdendi omnem terram habet, cum senserit aliqua initia, sive signa quædam in homine, quomodo ei, ejusque vitiis resistendum sit, velut sagina, adversantes sibi prævenire contendit: ne sumpta contra diabolum sanctitatis arma defendat: ne veneratione digni flant, cum Rex æternus advenerit. Ululatus vero, sive *sonitus*, ut alii dixerunt, exercitus veri imperatoris ille est, quando se invicem uno spiritu, unaqueque charitate, et fide cohortantes, conspiratis in unum timoris Domini viribus, alloquuntur, ut donec transeat iniquitas, sint perseverantes in prælio: quia charitate regis sui infusa in se per Spiritum sanctum, qui datus est eis, pro alterutro sunt membra sollicita.

D *Numquid suscitabis eum quasi locustas?* Quem de loco ad locum transilire feci, et de præsentis, scilicet mundi delectatione ad desiderium futuri sæculi inflammavi, sic utique suscitatus est de corpore infidelitatis, velut sol, cum calor advenit. Has autem mutationes non locorum esse corporalium noverimus, nam affectus sunt animorum.

Gloria narium ejus terror. Ut terreat peccatores, odio habens quod sunt, et dicens eis de Deo: *Nisi conversi fueritis, gladium suum vibrabit, et cætera:* de gloria narium ejus est, spiritus enim Dei est in naribus ejus, quod et sanctus Job dixit: *Spiritus Dei est in naribus meis.* Hoc unguento, spiritu utique Dei, perfusa est Ecclesia, sicut scribit Joannes apostolus: *Et, vos unctionem habetis a sancto.*

Proinde hic de quo loquimur, hoc loco de bono flagrabat in interiore sensu hominis sui : in quo sensu secundum voluntatis arbitrium, aliis odor mortis in mortem, aliis odor vitæ in vitam, quoniam refuso super Christum, id est, ^a myro Ildai a sancta Ecclesia repletus est mundus : omnes fidelium populi, eodem sacro chrismate uncti sunt. Propter quod et ipsum unguentum, quod ante Salvatoris notitiam intra alabastrum vasi angustias tenebatur, pistici nomen inditum erat, ut noverimus credentium populos, sicut dixit, chrismate consecratos. Hæc igitur gloria odoris hujus, quasi terrore generationis perfunditur sensus interior.

Terram ungula fodit. Exsultat audacter, et in occursum pergit armatis. Quidquid in se potissimum habet ad substantiæ perseverantiam, eo utique bono virtutis terram scindit et commovel. Non enim patitur ut solum gradlatur incultum, sed studet, ut ager fiat frugifer et opimus. Unde et ante Deum audacter exsultat, ut audiat de se, sicut de cæteris dici : *Venientes autem venient in exultatione, tollentes manipulos suos.* Itemque audiat, *Serve bone, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam.* In occursum pergit armatis, antequam telis vitiorum, sive persecutionum a spiritualibus hostibus obruatur, in acie virtutum consistens, irruentes in se prevenit inimicos, ne aliquo ictu concupiscentiæ, vel etiam diffidentiae vulneretur. Sic namque in occursum pergit contra hostes armis vitiorum, insectationemque munitos. Secundum hunc sensum sanctus David ait : *Persequar inimicos meos, et comprehendam eos, et cætera.*

Contemnit pavorem, nec cedit gladio. Quantaslibet ait minas cum grandi terrore, ita ut cum pavorem incutere cupiant inimici, loquatur : *Dominus illuminatio mea, et salus mea, quem timebo? Dominus defensor vitæ meæ : a nemine formidabo adversantium, dum appropiant super me nocentes, ut edant carnes meas.* Proinde quoniam in hac salute luminis Dei spero : *Si consistant adversus me castra, non timebit cor meum. Et si consurgat in me prælium, non cedam gladio, quo mortem libenter pro Christo subire exopto.*

Super ipsum sonabit pharetra, vibrabit hasta et clypeus. Super exteriorem et corporeum hominem, de quo ait propheta : *Et subtilis me conturbata est hebetudo mea : quasi arcem animam credimus, ubi unusquisque sanctorum, utpote in interiore homine suo tamquam intra pharetram habet sagittas eloquiorum Dei, quas dum ad cavendum profert, sive dum eas frequenti correptione, veluti tela pungentia educit in medium, percussurus utique earum ictibus eos, qui merito ad salutem debeant vulnerari.* Super ipsum, inquam, eloquiorum Dei resonat pharetra, quod tamen in commotione sit ambulantis. Ubi intelligitur, quod is recte psallat et corripiat delin-

^a Vitiose hactenus obtinebat miræ fidei, pro quo nihil dubitavimus myro, id est, unguento rescribere. Vid. Prolog. Hieron. in libros Samuel, et Malach.

quentes, cujus in anteriora quotidie profectus est sanctitatis, sic enim apostolus magnus, et potens equus Domini ait : *Unum autem quæ retro sunt obliviscens, ad ea vero quæ in ante sunt extendens.* Sive ut brevius et manifestius dicam : Pharetra hæc, locus est cordis, in quo sermonum Dei sagittæ conditæ sunt, et repositæ. Et signanter ait Dominus super ipsum, id est, equum sonare hanc pharetram, quod est super exteriorem hominem ejus, pharetra cordis illius referta divinis eloquiis, regnat, dum ut bellator Domini, et fortis in prælio, evangelizat verbum virtute multa. Super hunc equum nihilominus vibratur hasta, et clypeus. Hasta est vigilans animi virtus, sive constantia, quæ increpat peccatores, sive vitia in se confodienda mortificat. **B** Clypeus vero scutum fidei est, in quo omnia tela nequissimi ignea possit extinguere. Et hæc propter indesinentem usum bellandi, vibrare dicuntur, quæ sint utique in exercitatione præparata. Nam de talibus armis fulgentibus ita dicitur : *In lucem jacula tua ibunt, in splendorem coruscationis annorum tuorum.*

Fervens et fremens sorbet terram. Fervens fide in spiritu, et fremens ut Salvator, qui quando in vitis mortuum spiritualiter suscitavit, fremit in spiritu. Ita hic, inquam, fremet contra inimicos suos, sive vitia, sive etiam apertos persecutores : et ita sorbet terram suam, dum eam de carnali conversatione in spiritualem convertit. Sic itaque fremens, sibi que plurimum cum indignatione irascens, sorbet eam, sicut dixi, ut illam in spiritus sui affectationem transmittat, ubi est ille absconditus cordis homo in incorruptibilitate, quieti et modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples.

Nec reputat tubæ sonare clangorem. Tanta animi virtute induitur, ut nullum terrorem adversariorum formidet, quando ad omnem sonitum inimicorum provocantium sit paratus.

Ubi audierit buccinam, dicit, Euge. Procut odoratur bellum, exhortationem ducum, et ululatum exercitus. Qui cum audierit alta voce Evangelium prædicari, gaudet et exsultat, quod *Euge* significat. Omnium præpositorum de Scripturis Dominicis fortissimorum virorum exempla profitentium, totius quoque Ecclesiæ congregationem, quæ exercitus Dei dicitur, unanimem atque unius fidei sonum cum audierit, dicit, *euge*, et lætum cum exhortatione ducum, etiam ululatum audit exercitus. Ululatus autem hoc loco ille significatus est, quando bellatores in acie stantes pugnaturi, se invicem cohortantur. Sed dicit aliquis : Quemadmodum fieri potest, ut una eademque res per figuram nunc in bonam partem, nunc in malam intelligatur, sicut hic nos fecimus, ut hunc equum per allegoriam diximus, et in malum et bonum posse sentire. Ad hoc respondeo, ubi sine epitali aliquod nomen ponitur in Scripturis, ut puta,

in fine, ubi *pretiosissimum fidei myrum* nominat : et quæ ibi observamus.

mons tantum, et non additur ei ut dicatur *mons Sion*, aut *mons corruptus*, non ab re existimo, quin expositio de eadem re in utramque partem sit libera. Ubi vero cum epitas, ut *leo de tribu Juda*, aut certe, *sedet in insidiis sicut leo*: ibi aut Christus, sine ulla cunctatione intelligitur, aut diabolus adversarius noster. Et si placet, demus aliquod exemplum, ubi de arbore in Evangelio Dominus ait ad discipulos suos: *Si habueritis quidem fidem sicut granum sinapis, dicetis huic arbori, Eradicare et transplantare in mari, et obediet vobis*. Ubi quidam intellexerunt, quia fides credentium eradicet inimicum, atque evellat de terra Ecclesie, terra scilicet Judaeae atque confessionis, et in mare populorum, hominum videlicet impiorum transferat: et illi mali spiritus in Evangelio hoc ipsum significare possunt, qui cum hominibus immundis, et peccatoribus porcorum nomine indicatis, in mare praecipitati sunt. Ubi vero eandem arborem Dominum significari voluerunt, ita interpretati sunt, quod praedicatione apostolorum, qui gratiam Christi, et virtutem fidei susceperunt, arbor Christus Dominus eradicetur quodammodo de illa gente Judaeorum, in qua velut stirpe generis tenebatur, et transplantatur in mare gentium, sicut ipse Dominus eisdem Judaeis locutus est, dicens: *Auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructum ejus*.

Numquid per sapientiam tuam plumescit accipiter, expandens alas suas ad austrum? Consequens est ut hunc accipitrem in bonam partem intelligamus, sanctum scilicet, qui sapientiam per conversionem acceperit, ut praedari et rapere jam cesset, carnibus etiam saecularium sensuum vivere desistat, et qui veteris hominis exuvias in baptismo deposuerit, plumescens, quodammodo renovata sit sicut aquilae juvenas ejus: maxime cum promissionem habens praesentis vitae et futurae, quae in alis significata est, ad austrum, unde calor fidei est, se verterit, unde Christum venisse cognovit: quod et propheta ita faciendum praedixerat dicens: *Deus ab austro veniet, et sanctus de monte umbroso et caligoso*. Bethleem namque civitatem Domini respicientibus, Jerusalem in meridie, quod est in Austro, positam scimus. Et secundum tropicos intellectus hunc calidum ventum, ut aromata gratiarum ferveant, sponsus invitat, dicens: *Exsurge, aquilo, et veni, auster, perfila hortum meum, et perfila aromata mea*. Ubi ergo dictum est, expandens alas suas ad Austrum, alii dixerunt, *expansis pennis immobilis, et respiciens Austrum*. Intentionem ergo perseverantiae dicit ejus, qui per calorem fidei duorum Testamentorum gubernaculis vivens, splendorem aeternae beatitudinis contemplatur.

Numquid ad praecceptum tuum elevabitur aquila? Aliquando in bonam partem aquila dicitur, et pro ipso Deo, dicente Moyses: *Sicut aquila protegit nidum suum, et super pullos suos confidit*, ut superius diximus. Hic vero a Deo potestas adversaria aquila dicitur, quae ex permissu Dei elata in superbiam,

A multum possit, sicut propheta ait: *Et erit quasi aquila super domum Dei*. Prophetae quoque multis in locis Scripturarum suarum eum superbissimum notant, id est, diabolum: et inde est quod eis et magnus dicitur, eo quod levetur tumens super montes aquilonis, et super astra coeli ponat sedem suam, cupiens se exaequare Altissimo.

Et in arduis ponet nidum suum. In magnis quibusque, et eminentibus saeculi hujus, ac malis hominibus sedem sibi constituit, ut in eis velut durus dominus, et rex trux ac potentissimus commoretur.

In petris manet. In excelsis videlicet duris, et in malitia fortibus manet et habitat.

Et in praeruptis silicibus commoratur. Praeruptae silices intelliguntur blasphemi, qui sunt nimium duris et indomitis cordibus, atque in ruinam suam inclinato peccatorum pondere dependentes.

Atque inaccessis rupibus. Inaccessae vero rupes sunt homines porrecti in altum, nimia elatione cordis sui, ad quorum superbiam, quae eis supra ceteros quasi singulare ad proprium malum sit, nullus accedat.

Inde contemplatur escam. Per istos utique quos superbia nimium elatos diximus, quos haeresiarchas, aut Judaeos, sive sapientes saeculi, id est, philosophos, intelligimus; perditos quosque dum eos erroribus suis in laqueos in escam suam capit, secundum prophetam, qui eodem de diabolo ita ait: *Escam ejus electam*.

Et de longe oculi ejus prospiciunt. Sagacis valde atque pervigilis adversarii nostri animum, ad inquirendas vires sanctorum dimicantium, nomine oculorum appellavit Deus. Quod autem ait, *de longe*, mentis ejus intuitus subtili intentione prospicit, eo quod etiam in posterum exercitiae malitiae sagaci suspitione praevideat: non locorum spatia intelligenda sunt, sed initia dispositionis humanae ad recte vivendum. Hoc, inquam, de longe prospicit, quod est ab ipsis utique exordiis subtilis spiritus, et ad omne malum nimium mobilis intuitus, ut illic antequam conatus hominis saltem in aliquo roborentur, pulchritudo bona reprimat et extinguat, et interemptum hominem faciat fetere peccato.

Pulli ejus lambunt sanguinem, et ubicumque cadaver fuerit, statim adest. Pulli ejus sunt filii ejus, vel socii ejus, qui in conspiratione tyrannidis cum eo adversum Deum moliti sunt iniquitatem. Hi igitur livore invidiae, sitientes sanguinem hominum lambunt. Et quod ait, *ubi fuerit cadaver, statim adest*, alii dixerunt, *et ubi fuerit cadaver, statim reperimur*: quod sive de auctore mali, sive de satellitibus ejus dicatur, ubi affuerit, illic peccatum illico gignitur, quod in anima ita feteat, sicut vulnus in corpore.

Et adjecit Dominus, et locutus est ad Job: *Numquid qui contendit cum Deo, tam facile conquiescit? Utique qui arguit Deum, debet respondere ei*. Tota altercatio quae in superioribus libri hujus contextu, in hoc loco a Domino declaratur, cum ipse dicit: *Numquid qui contendit cum Deo*. Unde appare

quia contra Deum, quadam præsumptionis audacia ex fiducia bonæ conscientie sit locutus, non tamen blasphemavit Deum, sicut quibusdam videtur. Ubi et si asperius aliqua dixit, ad idem respiciens, ad quod Deus, justus est: tenorem justitiæ Dei respiciens, locutus est, non ad blasphemandum Deum, unde illum secundum justum judicium ejus requirendo, quasi constringit et dicit, ut pareat, vel eum injustum declaret. Quare eum circa se juxta injustitiam judicare sentiat, cum eum optime noverit justum. Accepta igitur Job ratione a Deo, in his sermonibus quos locutus est, quia omnia utique quæ creasset, ipse gubernaret et regeret, a quo etiam omnino nihil injustum fieret, convictus sicut hic aperte demonstratur, silebat: sed admonetur a Domino atque compellitur, ut quia adversus eum contendit, eumque arguere conatur, ipse ad

B interrogata respondeat. Et ait scriptor libri hujus: *Respondens autem Job Domino dixit: Qui leviter locutus sum, respondere quid possum? Beatus autem Job agnoscens se leviter, et non consummate locutum, dicit omnino se Deo respondere non posse. Propter quod cupiat se silentio cohibere, sicut ait:*

Manum meam ponam super os meum. Unum locutus sum, quod utinam non dixissem, et alterum, quibus ultra non addam. Et quod unum et aliud verbum dixerit, pro quibus potuerit laedere. Illa esse existimo, sicut superius comprehendit, quæ ita dixit: *Elegit suspendium anima mea, et mortem ossa mea: et si flagellat, occidat semel, et non de pœnis innocentum rideat.*

CAPUT XL.

Respondens autem Dominus Job, de turbine dixit. Id est, vel de increpationis impetu, vel de perturbati seris ac nubium obscuro.

Accinge sicut vir lumbos tuos, interrogabo te, et indica mihi. Sive ut alii dixerunt: *nequaquam, sed accinge sicut vir lumbos tuos, et cætera;* quod est: Nolo ut taceas, ait Deus, sicut ipse disponis, sed potius loquere, et quod interrogo te, responde mihi. Quemadmodum autem Deus hominibus loquatur, cum sit ipse spiritus, multis significationibus divinæ nobis indicant litteræ, ut Pater de nube ad Filium loquitur, et Moysi in flamma ignis, et Ezechiel sedenti cum senioribus Israel, sit sermo Domini, et solus audiebat quæ dicebantur a Domino.

Numquid irritum facies judicium meum, et condemnabis me, ut justificeris? Quo sensu sanctus Job dixerit ea quæ supra conscripta sunt, in hoc loco Dominus manifestat. Nam cum increpatione, propter hoc ipsum ab eo arguitur, quia in ejus injuriam et suggillationem se justificare voluerit, dum eum ex ipsa cruciatibus suis, quos sibi inique inflictos asserit, justitiam injustitiam vocat.

Et si habes brachium sicut Deus, et voce simili tonas, circumda tibi decorem, et in sublime erigere, et esto gloriosus, et speciosis induere vestibus. Disperge superbos in furore tuo, et confunde eos, et respiciens omnem arrogantem humilia. Respice cunctos superbos, et confunde eos, et contere impios in loco suo. Absconde

eos in pulvere simul, et facies eorum demerge in foveam: et ego confitebor quod salvare te possit dextera tua. Ecce Behemoth, quem feci tecum, fenum quasi bos comedet. Hoc est dicere: Numquid potes hos ipsos dæmones, quorum tribulationibus expugnaris, et contereris, expugnare et dispergere? Nec si contra Deum contendere deberes, si tibi esset fortitudo ut Deo est, et vox imperii tui hoc mundo terribilis insonaret: circumdares etiam tibi decorem æternitatis, honoris quoque et sublimitatis esses gloria exaltatus, et omnibus sanctitatis virtutibus tamquam speciosis vestibus te munires, omnes nihilominus superbos justo judicio tuo, velut indignationis iracundia dissipares, et eos in locum suum, id est, in carcerem inferorum detrudens, contereris, quin etiam a sanctorum lumine separatos, in pulverem simul absconderes, sive, ut alii dixerunt, retruderes eos sub terra: simul et facies eorum, id est, animam cum intellectibus suis tamquam oculorum luminibus in foveam inferni demergeres, id est, quam impossibile est, ut hæc homo habeas, tam stultum est, ut quasi ex æquali contra Deum loquaris, a quo humiliter sperare misericordiam debes, ut ex ejus dextera, id est virtute, contra eos, quos dixi superbos, arrogantes impiosque salveris. Ecce hoc ipsum noveris, fortem diabolum, et potentissimum inimicum tuum, quem ob immanissimum trucidis animi furorem, Behemoth nomine feralis bestie nuncupavi, apud te velut bovem, animal videlicet mansuetum, fenum comedere faciam, non carnes ut leonem. Quia carnes

C quando comeduntur, non fit sine viventis interitu. Circa te vero non ita est sicut jam dixi, cui jussione imperii mei, hoc modo præcepi, dicens: *Ecce in manu tua est vivere, animam ejus serva.* Behemoth namque doctores Ecclesiæ, qui Hebræas litteras contigerunt, in Latinum quasi plures interpretati sunt. Proinde inimicus diabolum cum toto corpore satellitum suorum hoc loco a Deo describitur. Quem propter pluralitatem nominis ipsius, antiqui ita interpretati sunt: *Sed ecce bestie quas feci apud te, fenum sicut bos edunt,* id est, et hoc potentia dexterae meæ factum est, ut substantiam tuam et facultates, quæ ob pretiosæ mentis tuæ divitias feno comparantur, in potestatem acciperent devorandas. Et ideo vilia quæque et temporalia tibi abstulit, quæ feni nomine significata sunt: non quæ magna et grandia, id est, animæ ornamenta, quibus te spoliatum blasphemie ruina comprimeret, quali peccato totus homo a diabolo devoratur. Ita ergo de eo dicit Deus.

Fortitudo ejus in lumbis ejus, et virtus illius in umbilico ventris ejus. In lumbis et umbilicis, ventris voluptas, vel carnis luxuria intelligitur, quæ membris genitalibus post primi hominis lapsum inserta est, ut supra modum legis naturalis illa membra, et quando non vult homo, incentivis libidinis titulentur: et ita voluptatum sectatores, diabolo fortitudinem propriis vitis ministrantes, de parte illius et consortes efficiantur, ut sint membra ejus, quorum tamquam corporis sui ipse est caput.

Constringit caudam suam quasi cedrus. Hoc mihi dicere videtur, quod nec in novissimis suis, quæ in cauda significantur, sit ad Deum reversurus, quod est, numquam pro tyrannide sua superbus et impius pœnitebit; sed exaltatus ut cedrus, voce Domini iuste iudicantis est confringendus, et comminuendus. Constringitur enim ligno durissimo comparatus: duritia scilicet cordis: ne intelligat, stultus efficitur; et exæcatus, ne videat usque in finem. Sive *constringit caudam suam* ita sentitur: Propheta fallaciter loquitur: mendacium cauda est secundum sanctorum prophetarum auctoritatem. Hos igitur Behemot tamquam inimicos, tamquam socios et ministros suos in copulam unitate sibi conspirationis astringit, de quibus antiqui dixerunt interpretes, *erexit caudam suam ut cypressum*, ubi elationem mentis eorum in excelsum significaverunt, hanc arborem nominando, quæ sub uno stipite, procero fastigio in altum porrigitur.

Nervi testicularum ejus perplexi sunt. In nervis, vincula quædam fortissima ac illecebrosa voluptatum quibus homines carnales implicat, dicere videtur mihi, de quibus vitiiis et propheta culpans homines inter cætera ait, ita dicens: *Declinantes autem ad obligationes*: ubi simpliciter pene inexstinguibilem voluptatem in membris humanis a propheta significari puto, cui voluptati caro nostra captiva succumberet, nisi juxta Apostolum Dei gratia subveniret.

Ossa ejus velut fistulæ aris, cartilago illius quasi laminæ ferreæ. His membrorum nominibus indicatur, quod diabolus cum suis durus sit, rigidus, pertinax et inflexibilis. In ossibus namque et cartilagine, intus et foris, in cogitatione videlicet et opere, perfecta ejus demonstratur malitia. Quod autem dictum est, *cartilago ejus quasi laminæ ferreæ*, alii dixerunt, *Spinæ ejus ferrum est fusile*: ut intelligatur, quia numquam se diabolus per pœnitentiam Deo humiliaverit.

Ipse est principium viarum Dei. Qui fecit eum, applicabit gladium ejus. Hoc in loco hic esse mihi videtur sensus, quod ad vias Dei ambulandas, et per obedientiam præcepta Dominica observanda, hic inter cæteras creaturas primus a Deo sit conditus, et inde dictum sit, ipse principium est viarum Domini. Nam in Ezechiele propheta in capite lapideum ignitorum refertur, quod primus fuerit omnium angelorum, et corona in manu Domini. Sive ita dici potest, ut in illa æternitate sua Deus semper manens, quasi egressus in facturam creaturarum videtur, et hæc sint viæ ejus, ut invisibilia ex visibilibus apparent. Sive unaquæque creatura via Dei est, per quam ad Dei itur cognitionem, dum cognita ab eo cognoscitur. Sive viæ Dei illæ sunt, quando cuilibet creaturæ rationabili, Deus quasi ad eam veniens innotescit. Proinde hic Behemoth principium viarum Dei dicitur, eo quod primus factus, Dei sui cognitionem a quo conditus est accepit. Dominus autem Christus in principio viarum Dei creatus refertur, ut a reconciliando mundum per sanguinem suum,

A viam mandatorum patris quasi opera ejus graderetur, quod in principio prædicationis Evangelii demonstravit. Quod autem Dominus ait: *Qui fecit eum, applicabit gladium ejus*, id est, qui fecit Behemoth, applicabit ei gladium ipsius, id est, malo quo alios interemit ipse punietur, sicut et de ejus similibus Spiritus sanctus in psalmo locutus est: *Gladium evaginaverunt peccatores*, et: *Gladius eorum intret in cor eorum*. Notanda tamen est in hoc loco commutatio personarum. Nam et superius Dominus ait, quod Behemoth bestiam ipse fecerit, et nunc dicit quod alius eum creaverit, ita dicendo: *Ipse est principium viarum Dei, qui fecit omnia*: quod ita exponi potest, quia Pater in Filio omnia fecit, sicut Propheta ait ad Deum: *Omnia in sapientia fecisti*. Alii dixerunt: *Ipse est initium figmenti Domini*: quod illudatur ab angelis ejus, id est, sanctis. Ab his ergo illudatur, quando per gratiam sancti Spiritus, et meritum sanctitatis eis subditur, et invocatione nominis Christi ab obsessis corporibus effugatur. Ab eis utique qui deponentes omnem malitiam et omnem dolum, et simulationem, secundum Isaiam, genitii infantes in Christo sunt, de quibus prophetavit cum virtute gratiæ Christi contra adversarium eorum diabolus in spiritu providentiæ, dicens: *Et delectabitur infans ab ubere, super foramina aspidis, et in cavernam reguli, qui ablactatus fuerit, manum suam mittet*. Et Dominus, cum de ejus toto corpore loqueretur, ait ad eos, quos innocentes et parvulos fecerat, dicens: *Ecce dedit vobis potestatem calcandi super serpentes et scorpiones, et nihil vobis nocebant*.

Huic montes herbas ferunt. Omnes bestię agri ludent ibi. Hi montes in climate aquilonis constituti sunt, ubi superbus diabolus sedere sædicit, inquiens: *Ascendam super altitudinem nubium, ero sicut Altitissimo*. Quos montes, superbos quosque et nimium elatos homines, ac tumorem cordis illius imitantes, non absurde sentimus. In his igitur habitans, temporariam jucunditatem, quæ herbarum vocabulo appellata est, in eis depascitur, et in malo virentis ac vigentis in eis voluptatis noxiæ delectatur, in quibus etiam montibus omnes bestię agri ludant. Bestię istæ socii sunt et ministri diaboli: de quibus ait propheta, orans ad Deum: *Ne tradas bestiis animam confidentem tibi*. Ager vero hic mundus est, secundum auctoritatem Domini, qua dicit in Evangelio: *Ager autem est hic mundus*. In talibus igitur montibus, qui herbas luxuriæ, non arbores fructiferas ferunt, hæc bestię, adversariæ videlicet potestates, non habentes rigorem virtutum, ludunt fluxu lasciviaque vitiorum, et in omnibus eorum montibus, in sceleribus ac nefandis criminibus videlicet gloriantur. Alii de hoc loco dixerunt: *Ascenderunt in montem præruptum: fecit gaudium quadrupedibus in tartaro*. Montem præruptum ipsius superbiæ diabolicæ verticem significatum puto, in quem nimium se extulerit, ita ut de eo usque in ima caderent inferorum. Fecit ergo gaudium, id est, dedit consolationem, vel his qui superbiæ ejus consentientes, de cœlis

ejecti sunt tartaris deputandi, vel his peccatoribus, qui per eum in profunda inferi corruerunt, subquorum persona ad ipsum dæmonum principem ita sermo propheticus loquitur: *Et tu vulneratus es sicut et nos, nostrisque similis factus es.* Detracta est ad inferos superbia tua, concidit cadaver tuum: fecit gaudium quadrupedibus, ut dictum est, id est, peccatoribus, qui in terram proni seu vergentes in tartara, cælum suspicere non possunt.

Sub umbra dormit in secreto calami, in locis humentibus. Quod umbræ corporum sint, nemo dubitat; sed umbra in Scripturis divinis aliquando requies, et refrigerium intelligitur, aliquando pœnæ. Unde dicitur, *umbra mortis.* Aliquando umbræ, peccata esse referuntur, quæ tamquam umbra corpori, ita morti vicina sint. In peccatis ergo diabolus habitat, et requiescit in secreto cogitationum, sive etiam laborum: unde et loca humentia appellantur. Sive in secretis, id est, in absconditis Dei, quæ Deus utique non requirit, et velut se indigna non visitat: de quibus absconditis propheta ait ad Deum: *De absconditis tuis adimpletus est venter eorum.* Peccata ergo tamquam tenebræ absconduntur a lumine veritatis. Sive, ut jam diximus, loco remoto cordis diabolus habitat, quod cor vacuum timore Dei patet vanitati et luxui, atque omnium illecebris vitiorum. Hæc enim umbræ solem nesciens, et calami secreta significant. Alii dixerunt: *Sub omnimodis arboribus dormit secus junctum, et calamum, et caricem.* Omnimodas arbores dicit, quæ tamen omnes infructuosæ sunt, non habentes medullam charitatis Dei, nec bonorum operum fructus.

Protegent umbræ umbram ejus. Peccata ejus super omnium impiorum peccata, et impietates eminent, quas protectione quadam malitiæ suæ defendit, et contegit. Alii ita dixerunt: *inumbrantur in eo arbores magnæ:* ubi hoc mihi videtur dixisse, quod quamvis maligni spiritus, vel homines ministri diaboli, superbia sint excelsi, tamen superet eos magnitudine delictorum diabolus, quia scelestioris criminis inventor est, quam imitator peccati.

Circumdabunt eum salices torrentis. Sive stirpes et virgultum, ut alii dixerunt. Mundus iste mortalis propter velocem volubilitatem suam, torrentis nomine appellatur: sicut et propheta ait, cum de passione Domini prophetaret: *De torrente in via bibet.* Dispensatione namque illa qua ad nos venire dignatus est, in cruce mortis calicem bibit, de quo dixit ad Patrem: *Si fieri potest, transeat a me calix iste.* Hujus ergo mundi hominibus, qui sunt sensibus peccatorum et perfidia infidelitatis amarissimi tamquam solia, fructus bonorum operum mentientes, diabolus circumdatur, qui etiam in collegas consortiumque junguntur.

Ecce absorbebit fluvium, et non mirabitur, et habet fiduciam quod influat Jordanis in os ejus. Multis in locis Scripturarum, fluminis nomine genus humanum significari noverimus, de quo et ipsa potestas adversaria ait: *Meus est fluvius, et ego feci memet-*

ipsum. Huic ergo fluvio, humano videlicet generi in ima atque inferiora, more fluminis defluentis, desideria cupiditatum, delectationis, presentisque amorem mundi, ita insinuat, ut eum absorbere possit, et velut inferus deglutire; sic namque humanum genus præceps in supradicta vitia defluet, ut possit ab inimico facile devorari. Quod autem ait: *Habet fiduciam quod influat Jordanis in os ejus:* Jordanis fluvius, baptismi continet sacramentum; dum in ipso Christus Dominus baptizatur, nostrum baptismum consecratum est. Cujus secundum mysticos intellectus, montes et colles, arietes, et agni ovium exsultant a facie Dei Jacob, qui junior frater credendo, seniore fratre incredulum supplantavit. De cujus Jordanis terra, id est Ecclesia, propheta ex persona credentis se dicit Dominum recordari. A Christo utique monte modico incipiens, qui propter passionem modicus factus est, minoratus est ab angelis, obediendo patri usque ad mortem. Hic ergo Behemoth nimia elatus temeritate, fiduciam gerit, ut prædictum Jordanem, sacramenta videlicet Ecclesiæ figurantem, ore suo hauriat, et vorandi cupidus, suo eum ventre concludat. Id est, etiam eos quos sanguis Christi per aquam regenerationis, quam Jordanis typice portendit, et ablutione Spiritus sancti redemit, de illius potestate ac durissimo dominatu querit, ut rursus suos faciat, seu occulta suasionem, seu oppugnationem manifesta.

In oculis ejus quasi hamo capiet eum. Verba hæc Patris de Filio sunt secundum illam allocutionem, de qua superius diximus, ubi ait Pater de eo, cum ei de diabolo sermo esset: *Ipse est principium viarum Dei.* Hunc igitur Behemoth, homo divini numinis carne hominis assumpti vestitus, in oculis ejus capiet eum, inquit Pater de Filio, quod diabolus esset capturus. In oculis, ait, id est in ipso intelligentiæ lumine, ubi est visus sapientiæ, naturæ rationabilis. Ibi, inquam, divina sapientia captus, dum per calliditatem suam atque versutiam non videt cujus carnem mors devorandam apprehendit. Secundum igitur hunc modum captus est diabolus.

Et in sudibus perforabit nares ejus. Id est, furentem sævitiam atque in sanctorum interitum anhelantem Christus Dominus noster conteret et proturbabit: sanctos vero propter lignum crucis non absurde hic intelligendos puto; sic itaque humiliat et confringit Dominus inimicum, omnemque impetum invidiæ sævientis, dum eum per eosdem sanctos ligno suæ crucis retundit.

An extrahere poteris Leviathan hamo? Commutavit figuram ænigmatis, ut diabolum quem superius Behemoth translato nomine dixerat, eundem nunc Leviathan appellet; sed illic eum quasi bestiam dicit, quæ terras inhabitet; hic vero ita illum nominat, qui velut in aquis maris consistat. Unde et alii pro Leviathan draconem dixerunt. Unde videri potest, quod horrendum nescio quid genus draconum sit quod Leviathan dicatur, cujus malitiæ atque pô-

tentia congrue diabolus coarctetur. Behemoth autem eo quod nulli cum eo sint appellatur. Nam Behemoth Latine, quasi plures sonare dicitur. Unde ipse intelligi potest cum sociis et ministris, et recte, quasi dicatur, qui a Deo non sunt. Leviathan vero *additamentum* quidam aiunt interpretari. Quia ergo in veritate non stetit, et excedens presumptionis modum addit sibi superbiam, quasi supra naturam bonum in tumorem et morbum elationis excedit. Proinde additamentum dictus est: vocabulum enim factum de crimine, operuit conditionem naturam bonam, quam Deus bonus creaverat. Et Isaias propheta de eo vaticinatur dicens: *In die illo, sive passionis Christi tempore, sive in adventu iudicii eius: In die ergo illo visitabit Dominus in gladio suo duro et grandi, et forti, super Leviathan serpentem vectem, et super Leviathan serpentem tortuosum, et occidet cetum, qui in mari est: secundum hoc ipsum est, quod alius propheta similiter ait ad Deum: Tu confregisti in virtute tua mare. Tu confregisti caput draconum super aquas.* Illic ipse diabolus tanquam caput cum suis membris describitur, et corpus ejus, et squamam indissolubili copula conjunctam narratur. Hunc ergo Leviathan draconem typicum, ait Dominus ad Job, ne in aquis gentium dominetur, tu forsitan de mari populorum extrahere potes, quem hamo virtutis meae, ut supra dictum est, per fidem credentium extrahere, et exsiccare disposui. Secundum hunc sensum est illud quod et Dominus ait in Evangelio: *Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quae possidet, et caetera.* In primo autem adventu Christi factum est per gratiam redemptionis ejus, ut de societate diaboli et dominatione populi ererentur. In secundo vero adventu ejus, omnis diaboli potestas est auferenda, quandoquidem mare, hoc est saeculum, non erit, gentisque sociorum illius de terra peribunt. Quando etiam quaeretur delictum illius, et non inveniatur, Domino regnante in aeternum, et in saeculum saeculi, absorpta morte mortisque inventoribus in resurrectionis victoria. Quod autem in hoc libro ait Deus, quia hamo extrahet Leviathan, per alium prophetam illud loquitur, dicens: *Expandam super te rete meum in multitudine populorum, et extraham te in sagena mea.* Hami vero et sagenae differentiam hanc esse existimo ut hamum ipsum Salvatorem Filium Dei, carne vestitum intelligamus: sagena autem dici potest missa praedicationis Evangelii, quae a solis ortu usque ad occasum latissimo spatio sit expansa, sicut et propheta ait: *Magnus Dominus, et caetera.* Et deinceps ait, *dilatans exultationem universae terrae.* Quae sagena praedicationis Christi, veteris Testamenti figuris, et significationum imaginibus multisque ejusmodi Scripturae testimoniis, veluti nodis illigatis est solide roborata, quam celi multi, et dracones saevissimi mundi istius impii et potentes scindere et rumpere tentaverunt, idque non potuerunt efficere, quia firmum fundamentum Dei fecit, et convelli nequaquam potest. Quia si Deus pro nobis, quis contra nos?

A Proinde secundum hanc expositionem idem sensus in hamo et sagena dignoscitur. Cum ergo dixisset Dominus ad Job, extrahere poteris Leviathan hamo? aitet:

Et fune ligabis linguam ejus? Quemadmodum ex pluribus particulis sublegminis funis intexitur, et fiat vinculum quo possint aliqua colligari; ita et diabolus de multitudine peccatorum suorum, quasi de resticulorum particulis, vincula sibi sacrilegorum velut fune blasphemiis, et lingua illius colligat, ut sit os obstructum atque oppilatum loquentis iniquitatem. Et in Proverbiis Salomonis, de similibus ejus scriptum est: *Vinculis peccatorum suorum unusquisque constringitur.* Et inde est quod et Dominus in Evangelio pigrum et inutilem servum, ligatis manibus et pedibus, mittendum dicit in tenebras exteriores, id est, vinculis peccatorum suorum, quae operatus est, secundum divinum iudicium ligatus mittitur in poenas; quod et ipse Dominus in quodam loco manifestissime demonstravit, quando flagellum de Judaeorum resticulis fecit, eoque inde flagellans de templo ejecit.

Numquid pones circulum in naribus ejus, aut armilla perforabis maxillam ejus? Sive *coaptulum*, ut alii dixerunt. Et *armilla perforabis*: sive, ut alii dixerunt, *forcipe pertundes labrum ejus.* Circuli coaptuli, forcipis et armillae nominibus, intelliguntur sermones divinae potentiae, quibus superbus atque blasphemus humiliatus est a Deo et attritus.

Numquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia? Sive ut alii dixerunt: *Aut loquetur tibi blande?* Soli Deo, ejus creaturam se esse cognoscit, est subditus, atque tunc tantum quem ipsa conscientia pavet, animus ejus superbus addicitur.

Numquid feriet tecum pactum, et accipies eum servum sempiternum? Licet sit rebellis et nimium tumidus, cogitur tamen atque compellitur ipsius naturae bono, quod ei in testimonium justae dampnationis ejus ex parte non perit, ut Dominum creatorem suum, saltem ut servus malus esse fateatur. Hoc est pactum sive testamentum, quod ei cum Deo inire praecipitur. Unde et ipse Dominus ait: *Et accipies eum servum sempiternum.* Hoc enim nulla voluntate animi facit, sed divinae potestatis imperio, et ideo a Deo servus dicitur sempiternus, quia adoptionem filiorum Dei, sive primatum illum angelicae dignitatis, numquam sit recepturus.

Numquid illudet ei quasi avi, aut ligabis eum ancillis tuis? In tantum, ait Dominus, humiliabitur draconis istius fortitudo, et omnino pro nihilo erit; ut illudendus habeatur, et illudendus sanctis angelis deputetur, sicut et supra jam dictum est. Quod autem quasi avis illudi perhibetur, quasi res parva et minima ad potentiam Dei habeatur, avis nomine voluit demonstrare; quodque alligandus ancillis dicitur, illud est quod ipse Dominus in Evangelio ait ad discipulos suos: *Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes et scorpiones, et super omnem virtutem inimici, et nihil vobis nocebit.* Sic itaque alligatur atque illudetur a sanctis animabus Dei, quae

sunt ancillæ Christi; dum ab eis ipsi et ejus sociis imperatur, et de corporibus ab eo obsessis adire compellitur: cuique per universum mundum quotidie captiva auferitur captivitas, quomodo et secundum Apocalypsim per mille annos alligatus dicitur, quod a parte ad totum intelligitur, secundum apostolum qui ait: *Filioli, novissima hora est; ex tempore adventus Domini in carne nostra. Itaque alligatus est: ne seducat Christi gratia et redemptione salvandos. Alii dixerunt: Alligabis eum sicut passerem infantulo, quod est, ab infantulo teneatur præcepto imperii mei, et velut ligatus in potestatem tradetur. Hic est ille infans, de quo Isaias ait: Infans ab ubere in foramine aspidum manum mittet: qui infans propheta, quamvis sit centum annorum puer, per Christi gratiam morietur, id est, sanctus et innocens ad Deum de hoc sæculo emigrabit. Hunc ergo infantem accipere debemus unumquemque sanctorum, qui de fonte, id est de utero matris Ecclesie, tamquam infans Deo renatus est, et præcepta Domini, velut lacteos cibos de ejus uberibus sugit.*

Concident eum amici, dividunt illum negotiatores. Amici et negotiatores isti, sancti intelligendi sunt, omnes etiam veritatis prædicatores: quibus Christus Filius Dei ait: *Vos amici mei estis.* Itemque de iisdem per parabolam dicit: *Simile est regnum caelorum homini negotiatori, quærenti bonam margaritam, et cætera.* Qui regnum Dei, et æternæ vitæ præmium velut pretiosissimam margaritam in venalibus proposuerunt mundo, ut unusquisque creditorum vendat quæcumque habuerit, delectationem scilicet vitæ præsentis, his mercimoniis commutet et emat eam. Igitur a supradictis amicis, et negotiatoribus corpus hujus draconis conciditur atque dividitur, dum per eosdem ad fidem Christi, perditorum ejus multitudo quam plurima separatur. Nam multi de potentibus ejus, et in malitia fortibus ab ejus consortio, veluti membra illius secerunt, sicut et Abacuc propheta ait ad Dominum; *Præcidisti in stupore mentis capita potentium: et de quibus rursum ait ad Dominum: Misisti in capita inimicorum mortem: mortem utique vitiorum, ut jam non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est, et resurrexit. Hæc capita inimicorum Dei, id est, populorum impiorum principes, ipsi sunt hujus spiritualis draconis reges et nobiles, qui secundum translationem nominum, et figuram tropi alterius, alligandi a prædictis amicis et negotiatoribus esse dicuntur: sicut David propheta ait: *Ut alligent reges eorum in manicis, et nobiles eorum in vinculis ferreis.* Hi ergo reges et nobiles, ipsi sunt et dracones, et membra illius draconis, de quibus draconibus ait propheta ad Deum: *Tu confregisti capita draconum super aquas.**

Numquid implebis sagenas pelle ejus, et gurgustium piscium capite illius? Omnes qui consensione malitiæ et imitatione adhærent diabolo, recte pelles ejus esse dicuntur. Quos ideo pellis nomine arbitrarios, eo quod iudissociabili connexionem ei conjun-

cti sunt, et separari ab eo nunquam, aut certe vix possunt. De his ergo dicit Dominus: *sagenas implendas esse.*

Pones super eum manum tuam. Memento belli; nec ultra addas loqui. Sic mihi videtur dixisse: *Victo per me adversario tuo, pones super eum manum tuam, ut possis ei et tu illudere. Vel pones super eum manum tuam, quasi dixeris, si ejus potentia et virtutis te esse arbitraris, pones super eum manum tuam, quod est, si potes effice virtute potentia tuæ, ut te contremiscat et paveat sicut et me cui soli hoc debet: sed quia id nequaquam facere potes, ut tibi draco hic magnus, et in malitia potens subjectus sit; memento in hac tribulatione pœnarum tuarum contra quam ferum et trucem hostem bellum habueris: sufficiat tibi adversum me verba aspera locutum, ubi nosse te volui, quoniam huic fortissimum inimicum tuum superare ac vincere nequivisses, nisi ex præcepto imperii mei accepta in tua potestate jussus fuisset, et tuam nihilominus animam custodiri a me. Igitur in dilectionem illius ita datus es, ut non amplius te affligeret, quam vires tuæ paterentur.*

Ecce spes ejus frustrabitur eum, et videntibus cunctis præcipitabitur. Cum in conspectu angelorum sanctorum, et innumerabilis multitudinis beatorum hominum præcipitatus fuerit in gehennam, ignemque æternum, spem ejus, qua se fortem putat evadere, horrendum et justum judicium eum frustrabitur, et cassa atque inania cogitans in irritum deducetur.

CAPUT XLI.

Non quasi crudelis suscitabo eum. Quis enim resistere potest vultui meo, et quis ante dedit mihi ut reddam ei? Omnia quæ sub caelo sunt, mea sunt. Hunc igitur inimicum non ut crudelis suscitavit Deus, qui eum quasi punire desiderat: vel quoscumque sanctorum collocatione ejus elidere: cujus naturæ luculentæ potius æterna bonitas competit: sed suscitavit Deus nunc Leviathan hoc modo dicitur, ut eum cæteris qualis sit manifestet, quem velut Pharaonem longa impunitate, diutius insultare permittit. Hoc enim justissimo judicio suo Deus fieri sinit: aut ad exercitationem probationemque sanctorum, aut ad iniquorum pœnam. Quis enim resistere potest vultui meo? Ubi hoc videtur dixisse, quod solo aspectui majestatis Dei, omnis creatura cedat et tremat. Quis ante dedit mihi ut reddam ei? omnia quæ sub caelo sunt, mea sunt. Non enim, ait, a quoquam potestatem accepi, quam aliquando forsitan non habuerim: ut ei quasi pro hoc beneficio gratias agam, aut aliquid ei retributionis impendam. Secundum hunc sensum et Apostolus loquitur: *Aut quis, inquit, dedit illi, et retribuetur ei?* Ubi in his verbis Deus affuisse semper monstratur.

Non parcam ei verbis potentibus et ad deprecandum compositis. Hoc fortassis de diabolo, de cujus verbis hic loquitur, intelligere possumus: etsi sit rebellis in Deum, et contumax, suum tamen tremens sentiat creatorem, et quamvis incime-

mor conditionis suæ, tamen tamquam servus nequam, saltem coactus Dominum suum obsecrare simulat.

Quis revelabit faciem indumenti ejus. Illic indumento velatam faciem diaboli Job dicit, quia se transfiguratur in angelum lucis. Revelatur autem facies a Domino, cum artes nequitiarum illius deteguntur.

Et in medium oris ejus quis intrabit? Illic os diaboli, indesinens blasphemiam ejus potest intelligi, quod obstruendum a Deo est atque oppilandum, cum verbo Domini fuerit penetratum. Sive in medium oris ejus quis intrabit? potest ita sentiri ut os diaboli, infernus intelligatur: ad quem Salvator descendit, ut devoratos a diabolo homines liberaret. Et ideo quod futurum erat temporis, dixit: In medium oris ejus quis intrabit?

Portas vultus ejus quis aperiet? Abditam et multo secreto absconditam fortitudinem hypocriscos diaboli, dicit Dominus se patefacturum: quam in passione et cruce sua aperte manifestavit, quando cum principibus suis et potestatibus traductus a Filio Dei parum fiduciale triumphat.

Per gyrum dentium ejus formido. Voratorem et insatiabilem hunc inimicum dicit, qui velut rapacissima bestia, dentibus omnia consumat, et idcirco formido et timor in gyro dentium ejus, quia ad devorandum parati sunt.

Corpus illius quasi scuta fusilia, et compactum squamis se prementibus. Una uni conjungitur, et ne spiraculum quidem incedit per eas. Unde alteri adhærebit, et tenentes se nequaquam separabuntur. Tres hi versus continui, sub diversorum sermonum repetitione, unum idemque loquuntur. Corpus ergo diaboli, omnes consortes ejus, et spiritus immundi intelligendi sunt, quos tanta consensione atque conspiratione Deus dicit illi adjunctos, ut indissociabili connexionem sint eidem copulati, quos etiam sub allegorica dictione, squamarum nomine appellavit, quæ ita densatæ sint, et stricte sibi invicem coherentes, ut nullum illis sit spiraculum respirandi ad Deum, eo quod ab illa sui connexionem, nequaquam ad sanitatem poenitentiae relaxentur. Quod autem daemones impii ministri diaboli, scutis fusilibus comparantur, hoc nomine eorum significat Dominus, quod nimium pertinax et obstinate rebellans, et fortiter solida ac perennis sit eorum repugnatio contra Deum. Diabolum vetus editio *smaragdi lapidi* assimilavit, qui natura asper est, alia attritu lævificans, sed ipse asper esse non desinens, cuncta comminuit, diminutionem autem sui non sentiens.

Sternutatio ejus ut splendor ignis, et oculi ejus ut palpebræ diluculi. Sive ut alii dixerunt: *In sternutamento ejus illucescit sol, et oculi ejus ut species Luciferi.* Sternutatio sordes cerebri egerit, et vitia ex interno concepta depurgat. Diabolus ergo, qui totus sordidus et fetidus est, in hoc lumine se videtur ostendere, cum transfigurans se in angelum lucis malitiæ suæ sordes in perniciem hominum cum delectatione operatur et effundit, et de invidia, id est,

A de malorum omnium capite, venena sua commovet ac producit. Oculi autem diaboli falsi prophetæ intelligendi sunt, de quibus sanctus Isaias ait, cum ad peccatorem populum loqueretur, dicens de Deo: *Claudet oculos vestros:* qui instigatione ab eo inspirati loquuntur, quæ vicina videntur lumini veritatis. Sicut palpebræ sunt diluculi, cum tamen nihil luminis Dei possideant. Nam etiamsi videantur initium lucis in se ostendere, quæ eis hypocriseos fermento exoritur, mendaciorum tamen tenebras specie veritatis obducunt.

De ore ejus lampades procedunt sicut tædæ ignis accensæ. Quemadmodum os Domini locutum est, ita et omnes impii et sacrilegi, et blasphemi, os diaboli recte dicuntur, ex quo tædæ ignis accensæ, sive, ut alii dixerunt, faculæ ardentes procedunt, id est, ignis et poenæ causa suggeritur: et in Apocalypsi, ubi sub equorum similitudine hi ministri diaboli describuntur, ita de eis dicitur: *De ore eorum exiit ignis et fumus, et sulphur:* non perspicue quidem ita exeunt de ore eorum, sed verba blasphemi sunt ignis et fumus, et sulphur, sicut ad eum Dominus per prophetam ait: *Producam ignem de medio tui qui comedat te.*

De naribus ejus procedit fumus. Id est, superbia.

Sicut ollæ succensæ atque ferventis. Quia vapor aut ipse se aut obtemperantes generet causas ignis æterni. Superbiæ spiritus in anhelitu narium demonstratur, quibus animi sui tumorem exanhelare se gaudet, sed humiliari ac reprimi a Domino superius ita dicitur: *Numquid pones circulum in naribus, et armilla perforabis maxillam ejus?*

Halitus ejus prunas ardere facit. Illic est fumus ejus e naribus et ex anhelitu ejus, ut carbonibus suis ignem sibi æternum, et fumandum subministret. Ita enim et similibus ejus Dominus ait: *Ambulate in lumine ignis vestri, et in flammis quas succendistis vobis.*

Et flamma de ore ejus egredietur. Sive ut alii dixerunt: *Flamma vero de ore ejus globatur:* ibi idem sensus, quod est, poenæ blasphemiarum de ore diaboli globatæ egrediuntur.

In collo ejus morabitur fortitudo, et faciem ejus præcedit egestas. Colli nomine, id est cervicis, tumorem arrogantiae diaboli dicit. Cuique dicitur per prophetam: *Nervus ferreus cervix tua:* in qua principalis peccati malum habitat. Hac igitur superbiæ fortitudine, et propheta verbis illius loquitur, dicens, *fortitudinem faciam,* quem ob hoc Dominus increpat et dicit ei: *In sapientia tua fecisti tibi fortitudinem.* Et iterum ait ei: *In negotiationibus tuis multiplicasti tibi fortitudinem.* Itemque: *Elevatum est cor tuum in fortitudine tua.* Quod vero ait: *Faciem illius præcedet egestas,* hoc est quod ubi appropinquaverit diabolus, illico omnes sibi vitæ atque animæ vires exhauriatur, ac substantia consumatur.

Membra carniū ejus coherentia sibi. Membra diaboli sunt, quos supra in squama et scutis fusilibus nominavit. Carniū autem ejus membra idcirco sunt dicti, quoniam carnalibus ac flagitiosis actibus dedit, ei velut auctori malorum cohererent.

Mittet contra eum fulmina, et ad locum alium non ferentur. Ordo dicentis Dei hoc loco obscuratus videtur, ubi cum de diabolo dicat, subito personam commutet dicens: Mittet contra eum fulmina, et ad locum alium non ferentur. Credendum est, quod hæc fulmina a Deo mittantur contra diabolum, secundum illum sensum, ubi dicitur: *Pluit Dominus a Domino.* Quod ita hic dictum arbitramur: fecit Deus, quod locutus est Deus. Fulminatur autem a Deo draco diabolus, quando igneis Dei eloquiis de sanctis nubibus increpatur, quæ utique fulmina, in locum missa atque directa, non frustra jacentur, et ad locum non ferentur, nec se ab eis diabolus gloriabitur impunitum.

Cor ejus indurabitur tamquam lapis, et stringetur quasi malleatoris incus. Sive, ut alii dixerunt, *et stat sicut incus infatigabilis.* Cor diaboli durum et inflexibile est, hebetudine quoque lapidis et rigore. Constringitur autem, sive stat sicut incus, quæ non producit. Incus namque cæditur, sed non producit, superjecta edomat, immobilis autem ipsa consistit: talis diabolus est. Fidelium enim increpationibus tunditur, prophetarum dictis cæditur, martyrum victoria eliditur, sed manens rigidus, durus, indomitus, æternis addictus est pœnis.

Cum sublatus fuerit, timebunt angeli, et territi purgabuntur. Hoc de primi sæculi temporibus dictum accipi potest. Quantum sit malum superbix, jam tunc angeli sancti scire potuerunt, quando præsumptor tyrannidis cœli arce defectus est: quando etiam pro eo merito quo in veritate, in qua ille non steterat, steterunt: et in hoc beati facti esse credendi sunt, ut certissimi flerent nullius umquam peccati lapsum sibi esse metuendum. Igitur quod dictum est quia sublato diabolo, timebunt angeli, et territi purgabuntur, non sic intelligendum est, quod ad cavendum peccatum superbix, emendatiores futuri sint, territi tantæ damnationis exemplo, cum utique perspicuum sit minime eos beatos fore, si studendum eis sit cura impensiore ne peccent. Peccatum enim cavere, vel peccato resistere, ad poenales hujus mundi miseras pertinet, non ad futuri sæculi gloriam. Hos autem arbitror intelligendum homines, qui ad consortium pervenerint angelorum, utpote quasi novi angeli, damnato diabolo, territi purgabuntur: videntes qualem quantumque hostem, et hujusmodi pœnas horrendæ damnationis evaserunt. Purgabuntur autem, id est, puriores Deo reddentur, tanta divini beneficii circa se consolatione perspecta. Id etiam quod dictum est, territi, vel quod scriptum est, timebunt, non abhorret a sensu, ut rationalis videlicet creatura omne beneficium atque omne judicium Creatoris sui, non cum pœnali, sed cum honorifico terrore miretur. Et revera quæ major purificatio, sive purgatio, poterit esse ante Deum, sicut angelici hominis, quam ut semper cum exultatione (quia cui defertur pius est) et cum tremore (quia cui defertur Deus est) omne bonum certissime

A securitatis suæ gloriæque perpetuæ ad laudem sui referat conditoris.

Cum apprehenderit eum gladius, subsistere non poterit, neque hasta, neque thorax. Alii vero manifestius transtulerunt dicentes: *Si occurrerint ei lanceæ, nihil facient ei:* id est, nullis metallis terrorum ac increpationibus poterit emendari. In hasta autem et thorace possunt intelligi, qui justitiæ lorica induti, dextera operibus sanctis armati conantur resistere. Ipsum vero punire sive expugnare non valebunt, quia tam fortis et malus est, ut adversantia contemnat, et converti minime velit. Proinde quidquid est fortitudinis animorum in sanctis, ferri vocabulo appellatur. Quidquid etiam virtutum est, æris splendore, vel perennitate censetur.

Reputabit enim quasi paleas ferrum, et quasi lignum putridum, æs. Tanta enim se virtute superbix induit, ut hæc omnia arma adversum se suscepta pro nihil pendat, et ipse potius operetur opera, palearum acervis similia et lignis infructuosis, et vetustis carieque fatiscentibus, quæ igne inexstinguibili sunt urenda.

Non fugabit eum vir sagittarius. Cuilibet sanctorum quamvis pharetram cordis sui, increpationum sermonibus tamquam telis compungentibus plenam habeat, ab eis tamen hic durus, et nimium ferreus penetrari non poterit. Et ideo non sentiens vulnera compunctionum, ab hoc tali sagittario non fugatur. Alii vero ita dixerunt: *Non vulnerat eum sagitta ærea.* Verbum Dei incorruptibile, et permanens sagittæ æneæ comparatur, quo nunquam potuit diabolus ad pœnitentiam vulnerari: secundum duritiam cordis sui thesaurizat sibi iram in die iræ, et revelationis justi judicii Dei.

In stipulam versi sunt ei lapides fundæ. Fundæ potest intelligi quicumque sanctorum, qui manu Domini continentur. Per hos ergo sanctos suos, duos sermones, fortes et asperos velut lapides, hunc impium valide jaculatur, ut eisdem percussus det honorem Deo; sed ille cum singularis malitiæ sit, eosdem sermones sibi convertit in stipulam, ut dum eos pro nihil ducit, flant ei velut stipula quæ et fumandos globos tartarei ignis accendat. Quod alii eodem sensu dixerunt: *Æstima lapides funda jactatos ut fenum.*

Quasi stipulam æstimabit malleum. Verbum nihilominus divinum, grave scilicet, et forte contundens eum, et atterens vastam duritiam impietatis ejus, ut a sanctorum insectatione tenuetur, pro stipula æstimabit: malitia namque obrutus non sentiet pondus tundentis desuper, quoniam cor ejus factum est sicut lapis, et sicut incus indomabilis: quæ nunquam, licet supra modum tusa, producitur.

Et deridebit vibrantem hastam. Sive, ut alii dixerunt, *tremantem sermonem.* Validum cujuslibet sancti ad se vigore animi ac virtute emissum, non solum non verebitur, verum etiam deridebit, vel eundem sermonem, vel etiam jaculantem. Hoc totum de diabolo Deus diversis modis ac similitudinibus ideo di-

cit, ut demonstret hominibus, quantum mali sit, et quam potens, et quam sit omnino irrevocabilis.

Sub ipso erunt radii solis, et sternet sibi aurum quasi lutum. Sol justitiæ Christus Deus est, in cujus penis est sanitas. Hi igitur radii, id est, sancti qui sunt filii lucis ejus, ab hoc principe tenebrarum, in prævaricatione Adam, peccato illius detinentur obnoxii, dum jam redemptos per Christum capitalibus criminibus, suos facit sibi que velut captivos et servos subdit, et subjugat. Possunt et illi angeli, quos secum diabolus traxit : de quibus in Apocalypsi dicitur : *Et traxit secum tertiam partem stellarum in terram :* hi radii solis intelligi, qui recedentes a Deo, vero lumine, factæ sunt tenebræ, et principes tenebrarum. Hi ergo sub ipso sunt, quibus diabolus est rex et dominus. Aurum vero secundum hunc sensum quem diximus, ipsi sunt radii solis, quia sub nomine auri, pretiosi quique et mali intelliguntur : hos sibi sternit quasi lutum, cum eos sibi subditos peccatis, sordidos et viles efficit. Dicuntur autem dracones in eis locis secretis, et terrarum abditis sinibus, vel maxime commorari, ubi metallum auri sit. Et ob hoc sub spirituali intelligentia, puto hanc metaphoram conservatam, eo quod hic draco rufus, de auro bonorum quos dejecerat, sibi cubile sternat, quod est omnes spirituales mundi hujus divitias, id est, bonorum hominum sanctitatem, justitiam cæterasque virtutes, velut aurum sub se habebit, eum eos obdormientes in fide in lutum immensum redegerit peccatorum.

Fervescere faciet quasi olla profundum maris, et ponet quasi cum unguenta bulliunt. Mare hoc sæculum, secundum allegoricos intellectus, esse didicimus, quod est obscuritate sua, et nimia stultitiæ cæcitate tenebrorum, quod ita diabolus carnali accendit concupiscentia, ut ferveat ad amanda terrena. Si autem in bonam partem unguenta intellexerimus, ut gratias sanctorum ferventes hoc loco interpretemur, a contrario diabolus maris istius habitator id agit, ut quomodo spiritualium gratiarum amore in Spiritu sancto fervescunt, ita ad amorem mundi istius homines præsentis vitæ desiderio, quasi quibusdam succensionibus flammis ardescant. Alii dixerunt, *fervescere facit abyssum, ut vas æneum æstimat sicut delictum, et tartarum abyssi sicut captivum.* Hoc in loco arbitror quod ita de diabolo Deus dixerit : quia de hoc mundo quasi abyssi nomine dictus est ita diabolus : apud se definiens arbitratus sit, quod in recordationem omnino non veniat, quod de memoria divina deletus sit. Cujus impiissimum sensum in nono propheta recollit dicens : *Dixit enim in corde suo, Non requireret.* Itemque : *Dixit enim in corde suo, Oblitus est Deus, avertit faciem suam, ne videat in finem.* Tartarum quoque abyssi, id est, infernum, in quo mundi istius peccatores tenebuntur inclusi : ille velut captivum sub durissima videlicet dominatione detrusum vinculis infernalibus detinabat. Exsultans igitur, et lætabundus diabolus æstimabat, quod creaturam Dei sui omnem utique mundum, velut rex et Dominus esset perpetuo

possessurus, nesciens a Domino Deo regi in æternum, et in sæculum sæculi : perditis impiis gentibus de terra ejus, judicatos pupillos et humiles defensos ut non apponat ultra homo, id est, ipse diabolus, ut se magnificet super terram.

Post eum lucebit semita. Jam tunc resipiscens quæret reverti ad Deum, quando ei tempus penitentia non erit. Et hanc puto conversionis ejus semitam dixerit, quæ obdurato corde et cæco sera penitentia illucescat : quando post acceptam ei minime proderit.

Æstimabit abyssum quasi senescentem. Sive, ut alii dixerunt, *quasi deambulacrum.* Abyssum diximus superius istum mundum, quem senescentem et inveteratum, in peccatis utique permanentem diabolus arbitratur, nesciens adventu Domini a peccatis veteribus liberandum.

Non est super terram potestas quæ comparetur ei. Nulla creatura est tantæ potentia, sive peccatrix creatura tantæ malitiæ, et ideo in utraque re nullus ei poterit comparari.

Qui factus est, ut nullum timeret. Propria voluntate liberi arbitrii sui, in superbiam elatus factus est, id est, ita sui malitia depravatus est, ut nullum timeret, nec ipsum Dominum Deum creatorem suum. Timet quidem ut malus servus, et prævaricator ; sed non habet in se dilectionis Dei timorem.

Omne sublime videt. In sublime, inquit, atque in excelsum erigitur, id est, usque ad ipsius inæstimabilis superbiæ suæ apicem elevatur, ut blasphemus ponat in cælo os suum, dicens : *Ponam in cælo thronum meum, et ero similis Altissimo.*

Ipsæ est rex super universos filios superbiæ. Id est, caput et princeps omnium superbiorum, quem imitantes angeli, homines impii, et prævaricatores, licet sunt filii superbiæ ejus.

CAPUT XLII.

Respondens autem Job Domino, dixit : Scio quia omnia potes. Id est, qui diabolum humilias, quomodo vis, et quando vis.

Et nulla te latet cogitatio. Scrutatores cordis eternum latere quis poterit ? Unde apparet sanctum Job ex his sermonibus, quos Deo penitens confitetur, accusare cogitationes suas, quibus se meminit de justitiæ suæ meritis sibi plurimum tribuisse, et Deo quasi rustico, notam iniquitatis objicere tentasse.

Quis est iste qui celat consilium absque scientia ? Id est, nemo potest abscondere consilium a conscientia tua. Jam in consequentibus manifestissime errorem suum demonstrat, et insipientiam confitetur, per quam ignorans ad Deum loquendi modum excesserit, ita dicens :

Ideo insipienter locutus sum et quæ ultra modum excedunt scientiam meam. Audi, et ego loquar : interrogabo te, et responde mihi. Jam nunc deposita insipientia, atque abjecta stultitiæ præsumptione, per notitiam increpationis divinæ ad emendationem correctus, et præsentis castigationis purgatus examine,

Deum nihilominus audeat interrogare dicendo : Audi. Clementiam divinæ indignationis ostendit : et hoc loqui videtur, quod illam plagam longe alio modo circa eum Deus operatus fuerit, quam ipse antea iudicaret, et hinc est, quod se a Deo doceri cupit : sibi quoque hoc ipsum deposcit ostendi. Accepto ergo Job, sicut ex sermonibus ejus credendum est, divinæ visitationis oraculo, ait ad Deum :

Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te. Post tentationis probationem, proximior factus divinæ cognitioni, dicit se jam Deum videre, quem ante, dum examinaretur, audisse se dixit. Audire autem Deum, vel videre, qui est invisibilis, et incomprehensibilis, non istorum est oculorum, vel istarum aurium, sed potius mentis et cordis. Propter quod beati sunt mundo corde homines, quo Deus videtur.

Idcirco ipse me reprehendo, et ago poenitentiam in favilla et cinere. Postquam autem locutus est Dominus verba hæc ad Job, dixit ad Eliphaz Themanitem : *Ira tus est furor meus in te, et in duos amicos tuos : quoniam non estis locuti coram me rectum, sicut servus meus Job.* Sumite ergo vobis septem tauros et arietes, et ite ad servum meum Job, et offerite holocaustum pro vobis. Job autem servus meus orabit pro vobis. Faciem ejus suscipiam : ut non vobis imputetur stultitia. Neque enim locuti estis coram me rectum : sicut servus meus Job. Abierunt ergo Eliphaz Themanites, et Baldad Suites, et Sophar Naamathites, et fecerunt sicut locutus fuerat Dominus ad eos. Quem locum alii dixerunt : *Ideo despei memetipsum, et distabui, et aestimavi me terram et cinerem.* Quod autem in injuriam sancti Job, amici ejus non recte locuti fuerint, hic aperte, Domino eis imputante, monstratur : unde ipse ait ad eos, quod peccatum illud exprobrationis eis remitti non possit, nisi beatus Job pro illis oraverit, et holocaustum propitiationis obtulerit. Ubi advertimus quod sacerdotis officio beatus Job functus fuerit. Intelligatur hoc loco quod nulli expediat eum exultatione, et convicio congruere in Dei castigatione, ac tribulationum laboribus constitutum. Ait namque, quod Job ante pro eis sacrificium offerentem, faciem ejus ad exaudiendum libenter suscepit. Et addit Dominus duplicia. In sequentibus queritur sensus ejus, qui quemadmodum fuerit duplicatus, libri hujus Scriptor diligenter enarrat. Fratres vero et sorores, qui ad beatum Job post plagam castigationis ejus convenerant, omnes cogitationes, et familiae generis ejus intelligendæ sunt. Universi etiam noti et amici ejus, qui regalem potentiam ejus singularemque sapientiam prius noverant, venientes ad eum comederunt cum eo in convivio honoris ejus : in quo significatus est ab eo omnium sordium squalor abstersus. In motu vero capitis, indicatam conventientiam ad eum lætitiæ noverimus : quique muneris gratia, velut inopi, et penitus nihil habenti dederunt oves singulas, et inaures aureas singulas. In hac consolatione, etsi parva et priorum bonorum duplicatione, animadverti potest, quod grandis mul-

titudo ad illum convenerit : qui cum a singulis parum acceperit, subito tantarum divitiarum factus sit dominus. Potuit hoc scriptor libri hujus, et per anticipationem dixisse, ut post tentationem illam per centum quadraginta annos vitæ suæ, benedicente Domino, emulatas in duplum divitiæ possideret : filiorum vero ejus duplicatum numerum non legimus. Unde arbitror quod cum ea quæ omnino perierant, illa ei in duplum fuerint restituta, etiam filii ei viginti pro decem redditi sint. Hi enim ipsi decem primi quos ruina domus labentis oppresserat, apud Deum non putantur extincti. Propter ædificationem itaque fidei nostræ, tantos ei filios a Deo redditos, quantos amiserat, sentiendum est, ut omni honorum suorum substantia in duplum sibi a Domino reddita, etiam filios in duplum habere se crederet : qui, utpote fidelissimus Dei servus, minime dubitare deberet eos, quos ad Deum præmiserat, non perisse. Sic ubi per totum hunc librum sanctum Job, figuram habuisse Salvatoris perspeximus, donante gratia ejus, ut nobis largiri dignatus est, exposuimus, et in quibusdam locis, amicos ejus significari hæreticos intelleximus, sicut etiam et illum Helium gentilitatis habuisse imaginem, discernimus. Sed quia per Christum impiorum atque errantium reconciliatio est : Non est enim aliud nomen sub cælo, in quo oportet salvos fieri : ideo extincta nunc gentilitate atque abolita, hæretici ad Christum a Deo Patre mittuntur, ut per quem prius salvati fuerant, rursus lapsi per eundem mediatorem Deo reconciliantur. In holocausto vero septem taurorum et arietum, orationum atque eleemosynarum satisfactio, superbiam et iræ emundatio plenaria, atque perfecta per laborem atque innocentiam poenitentia demonstratur. Quod autem ait :

Et suscepit Dominus faciem Job, Dominus quoque conversus est ad poenitentiam Job, cum oraret ille pro amicis suis; illud est quod ait Apostolus : *Christus Jesus qui est in dextera Dei :* qui etiam interpellat pro nobis, secundum Joannem apostolum, advocatus noster est, et propitiatio apud Patrem. Sic itaque facies Salvatoris a Patre suscipitur, dum et ipse exaudit, et exauditur.

Et addidit Dominus omnia quaecumque fuerant Job, duplicata. Illa igitur addita sunt Christo Domino et Deo nostro, cum populo Israel per fidem addita est gentium multitudo, et addetur in regno.

Venerunt autem ad eum omnes fratres sui, et universæ sorores suæ, et cuncti qui noverant eum prius, et comederunt cum eo panem in domo ejus. Et moverunt super eum caput. Quod ait, venerunt, hoc est per fidem ei incorporati sunt, ut intra Ecclesiam in uno spiritu congregati essent membra ejus omnes credentes in eum. Fratres autem et sorores dicuntur, omnis illa cognatio Judæorum populi : de quorum familia natus est Christus. Sive fratres et sorores generaliter omnium nationum multitudines intelligere possumus : eo quod de massa humani generis carnem assumpsit, per quam sibi cæteros fratres di-

gnatus est facere : de quibus ait ad Patrem : *Narrabo nomen tuum fratribus meis, et in medio Ecclesie laudabo te.* Et in Evangelio ait : *Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic mihi et frater, et soror, et mater est.* Et cuncti qui eum prius noverunt, venerunt ad eum : ita et de eis sentiendum est, quia noverunt eum prius omnes sancti et prophetæ, qui eum utique videbant in spiritu : quem etiam in carne venturum annuntiabant, sicut ipse Dominus dicit : *Multi prophetæ et justî cupierunt videre quæ vos vidistis, et non viderunt : et audire quæ vos audistis, et non audierunt.* Quem videbant autem in spiritu, præsentiam adventus ejus in carne videre desiderabant, sicut et sanctus Abraham, de quo ait Dominus : *Abraham concupivit videre diem meum : et vidit, et gavisus est.* Itaque prædicti sancti venerunt, quoniam habentes eundem spiritum fidei, prophetaverunt velut justî ex fide viventes, et sacramentum incarnationis Christi futurum prævidentes in spiritu, in ipsam fidem Christi per eandem pœnitentiam venerunt, id est, ex fide in fidem, ut essent sub Christo capite unum, et ipsi in corpore Ecclesie constituti : ubi, jam resurrectione glorificato Christo, et ex passionis contumelia in honorem pristinum restituto, nunc in domo ejus, Ecclesia, panem sacramentorum ejus comedunt omnes per fidem venientes ad eum. Cum ipso autem panem ideo comedere dicantur, quia ipse dixit : *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* Sive quia ipse eorundem mysteriorum est consecrator, in quibus et ipsum benedicentem et consecrantem accipimus : quia ipse dixit : *Ego sum panis vivus qui de cælo descendit.* Et verbum Scripturarum panis est Christi, quo in domo Salvatoris Ecclesia, pascuntur, et exhortatione eorum reficiuntur quondam fide inopes, qui in hoc sæculo cum essent alieni a Deo, famem sermonis divini patiebantur, et cuncti qui eum prius noverant, venerunt ad eum, id est, qui eum noverant in terra, venire ad eum meruerunt in cœlum. Et moverunt, inquit Scriptura, super eo caput : exsultantes videlicet, quod spiritualibus et sacris Christi convivis effecti essent participes : sicut Dominus ait in psalmo : *Vota mea reddam coram vultu timentium eum : edent pauperes, et saturabuntur, et laudabunt Dominum, qui requirunt eum.*

Et consolati sunt eum super omni malo quod intulerat Dominus super eum. Salvatorem nostrum non mediocriter consolatur, qui passionem ejus, quam pro redemptione mundi suscepit, cum gaudio credit, et fideliter oculis fidei contactur : ipse enim tali consolatione repletus est, qui cum vidisset turbam credentium, exsultavit in spiritu, sicut sancto evangelista scribente didicimus. Intulisse autem Filio suo Deum Patrem malum passionis et mortis, ita dicimus secundum Apostolum : *Qui proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum.* Super quod magnam sumimus consolationem, quod dabit nobis bona sua, qui mala nostra suscepit.

Et dederunt ei unusquisque ovem unam, et in aurem

auream unam. Unusquisque per fidem ad Christum venientium, offert ei innocentiam suam, mentisque obedientiam. Quia et Apostolus ex peccatoribus sanctos effectos, ita vivere docet, dicens : *Obsecro vos, fratres, ut exhibeatis corpora vestra hostiam vivam, sanctam, Deo placentem.* Sic itaque venientes ad Christum, efficiuntur oves dominicæ, oves sanctæ, oves illæ rationabiles, ascendentes de lavacro, geminos fetus habentes, cum per obedientiam mandatorum Dei, renatæ in Christo, innocentes et simplices operarii fuerint et fideles.

Dominus autem benedixit novissimis Job magis quam principio ejus. Et facta sunt ei quatuordecim millia ovium, et sex millia camelorum, et mille juga boum, et mille asinæ. Principia Christi Dei, et Domini nostri, Legis Moysi exordia esse significantur. Novissima vero ejus Evangelium esse monstratur. Unde Ecclesiastes ait : *Meliora sunt novissima sermonis, quam initium ejus.* Proinde meliora sunt mysteria Evangelii revelata in Christo, Legis significationibus et figuris : meliora sacrificia cordium contritorum, quam holocaustomata pecudum. Melior manifestatio veritatis in Evangelio, quam allegoriarum umbra in veteri Testamento. Sic itaque benedixit Dominus novissimis Job magis quam principio ejus, ut in utroque populo, Judæorum et gentium, gratia abundaret : quos populos secundum morum qualitates, quasi sub diversorum animalium nominibus hæc Scriptura voluit appellare. Quam vero significationem eadem animalium in se vocabula contineant, in principio operis istius dixisse me memini. Duplicatum vero horum animalium numerum, propter utrumque populum puto, sive propter abundantiore gratiam Evangelii, ut jam diximus, de qua Apostolus ait : *Sufficientia nostra ex Deo est : qui et idoneos nos fecit, et ministros novi Testamenti, non littera, sed spiritu : littera enim occidit : spiritus autem vivificat.*

Et fuerunt ei septem filii et tres filiæ. Quod septem filios et tres filias refertur habuisse, gratiarum septenarius numerus indicatur, Legis, et Prophetiæ, et Gratiæ, ut in principio hujus dixi. Quas pater earum moriens fecit cohæredes fratrum suorum, id est, animas quas per spiritum gratiarum in testamento divinarum Scripturarum incorporat, eas utique promissionum suarum facit esse participes. Earum quoque filiarum significanter nomina posita magnum in se continent sacramentum.

Et vocavit nomen unius Diem, et nomen secundæ Casia, et nomen tertiæ Cornu sibi. Non sunt autem inventæ mulieres speciosæ, sicut filia Job in universa terra. Deditque eis pater suus hæreditatem inter fratres earum. *Vixit autem Job post flagella hæc centum quadraginta annis, et vidit filios suos, et filios filiorum suorum, usque ad quartam generationem : et mortuus est senex, et plenus dierum.* Dies ergo lex Dei est, quæ ad cognitionem veritatis, humanæ ignorantie noctem illuminat. Casia sanctæ unctionis est donum. Cornu sibi, competentissimo Evangelicis copiis

Ecclesiaeque divitiis coaptatur, quæ spiritualium rerum thesaurus est. Cornu vero ad insigne regionum, et dignitatem Ecclesiae pertinet : sicut ait propheta : *Exaltavit cornu Christi sui*. Figuram ergo sanctus Job manifeste habuit Salvatoris; et in hoc quod ex ditissimo egena et pauper factus est, ut nos locupletemur : circa corpus ejus omnem potestatem suam diabolus exercuit : sed nihil profecit, sicut ipse Dominus ait : *Veniet enim princeps mundi et in me nihil inveniet*. Quemadmodum etiam beatus Job post damnationem filiorum infidelium ditatus in filiis est : ita et Salvator post amissionem filiorum infidelium ditatus est in gentibus. Per multa ergo sanctus Job Domini nostri passionem quoque et patientiam figuravit, numero filiorum, et filiarum nominibus, septiformem gratiam Spiritus sancti Legis, et Prophetarum atque Evangelii in Salvatore nostrum plenitudinem por-

tendebat futuram. In quo requievit spiritus sapientiae et intellectus : spiritus consilii et virtutis : spiritus scientiae et pietatis : replevit eum spiritus timoris Dei, quod intelligendum est, plenus dierum.

Tandem relevatus longæ explanationis onere, velut deposito gravi fasce respirans, ad te, beatissime pater Vesteri, clausulam sermonis mei dirigo, petens, ut si quid in hoc opere dignum probabili veritate perspexeris, etiam circa meam exiguitatem largissima Domini nostri dona mireris : obsecro, ne aut amico favore permulceas, aut benevola excusatione defendas. Quia nolo eminentiam iudicii tui a suæ dignitatis sublimitate dejicias : sed potius sic Opusculum meum laudabile facias, dum incondita ejus corrigendo retractas, et perfecta emendatione castigas.

ADMONITIO

IN SUBSEQUENS BREVIARIUM IN PSALMOS.

Recognitis demum omnibus in universam Scripturam genuinis magni Hieronymi commentariis, hunc de industria reliquum fecimus locum Breviario in Psalmos : quippe qui liber, tametsi perperam S. Patri ascribatur, est tamen e suppositiorum numero setuum cæteris præstantior omnibus, neque in ultimum amandari totum, pro sui dignitate patitur, aut in vulgatis hactenus editionibus in eum rejectus est locum. Quod quidem non editorum modo ante nos omnium consilium fuit, sed et summi pontificis, ejusdemque sanctissimi Pii V fecit auctoritas, Victorio teste, ut statim post genuina Hieronymi scripta, et antequam ad aliena ventum esset, istud super Psalmos volumen veluti dubium locaretur. Nos etiam tametsi ea rationum momenta, quæ illud ab Hieronymo abjudicant, pluris multo facimus : sic tamen illi aliquam subinde inesse Hieronymiani laboris partem huc illucque dispersam, quæ sua se propemodum luce prodant, sentimus. Vulgo autem hæc obtinet, propiorque ad fidem sententia est, hujusmodi auctorem Breviarii vetustiorum se Patrum compilatorem esse, qui ut multa ab Origene, Hilario, Eusebio, multumque his recentiore Lugdunensi Eucherio, quem laudat in psalmum decimum sextum, delibavit, ex Hieronymi tamen commentariis, vel qui perierunt, in Psalmos a decimo usque ad decimum sextum, vel qui in alias sunt partes Scripturæ, ubi peregrinis in locis multa subinde exponuntur Psalmorum commata, maximam partem descripserit, suoque Operi, atque ingenio coaptavit. Quod ut minime dissitearis, potiora saltem proponenda sunt argumenta, quæ pridem Erasmus, tum Syxtus Senensis, lib. iv Bibliothecæ Sanctæ, Victorius item, et Martianæus Dupinius, ac Tillemontius, ut alios prætermittam, excuderunt, quæque, ad hæc fere capita reducuntur.

Primo, dictionis genus, et stylus, qui internoscendis auctoribus quasi Lydius est lapis, doctrinæ item gustus et saliva, tantum ab Hieronymiano distat, ut abunde satis sit Breviarium istud lustrasse oculis, aut tantisper illud cum veri Hieronymi commentariis contendisse, ut statim intelligas multum illud infra S. Patris ingenium esse. Et plane sit quidem in Hieronymiana lectione hospes, qui non illud statim animadvertat, contra S. Doctoris perpetuo retentam consuetudinem hic sensum historię, ipsiusque literę expositionem posthaberi, totumque esse auctorem in allegoriis tropologis de Christo et Ecclesia : Hebraicam vero eruditionem et Græcam leviter adeo tractare, ut sicubi eam interponit, mutuo potius ac verbotenus ab aliis accepisse, quam a semetipso, vel a fonte repetere videatur. Quin etiam observatum Martianæo, si quando ad Hebræum textum auctor hic provocat, nihil eum aliud eo nomine quam aut Græcam Aquilæ versionem, aut Latinam Hieronymi ex Hebræo denotare. Hinc ait psalm. V in Hebræo esse ἐπίβουλον, pro פִּתְיוֹן et Psalm. cxix ἀρκευθίνους, sive ἀρκευθίναις, pro אֲרָמָה, quæ utraque interpretatio est Aquilæ : quemadmodum et cum ait, *sela* haberi pro *semper*, quod ex Hieronymi versione, non ex archetypo accepit. Denique ita modis omnibus ab Hieronymi gustu auctor hic dissidet, ut et interdum a semetipso diversus, non unum, sed plures ejus consarcinatores fuisse operis indicio sit. Nempe aliquot psalmos bonis aliorum Patrum sententiis non inerudite sublectis, ad commentatoris modum exponit : alios ad concionatoris instar, homiletico dicendi genere ad populum, sive in fratrum conventu tractat ; et quod maxime a S. Doctoris ingenio, vitæque insuitato abhorret, excurret sæpe in allocutionum formulas, sive auditores suos interpellans, sive enar-